

PAN (49946) *sb m*

pãn (w tym 139 r. błędne znakowanie), pan- (w tym 298 r. błędne znakowanie).

-a- (47858), -ą- (53).

sg *N* pãn (19176). ◇ *G* pana (9293). ◇ *D* panu (4972). ◇ *A* pana (3300), *skostn* prze miły Pãn Bóg (1); pana : pãn *Mqcz* (10:1; 363d). ◇ *G a.* *A* pana (530). ◇ *I* panem (1734); -em (167), -em (7), -(e)m (1560); -em, -(e)m : -em *MurzNT* (6:6), *ZapKości* (22:1). ◇ *L* panu (852), panie (453), *skróty* (24); -u *LibLeg* (7), *MetrKor*, *OpecŻywSandP*, *ForCnR* (6), *FalZioł*, *Dior* (4), *KochZuz*, *GrzegRóżn*, *GrzepGeom*, *GrzegŚm* (4), *BudBib* (3), *BudNT* (10), *ModrzBaz*, *StryjKron*, *CzechEpPorz*, *NiemObr* (26), *ReszHoz*, *WisznTr*, *Paprup*, *KochCzJan*, *KołakSzczęśl* (5), *KlonKr*, -e *OpecŻyw*, *PatKaz II*, *PatKaz III*, *KlerPow*, *TarDuch* (4), *WróbŻołt* (29), *ComCrac*, *SeklWyzn*, *RejRozm* (2), *RejKupSekl* (2), *KromRozm II* (5), *BielKom*, *GliczKsiąż*, *GroicPorz*, *KwiatKsiąż*, *Mqcz*, *OrzQuin* (4), *SarnUzn* (2), *HistRzym* (2), *RejPosWiecz*³, *HistLan*, *Strum* (2), *Paprupan* (4), *KarnNap* (2), *Oczko*, *ZapKości*, *KochTr* (4), *KochFr*, *KochMRot* (2), *WerGośc*, *WerKaz* (3), *PudłFr*, *GórnRozm*, *GostGosp* (8), *PowodPr*, *GostCast* (2); -u : -e *RejPs* (31:10), *LibMal* (4:3), *RejJóz* (2:3), *SeklKat* (1:7), *RejKup* (9:7), *KromRozm I* (1:3), *MurzHist* (4:4), *MurzNT* (3:2), *KromRozm III* (1:2), *LubPs* (57:22), *KrowObr* (11:39), *RejWiz* (5:5), *Leop* (3:34), *RejZwierz* (2:3), *BibRadz* (19:9), *OrzRozm* (1:6), *BielKron* (3:19), *RejAp* (46:4), *GórnDworz* (4:13), *RejPos* (257:14), *RejPosWiecz*² (58:6), *BiałKat* (6:6), *KuczbKat* (9:6), *RejZwierc* (28:6), *WujJud* (3:18), *WujJudConf* (2:6), *RejPosWstaw* (1:13), *BiałKaz* (5:4), *CzechRozm* (11:10), *SkarJedn* (4:2), *KochPs* (8:3), *SkarŻyw* (17:20), *MWilkhHist* (1:1), *CzechEp* (8:3), *ReszPrz* (1:3), *ArtKanc* (5:3), *ActReg* (12:2), *LatHar* (25:2), *WujNT* (66:18), *WysKaz* (2:1), *SarnStat* (31:8), *SkarKaz* (4:5), *SkarKazSej* (2:1). ◇ *V* panie (6042), pãn (4); panie : pãn *BielKron* (75:1; 34v), *ActReg* (18:3). ◇ *N a.* *V* pãn (42). ◇ *pl N* panowie (996), pani (2), pany (1) *WisznTr* 5 [w rymie]; -owie : -i *RejRozpr* (3:1; B4 [w rymie]), *RejWiz* (19:1; 181v). ◇ *G* panów (1007), *skróty* (18); -ów (302), -ow (10), -(o)w (695); -ow *OpecŻyw* (3); -ów : -ow *SarnStat* (241:7). ◇ *D* panom (385), panum (1) *MurzHist* A4, pan(a)m (1); -om : -(a)m *LibLeg* (18:1; 11/185); ~ -om (39), -óm (37), -(o)m (309); -om *MurzNT*, *OrzQuin*, *KochPs* (2), *KochJez* (2), *KochFr*, *KochProp*, *JanNKar* (3); -óm *Mqcz* (2), *Strum*, *KochMRot* (2), *KochWz*, *KochWr*, *KochFrag* (2), *KochFrag*, *GostCast*; -om : -óm *SarnStat* (28:26). ◇ *A* pany (340), pan(o)w (7); -(o)w *DiarDop*, *GroicPorz*; -y : -(o)w *MetrKor* (3:1), *Paprupan* (10:1), *ZapKości* (1:1), *StryjKron* (7:2). ◇ *G a.* *A* panów (46); -ów (5), -(o)w (41). ◇ *I* pany (463), pan(a)mi (1), panmi (1) *BierRaj* 415; -y : -(a)mi *DiarDop* (6:1; 105). ◇ *A a.* *I* pany (14). ◇ *L* paniech (28), panach (15), pan(o)ch (5); -ech *SeklKat*, *GliczqKsiąż*, *KrowObr*, *UstPraw*, *BielKron* (7), *Mqcz*, *RejAp*, *GórnDworz* (4), *BielSat*, *Paprupan*, *BielSjem*, *BielRozm*, *ActReg*; -ach *LibLeg*, *SkarŻyw* (2), *StryjKron*, *CzechEp*, *SkarKaz* (3), *KlonWor*, -(o)ch *BierEz*, *BierRozm*, *SienLek*; -ech : -ach : -(o)ch *RejPos* (1:-:1), *ModrzBaz* (4:-:1), *SarnStat* (1:6); ~ -éch (1) *SarnStat*, -ech (1) *Mqcz*, -(e)ch (26); -ach (11) *CzechEp*, *SarnStat* (6), *SkarKaz* (3), *KlonWor*, -äch (3) *SkarŻyw* (2), *StryjKron*, -(a)ch (1). ◇ *V* panowie (187), pani (1); -owie : -i *GórnDworz* (3:1; O7v [rzekomy czechizm]). ◇ *N a.* *V* panowie (1). ◇ *du D* (cum nm) pan(o)ma (1) *Goski A*. ◇ *G a.* *A* (cum nm) panu (3) *BielKron* 209v, 272, 437v.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

I. O osobie płci męskiej (49931) :

1. Bóg; Dominus Vulg, HistAl, PolAnt, Modrz, JanStat, Cn (36557) :

a. Bóg Ojciec, Jahwe, też Bóg ogólnie; Dominus Deus Vulg, PolAnt, Modrz (25017) : OpecŻyw 1v (5); PatKaz I 3v; PatKaz II 66v; bo nyeuyafła rzeczona yeft pana zmyąkczyająca albo ublagayącza bo ona boga ubłagała PatKaz III 130v, 101v [2 r.]; TarDuch A4 [3 r.] (7); WróbŻolt 7/9 (7); Abowiem to ieft pan ná vpełnieyły wewłytkich łprawach iego RejPs 25v, 17 (46); RejJóz A6 (3); SeklKat D3v; By fię też wzdy obaczili Panu fię vpokorjily. RejKup Dv, b2v (27); MurzHist B [2 r.] (19); MurzHistSekl ktv; MurzNT 11 (17); KromRozm II 1v (2); KromRozm III Dv (5); LibMal 1554/191; MrowPieś A3v (2); BielKom C (3); GliczKsiąż B4 (2); Bowiem ten Pan nye wzgardza człowyeká żadnego LubPs F2v, B2 [2 r.] (445); Vbogie powieda pan náfyce chlebá. KrowObr 149v, A (42); krzywdębychmy w tym Pánu czynili/ Będąc w tym łami krzywi/ bychmy go winili. RejWiz 171, A3 (173); I rzekł Pan do Moizeffá: Nieboyfie go Leop Num 21/34; Iełfiže Pan iełth Bogiem/ náłładuyćiełz go: á iełli Báál/ idzćiełz zá nim. Leop 3.Reg 18/21, *A3v (489); KochZuz A4v [2 r.]; Záchowayże fie też ty/ pobożnie w łwym łtanie/ łfće fie nie omyłifz/ nigdy ná tym Pánie. RejZwierz 123v, 43v (14); Otho Pan włiadfzy ná oblok prędki przydzie do Egiptu BibRadz Is 19/1, *3v [2 r.] (596); Ná trąbienie Archánielkie Pan s łtapi z niebá BielKron 467v, 1 (82); GrzegRóżn C3v [2 r.] (6); Prot Cv; SarnUzn C4 (13); A což rozumieć mamy o tym Pánu przed ktorego nogámi włzytki bogáctwa y włzytki rołkofzy łwiátá tego iáko błoto á iáko łmiecie plugáwe leżą RejAp 176v, AA2v (490); HistRzym 4 (2); Abowiem pátrzay iáko tho ieft mocna rzecz v Páná tego/ wiárá fercá fkrufzonego RejPos 235v, A3 [2 r.] (961); RejPosWiecz² 91 (3); RejPosWiecz³ 98 [2 r.] (5); BiałKat 3v [3 r.] (45); GrzegŚm 12 (13); HistLan Ev (2); áby fie łpełniło y łkutkiem ono pokazáło co Pan przez Izáialzá mowił KuczbKat 390, 5 (10); Poćciwieby fie nam tu trzebá rzádzić/ Niehcemyli fie potym s Pánem łdzić. RejZwierc 225v, B2v (243); WujJud 46v (9); WujJudConf 15v (8); RejPosRozpr b3 (13); RejPosWstaw [21²]v [2 r.] (9); ifz Pan ieft łędzia/ á nie ieft v niego płatna zacność ofoby. BudBib Eccli 35/13, 4.Reg 19/23 (43); HistHel Bv [2 r.] (11); MycPrz I C3v (2); BiałKaz B3 [3 r.] (7); BudNT przedm C (20); Ktorego [Jezusa] iz wy Pánem ná niebie czynicie tedy nie tylko dwu Pánow łobie zmyłłacie/ ále też iáłnie Bogá [...] od fiebie odpychacie. CzechRozm 123, 3v (60); KarnNap B2 [2 r.] (5); ModrzBaz 79; ModrzBazBud π5v; SkarJedn 312 (4); KochOdpr B2v; Pan łwóy miecz ołrzy/ pan łuk náłožony Ná ręku trzyma KochPs 10, 4 (160); Siodmego [dnia] odpoczywáć będziem s pánem bez ćiał/ po łmierći SkarŻyw 4, 57 (42); KochTr 17; CzechEp 26 (41); NiemObr 10 (11); (nagł) Do Páná. (-) BOg tylko ludzkie myśli wiedzić może KochFr 91; IOłt Glac tu leży łzáfarz wierny pánu łwemu Królowi ná północy niezwyćięzonemu. Teraz ma liczbę czynić przed pánem groźnieyłzym KochFr 117, 91 (4); ReszList 180 (2); WerGośc 258; WerKaz 279 (4); WisznTr 4 (10); BielSen 9; KochPieś 47; ArtKanc A4 (54); KmitaPsal A2 (8); PaprUp E2 (2); Ták wy którym łłonce z ráná Swieći/ łpielzćie łye do Páná: [...] Tákże kray źimnu złécony/ Niech Pánu nieśie vkłony. ZawJeft 16-17, 5 [4 r.] (21); ActReg 61; Niech mnie to ćiełzy/ poki nie wyżenie Pan/ łmutney dułze/ z łtrapionego ćiałá GrabowSet Gv, B [3 r.] (32); KochFrag 14; OrzJan 106; LatHar [+9]v (72); KołakSzczęśł B2v [2 r.]; RybGęśli C; łtáráłifmy fię iść do Mácedoniy: rozumiejąc iz nas Bog (marg) Pan G. (-) wezwał WujNT Act 11/10, Matth 1/22 (109); WysKaz 5 [2 r.] (7); JanNKarGórn G4 (2); SiebRozmyśł [A4] (3); PowodPr

11 (8); *SkarKaz* 3b (48); *CiekPotr* 63; *GoslCast* 11 (2); *SkarKazSej* 663b (6); *KlonFlis* B3v; *SkorWinsz* A2; *SzarzRyt* B4 (2).

Pan czego [= *dawca czego*] (9): *RejPs* 64; *LubPs* K4; *KrowObr* 74 (2); A łam Pan pokoiu/ niech wam dá pokoy zówłże *BibRadz* 2.*Thess* 3/16, *Iudic* 6/24; Ieden iełt Pan łmutku/ y nagrody. *KochTr* 25; *WujNT* 2.*Thess* 3/16; *SkarKaz* 578a.

Pan czego [= *panujący czemu*] (7): *RejPos* 59v; *BudBib* 2.*Mach* 12/15; Pan niebiełkich wyłokości Zetrze ich przekłété kości *KochPs* 79; *CzechEp* 58; Idę do dawce żywotá/ [...] Nági/ pości/ do Pána włzech włości. *GrabowSet* O2v, 1v (3).

Pan czego [= *jaki*] (24): *LubPs* hh2; *BibRadz* 1.*Reg* 2/3; młzcząc fię Iehowá y máiąc zápalczywość (*marg*) Albo/ y Pan zápalczywości. (-) *BudBib* *Nah* 1/2; Bog wieczny w prawdzie/ Pan wieku onego/ Co go nie poczał čás ni łkończy iego *GrabowSet* Nv, G3v (3). Cf »Pan chwały«, »dobroci Pan«, »miłosierdzia Pan«, »Pan możności«, »Pan prawdy«, »wielmożności Pan«, »Pan zwirzchności niebieskiej«.

Pan komu, czemu (2): Bo Pan iełt prawom łwoim *SkarKaz* 578a, 2b.

Pan czyj (3847):

~ *cum pron poss* (3700) [*w tym: twój* (583), *nasz* (557), *moj* (228), *wasz* (117); *ich i nasz* (1), *wasz i moj* (1)], *G pron* (61), „*własny*” (1) (3760): *OpecŻyw* 1v (4); *LibLeg* 7/36v (2); *WróbŻołt* G2 [2 r.] (15); *RejPs* 16 (173); *RejJóz* D8v (8); *SeklWyzn* A3v; *SeklKat* B2 (4); *RejKup* b2 (35); *KromRozm I* Bv; *MurzHist* B (7); *MurzNT przedm nlb* (7); *KromRozm II* 12 [2 r.] (4); *KromRozm III* C6v (2); *BielKom* B2 (9); *GliczKsiąż* A2v (17); *LubPs ktv* (252); *GroicPorz* pp2; *KrowObr* A3v (17); Ale niebo ná wieki w łwey mocy zołtanie/ W ktorim będziem krolować wiecznie przy łwym pánie. *RejWiz* 152v, 3 (30); *Leop Ex* 8/25 (172); *OrzList* c3; *RejZwierz* 43v [2 r.] (5); Teraz oto łmiem bełpiecznie mowić z Pánem moim/ choćiażem proch á popioł. *BibRadz* *Gen* 18/27, *Gen* 18/30 (137); *OrzRozm* E4; ołtrzegay ábyś nie zápomniał Pána twego/ ktory cię wywiódł z niewoley Egipłkiey *BielKron* 44, A5 (41); *GrzegRóżn* K4; *KochSat* B (2); *OrzQuin* T3 (2); *SarnUzn* Bv (10); Tákże y duchowie łwięci [...] czekáią połpołu y s Pánem łwym náwrocenia káżdego. *RejAp* 154, AA5 (202); *GórnDworz* Hh6v; *HistRzym* 54 (4); Thák iáko o tym Abráámie píłmo łwiádczy/ iż wiárá iego łpráwiłá mu byłá włpráwiédliwienie v Pána iego. *RejPos* 117v; EWányelia tá łwięta/ iż iełt przywłászczona temu dniowi łwiętemu/ gdy bywa obchodzono łwięto Pána náłzego/ iedinego Bołtwá w Troycy łwiętey/ tá iełt przyczyná *RejPos* 151, *ktv* (1878); *RejPosWiecz*² 90v (3); *RejPosWiecz*³ 99; *BiałKat* 1 (12); *GrzegŚm* 42; *HistLan kt* (3); *KuczbKat* 5 (7); *RejZwierz* 5v (194); *BielSpr* 58; *WujJud* (3); *WujJudConf* 17 (4); *RejPosWstaw* [41²]v (4); *BudBib Ex* 34/9 (10); *HistHel ktv* (5); *BiałKaz* B3v (9); Mnie ná tem dołyc/ iż mi moie łumnienie łwiádczy/ zem tego [...] tálantu nie chćiał zákopać/ ale nim przybytek Pánu memu zyłkać. *BudNT przedm d2*, *Act* 7/37 (3); *CzechRozm* A2v (22); *ModrzBaz* 30 (3); *SkarJedn* 41 (8); *Oczko* 24; *KochPs* 33 (25); W chorobie łwoiey gdy dnia tego ktorego łkonał/ pilno w niebo pátrzył/ pytali go brácia/ nácoiby pátrzył? powiedział: widzę Pána mego. *SkarŻyw* 546, A3 [2 r.] (74); *MWilKHist* H4; *CzechEp* *3 (28); *CzechEpPORz* *; *KochJez* Bv; *NiemObr* 4 (4); *KochMRot* B (3); *KlonŻal* C3v; *WerGość* 208 (6); *PudłFr* 49; Abowiem Pan náłz iełtci Bog wielki *ArtKanc* T14v, A3 (76); *KmitaPsal* A5; *KochProp* 6; *ZawJeft* 5 [2 r.] (3); *GrabowSet* Dv (7); *LatHar* +2 [2 r.] (56);

KołakSzczęśl B [2 r.] (7); WujNT przedm 27 (23); WysKaz)?(2v [2 r.] (9); SarnStat 1272; SiebRozmyśl A3v (13); PowodPr 3 (12); SkarKaz)(3 (39); VotSzl A4; CzahTr A3v (2); GosłCast 35; SkarKazSej 657a [4 r.] (16).

cum G sb (41): MrowPieś ktv (3); obiecał Pan Bog oycow twoich dácii ziemię opływaiącą mlekiem y miodem. Leop Deut 6/3, Deut 12/1 (8); Tedy Moizełz y Aaron przyfzli do Fáraóná/ á mowili k niemu/ Pan Bog Hebreyczykow pytha ciebie/ Długoż thák będziesz odwłaczał vpokorzyć fie przedemną? BibRadz Ex 10/3, Gen 24/27 (14); RejAp 189v; BiałKat 176; BudBib Iudith 9/13; CzechRozm 24; Synowie Izraelfcy/ wroćcie fie do Pána Bogá Abráhámá Izááká y Izraelá SkarJedn 331, 332; SkarŻyw 347 (2); ArtKanc A17v (3); WujNT Apoc 12/6; PowodPr 11.

~ W charakterystycznych połączeniach: Pan Abrahama (4), duchow prorockich (2), Hebrajczykow, Izaaka, Izraela (2), narodu izraelskiego, narodu ludzkiego (4), ojców [czyich] (20), pokornych, proroków (i patryjarchow) (2), umarłych, wybranych, żywych. ~

cum ai poss (66): Pan Bog Abráámow/ Izáákw/ Iakobow/ niech raczy być zwámi BielKron 97v. Cf »Pan (Bog) izraelski«. ~

W nawiązaniu do: ja (67): Rzekł pan bog iż ia pan obrocę lud w głęboć fuchości WróbŻołt 67/23, eev; SeklKat E3v; LubPs S5 (2); A będziecie wiedzieć iż ia Pan/ gdy otworzę mogiły wálfe Leop Ez 37/13, Ex 8/22 (28); BibRadz Ex 6/6 (11); SarnUzn E2v; RejAp 132v; iáko macie łzucák á znáydownąć mnie Pána łwego. RejPos 258v, 138 (12); RejZwierc 257 (2); Ia Pan ktory wybaczam łercá/ á doświadczam wnętrzości [Jer 17/10]. WujJud 103; CzechRozm 149 (3); ArtKanc P4v; KołakSzczęśl B [2 r.].

W nawiązaniu do: ty (131), twój (1): OpecŻyw 101; abowiem zadne by fie inłse kochanie łnadz niemogło przytrefic więczłse dułlam náłsem; iedno patrzyc na oblicznoć twoię pana łwego na wieki blogoławionego. RejPs 65, 65 (30); Gdyż fie łpyełse s proźbą łwą k tobye Pánu łwemu. LubPs ddv, B2v (28); KrowObr 96; BibRadz Gen 18/30 (2); RejAp 22 (4); ábychmy ciebie Pána łwego z łálki á z miłofierdzya twego łwiętego tákież poznác mogli RejPos 284v, 4 (33); RejZwierc 145v; BudBib Bar 2/17; KochPs 170; NiemObr 68; ArtKanc F3v (12); GrabowSet P2; áż fie z tobą Pánem/ tworcą/ y łędzią moim/ przyłtoynie/ przez łwiętą pokutę poiednam. LatHar 640, 62 (9); SkarKaz)(3 (7).

W połączeniach szeregowych (52):

~ Z innymi określeniami Boga (46): PAn bog w trojcy iedyny/ mądroć niełkoczona Dobroć y miłofierdzie/ moc niewyłowiona łeft ták namiłofciwłfy/ w káźdey łwoioy [!] łpráwie. KlerWes A; RejPs 141 (3); KromRozm III A7; LubPs M4v; GrzegRóżn D3v; SarnUzn E3; RejAp 20 (3); RejPos 40v (8); BiałKat 266; KuczbKat 20; ábyś go miłował iáko Pána á Oycá y dobrodzieiá łwego. RejZwierc 196; RejPosWstaw [143³]v; BudBib Iudith 9/13; CzechRozm 5v (3); KarnNap B2 (2); SkarJedn 41 [2 r.]; KochPs 34 (2); SkarŻyw 165 (2); Znam ci iá národzenia mego przyczynę/ ábo łprawcę y Pána y łtrożá moiey łtáteczności. CzechEp 249, 238 (5); GrabowSet O4; LatHar 239 (3); WujNT 626 (2).

Z innymi istotami, ludźmi i wartościami łwiętymi lub szanowanymi (6): ten thwoy rozdział miedzy łednatzem y przytzyńcá [...] nieiełt od pána Bogá/ áni od proroków/ áni od Apołtołow łwiętych KrowObr 209; OrzRozm M2v; RejAp 68v; Lecż oni Biskupi/ [...] nic fie ná Pána Bogá/ na prawde/ y ná Cefarzá nie ogláđaiąc: Athánázego [...] potępili SkarŻyw 389; ArtKanc D19v (2). ~

W przeciwstawieniach: »Pan ... diabeł (4), czart (3), ludzie (3), sługa (2), szatan (2), człowiek, sprzeciwnik« (16): *KrowObr* 209 (2); Iáko Pan vczy/ á iáko czárt rádzi. *RejPos* 82v marg, 79v (4); *WujJud* 127; *KarnNap* B2v; *SkarŻyw* 286; *ReszPrz* 76; *ReszList* 184; *LatHar* 239; Bo słowem Bożym [...] przełożeni kościelni służą ludziom á nie Pánu Bogu. *WujJud* 452, *Eph* 6/7 (4).

Tłumaczenia imion, nazw i wyrazów hebrajskich (16): *PatKaz III* 101v; A imię miałtá [Jeruzalem] od te⁸⁰ dnia/ Pan ná tym mieyfcu [*Dominus ibidem*; hebr. *Jahwe Szammach*]. *Leop Ez* 48/35; Támże Gedeon zbudował Pánu Ołtarz/ y przezwał gi Pan pokoju [*Dominus pacis*] *BibRadz Iudic* 6/24, *Gen* 22/14 [2 r.]; trzeći [kościół postawił Salomon] Molochowi Amonitfkiemu/ ná górze oliwney/ co było przeciw Bogu/ przeto ono mieyfce zwano mieyfce obráżenia Páná. *BielKron* 78v, 138 (2); *Mącz* 102c; Iż oto pánienká pocznie y porodzi fyná/ ktorego przezwińko będye Emánuee [*lege*: Emanuel]/ to ieft/ Pan Bog z námi [*Is* 7/14] *RejPos* 271 [*przekład tego samego tekstu i podobnie*: *PatKaz III*, *BielKron* 138, *Mącz*, *RejPos*, *ArtKanc*, *LatHar* 528], 272v; ieden ániół ze trzech/ ktorzy przyfzli byli do Abráhámá názwany był Iehowá/ to ieft Pánem przez sie żywiącym *CzechRozm* 8; Iákoż niewiem/ áby famo Adon/ to ieft Pan/ bez przydátku ktorego z tych imienia/ [...] mogło być náleżione/ żeby Bogu á nie człowiekowi służyło. *CzechEp* 301; *ArtKanc* C7; Alleluia/ álbo Alleluia/ dwoie Żydowskie słowo [...] wykłada fię chwalcie Powfzechnego/ álbo chwalcie Páná. *LatHar* 332 marg, 528.

W wyjaśnieniu przenośni (6): Stańmyfz my iedno przy oney mocney á niezwycięzoney fkále fwoiey/ to ieft przy Pánu swoim *RejAp* 104v; Támże iuż tá gwiazdá [...] iáko dymem zácmiá słońce prawdy y fprawiedliwości/ to ieft Páná nálezego *RejAp* 110, 94v; O niezczęfnałz to látoroł kthora poda táki płony owoc s siebie/ iż ma być odcięta od máciuce tey/ tho iefth/ od Páná fwoiego *RejPos* 61; gdy wzgárdziłz zwirchność á kroleńtwo tego fprzeciwniká fwego/ [...] á wdálz sie w opiekę/ [...] tego mocnieyfzego mocarzá/ to ieft/ Páná fwego *RejPos* 79v; gdy na nich [miejscach] nie bywamy poładzeni od gołpodarzá/ tho ieft/ od Páná fwego: iedno iż sie do nich ćifniemy á fzukamy ich *RejPos* 224.

Przysłowia: *RejJóz* B7; iefli mocen Pan Bog dáć/ mocen záfię wzyąc *BielKron* 27v, 27v [2 r.]; *RejPos* 265 [2 r.] (4); *GrzegŚm* 28 marg; *RejZwierc* 57 [2 r.]; Pan był dał/ Pan też záś odebrał *CzechRozm* 229v; *SkarŻyw* 36 [2 r.] (4); *LatHar* 652 [2 r.]. [*Ogólem* 10 r.].

Nigdy nie możecie służyć Pánu Bogu fwemu y bogáctwu fwiátá tego. *RejPos* 216v.

Gdzie zgodá tu Pan Bog/ á gdzie niezgodá tu Czárt pánuie. *WujJud* 127.

Ták ćię pyńmo vczy/ gdy mowy/ Pan umarza/ Pan ożywia *BiałKaz* Cv.

Pan Bog fprawiedliwy ac nierichlo ale yednak opiche á ofwawola gniewa sie barzo *PaprUp* G4.

Frazy: »Pan (Bog) błogosławi itp.« = *Dominus benedicit itp.* *Vulg*, *PolAnt* [szyk zmienny] (171); y bogolláwił pan bog domowi onego páná dla Iozefa *HistJóz* A3; *WróbŻołt* 28/10 (2); *RejPs* 29v marg (2); *SeklKat* G4 (2); *LubPs* F4 [2 r.] (19); Ia ile mi Pan Bog raczył wżyczyć Błogosłáwienieńtwá fwego/ tom wniół do przybytku Pánńkiego *GroicPorz* C3; *KrowObr* 65; *Leop Deut* 2/7 (5); *RejZwierc* 55v; *BibRadz Gen* 1 arg (8); *BielKron* 1v (7); Bo kto iuż ieft v Páná tego błogosłáwionym/ iuż nic nie máłz tego áni ná ziemi áni ná niebie częgoby mu doftawác nie miáło. *RejAp* 183v, 71 (3); *RejPos* 24 (55); *RejPosWiecz*² 96; *BiałKat* 143v; *BielSat* H2v; *HistLan* E2; *RejZwierc* A3 (14); *WujJud* 16

(2); Abowiem ftąd y ftan W.K.M. y nas dali Bog wierne á cnotliwe poddáne W.K.M. Pan Bog ták vbłogofłáwić będzie raczył *WujJudConf* 16, 9v (2); *RejPosWstaw* [41³]; *BudBib* c4; *CzechRozm* 67 (3); *KarnNap* G2v; Táki błogofłáwieńftwo od páná odnośi *KochPs* 33, 54 (6); *SkarŻyw* 102 (2); *NiemObr* 91; *WerKaz* 282 (3); *ArtKanc* M4v; *KmitaPsal* A3; *Phil* S4v; O Niechże nam błogofłáwi wżechmocny Pan Bog *LatHar* 105, 21 (6); *KołakCath* A2v; *KołakSzczęśl* C3; *PowodPr* 14; *SkarKaz* 159b (4); *VotSzl* B4v (2); *CzahTr* A4; *SkarKazSej* 666b (2).

»Pan (Bog) broni *itp.*« = *Deus defendit Vulg; Dominus salvat PolAnt* [szyk zmienny] (139): *WróbŻółt* D5v (3); Tu prorok profi zftzony zboru krzełciánfkiego by ie pan bog bronić á fłczyć raczył od fáłecznych náuk kácerfkich *RejPs* 16, 16 (6); *SeklWyzn* 2v; Spráwyedliwym fám Pan iefth prawdziwa obroná. *LubPs* B4v *marg*, A3v (46); *KrowObr* 14v (2); Ani grom áni piorun nie ruży tákiego/ Gdyż wie iż iefth w obronie wżytek Páná fwego. *RejWiz* 4v, 170 [2 r.] (4); *Leop Iudith* 5/25 (5); *KochZuz* A5; *RejZwierz* 132; *BibRadz* *5 (4); *OrzRozm* N4; iż kto chodzi pod fpráwą á pod obroná Páná tego/ wiele pofiadł fkárbow fwiáthá tego. *RejAp* 22, 74v (7); *HistRzym* 48; *RejPos* 55 [2 r.] (17); *KwiatOpis* A2v; tylko wżytkę fwą nádzieię położyli w mocy á w obronie Páná fwoiego *RejZwierz* 265, 173v; *BielSpr* 15v (2); *MycPrz* I Bv; *KarnNap* B2 (2); *ModrzBaz* 124v; *KochPs* 3 (8); y pewnieby go byli zábili/ gdyby go był fám Pan Bog nieobronił. *SkarŻyw* 507, 159 (11); *ArtKanc* L10v (2); *ZawJeft* 15; Bo Pan/ zá ich vfániem/ Ktore w nim máią/ obrońcá fię sftawa *GrabowSet* V v, R2v; *LatHar* 21 (2); *KołakSzczęśl* B3v; *VotSzl* B4v; *SkarKazSej* 699a *marg*; *SzarzRyt* B2.

»(bądź, a. niechaj będzie, a. ma być) chwałá, cześć Panu Bogu« [w tym: cześć i chwałá (6); w funkcji modalnej] »(cześć i) chwałá Panu Bogu« (9) [szyk zmienny] (27:7): O wit ay [!] że mo[i]e dziećię [...] Panu Bogu czełcz y chwałá iż cie widzę żywe *RejJóz* P7v, N3v (3); *SeklKat* A2v; *MurzHist* K3v; Sámemu Pánu bogu wieczná cześć y chwałá ná wiek wiekow. *LubPs* ffv *marg*; *Leop 2.Mach* 1/17; *BielKron* 31; Euge, Interiectio gratulantis. Gdy fie wefelimi/ Ey chwałá Pánu Bogu. *Mącz* 109b; *RejAp* 160; *RejPos* 18; *BiałKat* 76; Pánu bogu niechay cześć będzie ná wieki/ Ze nas raczył z ich fropięy wyrwáć páłzczeki. *KochPs* 189; *CzechEp* 82; *NiemObr* 42 (4); *ArtKanc* A18v (2); *BielRozm* 2; *PaprUp* D2; *ActReg* 12 (2); *KochFrag* 48; *WujNT* 288; *VotSzl* A4v; *CiekPotr* 90.

»Pan (Bog) da(je, -wa) (a. raczy *itp.* dáć); od Pana (Boga) dany« = *Pan udziela, zsyła, zleca, pozwala, wyznacza los; Dominus (Deus) dat Vulg, PolAnt; Dominus tradit a. tribuit; traditus (est) a Domino Vulg* [szyk zmienny] (606;25): *March*¹ A3; *BierEz* O2v; *OpecŻyw* 12 (2); *PatKaz II* 73; *KlerPow* 9; *FalZioł* IV 41a (2); *GlabGad* A3; *March*³ T8v; *WróbŻółt* H2v (10); *LibLeg* 10/147 (4); *RejPs* 155 (4); *LudWieś* A2; *SeklWyzn* b4 (3); Gdy nam pan dał doczekać takowych radości *RejJóz* P6v, Ev (4); *SeklKat* D3v (17); *RejKup* B (4); *RejKupSekl* a6v; *MurzNTSekl* A2; *KromRozm II* y3; *Diar* 69; *BielKom* B6v (4); co máią czynić rodzicy/ yáko fkoró im pan Bog fyná ná fwyát da. *GliczKsiąż* C, C2 [2 r.] (13); *LubPs* A2 (22); *GroicPorz* A3v (4); *KrowObr* A4 (20); *RejWiz* A5 (9); *Leop* *A3v (44); *LeszczRzecz* A5; *RejZwierz* 59v (4); *BibRadz* *4v (22); *OrzRozm* D3v (5); *BielKron* 27v [2 r.] (39); Quid hoc somno divinius dici potest? Y co może być myłfzego wdziecznieyfzego od Páná Bogá danego. *Mącz* 91c, 440a (4); *OrzQuin* L2v (7); *Prot* C; *LeovPrzep* C2v (2); *RejAp* CC2 (12); *GórnDworz* Q7v (6); *HistRzym* 54 (3); *RejPos* A3v (40); *RejPosWiecz*² 95v; *BiałKat* 26 (5); *GrzegŚm* 40; *HistLan kt* (3); *KuczbKat* 210 [3 r.] (11); Boć dla tego Pan Bog oczy wyniofle dał/ ábyś [...]

rozmyślał sobie przyfzłe y przeminęłe rzeczy. *RejZwierc* 153, A4v (28); *WujJud* 2v (16); *WujJudConf* 8 (6); *RejPosRozpr* b4v [2 r.]; *RejPosWstaw* [41²]v (3); *BudBib Is* 50/4 (2); *HistHel* C3; *MycPrz* I A4v (3); *Strum* H4v (4); *BialKaz* B2; *BudNT Luc* 1/28[32] (2); *CzechRozm* 10v [2 r.] (12); *KarnNap* ktv (6); Y przeto dał ie [Greków] Pan Bog w rękę Turecką *SkarJedn* 333, 47 (9); *KochPs* 89 (2); *SkarŻyw* A2v [2 r.] (72); *MWilcHist* F2; *CzechEp* *3 (8); *NiemObr* 67 (3); *KochMRot* A3; *ReszPrz* 105; *ReszList* 163; *PudlFr* 17; *ArtKanc* A8v (4); *GórnRozm* A3v (2); *KmitaPsal* A5v; *KochWr* 39; *ActReg* 29 (3); *GórnTroas* 4 (2); Dawa Pan wżytkiego dość/ kiedy fię zda iemu *GrabowSet* B2, B2; *OrzJan* 92; *LatHar* 75 (6); *KołaKath* B3v; *WujNT* 38 (19); *SarnStat* *3v (9); *PowodPr* 4 (5); *SkarKaz* 3b (23); *GoslCast* 7; *PaxLiz* Cv; *SkarKazSej* 662b (20); *KlonFlis* B4v; *SzarzRyt* C3v.

»Pan (Bog) dopuści (a. dopuszcza, a. przepuszcza) (a. dopuścić itp. raczy itp.); od Pana Boga dopuszczony (a. przepuszczony); dopuszczenie od Pana« = *Pan zsyła coś złego; Dominus dat a. immittit Vulg; Dominus mittit a. percutit PolAnt* [szyk zmienny] (145;2;1); *MiechGlab* 69; *LibLeg* 8/133; *WróbŻołt* Z4v; *RejPs* Ff4v; *SeklWyzn* g2v; *SeklKat* D4v (10); a iesli by na myę pan Bog smiercz przepuszczył do tego czassu theda ony mają tho Imienye dzierzecz *ZapWar 1549 nr 2658; MurzHist* F4v; *GliczKsiąż* H3v; *LubPs* B5v (13); *KrowObr* 137v (5); *Leop Num* 11/1 (6); *BibRadz* I 21a marg (7); *BielKron* 3v (24); *OrzQuin* O4 (4); *RejAp* 135; *HistRzym* 29v; Przecz Pan Bog ná wyerne fwoye wćifki dopuľzcząc raczy *RejPos* 48 marg, 49v marg (18); *BialKat* 28v (2); *BielSat* D4v; *KuczbKat* 225; *RejZwierc* 138v (3); *WujJudConf* 65v; *BialKaz* Cv (2); *KarnNap* G2; *ModrzBaz* 138; *SkarJedn* 363; *SkarŻyw* A4v (13); *ReszPrz* 27; *ReszList* 142; *WerKaz* 282; *BielSen* 13; *ArtKanc* K10v (2); *BielRozm* 32; *ActReg* 54; *OrzJan* 27; *LatHar* 578 (3); *WujNT* 345; *SiebRozmysł* I2v; *PowodPr* 59; *SkarKaz* 5a (6); *SkarKazSej* 660a (3).

»Pan (Bog) dopuści (a. dopuszcza) (a. raczy itp. dopuścić)« = *Pan udziela, pozwala; Dominus dat PolAnt; Dominus permittit Vulg* [szyk zmienny] (78); *WróbŻołt* 124/3; *RejPs* 17 (4); *LubPs* cc5; *GroicPorz* 114v; *RejWiz* 95v [2 r.] (7); *BibRadz Num* 22/13 (3); *BielKron* 2v (2); *RejAp* 63 (7); *RejPos* 5v (22); *RejPosWiecz*³ 98; *BialKat* 16; *KuczbKat* 280 [2 r.]; *RejZwierc* 2v (3); *WujJud* 38; *SkarJedn* 205 (2); *KochPs* 53 (2); iabych rad ná męczeństwo łzedł: á iłz mi nie dopuści P. Bog tobie fię iáko męczeńnikowi zálecam *SkarŻyw* 544, 235 (7); *CzechEp* *3 (3); *LatHar* 576; *WujNT* 163 (3); dopuścił zátym P. Bog/ iż Sáráceni ábo Turcy onę łlawną kráinę podbili *PowodPr* 31, 13 (3); *SkarKazSej* 675b.

»Pan (Bog) doświadcza (a. chce doświadczać, a. doświadczyć)« = *Dominus tentat PolAnt* [szyk zmienny] (19); Co iest zá podziwyenye wyernem/ gdy ich doświadłza Pan *LubPs* R2v marg, eev marg; *KrowObr* 238; *BibRadz* I 7a marg (4); *RejAp* 40; *RejPos* 50 [2 r.] (5); *RejZwierc* 125v (2); *SkarŻyw* [197] (4).

»Pan (Bog) się gniewa itp.« = *Dominus irascitur itp. Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (98); *SeklKat* Ev; *RejKup* y5v; *MurzHist* B3; *GliczKsiąż* F7; Też łye Pan zgniewał ná on lud w fwey popędliwóści *LubPs* Y3v, F (6); *GroicPorz* c4v; *KrowObr* 53v; *RejWiz* 182 (2); *Leop Num* 11/1 (11); *BibRadz Num* 11/10 (13); *BielKron* 42v (6); że Pan Bog ná Polłkę gniew fwoy oltrzy/ kiedy iey godne ludzi bierze. *GórnDworz* Dd8v; *RejPos* 20v (18); *RejPosWiecz*³ 98; *KuczbKat* 310; dawno było vbłagác gniew Pána Boga twego *RejZwierc* 261v, A6 (10); *WujJud* 79 (2); *WujJudConf* 242; *RejPosWstaw* [41³]; *HistHel* D2; *KochPs* 23 (3); gniew fwoy Pan Bog pierwey ná przelstępane káplany/ ktorzy fię wedle iego woley

niezachowują obroci *SkarŻyw* 492, 483 (5); Iáko Pan Bog gniewa się ná cieiefne á nieczyfte ludzie *WerKaz* 280, 292; *ArtKanc* L; *PaprUp* G4; *GrabowSet* Gv; Chwycie się vprzeymie náuki iego/ áby się kiedy Pan nie rozgniewał *LatHar* 360, +8; *WujNT* 845; *SkarKazSej* 685b (2).

»Pan (Bog) jest [z kim] itp.« = *Pan sprzyja komus, opiekuje się kimś; Dominus est cum aliquo Vulg, PolAnt; Dominus est in medio alicuius PolAnt; Dominus adstat alicui Vulg* [szyk zmienny] (100): *HistJóz* A3v; *SeklWyzn* 2v; Závždy Pan bliŕko yeft tym ktorzy go wzywáyá. *LubPs* 12 marg, B5 (7); *Leop Gen* 26/28 (12); *BibRadz Gen* 39/21 (15); *OrzRozm* C3v; *BielKron* 32 (9); Pan Bog závždy obecnie ieft przy wiernym. *RejPos* 44 marg, 79 (4); *BialKat* 18v (2); *KuczbKat* 405; *RejZwierc* 190v (3); A ieŕli Pan Bog z námi y ktoŕ sie nam íprzeçiwic moŕe? *RejPosWstaw* [41⁴]v; *BudBib Iudith* 8/23; *CzechRozm* 145; Pan vítáwicznie będzie przy boku twoim *KochPs* 187, 33 (3); bo lud wlyzytek ŕwiety ieft/ y w nich ieft Pan Bog. *SkarŻyw* 492, 188 (7); *BielSjem* 17; *ArtKanc* K15; *KmitaPsal* A4v; *PaprUp* L2v; *LatHar* 465; Aleç Pan ítał przy mnie/ y vmocnił mię *WujNT* 2.Tim 4/17. Cf »Pan z tobá«, »Pan (Bog) niechaj będzie z tobá«, »Pan Bog z námi«.

»Pan z tobá, z wami« [formuła pozdrowienia; w tym: w Pozdrowieniu anielskim (18)] = *Dominus tecum Vulg* (20:1): *OpecŻyw* 7v (4); *PatKaz* I 8 [2 r.]; *SeklKat* Cv; Ale ítánáwlyzy Biŕkup álbo [di]akon/ ták mowi [do lu]du obrociwlyzy się otzymá: Pan íwámi. *KrowObr* 196; Wlyzedly tedy Angioł do niey/ rzekł: Zdrowás lálki pełna/ Pan ítobá *Leop Luc* 1/28; poŕtał im [Izraelitom] [...] Gedeoná/ do ktorego Anyoł przyŕzedł [...] / rzekł mu: Pan ítobá meŕzu mocny. *BielKron* 49v, 136v; *RejPos* 269v (2); *SkarŻyw* 393; *ArtKanc* A7v; *LatHar* 7 (4); *WujNT Luc* 1/28; *SiebRozmyŕl* F2v.

»Pan (Bog) niechaj będzie z tobá, z wami« [formuła poŕegnania] = *Dominus sit cum vobis Vulg* (2:1): idŕŕe iuŕ w pokoiu/ á Pan niechay będzie z tobá. *CzechRozm* 10v, 204v; *WujNT* 2.Thess 3/16.

»Pan (Bog) karze itp.« = *Dominus castigat a. percutit Vulg, PolAnt; Dominus affligit Vulg; Dominus flagellat a. increpat PolAnt* [szyk zmienny] (290): *PatKaz* II 23v (2); *MiechGlab* 48; *LibLeg* 8/133 (3); *Wróbŕoŕt* L5 (2); *RejPs* 118 marg (4); *RejJóz* B7v (3); Karał pan Bog írogo zydy/ gdi byli íobie za boga cieŕca vczynili *SeklKat* E, D4v [2 r.] (38); *RejKup* b4; *MurzHist* B (3); *MurzHistSekl* Efv; *MurzNT* 11 (2); *GliczKsiŕŕ* D7v (5); *LubPs* A6 (11); *GroicPorz* c4v (4); *KrowObr* 65 [2 r.] (6); *RejWiz* 54 (9); *Leop Num* 11 arg (7); *RejZwierz* 102v; *BibRadz Iudic* 10 arg (11); *BielKron* 12v (8); Aderit Themaessus genius proverbium, Nie zwiezie sie to ták íucho/ skarze to pan Bóg. *Mącz* 429d, 40b; *OrzQuin* D4v (2); *LeovPrzep* B4v; *RejAp* 20 marg (13); *GórnDworz* G4v; íeŕs závždy godzyen pomly á karánia od Páná íwego *RejPos* 75v, 42 (19); *BialKat* 51 (4); *HistLan* Dv (2); *KuczbKat* 280 marg (4); *RejZwierc* A6v (13); *WujJud* 214v (2); *RejPosWstaw* [21³] (5); *BudNT Hebr* 12/6; *CzechRozm* 149 (2); *KarnNap* F3; *ModrzBaz* 138; *SkarJedn* 20 (2); *KochPs* 61 (2); A zly cŕlek gdy mu P. Bog docŕefnym karánim zágroził/ pokuty przyiáç niechíal *SkarŻyw* 263; Ták Pan Bog chíal tym przykłádem niewlytyd y wlyzetecznoŕ ludzká vkáráç *SkarŻyw* 348, A4 (36); *StryjKron* 370 (2); *CzechEp* 73; *NiemObr* 132; *WerGoŕc* 230 (2); *WerKaz* 294 [2 r.] (6); *ArtKanc* A13 (2); *GórnRozm* A2 (3); *KmitaPsal* A3; *PaprUp* Iv; *ActReg* 23; *GostGosp* 6; *ZapKoŕcier* 1589/86; *GrabowSet* B2; *LatHar* 132; Lecz gdy bywamy lądzeni/ od Páná bywamy karáni *WujNT* 1.Car 11/32, *Hebr* 12/6 (5); *WysKaz* 28 [3 r.]; *SarnStat* 600; *SiebRozmyŕl* [A2]; *PowodPr* 11 (4); Ná ohyde meŕzoboyftwá/ wlyŕŕyl P. Bog dáŕleko ŕiedmioráko

więtfze karánie ná drugiego po Kaimie mężoboycę/ ktoryby ten grzech wznowił. *SkarKaz* 314b, 2b (8); *SkarKazSej* (8); *KlonWor* 11.

»Pan (Bog) króluje (*a. raczej itp. krolować*), panuje; Pan (Bog) krolujący, panujący« = *Dominus regnat Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (29:4;2:1); *WróbŻółt* 46/9 (3); *SeklKat* X2; Ten Pan nád wlfytkyemi národy kroluye *LubPs* M4v, P5v marg (6); *Leop Ps* 98/1 (3); *BibRadz Sap* 3/8; *RejAp* 92v (5); *HistRzym* 97v; *RejPos* 84v (4); *KuczbKat* 390; *BudBib Sap* 3/8; *CzechRozm* 149; *KochPs* 40 (4); OWo idzie w kościoł fwoy pánuiący Pan *SkarŻyw* 111; *ArtKanc* B18v; *LatHar* 483 marg; *WujNT Apoc* 19/6; *SkarKazSej* 689b.

»Pan (Bog) ma na pieczy (*a. się opieka*) *itp.*, ma staranie *itp.*, baczenie ma *itp.*« [szyk zmienny] (137:13:9); *RejPs* 37v marg (5); *RejJóz* C3 marg (3); Bo yuż wfyćzko złe vćieka Gdy fię Pan kiem ten opieką [!]. *RejKup* n8v, f3; *MurzHist* Mv; *LubPs* G2v (16); Iście v Páná náwřzem był ná dobrej pieczy/ Potym począł wdáwác fie iuż w nieflufzne rzeczy. *RejWiz* 132, 106 (5); *RejZwierz* 108v; *BibRadz I* 436b marg; iáko Pan wierne fwe závázdy ná pieczy miewa *RejAp* 30v, AA6 (13); *RejPos* 25 (85); ná iákim závázdy był báczeniu ftan pocźciwy v tego Páná *RejZwierz* 33, B2 (14); Strzeście się áby Pan Bog ftáránia fwego owas nieopuścił. *BialKaz* M3v; Kto fye w opiekę poda pánu fwému *KochPs* 138, 53 (5); Yfz mi iufz Pan Bog ktory mię w opiekę fwoię wziął do tego przywiódł/ izem w fwym przedśiewięciu do końcá wytrwála *SkarŻyw* 15; *ArtKanc* Q11; Czy rozumiefz/ że które rolé Iákób trzymał/ Aby o nich iuż żadnéy Bóg náfz pieczy niemiál? Ma Pan pieczę. *ZawJeft* 13; Ztąd znamy/ iz pan ná fwéy mądréy pieczy/ Sam zatrzymawa náfze wřzytkié rzeczy. *GosłCast* 69; *SkarKazSej* 699a.

»Pan (Bog) miłuje (*a. umiłowál*) (*a. raczył umiłowác*); od Pana umiłowany« = *Dominus diligit Vulg* [szyk zmienny] (60;1); *WróbŻółt* 145/8; *SeklWyzn* 3 (3); *SeklKat* H4v (2); Wiele fwiętych s pokory Pan Bog vmiłowál *BielKom* F5v, Gv; *LubPs* C4 marg (3); *KrowObr* 152v (2); *Leop Ps* 86/2 (2); *BibRadz Deut* 23/5 (3); *BielKron* 234; *RejAp* 8 marg (4); *RejPos* 50v (13); *BialKat* 106; *KuczbKat* 280 [2 r.]; *RejZwierz* 74 (2); *BialKaz* D2 (2); *BudNT Hebr* 12/6; *KarnNap* D4 (2); *KochPs* 43 (5); *ArtKanc* K10v; *ZawJeft* 33; *LatHar* 447; *KołakSzczęśl* C3v; *WujNT Hebr* 12/6 (2); Zadnego Pan Bog nie miłue/ iedno tego ktory z mądrością przemiefzkawa *WysKaz* 4, 28; *SiebRozmyśl* [A3]v; *SkarKaz* 611a.

»Pan (Bog) mści (się) *itp.*« = *Dominus dat ultionem itp. Vulg; Dominus ulciscitur PolAnt* [szyk zmienny] (95): Wiedz izci P.Bog grzechow mści. *BierEz* F4; *WróbŻółt* cc6 (3); *RejPs* 162v marg (5); *SeklKat* Ev (2); *LubPs* N3v marg (11); *KrowObr* 64; *Leop 2.Reg* 4/8 (6); gdyż Pan oddał mu tho też godną pomřtą. *BibRadz 2.Mach* 4/38, *5 (8); *OrzRozm* C2; Wiele ludzi máią ferce śmiále ná czynienie złości częłtokroć/ iz im Pan Bog pomřtę odwłacza. *BielKron* 81, 86 (2); *Mącz* 301d; *OrzQuin* X3v; *RejAp* 30v (5); *HistRzym* 86; iz kázde błogofłáwiefństwo tákiego obroci fie wam w wieczne przekłętwo á w pomřtę v Páná wálzego. *RejPos* 189v, 27 (19); A nátychmiałt potym Pan ćielefną pomřtę ná Cudzołożniki położył *BialKat* 58v, 51; *HistLan* F4v; *KuczbKat* 375; ták iz fie lzy leią niewinnych ludzi wołáiąc o pomřtę do Páná *RejZwierz* 70, 10v (9); *RejPosWstaw* [21²]v; *BudNT kt*; *KochPs* 13 (2); Pan Bog krzywdy flugi fwego pomřcił fie *SkarŻyw* 324, 311; *NiemObr* 68; *WerKaz* 295; *OrzJan* 33; *WujNT 1.Thess* 4/6; *KlonKr* A3; *PowodPr* 15 (2); *SkarKaz* 313b.

»Pan (Bog) nagrodzi (a. nagradza) (a. nagrodzić raczy itp.)« = *Dominus retribuet Vulg* [szyk zmienny] (25): *RejFóz* G2 (2); *RejKupSekl* a6; *MurzNT* 33v; *LubPs* Ev [2 r.] (4); *Leop Ps* 17/25; A Inadz Pan Bog łalką fwał/ nam kiedy nágrodzi *RejZwierz* 52; *BielKron* 157v; *RejPos* 211 marg; *BiałKat* 63v; *HistLan* A4; *RejZwierc* 57; *Strum* H4v; *SkarJedn* 166 (2); *SkarŻyw* 172 (2); *ActReg* 24; *KochFrag* 49; *KońakCath* C4v; *SkarKazSej* 663b.

»Pan (Bog) obiecuje itp.; obietnica (od) Pana« = *Dominus praecipit Vulg; Dominus loquitur PolAnt* [szyk zmienny] (250;102): *WróbŻółt* P5; *RejPs* 46v (6); *SeklWyzn* b2v; *SeklKat* Ev (10); *MurzNT* 58v; *LubPs* G marg (7); *KrowObr* A4v (6); iż fie im ípełniło/ Cokolwiek im od Páná obiecano było. *RejWiz* 164v, 155 (2); *Leop Gen* 15 arg (5); *OrzList* cv; *LeszczRzecz* A4v; *RejZwierz* 105; *BibRadz Gen* 24/51 (5); *BielKron* 11v (11); Sin autem me aliud fatum manet, Ieflísz mie ma co ynłzego podkác. Albo yefli mi Pan Bóg co ynłzego obiecał. *Mącz* 207a; *LeopPrzep* 12; *RejAp* AA7 (52); *RejPos* 7 (158); *RejPosWiecz*² 96; *BiałKat* 26 (3); *KuczbKat* 270 [2 r.]; *RejZwierc* 14v (33); *WujJud* A8v (2); *WujJudConf* 79; *RejPosWstaw* [41⁴] (3); *BudBibKaw* A2v; *BiałKaz* D4v; dzieciom ich ziścił Pan Bog obietnice íwoie. *SkarŻyw* 500, 103 (12); *ArtKanc* L (5); *PaprUp* D2; *LatHar* +8v (2); EWángelie [...] íásnie pokazuią/ że on íeft Chríftufem/ Meffyałzem/ ábo Krolem Zydowskiem: od Páná Bogá Pátryárchom y Oycom świętym [...] obiecánym *WujNT przedm* 31, s. 3 (3); *PowodPr* 13 (3); *SkarKaz* 41a (5); *SkarKazSej* 663b (3).

»Pan (Bog) objawi(a) (a. chce, a. raczy objawi(a)ć); od Pana objawiony« = *Dominus annuntiat PolAnt* [szyk zmienny] (55;1): *GlabGad* L4 (2); *LubPs* E3 (6); *Leop* VV v; *KochZuz* A2; *BibRadz I* 111b marg (2); *BielKron* 13 (5); *LeopPrzep* F2; *RejAp* 87; *Górndworz* Z; *HistRzym* 28; *RejPos* 113 marg [2 r.] (4); *KuczbKat* 1; *WujJud* 61 [2 r.] (5); *WujJudConf* 141; *BiałKaz* D4v; *CzechRozm* 226; *KochPs* 214; Ale Pan Bog ktory táiemnice obiáwia/ y tę zdráde tego krolá obiáwił. *SkarŻyw* 131, 15 (12); *NiemObr* 151; *ArtKanc* C13; *KochWr* 23; *WujNT* 440; *SkarKaz* 486b (5).

»Pan (Bog) obrał (a. wybrał, a. wybiera) (a. raczył obierać) od Pana (Boga) obrany (a. wybrany)« = *Dominus elegii Vulg. PolAnt* [szyk zmienny] (57;4): *PatKaz II* 24; *LubPs* B3v (4); *KrowObr* 55v (2); *Leop Deut* 12/5 (10); *BibRadz Deut* 18/5 (9); Ciebie Pan Bog (to íeft Izráelá) wybrał sobie zá lud ołobny ze włzytkich ludzi *BielKron* 35v, 39 (7); *GrzegRóżn* K3; *RejPos* 56v (6); *BiałKat* 143v; *RejPosWstaw* 22; *SkarJedn* 47; *SkarŻyw* 241 (3); *NiemObr* 13 (2); *KmitaPsal* A4 (2); Była [Panna Maria] od Páná Bogá przed wieki obrána. *LatHar* 672, 413 (4); *SiebRozmyśl* F2v; *PowodPr* 4; *SkarKaz* 39a [2 r.] (5).

»Pan (Bog) odpuszcza (a. odpuści, a. przepuszcza, a. przepuści) (a. odpuszczać itp. raczy itp.), odpuszczenie obiecuje dać; od Pana Boga prosić odpuszczenia, wziác odpuszczenie« = *Dominus parcit Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (132;1;2;1): *MiechGlab* 69; *WróbŻółt* K6v; *ZapMaz V S* 2/335; *SeklWyzn* b3 (6); *SeklKat* I2 (3); *RejKup* d2 (2); wždy mu namíłosciwłzy pán grzéch íego przepuścić ráczył. *MurzHist* I2, I2v; *MurzNT* 73 (2); *LubPs* H3v (5); *KrowObr* A4 [2 r.] (7); *Leop Ier* 4 arg (3); *BibRadz I* 10a marg (3); *BielKron* 38v (8); *RejAp* 24v marg (6); *HistRzym* 37v; *RejPos* 54 (14); *RejPosWiecz*³ 98v; *BiałKat* 171 (2); *BielSat* N4v; *KuczbKat* 220 (5); *RejZwierc* 2 (7); *WujJud* 55v (19); *WujJudConf* 9 (2); *BiałKaz* N; *KarnNap* D; *SkarŻyw* 125 (11); *NiemObr* 151; *ReszHoz* 123; *WerGość*

230; *ArtKanc* L9v (3); grzeszek tym, niech Pan Bog odpusci *ActReg* 102; *LatHar* 132; *WujNT* 212; *WysKaz* 23 (9); *PowodPr* 11; *SkarKaz* 349a (3).

»Pan (Bog) opatrzy *itp.*; opatrność Pana (Boga) *itp.*« [w opatrnością opatrza (1)] [szyk zmienny] (57;50): *WróbŻółt* tt8v; *RejJóz* G4; *GliczKsiąż* C (3); ále ten Pan y bydłathká y kruczathká ná ich wołanie żywić á dziwnie opátrować raczy. *LubPs* ff2v marg, P2v (4); Wizytko iest w opátreniu thám v Páná tego. *RejWiz* 107 (2); *RejZwierc* 54; *BielKron* 43v (3); *RejAp* 51v [2 r.] (6); OPáthrzność wielka á dziwna Páná náfzego/ tu fie nam iálnie okázuie *RejPos* 177v, 3 (67); *GrzegŚm* 45; *RejZwierc* 106v (3); *KochPs* 54 (2); Ták tedy opátreni y náuczeni od P. Bogá żyli w iego zakonie y boiázni/ y nápełnili fwym narodem ziemię. *SkarŻyw* 271; Lud wybrány opátrzył Pan Bog právem y porządkiem *SkarŻyw* 481 marg, 194 (6); *CzechEpPorz* **; *ReszHoz* 137; Niech go Pan Bog ítrzeże y zdrowo chowa y łáfką hoynie opátrzy ná ziemi *LatHar* 179, 596; *SarnStat* 1267; *CzahTr* K4.

»Pan (Bog) opuści (a. opuszcza) (a. opuścić, a. opuszczać raczy *itp.*), odstąpi (a. odstępuje); opuszczony od Pana (Boga)« [w tym: odstąpi i opuści *itp.* (5)] = *Dominus derelinquit Vulg, PolAnt; Dominus elongat a. recedit; derelictus a Domino PolAnt* [szyk zmienny] (79:28;10); *PatKaz* II 7/63v; *RejPs* 103 (5); *SeklKat* E3v; Pan Bog cie nie opuści iefli będyełz ćichy. *BielKom* F5v; *LubPs* A4v (11); *RejWiz* 95v (10); *Leop Is* 49/14 (2); *BibRadz Gen* 24/27 (2); *BielKron* 40v (3); *RejAp* AA3 (16); gdy go Pan odstąpił á opuścił/ czo dáley tho więcey zázwždy poštepował [!] w grzech *RejPos* 49v, 25 marg (35); *BialKat* 338v; *KuczbKat* 375 [3 r.]; *RejZwierc* 126v marg (7); *WujJud* 118v; *BudBib Thren* 3/31 (2); *KochPs* 6 [2 r.] (4); *SkarŻyw* 369 marg; *PudłFr* 47; *ArtKanc* K10v [2 r.]; *WujNT* 232 marg (2).

»Pan (Bog) pocieszy *itp.*« = *Dominus consolatur Vulg; Dominus fulcit PolAnt* [szyk zmienny] (70): *OpecŻyw* 10; *WróbŻółt* k5v; *RejPs* 112v marg (3); *RejJóz* P8; *GliczKsiąż* C3 (2); *LubPs* Fv marg (9); *Leop Is* 49/13; *BibRadz Gen* 21 arg (3); Y obiáwiono iest przez iednego mnichá/ iż iuż Pan Bog raczył poćiefzyć krolá Polłkiego w potomńtwie. *BielKron* 349, 51v (6); Słuchayże co zá pociechę dawa Pan zá thy ítałości ich tym wiernym swoim *RejAp* 61v, 15 (6); *RejPos* 27 (19); *RejZwierc* 154v (2); *BialKaz* D2v; *KochPs* 195; Dłu⁸⁰ płácząc/ miał potym od Páná Bogá poćiechę. *SkarŻyw* 184, 142 (5); *PudłFr* 27; *ArtKanc* B19v; *Paprup* E2; *LatHar* 569 (3); *RybGęśli* Bv; *SiebRozmyśl* [A2]v; *SkarKaz* 41b; Wielmożnym P. Pánom Cernym z Witowic etc. [...] Sługá naniższy dobrego zdrowia z wízelákimi poćiechami od Páná Bogá wízechmogącego/ wiernie mieć ná czáfy potomne życzy. *PaxLiz* A2; A kogo pan Bog ná mále poćiefzy/ Nie dżiwuię mu że fię dáley śpiełzy/ Lecż trzebá íkromnie *KlonFlis* E.

»Pan (Bog) pomoże *itp.*« [w tym: tak mię Pan niech wspomóże *itp.* (w formule przysięgi, przyrzeczenia) (8)] = *Dominus adiutor (est) Vulg, PolAnt; Dominus auxiliatur a. adiuvat; Dominus auxiliator est Vulg; Deus adiuvat JanStat* [szyk zmienny] (135); *KlerWes* Av; *WróbŻółt* 7/11 (6); *RejPs* 48v (6); *LibLeg* 10/149v; *ZapWar* 1545 nr 2627; *SeklKat* F2v (2); *RejKup* O; Y wípomnyeli że Pan íam yeft ich wípomożenye *LubPs* R6v, A5 (21); *KrowObr* 189v; Idź/ áza cie Pan łáfką swoią podpomoże. *RejWiz* 179v, 50v (3); *Leop* 1.Par 18/6 (6); *BibRadz* *2 (4); *BielKron* 63v (4); *RejAp* 3v (4); Iż kto chodzi w ípomózeniu Páná tego/ iuż tákowy zázwždy przemiefzkawa w íwiętey obronie iego. *RejPos* 331, A6v (27); *BialKat* 216 (3); *RejZwierc* 126v (5); *RejPosWstaw* 44v (2); *MycPrz* I

[A3]; *CzechRozm* 205v; *SkarJedn* 183 (2); *KochPs* 60 (3); Iednák mu P. Bog pomagał/ iłz wždy rząd y kárność lię kościelna napráwowála. *SkarŻyw* 291; iufz od Páná Bogá pomoc máiac/ dnia ładowego czekał *SkarŻyw* 390, 83 (7); IVż lię zá pomocą páná Bogá náłzatego dwoie ksiązek ná Wędzidło [...] Hieronimá Powodowłkiego [...] fkończyło *CzechEp* 322, 7 (4); *PaprUp* Kv; Co abyś wálzá kró: M. dokázác mógl/ małz nádzieię zupełną mieć w łálce pánłkię/ żeć z łálki śwęy Pan Bóg dopomoże *OrzJan* 106; *LatHar* 576 (2); Ták iż śmieie mowimy: Pan mi iełt pomocnikiem: nie będę lię bał coby mi człowiek vczynił. *WujNT Hebr* 13/6; Ták mię pan Bog niech wlpomoże/ y ten święty Krzyż. *SarnStat* 41, 347 (4); *PowodPr* 14; Nákoniec to prawdziwa Ewángelia/ do ktorey lámá ręká Bozka przyłtępuie/ y w ktorey P. Bog łam roboty pomaga/ iáko tu mowi ś. Márek/ iż Apoštołom w rozśiewániu Ewángeliey pomagał P. Bog *SkarKaz* 241b, 41a (4); Przyidzie nam poiedynkiem/ wziáwłzy Páná Bogá łámego ná pomoc/ o łobie y o oyczyźnie łwey rádzić. *VotSzl* B2v, B3v (3); Y oto cię podpomogł Pan Bog, y ielzce cię Podpomozę. *CiekPotr* 89; *PaxLiz* B3v.

»Pan (Bog) ratuje (*a. poratuje*) (*a. ratować* *raczy itp.*), ratunk dawa (*a. doda ratunku*), jest ratunk(iem), (z) ratunkiem nie omieszka; ratunk Pana (Boga), od Pana« = *Dominus adiuvat a. auxiliatur a. salvum facit a. respicit a. servat PolAnt* [szyk zmienny] (31:6:5:3;7:1): ale pan moy nigdy mnie rátowác czálu łwego nieomieszkał. *RejPs* 24v; *KromRozm III* L3v; *Diar* 22; *LubPs* D4v marg (16); *RejWiz* 132v; *RejZwierz* 43v; *BibRadz 2.Reg* 8/14 (8); *RejPos* 127 (5); *BudBib Is* 50/7 (3); *CzechRozm* 205v; á pan w ich fráfunku Prędkiego łmutnym dodał rátunku. *KochPs* 164, 24 (12); *ZawJeft* 12; *LatHar* 414; *CzahTr* H4.

»Pan (Bog) (roz)kazał (*a. rozkazuje, a. przykazał, a. rozkaże*) (*a. raczy rozkaz(ow)ać*), dał przykazanie; rozkazanie (*a. przykaza*) Pana (Boga), od Pana Boga; od Pana (Boga) rozkazan(y)« [w tym: przykazał, rozkazał (2)] = *Dominus loquitur a. praecipit; mandatum a. praeceptum Domini Vulg, PolAnt; Dominus dicit a. imperat a. iubet a. mandat; praeceptum a Domino Vulg; sermo a. vox Domini PolAnt* [szyk zmienny] (401:1;49:2;11): *OpecŻyw* 7; *OpecŻywSandR* n1b 2; *SeklWyzn* 2 (4); *SeklKat* B3 (18); *RejKup* B (4); *MurzNT* 18v (4); *Diar* 46 (2); *DiarDop* 102; *MrowPieś* A4; *GliczKsiqż* B6v (4); *LubPs* T5v marg (3); *GroicPorz* i2v (3); *KrowObr* 34v (16); iáko Pan rołkazał/ ták lię záchowywác. *RejWiz* 161v, 61v (7); *Leop Gen* 7/5 (44); *BibRadz Gen* 2/16 (45); *BielKron* 1 (41); *KochZg* A2; *OrzQuin* L2v; *LeovPrzep* Iv; *RejAp* BB8 (44); gdyż záwždy nád káždym iełth pilna łtraż Anyołow łwiętych s przykazánia Páná tego. *RejPos* 276v, 14v (71); *BiałKat* 23v (6); *KuczKat* 10 (8); *RejZwierz* 4v [2 r.] (22); *WujJud* 46v marg (13); *WujJudConf* 3v (3); *RejPosRozpr* c2 (2); *RejPosWstaw* [41³]v (2); *BudBib Thren* 3/37; *HistHel* B3 (2); *MycPrz* II B2v; *BiałKaz* F3; *SkarJedn* 61; Kazał pan/ á w południé noc gełta włtála *KochPs* 158; *SkarŻyw* 32 [2 r.] (29); *StryjKron* 6; *CzechEp* *3 (2); *NiemObr* 72; *ReszPrz* 13; *ReszList* 146; *WerGośc* 210 [2 r.] (5); *ArtKanc* N11v (2); *GórnRozm* E3v; *KmitaPsal* A5; *ZawJeft* 33; *GrabowSet* S; *LatHar* 128 (2); *WujNT Act* 10/33 (3); *SarnStat* 897; *PowodPr* 18; *SkarKaz*)(3v (17); *SkarKazSej* 657b (7).

»Pan (Bog) strzeże (*a. przestrzega, a. postrzeże*) (*a. raczy strzec*), (jest) stroż(em); być na straży u Pana, mieć straż od Pana; straż Pana« = *Dominus custodit Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (72:18;4:1;4): *WróbŻolt* qq4v (2); *RejPs* 135v (5); A pilnie ten pan łtrzeze łercza niewinnego *RejJóz* P3, A5v (4); *MurzHist* G4v; *KromRozm III* G2v; *LubPs* G marg (16); *RejWiz* 70 [2 r.] (5); *Leop Ps* 144/20 (2);

BibRadz *3 (5); *BielKron* 91v (2); *OrzQuin* L (2); *Prot* B4; *RejAp* AA6 (7); *HistRzym* [89]; A gdyż to pewnie wielz/ iż tak możny Pan nád tobą łtraż dzierzý *RejPos* 139, 37 (17); *KuczKat* 405; *RejZwierc* 124v (8); *BudBib Iudic* 13/19; *MycPrz* I Bv; *CzechRozm* 200; Pan ielt łtrózem przychodniowi *KochPs* 212, 5 (7); *SkarŻyw* 403 (3); *PaprUp* F4v (2); *ActReg* 88; *LatHar* 68 [2 r.] (3); *KołakSzczęśl* B4.

»Pan (Bog) wybawi(a) (a. zbawi(a)) (a. wybawi(a)ć *itp.* raczy *itp.*), jest wybawicielem (a. zbawienie); wołać wybawienia od Pana« [w tym: *wybawia*, *zbawia* (1)] = *Dominus liberat Vulg, PolAnt, Modrz; Dominus (est) liberator PolAnt, Modrz; Dominus facit salua. servat PolAnt* [szyk zmienny] (74:4; 1); *TarDuch* A5; *WróbŻołt* 19/7 (6); *LibLeg* 10/114; *RejPs* 50 (4); *RejKup* i6v (2); *MurzHist* F4v (4); *LubPs* B6 (21); *KrowObr* 96v (3); *RejWiz* 71; *Leop* 2.Par 32/11 (3); *RejZwierc* 43v; A tak Pan wybáwił Ezechialzá y miełzczány Ierozolimłkie z rąk Sennácherybá *BibRadz* 2.Par 32/22, 1.Reg 11/13 (8); *BielKron* 32 (2); *RejAp* 83v; *RejPos* 271; *WujJud* 98 (2); *WujJudConf* 109v; *BiałKaz* Cv; *BudNT* Cc2v marg; *ModrzBaz* 124v [2 r.]; *KochPs* 117 (2); *SkarŻyw* 249 (5); niech mię Pan zbáwi włyłtkiego złego *StryjKron* 125; *WujNT* 448 (4).

»Pan (Bog) wysłucha(wa) (a. usłucha) (a. wysłucha(wa)ć *itp.* raczy *itp.*), prędek *itp.* jest ku wysłuchaniu; Pan wysłuchający; wysłuchan(y) od Pana (Boga), u Pana Boga« = *Dominus exaudit Vulg, PolAnt; Dominus audit a. oboedit PolAnt* [szyk zmienny] (83:3;1;5:1): Kto odwráca łluch łwoy od vbogiego/ táki gdy będzie wołał pan bog go niewyłflucha. *March*¹ A4; *OpecŻyw* 1v; *TarDuch* A7v (2); *March*³ V3v; *WróbŻołt* 4/2 (2); *RejPs* 49v (4); *SeklKat* F3 (3); *RejKup* b4; *GliczKsiąż* C3 (2); *LubPs* B5 (19); *KrowObr* 215; *RejWiz* 181v; *Leop* Ps 27/6 (4); *BibRadz* Ios 10/14 (6); *BielKron* 49v (5); *GórnDworz* T3; *RejPos* 48 (8); iáko [kapłan] v páná Bogá nie ma być wyłfluchan/ gdy zá vmárlé prósi? *BiałKat* 356, 193v (3); *KuczKat* 355 (2); *RejZwierc* 145v (4); *WujJud* 55v; *BudBib Eccli* 34/26; *HistHel* B3; *BiałKaz* Dv [2 r.]; *KochPs* 28 [2 r.]; *SkarŻyw* 117 (9); *KmitaPsal* A4v; *ActReg* 124; *LatHar* [+10]v (3); *SkarKaz* 455a.

»Pan (Bog) (za)chowa (a. zachowawa *itp.*, a. uchowa) (a. (za)chować raczy); Panu nietrudno zachować; zachowany od Pana« = *Dominus salvat Vulg; Dominus custodit a. eripit PolAnt* [szyk zmienny] (107;1;1); *PatKaz II* 68v; *LibLeg* 7/36v; *RejPs* 55; Dayże cie pan Bog chował nam na długie czałzy *RejJóz* L7, B4 (3); *RejKup* Ov; *MurzHist* Ev; *Diar* 49; *LubPs* B3v (33); *RejWiz* 152v (2); *Leop* 1.Par 18/13 (3); *BibRadz* *3 (5); *BielKron* 64 (2); *OrzQuin* X4v; *Prot* B2; *LeovPrzep* F3; *RejAp* BB4v (13); *GórnDworz* R7v; *RejPos* 37v (8); *BiałKat* 141; *HistLan* B3v; *RejZwierc* 136 (2); *BudBib Esth* 15/5; *BiałKaz* H3v (2); *CzechRozm* 255v; *KochPs* 39 (2); *SkarŻyw* 270 (5); *CzechEp* 8 (2); *NiemObr* 15; *ReszHoz* 139; *PudłFr* 13; ále we włyłtkim inem byłoby po łłzpáńłku/ czego nas vchowa Pan Bog/ bo tám y winne/ y nie winne pałá. *GórnRozm* D2, B4; *LatHar* 179; *WujNT* 96 (2); *KołakSzczęśl* B3v (2); *SiebRozmyśl* [A3]; *PowodPr* 46; *SkarKaz* 41a; *PaxLiz* D3v.

»Pan (Bog) zakazuje (a. zakazał) (a. raczy zakazować); zakazanie od Pana« = *dixit Dominus PolAnt* [szyk zmienny] (50;1); *RejJóz* A8 (2); gdys pan Bog włyłtkym połpolu zakazuie/ Niezabiay *SeklKat* 14, D3 (13); *LibMal* 1554/190v; *KrowObr* A2v (4); *RejWiz* 134 marg (2); *BibRadz* Deut 2/9 (2); nie mogę tego vczynić/ bo mam zákazanie od Páná. *BielKron* 83, 36 (3); *RejPos* 180v (3); *KuczKat* 240 (3); *RejZwierc* 1v marg (5); *WujJud* 46v; *WujJudConf* 74v (3); *SkarŻyw* 59 (4); *ZawJeft* 33; *PowodPr* 28; *SkarKaz* 315a marg; *SkarKazSej* 702a (2).

»Pan (Bog) się zlutował (a. zlitował, a. ulitował), ma *itp.* litość (a. lutość)« = *Dominus misertus a. propitiatus est Vulg* [szyk zmienny] (10:4): *Leop 2.Reg 24/16* (4); *BibRadz Iudic 10 arg; RejPos 15* (4); *BiałKat 146*; będziem w tym odmęcie pływác/ aż fie Pań Bog nád námi zlituie. *BielSpr cv*; Ale dzień idzie/ kiedy Pan nádemną Litość okaże *KochPs 63, 162; ArtKanc Q19v*.

»Pan (Bog) zmiłuje się (a. raczy *itp.* się zmiłować), czyni *itp.* miłosierdzie, przedłuża zmiłowania (a. z zmiłowaniem), użył miłosierdzia; zmiłowanie od Pana« = *Dominus misere(bi)tur Vulg; misericordiam dat a. facit; misericordia a Domino PolAnt* [szyk zmienny] (56:5:2:1;1): *PatKaz III 89; HistJóz A3v* (2); *WróbŻołt 76/10; RejPs 96v [2 r.]* (4); *SeklKat E3v; MurzHist Fv* (2); Tu w ten czas Pan okazał mnie miłofyerdzie fwoye. *LubPs V3v, T3v marg* (7); *RejWiz 137; Leop Num 6/24; RejZwierz 110; BibRadz Gen 39/21* (7); Po tym przeŝtrachu/ Pan Bog fie raczył nád námi ŝmiłować źefmy źiemię vyrzeli *BielKron 444v, 29* (13); *Mącz 406c; HistRzym 124v; RejPos 18* (8); *BielSat H2; RejZwierz 2* (3); *WujJud 52v; BudBib Tob 11/14; BudNT 1.Cor 7/25; SkarJedn 167; KochPs 60* (2); *SkarŻyw 135; SkarKaz 349b* (3).

»żywie, żyw(y) (jest) Pan (Bog); żywę ja Pan Bog; „żywę ja” mowi Pan« [formuła biblijna lub z Biblii przyjęta poświadczająca prawdziwość tego, co się mówi] = *vivit Dominus Vulg, PolAnt; vivo ego, dicit Dominus Vulg* [szyk zmienny] (28:16;1;4): *RejJóz I4v*; Żywie Pan/ yź godzien ieŝt ŝmierci/ który takąwą rzecz vczyńił *Leop 2.Reg 12/5, Ruth 3/13* (18); O iákoć Pan żywie źeć go on ŝam zabiie *BibRadz 1.Reg 26/10, Ier 16/14* (4); Żyw Pan Bog/ iákociem przyŝiągł także vczyńię *BielKron 74, 53v* (11); *SarnUzn E2v; RejPos 27* (3); *RejPosWiecz³ 98; BiałKat 141; GrzegŚm 23; BudBib Ier 44/26; HistHel Bv* (2); *CzechRozm 5* (2); *SkarŻyw 227; WujNT Rom 14/11; JanNKarGórn H*.

Frazy potoczne: »da(li) Pan (Bog)« [w tym: tym *inf* (1), *inf* (1)] [wyraża nadzieję na przyszłość lub potwierdzenie mówienia prawdy] (65): *LibLeg 9/54v*; rzekną mu niektorzy/ będzić dobrze dáli pán Bóg *MurzHist I4; MurzNT A4; Diar 76* (2); *LubPs A5v; BibRadz *4v; OrzRozm F2v; SienLek 196* [2 r.]; *RejAp AA4* (2); *GrzepGeom B3v; HistLan E2* (2); *WujJud 135; MycPrz I A2v* (2); *BudNT Ff8v*; á tak iuź dobra noc: iutroć fie zaś da Pan Bog ŝtáwię. *CzechRozm 40, A6v* (6); *KochPs 28* (5); *SkarŻyw 134; KochTr 5; CzechEp 10* (9); *NiemObr 112; KochEpit A3v*; Owa da Pan Bog vyrzeć cię ŝpolecźnie/ Gdzie tłumy ŝwiętych Pána chwałá wieczñie. *WisznTr 17; PaprUp F3v; ActReg 14; KochCzJan A3; OrzJan 34* (3); Da Pan Bog/ iź nieprzyiáciele twoi/ ktorzyby ná cię powŝtáli/ vpádną przed tobą. *KolakSzczęŝl B3v; JanNKar B*; Vmyŝlnie da pan Bóg nicem nie zbłáďził áni odmięñił. *SarnStat 168, *4* (6); *VotSzl E2* (3); *CzahTr A3; SkarKazSej 674a* (3).

»dałby to Pan Bog [(a)by, źeby]« (8): *GórnDworz Ee6v; WujJud 157v; ModrzBaz 64v*; O dałby to Pan Bog/ by y ŝam X.A. ŝłowá ŝwoie vwaźác vmiál/ y inŝy/ źeby ná nie pámięťáli. *NiemObr 143; ReszList 180; OrzJan 47; PowodPr 4* (2).

»idźże (a. idziź) z Panem Bogiem« (2): *ForCnR B2*; Idźże iuź z Pánem Bogiem w pokoju *CzechRozm 21*.

»Pan Bog z nami« [w funkcji okrzyku wyrażającego emocję] (1): Pan Bog z nami czo to widzę za piąniáďze [!] w życie *RejJóz N6*.

»wie(ź) to Pan Bog« = *nie wiadomo* [szyk zmienny] (28): *RejJóz Pv; LubPs ee6 marg; RejWiz 15*; Pan Bog wie ná co potym przyidźie. *BielKron 476, 239* (3); *Prot C4v*; káďdy fie pláwić muŝi do

brzegu íwego/ á wiefz to Pan Bog gdzye przyplynie *RejPos* 316v, 57v (8); *RejZwierc* 48 (5); *Strum* L4; *BialKaz* K2; *GórnRozm* Av; *ActReg* 147 (4); *SkarKazSej* 659a.

Zwroty: »bać (*a.* obawać) się, lękać się, bojący się, bojaźń, strach Pana (Boga); bojaźń ku Panu« = *timere Dominum Vulg, PolAnt, Modrz; timens Dominum Vulg, PolAnt; pavere Dominum PolAnt* [szyk zmienny] (167:6:11:12:1;1): *TarDuch* A3v; *WróbŻółt* qq7 (3); *RejPs* 167 marg (4); *SeklKat* E3v [2 r.] (4); *RejKup* ee7v; *MurzHist* B2v (2); *MurzNT* 88v; *BielKom* B6; *GliczKsiqż* P6 [2 r.]; *LubPs* D2v (26); O mizerny tżłowietze/ coż wżdy piżesz/ y iáko fię Páná Bogá nieboifz *KrowObr* 203, A4 (19); *RejWiz* 192v; *Leop Lev* 19/32 (15); *BibRadz Deut* 13/4 (22); *BielKron* 44 (2); *OrzQuin* T3 (2); *RejAp* 34 (4); *RejPos* 3v marg (17); *BialKat* 33v [2 r.]; *GrzegŚm* A2; *RejZwierc* 205v; *BudBib Eccli* 15/1; *CzechRozm* 133 (3); *ModrzBaz* 17 (2); *SkarJedn* 190 (2); *KochPs* 5; *SkarŻyw* 99 (15); *CzechEp* 177; *NiemObr* 61 (6); *KlonŻal* C3v; *KochMRot* B (2); *ArtKanc* N13v (3); *PaprUp* E2v; *GostGosp* 6; *Phil* L2; *LatHar* 52 (2); Boiácemu fię Páná Bogá dobrze będzie czáfu oštátniego *KolakSzczęśl* B4, B3 (4); *WujNT* 861 (3); *WysKaz* 3 [2 r.] (5); *SkarKaz*)(3v (5); *GostCast* 35; *SkarKazSej* 661a (7).

»bluźnić Pana (Boga), przeciw Panu Bogu; bluźniący Pana Boga; (z)bluźnienie (*a.* bluźnirstwo) Pana Boga, przeciw(ko) Panu« = *probris afficere Dominum PolAnt* [szyk zmienny] (32:1;1;2:2): *SeklKat* F3v (3); *LubPs* C2v (2); *GroicPorz* 114v; I iáko thefz tám Imię Boże ná dáremne bierzećie/ y Páná Bogá bluźnicie *KrowObr* 88, B (21); *RejWiz* 155v; *BibRadz 2.Par* 32/17 (2); *RejAp* 136; *RejZwierc* [28³]; *WujJud* 77; żadna pieś przy bieśiedzie Wdźięczniéy mu w vchu nie brzmi/ iáko bluźnienie Przeciw pánu *KochPs* 15; *WujNT* 537; *SkarKazSej* 699a (3).

»błogosławić, dobrorzeczyć Pana (Boga); błogosławić, dobrorzeczyć, błogosławieństwo dawać Panu (Bogu); błogosławiony Pan (Bog)« = *benedicere Domino a. Dominum Vulg, PolAnt; benedictus Dominus PolAnt* [szyk zmienny] (32:8;10:15:1;2): *WróbŻółt* 103/35 (3); BEdę dobrorzeczył Páná czáfu wżelákiego *LubPs* Iv, I3v (24); *Leop 2.Par* 20/26 (5); *BibRadz Gen* 9/26 (9); *BielKron* 45; *RejAp* 128v; Táme ona pánná z wielkim wefelem błogofłáwiąc Páná fwoiego/ powiedzyála ty fłowá *RejPos* 303v, 19 (8); *GrzegŚm* 2; *KuczbKat* 285; *RejZwierc* 199v; *BudBib Tob* 4/20; *SkarJedn* 313; *KochPs* 153 [2 r.]; *ArtKanc* Q20 [2 r.]; *LatHar* 2 (7); *JanNKarGórn* G4; *SiebRozmyśl* F4.

»chwalić Pana (Boga) *itp.*; chwała niech będzie Panu (Bogu) *itp.*« = *laudare Dominum Vulg, PolAnt, Modrz; adorare Dominum, benedicere Domino Vulg, PolAnt; afferre Domino gloriam a. honorem, benedicere Dominum, dare Domino gloriam, ponere Domino honorem Vulg; Dominum colere a. confiteri, Domino dare confessionem a. honorem PolAnt* [szyk zmienny] (530;41): *OpecŻyw* 38; *PatKaz II* 75v; *HistJóz* E3v; *TarDuch* A3v (2); pochwalaycie pana boga wżelka ziemio *WróbŻółt* 97/4, 7/18 (36); *RejPs* 35v marg (18); *SeklWyzn* a3v (6); *RejJóz* P7v (3); *SeklKat* E4v (9); *RejKup* Tv; *MurzHist* C (2); *MurzNT* 76 [2 r.] (3); *GliczKsiqż* C7v; *LubPs* A5v (74); *KrowObr* 24v (12); *RejWiz* 52 marg (5); Duřfo moiá chwál Páná/ ábowiem wyfwiebodzil Ieruzalem *Leop Tob* 13/19, *Ios* 7/19 (30); *OrzList* a4v; *LeszczRzecz* A2 [2 r.]; *RejZwierc* 104v (2); *BibRadz* *5 (37); *OrzRozm* D3; *BielKron* 11 (7); *Mqcz* 87a (3); *OrzQuin* V2v; *SarnUzn* C3v (4); *RejAp* 53v [3 r.] (27); *HistRzym* 132; *RejPos* 13v (46); *RejPosWiecz*³ 99; *BialKat* 33v (6); *GrzegŚm* 22 [2 r.]; *KuczbKat* 295 [3 r.] (9); *RejZwierc* 32v (4); *WujJud* 50 (12); áby wżyfcy poddáni náły/ nie ináczey Páná Bogá chwalili/ iedno tą drogą którą Piotr święty Apořtoł Rzymiánom podał *WujJudConf* 21, 53 (5); *RejPosWstaw* [110³]; *BudBib Iudic*

13/16; *HistHel* [A2] (2); *MycPrz* I [D] (2); *BiałKaz* F3 (2); *BudNT Rom* 15/11; *CzechRozm* 121v (3); *ModrzBaz* 55v [2 r.]; *SkarJedn* 236 (2); *Oczko* [40]v; Z tąd lutnia moiá pánu chwałę dawa. *KochPs* 39, 32 (32); *SkarŻyw* 51 [2 r.] (33); *CzechEp* 6 (6); *NiemObr* 129 (2); *KlonŻal* C3v; *ReszPrz* 57 (2); *ReszList* 158 (5); *WisznTr* 17; *ArtKanc* B3 (17); *ZawJeft* 16 (3); iesli prawda Pań Bog zato niech bedzie pochwalon. *ActReg* 61, 32 (3); *GostGosp* 1; *GrabowSet* Dv [2 r.] (11); *LatHar* [+11]v (26); *WujNT przedm* 28 (22); *JanNKarGórn* G4v; Z czego bądź pánu Bogu w Tróycy iedynému chwałá wieczna *SarnStat* 1020; *SiebRozmysl* F4 (2); *PowodPr* 35 (3); A což nas lepiej y ftáteczniey wwfelieć może/ iedno chwałá Páná nálzego *SkarKaz* 244a, 421b (5); *SkarKazSej* 678b (2).

»da(wa)ć *itp.* cześć, czci oddawanie Panu (Bogu); czcić Pana (Boga); cześć (niech będzie *itp.*) Panu (Bogu); cześć (*a.* uczczenie) Pana (Boga); Pan ma cześć = *afferre Domino gloriam, adorare Dominum, dare Domino honorem a. gloriam Vulg; honorare Dominum PolAnt* [szyk zmienny] (56:1;16;10;9;1): *PatKaz I* 10v; *PatKaz II* 75v; dał poštawić wielki oltarz na cześć Panu Bogu. *MiechGlab* [88]; *WróbŻołt* 28/2 [2 r.]; *RejJóz* Q3; *RejKup* Tv (2); *GliczKsiąż* C7v; *LubPs* X5 [2 r.] (7); *KrowObr* 220 [2 r.]; Synu ćci Páná/ á będziez zdrow *Leop Prov* 7/1, 1.Reg 15/30 (11); *BibRadz* *5 (2); *SarnUzn* C3v (3); *RejAp* 54 [2 r.] (2); *GórnDworz* Hh6v; *RejPos* 61 (2); *KuczbKat* 220 [2 r.] (4); *WujJud* 54v; *WujJudConf* 54; *KarnNap* E4v; *KochPs* 32 [2 r.] (13); *SkarŻyw* 286 (4); *NiemObr* 68; *ReszList* 161; *ArtKanc* F15; *ZawJeft* 17; *GostGosp* 1; *GrabowSet* V4; *LatHar* + 8 (11); *WujNT* 783 (2); *WysKaz*)?(2v; Gdy Páná nálzego cześć Pogánie y inni niewierni gubią [...] *SkarKaz* 244b, 244a marg (3); *SkarKazSej* 671a.

»(d)ufać Panu (Bogu) *itp.* = *in Domino confidere a. sperare Vulg, PolAnt; credere in Domino Vulg; Domino credere a. fidere a. fiduciam habere, inniti super Dominum PolAnt* [szyk zmienny] (223): *TarDuch* A2v (4); *FalZioł* II 5d; *WróbŻołt* H8v (4); *RejPs* 54v (14); *SeklKat* D4v; Iż bieda ćleku grzełńnemu Kdy nieduffa panu łwemu *RejKup* p3, Qv (9); *MurzHist* E4 (2); *MurzNT* 28v; *KromRozm II* 12v; Vfayże w Pánu Bodze tu zawždy bełpyecznye *LubPs* L4v, Bv (40); *KrowObr* 149 (2); *RejWiz* 55v (3); *Leop* 2. Par 20/20 (13); izali kto był záwłtydzon ktory mocnie łwe wfánie położył w Pánu. *BibRadz Eccle* 2/10, *4 (23); *RejAp* 22 (5); *RejPos* 16 (46); *BiałKat* 48v; Do Nádzieie przybędzie wnet Státeczna mył/ á nieomyłne dufánie o Pánu łwoim. *RejZwierc* 127v, 14v (8); *WujJudConf* 213v; *BiałKaz* F3 (3); *KochPs* 16 (10); *SkarŻyw* 36 (9); *CzechEp* *4 (3); *CzechEpPorz* **4v; *NiemObr* ktv (2); *ReszHoz* 118; *ArtKanc* Q9; *GrabowSet* G2 (2); *LatHar* 161 (2); Iob święty dla wfności wielkiej w Pánu Bogu [...] nápełnion był od Páná Bogá okwitością bogactw *KołakSzczęśl* C3, B4v; *WujNT* 552 (2); *SkarKaz* 41a (2); *CzahTr* A4 (2); *SkarKazSej* 658a; *SzarzRyt* B2.

»dziękować Panu (Bogu) *itp.* = *Domino gratias agere itp. Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (223): *LibLeg* 4/26; Náfycenichmi podziękuymyż pánu bogu *March*¹ A4v; *OpecŻyw* 16v (3); *PatKaz II* 62v (4); *GlabGad* P8v; *March*³ V6; *RejPs* 23 (7); *SeklWyzn* Fv [2 r.]; *RejJóz* A5 (3); *SeklKat* A5 (7); *RejKup* p4v (2); *MurzHist* A4 (3); *MurzNTSekl* A2; *BielKom* G5v (2); *GliczKsiąż* C3v (2); *LubPs* C2 marg (38); *KrowObr* A3v (15); *RejWiz* 73v; Vpominánie ku dobrym vczyńkom y ku czynieniu dziek Pánu Bogu. *Leop Ps* 107 arg (5); *BibRadz* *4v (7); *OrzRozm* D (3); *BielKron* 11 (33); *GrzegRóżn* K4; Macte virtute puer esto, Dziękuy pánu Bogu zá tę cnotę którą cie obdárzył *Mącz* 203a, 119a (3); *OrzQuin* L2 (3); *SienLek* a4v (2); *RejAp* CC4 (5); *GórnDworz* R7v; *HistRzym* 46v (4); *RejPos* 13v (12); *BiałKat* 196 (5); *GrzegŚm* [A2]; *HistLan* E2; *KuczbKat* 35 (2); w pokorze á z dziękowaniem

Pánu Bogu íwemu/ wzywał w íkromności káždego dáru *RejZwierc* [193]v, 139v (5); *WujJud* a8 (3); *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [110³]v (2); *MycPrz* II C3v; *Strum* H4v; *BiałKaz* Cv; *CzechRozm* 77v (2); *KarnNap* C2; *ModrzBaz* 36v; *SkarJedn* A6v; *Oczko* 23 (2); *KochPs* 20 (6); dziękował Pánu Bogu zá pewną nádzieię odkupienia íwego *SkarŻyw* 479, 3 (32); *CzechEp* 66 (2); *NiemObr* 17 (2); *ReszPrz* 92; *ReszList* 145; bądźcie nápełnieni Duchem świętym [...] śpiewáiąc y gráiąc w fercach wálznych Pánu/ záwždy dzięki wzdawáiąc zá wlyftkie rzeczy *WerGość* 268; *KochPieś* 44; *ArtKanc* E15 (5); *KmitaPsal* A5v; *PaprUp* H4v; *ActReg* 56 (3); Niech będzie Pánu memu/ z chwałą wieczna dziękiá *GrabowSet* R2v, X3v; *LatHar* 4 (14); *RybGęśli* Dv; *WujNT przedm* 27 (7); *SkarKaz* 2b (7); *CzahTr* K4; *PaxLiz* E (2); *SkarKazSej* 692b (2).

»miłować Pana (Boga) *itp.*; rozkochać się w Panu *itp.*; miłość ku Panu (Bogu) *itp.*« = *Dominum diligere Vulg, PolAnt, diligens Dominum Vulg* [szyk zmienny] (126;5;30): *OpecŻyw* 1v (2); tylko íe nad wlyftko yne dobro roskochawali wtoby panu íwoiem *RejPs* 91, 45v (5); *SeklWyzn* a4v; *SeklKat* B3v (5); *RejKup* b2 (4); *MurzHist* A4v (2); *MurzNT* 101; *KromRozm II* 12; *GliczKsiąż* P6; moye kochánye/ Ni wkim nyechay nye będzie yedno w moim Pánye *LubPs* O6v, Cv (7); S tąd by íy mnożył pokoy pólpolity/ s tąd miłość ku pánu Bogu *GroicPorz* mm4; *KrowObr* C4 (4); *Leop Deut* 6 arg (2); *BibRadz Ios* 23/11 (3); *OrzRozm* E4; *BielKron* 45v; *RejAp* 9v (5); *GórnDworz* Hh6v; *HistRzym* 54 (2); Gdyż ílyfyz [..] íácy tám [w Jerozolimie] byli miłóńcy Páná twoiego. *RejPos* 196v, ktv (42); *RejPosWiecz*³ 99 [5 r.] (6); *BiałKat* 1 (2); *KuczbKat* 280 (2); *RejZwierc* 128v (2); *WujJud* a2v (5); *BudBib Tob* 14/8; *CzechRozm* 145v; *KarnNap* D3v; *SkarJedn* A5v; *KochPs* 43 (2); *SkarŻyw* A2v (18); *ReszList* 148; *WerGość* 208; *ArtKanc* M3; *LatHar* +++ (3); *KołakSzczęśl* B3 (2); Będziefz miłował Páná Bogá twego ze wlyftkiego fercá twego *WujNT Matth* 22/37 (3); żebyś światem tym obłudnym prawdziwie pogárdziłá/ á Páná Bogá twego/ [...] íię rozmiłováłá. *WysKaz* 48,)?(2v; y ábyś miłował Páná Bogá twego *PowodPr* 85; *SkarKaz* 41a (8).

»modlić się Panu (Bogu) *itp.*« = *orare ad Dominum a. coram Domino Vulg, PolAnt; adorare Dominum a. propter Dominum, deprecari faciem Domini, effundere precem Domino, orare Dominum, rogare coram Domino Vulg; orare super Dominum, precari ad Dominum, rogare Dominum PolAnt* [szyk zmienny] (185): *PatKaz II* 58 (2); *PatKaz III* 152; dawaycie panu bogu modłę w przybythku święthym íego. *WróbŻolt* 28/2, aa2v; *RejPs* 127 marg (3); *SeklWyzn* e4; *SeklKat* G2 (2); *MurzHist* E3v (3); *MurzNTSekl* A2; *GliczKsiąż* C4v (2); W Tym Píálmie íest modlitwá ku Pánu Bogu duíze íkruízoney *LubPs* B4v, A5 (9); *KrowObr* 50v (4); á będzie íe káplán modlił zań y zá grzech íego przed Pánem *Leop Lev* 19/22, *Ex* 8/30 (17); *BibRadz Ex* 10/17 (18); Enos íyn ktory napirwey począł chwalić modlitwámi Páná ítworzycielá íwoiego *BielKron* 3v, 12v (37); Cultus DEI, id est, adoratio, Chwałá boska. Módlenie íe ku Pánu Bogu. *Mqcz* 60a, 113c (7); *SarnUzn* B2; á prósíli Moízfzá áby íe z nimi modlił welpólek do Páná *RejAp* 135, 175v (3); *HistRzym* 53v (4); íż Páweł s. y ínfze pílmá powiedáią/ íż káždy ma być vltáwicznie ná modlitwie v Páná íwego. *RejPos* 214, 139v (8); *BiałKat* 151; *KuczbKat* 365 (4); *RejZwierc* 200v (3); *WujJud* 56v (6); *WujJudConf* 53 (2); *BudBib 2.Mach* 2/10 (2); *MycPrz* II C3; *BudNT Act* 8/23[24]; *CzechRozm* 2v (2); Modliłem íię/ powiáda/ zá cie Pánu y odpuśił grzechy twoie *SkarŻyw* 319, 31 (19); *CzechEp* 24; *NiemObr* 151; *ReszHoz* 127;

ReszList 157 (3); *Paprup* L3v; *LatHar* +8 (5); *WujNT Act* 8/24 (2); *SiebRozmyśl* Bv; *SkarKaz* 350b (2); *SkarKazSej* 663a; *KlonFlis* B.

»naśladować Pana (Boga); naśladowca (*a.* naśladownik), naśladowanie Pana« = *sequi Dominum Vulg* [szyk zmienny] (43;2:2); *RejPs* 49v (6); *LubPs* B; *Leop Num* 32/15 (5); *BibRadz Deut* 13/4 (2); *BielKron* 84v; *GórnDworz* Gg4v; każdy Krześciánłki człowiecze/ który łie miánuiefz być wiernym náłładownikiem Páná łwego *RejPos* 126, 49 (26); *RejPosWiecz*² 90v; *BiałKat* 38v; *SZczęśliwi*/ [...] Którzy páná [...] násláduią. *KochPs* 179; *GrabowSet* B4; *WysKaz* 26.

»nawrócić (*a.* (na)wracać, *a.* wrocić) (się) do Pana (Boga), ku Panu (Bogu); nawrocenie (*a.* nawracanie) ku Panu (Bogu), do Pana Boga« = *ad Dominum converti a. reverti Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (29:19;4:3); *SeklWyzn* f4v; napominał go aby się Szatánowi wodźic [!] niedał/ ale się nawrocił ku panu Bogu *MurzHist* I2, B (3); *MurzNT* 96; *KrowObr* 70; *Leop Deut* 30/2 (8); *BibRadz I* 136b *marg* (5); *LeopPrzep* b3; *RejAp* 20; *RejPos* 9 (7); *BiałKat* 376; *KuczbKat* 205; *WujJudConf* 246v; *BudBib Tob* 14/7; *SkarJedn* 323 (4); *SkarŻyw* 107 (10); *NiemObr* 83; *ArtKanc* E10v; *LatHar* 686; *KolakSzczęśl* B4 [2 r.]; *WujNT Luc* 1/16 (2); *PowodPr* 57; *SkarKazSej* 707b.

»obrazić (*a.* obrażać), (roz)gniewać (*a.* przegniewać), obrażający Pana (Boga)« = *irasci Dominum PolAnt* [szyk zmienny] (39:32:1); *WróbŻółt* qq7; *RejJóz* B6; *SeklKat* G3; *RejKup* q6v (3); *MurzNT* 28 (2); *LubPs* O4 (2); *GroicPorz* y4 (2); *KrowObr* 47v (2); *RejWiz* 130v (3); *Leop 2.Par* 32 *arg* (2); *RejZwierz* 132v; *BibRadz Gen* 18/30 (2); Bo iefli ná to dbać nic nie będziecie/ Páná przeciw łobie rozgniewacie *BielKron* 45v, 3 (6); *RejAp* 29v (2); *RejPos* 33 (14); *RejZwierc* 74 (2); troiáko Páná Bogá obrażamy/ łercem/ ięzykiem/ y vczynkiem *WujJud* 93; *MycPrz* IIA4; *BiałKaz* M4; *KarnNap* C (5); *KochPs* 117 (2); *SkarŻyw* 92 (5); *WerGośc* 221; *GórnRozm* M2v; *Phil* L4; *LatHar* 3 (3); *WujNT* 489; *SkarKaz* 348b [2 r.]; *SkarKazSej* 701a.

»odpoczywać (*a.* spoczywać), odpoczywający w Panu(-ie) (Bodze)« [szyk zmienny] (5:1); *KromRozm I* G4; Potym vmárł odpoczywał w Pánie Bodze/ máiąc lat wieku swego LIIII. *BielKron* 90, 86v; *RejAp* 124; *WisznTr* 6; *LatHar* 325.

»ofiarować Panu (Bogu) *itp.*; ofiara (czyniona) Panu (Bogu)« [w tym: *ofiarować ofiarę, ofiara ofiarowana itp.* (31)] = *Domino immolare a. sacrificare, offerre Domino a. coram Domino Vulg, PolAnt; immolare coram Domino, libare Domino Vulg; adducere oblationem Domino, adolere in holocaustum Domino, elevationem Domino dare a. elevare, facere Domino holocaustum a. oblationem, sacrificare coram Domino, suffire holocaustum Domino PolAnt* [szyk zmienny] (226;31); *PatKaz II* 39v; *PatKaz III* 104v; *WróbŻółt* G3 (7); *RejPs* 39 (3); *SeklWyzn* a2v (2); *RejKup* Nv; *KromRozm I* D4 (2); *LubPs* B3v (7); *KrowObr* 102v (11); *RejWiz* 155; Przyłłedłem offiáry czynić Pánu *Leop 1.Reg* 16/5, 8 *arg* (40); *RejZwierz* 105; *BibRadz Gen* 4/3 (53); *BielKron* 2v (14); offerre significat, Dáć ofiárę/ Ofiarowác co pánu Bogu ku czći. *Mącz* 123d, 170c; *RejAp* 131 (2); *HistRzym* 99v; *RejPos* 10v (15); *BiałKat* 258v (4); Abowiem w onym tylko mieście [w *Jerozolimie*] godźiło się Pánu Bogu Ofiáry czynić. *KuczbKat* 80, 190 (6); *RejZwierc* A3v (2); *WujJud* 184 (5); *RejPosWstaw* [110³] (2); *BudBib 3.Esdr* 8/65[66] (2); *KarnNap* C; *SkarJedn* 317; Práwie to byłá woniáiąca y wdzięczna ofiárá Pánu Bogu/ ktora ná krzyżu/ zá złości ludzkie záwiłnęła *SkarŻyw* 271, A2v [2 r.] (21); *LatHar* +8v (5); gdyby chleb y

kielich Pánłki [...] nie był Pánu Bogu ná ołtarzu zá ofiárę nowego teftámentu ofiárowány *WujNT* 604, *Act* 13/2 (5); *WysKaz* 39; *SkarKaz* 121b [2 r.] (5); *SkarKazSej* 668b (2).

»opuścić (a. opuszcząć) Pana (Boga); odstąpić (a. odstępować) Pana (Boga), od Pana (Boga); odsta(wa)ć, odstanie od Pana« [w tym: *odstąpić a opuścić itp.* (2)] = *Dominum derelinquere, a Domino recedere Vulg, PolAnt; Dominum dimittere a. relinquere Vulg* [szyk zmienny] (50;40:29;3:1): *RejPs* 78 (4); *SeklKat* D4 (3); *RejKup* f8v; *MurzHist* H; gdy odstąpyemy Páná/ iáko wneth ná nas íprzećiwne rzeczy przypadáią. *LubPs* Xv marg, R2 (5); *KrowObr* 156 [2 r.]; *RejWiz* 156 (4); *Leop Ios* 24/16 (7); *OrzList* c2v; *BibRadz Iudic* 2/12 (11); *BielKron* 48 (3); *RejAp* 10v (6); *RejPos* 7 [2 r.] (49); ilekolwiek kroć ten narod odstąpił od Páná íwego/ tedi nigdy bez írogiey pomíty nie byli. *RejZwierc* 258, 258 [2 r.]; *BudBib Sap* 3/10; *HistHel* B4v; *SkarJedn* 332 (3); ná to mię nie námowią/ ábych Páná Bogá mego opuścić miáła. *SkarŻyw* 227, 172 [3 r.] (11); *PowodPr* 29; *SkarKazSej* 683a (4).

»podobać (a. spodobać, a. przypodobać, a. upodobać) się, podobający się, podobanie Panu (Bogu)« = *placere Domino Vulg, PolAnt; beneplacere Domino Vulg* [szyk zmienny] (106:1:1): *SeklKat* N3; *KromRozm II* k3v; *KrowObr* 46 (8); *Leop 2.Par* 20/32 (6); *BibRadz Num* 11/1 (9); *BielKron* 266; *Mqcz* 302a; *RejAp* BBv; iż [...] żadna ínfza íprawá człowieká cznotliwego/ Pánu íe náłzemu więcey nie podoba/ iedno ítan małżeńítwá íwiętego. *RejPos* 41, 42 marg (23); *BialKat* 386; *KuczbKat* 80 (4); *RejZwierc* 30v [2 r.] (4); *WujJud* 96v (5); *WujJudConf* 106v (4); *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* [110³] (2); *BudBib Eccli* 44/16; *BialKaz* D4v (2); *KarnNap* Gv; *SkarJedn* 351 (2); *KochPs* 176; płáczę tego co íę zftáło: ále ífz íę ták podobało Pánu Bogu/ íkromnie to znośić mam *SkarŻyw* 196, A4v (12); *NiemObr* 16 (4); *WerKaz* 281 [2 r.] (3); *ZawJeft* 34; *LatHar* 508 (2); *WysKaz* 4; *SkarKaz* 41b (6).

»poruczać (a. poruczyć) (się), poruczanie (się), poruczon Panu (Bogu)« [szyk zmienny] (64:2:1): *LibLeg* 8/133v (2); *RejPs* 43v marg (6); *RejJóz* B2v (5); *BielKom* G; *LubPs* C3v (4); *KrowObr* C4v; *RejWiz* 62 (5); *BibRadz Iudith* 4 arg; *BielKron* 28 (3); *Mqcz* 206c; *SienLek* a4v; *RejAp* BB6v; A zátym was pánu Bogu poruczám. *HistRzym* 46v, 132v; *RejPos* 124 (5); *BialKat* 56; *KwiatOpis* A2v; *HistLan* Cv; *RejZwierc* 44 (12); y ták íufz práwie wízyftek Pánu Bogu íę poruczywízy. Vmárł íeft. *BialKaz* M4v; *SkarŻyw* 152 (4); *CzechEp* 11; *ActReg* 31 (4); *GostGosp* 1; *WujNT* 140; *SkarKaz* 485a; *SkarKazSej* 663a.

»(po)ślubić (a. (po)ślubować, a. poślubiać) (się), ślub odda(wa)ć *itp.*, śluby się czynią, ślub (uczyniony), poślubiony, poślubienie, wypełnienie ślubu Panu (Bogu)« = *Domino vovere Vulg, PolAnt; Domino votum reddere PolAnt; Domino consecratus a. dicatus a. sanctus Mqcz* [szyk zmienny] (48:18:1:7:6:1:1): *OpecŻyw* 3v; *PatKaz III* 104v; *WróbŻolt* Sv; *RejPs* 112; *RejJóz* E6; *KromRozm I* C (2); *GliczKsiąż* L4; *LubPs* O2 marg (6); *KrowObr* 142; *Leop Num* 6/21 (3); *BibRadz Gen* 28 arg (12); *BielKron* 51 (2); *Mqcz* 85b (4); *RejAp* 179; wiedz ízem flubił pánu Bogu náwiedzić do íemie íwiętey *HistRzym* 77, 106 (3); ábowiem wázníeyfzy íeft flub twoy Pánu Bogu twoiemu/ níżli dúfzá moiá. *RejPos* 343, Bv (15); *BialKat* 373v [3 r.]; *KuczbKat* 240 (2); *WujJud* 210; *BialKaz* M4v; *KochPs* 113; *SkarŻyw* 162 [3 r.] (9); *StryjKron* 274; *ZawJeft* 33 [2 r.]; *ActReg* 40; *LatHar* 114 (2); *WujNT* 80; *SiebRozmyśl* [M2]; *SkarKazSej* 668b.

»poświęcić (a. poświęcać) (się), poświęcon(y) (a. poświęcon), poświęcenie Panu (Bogu)« = *Domino sanctificare Vulg, PolAnt; Domino consecrare Vulg; sanctitas Domino; sanctus Domino PolAnt* [szyk

zmienny] (19:14:1): *KromRozm I D4*; *KrowObr* 219; *Leop Lev* 19/24 (5); *BibRadz Ios* 6/19 (7); *BielKron* 36 (2); *Mącz* 243a (2); Iáko mařz Pánu dom fwoy y ferce fwe poświęćić. *RejPos* 351 marg, 55v (7); *BiałKat* 273v; *WujJud* 212v; *BiałKaz* M4v; *SkarŻyw* 192; Iż káždy ktory ślub czynił w zakonie/ á chciał fię poświęćić Pánu Bogu/ musiał fię włtrzymać od winá *WerGość* 258; *WujNT* 198 marg; *SkarKaz* 454a [2 r.] (3).

»prosić Pana (Boga) *itp.*; prośba ku Panu (Bogu) *itp.*« = *Dominum deprecari a. rogare, petere a Domino Vulg, PolAnt; Dominum orare Vulg; orare ad Dominum, Dominum postulare PolAnt* [szyk zmienny] (348;24): *TarDuch* E; Pana boga prófzyemy abyřzmy swamy do wařzego zywotha y do nařfego zywotha dobrze myeřkaly *LibLeg* 7/42; Prozba do pana o wřpomozenie przeciw nieprzyaciódom. *RejPs* 92v marg, 17 (13); *LudWieř* A4v; *SeklWyzn* d3; *SeklKat* F4v (7); *RejKup* c3 (3); *MurzHist* G4v; *MurzNT* 28v [2 r.] (3); *Dior* 49; *BielKom* C8v; *GliczKsiąř* Q3v; *LubPs* A3v (15); *KrowObr* 1v (10); *RejWiz* 160 (2); *OrzRozm* G3; *Leop Ex* 8/29 (9); *BibRadz* *4 (11); vprořił iey v Páná Bogá płod o ktory vřtáwicznie řądála. *BielKron* [85²], 13 (28); *Mącz* 366a (4); *OrzQuin* R2 (3); *SienLek* 164 (2); *LeovPrzep* a4 (3); *RejAp* 28v (3); *GórnDworz* I2v (5); *HistRzym* 123; *RejPos* 15 (20); *BiałKat* 231 [3 r.] (5); *KwiatOpis* D2; *GrzegŚm* 61 (2); Przeto niemamy fłuchác tych/ ktorzy powiedáią iż sie ludźiom chrzeřcijánřkim dobr tego řywotá od Páná Bogá prořić niegodźi. *KuczbKat* 405, 361 (11); *RejZwierc* 102 (14); *WujJud* 52v (9); *RejPosWstaw* [143²]v (2); *BudBib* c3v (4); *BiałKaz* Bv (6); *BudNT przedm* a6v (2); *CzechRozm* 66v (5); *KarnNap* C2 (3); *ModrzBaz* 127 (3); *SkarJedn* 151 (4); *KochPs* 37 (6); *SkarŻyw* 13 (61); *CzechEp* 427; *CzechEpPORz* *1; *NiemObr* 116 (2); *ReszPrz* 112; *ReszHoz* 123 (2); *ReszList* 147 (2); *WerKaz* 288; *PudłFr* 44 [2 r.]; *GórnRozm* I4; *KochWr* 39; *PaprUp* L3v; *GrabowSet* A2v (2); *KochFrag* 49; *KochFragJan* 4; *OrzJan* 127; *WyprPl* B2v; *LatHar* [+10]v (24); *KołakCath* C2v; *WujNT przedm* 27 (6); *WysKaz* 3; *SiebRozmyřl* [A3] (2); *PowodPr* 6; *SkarKaz* 5a (14); *VotSzl* Bv; Lecź Páná w tym nieřzcześćiu o ćierpliwořć prořzē/ Y ku niemu pokorny głos záwřze wynořzē. *CzahTr* B; Ieřli kto z was potrzebuie mądrořći/ niech iey proři od Páná Bogá *SkarKazSej* 657, 657a (11).

»przysięgać Panu Bogu, przez Pana (Boga); przysięgę uczynić ku Panu Bogu; oddać Panu przysięgi; przysięga Panu Bogu uczyniona« = *iurare per Dominum PolAnt; reddere Domino iuramenta Vulg* [szyk zmienny] (12:2;1;1;1): *LibLeg* 7/42; *MetrKor* 61/35; *SeklWyzn* g4; (nagł) Przyřlyęgá Sług Mieyřkich. (-) IA.N. przyřlyęgam P. Bogu wřzechmogáćemu/ iże Panom Ráycom Miářtá tego chcę być wierzeń *GroicPorz* g2v, b4v (8); Są thedy znáki/ iż fię pierwřzey przyřięgi Pánu Bogu vtzynioney przyćie *KrowObr* 138v; *BibRadz* 3.Reg 2/23; *Mącz* 366d; *KuczbKat* 285; *WujNT Matth* 5/34; *SarnStat* 458.

»słuchać (a. posłuchać, a. usłuchać) Pana (Boga); wyznawać Panu posłuszeństwo; (być) posłuszny Panu (Bogu), Pana; Pan Bog słuchan bywa; posłuszeństwo Pana, Panu (Bogu)« = *oboedire Domino Vulg* [szyk zmienny] (20;1;12:1;1;8:6): *RejPs* Ff5; *SeklWyzn* f3v (2); *RejKup* b2; *KromRozm I N4*; *MurzNT* 76; *LubPs* O6v [2 r.] (4); *GroicPorz* a2; *KrowObr* 108v (3); *Leop* 4.Reg 17/14; *BibRadz I* 138c marg (2); *BielKron* 11; *RejAp* 110v; iákaź tho ieřt rořkořz chodzić w pořłuszeńřtwie Páná thego *RejPos* 222v, 57 (11); *KuczbKat* 400; *RejZwierc* 196v; *WujJud* 233; *RejPosRozpr* cv [3 r.]; Gdy Iádam Oćiec nářz P.Bogá nie pořłuchał ćiáło ieřo [...] hárdē mu być pocźęło *SkarJedn* 363; *SkarŻyw*

263 (6); *NiemObr* 71; Ale thy dużo moiá bądź posłużna Páná *ArtKanc* Q11, A10v (3); *ZawJeft* 5; *SkarKazSej* 688b.

»służyć (a. przysłużyć się, a. przysługować się) Panu (Bogu), przed Panem; posługę (a. służbę) (u)czynić Panu (Bogu); służący Panu; służba (a. posługa) Panu (Bogu), Pana, ku Panu Bogu« = *Domino servire PolAnt, Vulg, Modrz; Domino ministrare Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (158:1;5;3;10:5:2): *OpecŻyw* 38 (2); *PatKaz I* 14v; *PatKaz II* 63 [2 r.]; *WróbŻołt* ff3v; *RejPs* 93v (4); *RejRozpr* B4v; *SeklWyzn* a3v (2); *SeklKat* H4v; *RejKup* k2; *MurzNT Luc* 4/8; *KromRozm III* I6 (3); *GliczKsiąż* O7; *LubPs* A6v (5); *GroicPorz* a2v; W klasztorze nienautzy fie fluzyc Pánu Bogu. *KrowObr* 149v marg, C4 (10); *Leop Deut* 6/13 (16); *BibRadz Ex* 10/7 (13); *OrzRozm* L4v; *BielKron* 48 (2); *Mqcz* 130c (2); *SarnUzn* E6v (2); *RejAp* 70; *HistRzym* 28 (4); O łączniuchnałz to fluzbá [...] themu Pánu twemu/ iedno go miłuy iáko oycá á dobrodzyeiá fwego *RejPos* 219, 13v (25); *RejPosWiecz*³ 99; *BiałKat* 183v; *KuczbKat* 270 (2); *WujJud* 5v (5); *WujJudConf* 53v (2); *RejPosWstaw* [143⁴]v; *HistHel* B2; *KarnNap* B2v (3); *ModrzBaz* 87; *KochPs* 31 (4); *SkarŻyw* 80 (16); *StryjKron* 275; *CzechEp* 239 (3); *NiemObr* 3 (2); *PudłFr* 49; *ArtKanc* A3v (3); *LatHar* 61 (9); *KořakSzczęśl* B3 (2); *WujNT przedm* 14 (9); *PowodPr* 35; *SkarKaz*)(4 (5); *PaxLiz* B2; *SkarKazSej* 671b [2 r.] (3).

»sta(n)ąć przy Panu(-ie); stałość przy Panu, Panu, ku Panu, o Panu« = *Domino adhaerescere PolAnt* [szyk zmienny] (56;4:2:2:1): *RejPs* 133; Nápominanie ábychmy przy fwym pánie mocnie łtali. *LubPs* M4 marg, V2 marg (5); *BibRadz* 4.Reg 18/6; *RejAp* BB7 (17); *RejPos* A4v (34); iż iefli záchowa wiare á łtałość fwą ku pánu fwemu/ iż ku leplzemu końcowi wizytko zówždy obroćić vmie *RejZwierc* 144, 176v (4); *BudBib Eccli* 24/28; *ArtKanc* K2 (2).

»(u)błagać, ublagający Pana (Boga); Pan (Bog) jest (a. ma być) ubłagan, dał się ubłagać« = *Dominum placare Vulg* [szyk zmienny] (18:1;2:1): chcełzi mile vbłagáć páná fwego ofiáruy mu/ wierną myłł/ á wdzięcznoć vmyłłu fwoiego *RejPs* 75, 49; *RejKup* k6v; *LubPs* N2; *RejWiz* 163v (5); *Leop Lev* 1/3 (3); *BielKron* 34v (2); *KuczbKat* 225; *SkarŻyw* 278; *GrabowSet* G2; *LatHar* 76; *SarnStat* 431; *PowodPr* 33 (3).

»uciekać (a. uciec) się do Pana (Boga), ku Panu (Bogu); nie mieć ucieczki nad Pana; Pan Stał się ucieczką; ucieczka do Pana (Boga), ku Panu« [szyk zmienny] (39:29;1;1;3:1): nigdziey indziey wćieczká moiá iedno ku pánu fwemu *RejPs* 24, 82 (8); *MurzNT* 78v; *LubPs* B2v marg (16); *KrowObr* 62v (2); Vciekl fie wnet do Páná s płáčzem żáłobliwym/ By fie nád nim zmiłował *RejWiz* 137, 165; *BielKron* 42 (9); *RejAp* 78v (2); *RejPos* 14v (23); *KuczbKat* 395 marg; *RejZwierc* 257v; *BielSpr* 76; *MycPrz* I C3 (2); *CzechRozm* 226; *SkarŻyw* 36; *ArtKanc* L5 (3); *LatHar* 171.

»umierać (a. umrzeć), zasnąć (a. usnąć), dokonać (a. dokończyć) żywota, umierający, zaśnienie, położenie żywota w Panu(-ie) (Bodze (Bogu))« = *obdormire in Domino Vulg* [szyk zmienny] (14:6:2:2:1:1): *Leop Act* 7/59; miał [Noe] włzytkich lat 950 y vmárl w Pánie Bodze *BielKron* 6, 74v; *RejAp* 123 [2 r.] (9); *HistRzym* 124v; *RejPos* 257v; á gdy mowi Kryłthus iż Abráám/ Izáák/ Iákob/ żywą Bogu/ to się rozumie o pewnym położeniu żywotá ich w Pánu *GrzegŚm* 4, [A2]; O ktorých [wiernych ludziach] áby też/ gdyż w Panu zálnęli/ vcźciwe przypominanie czyniono *WujJudConf* 200v; *SkarŻyw* 328; *LatHar* 40 (2); *WujNT* 424 marg (6).

»wielbić (a. uwielbi(a)ć) Pana (Boga); Pan (Bog) jest (a. ma być, a. niech będzie) (u)wielbion(y)« = *Dominum magnificare Vulg* [szyk zmienny] (27:6): *OpecŻyw* 11 (2); *KłosAlg* A4v; *WróbŻółt* 88/8; *GliczKsiąż* C3v (2); *LubPs* Iv; wżytcy fie themu dziwowali á Páná Bogá wielbili zá tho dobrodzieyftwo. *BielKron* 299v, 50 (7); *RejPos* 66v (5); *SkarŻyw* 196 (4); *ArtKanc* D19v; *LatHar* 65 (5); *WujNT Luc* 1/46; *SiebRozmysł* F4 [2 r.]; *SkarKaz* 580b.

»wierzyć Panu (Bogu) *itp.*; wiara Panu (Bogu) *itp.*; nie dowierzać *itp.* Panu« = *credere Domino Vulg, PolAnt; credere in Domino Vulg* [szyk zmienny] (81;79.5): *SeklWyzn* f2; *SeklKat* L (3); *RejKup* n5 (5); *LibMal* 1554/188v; A iáko ci wierni Pánfcy mieli mieć mocną wiarę o Pánu fwoim/ o tym fwiętym kroleftwie iego. *LubPs* F3v, Hv (4); *KrowObr* 61v (3); *RejWiz* 150 (2); *Leop Deut* 1/32 (2); *BibRadz Gen* 15/6 (5); Słuchaycie wżyfcy obywatéle Ierolimfcy/ wierzcie w Páná Bogá wálzego/ á będyecie befpieczni. *BielKron* [84²], 11v; *RejAp* 26v (14); ielzche ktemu zemną będyey fądził ine narody á niewierne Pánu fwemu *RejPos* 177, 30 (84); *RejPosWiecz*³ 99 [2 r.]; *BiałKat* 16 (3); *KuczbKat* 10; *RejZwierc* 144 (5); *WujJud* 58v; *RejPosWstaw* [21²]v; *BiałKaz* F2v (3); *CzechRozm* 21 (2); *KarnNap* B4v; *ModrzBaz* 11v; *SkarŻyw* 91 (10); A kto ielt wierny Pánu fwemu/ [...] niech rzecze Amen y Amen. *CzechEp* 101; *WujNT* 416 (3); Zá wiarę páná fwego zdrowie położyły. *SiebRozmysł* L, K3v; Tákíe nam płyną počiechy z wiary w Páná Bogá/ gdy gorąca ielt á żywa. *SkarKaz* 551a, 422a (3); Błogofławieńftwo zá dochowaním wiary Pánu Bogu. *SkarKazSej* 668b marg.

»wołać do Pana (Boga) *itp.*; krzyczeć ku Panu« = *ad Dominum clamare Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (148; 1): *TarDuch* D7v (2); *BielŻyw* 155; *WróbŻółt* 76/2 [2 r.] (6); zdami fie ták iż gdykolwiek záwołam náwfpomożenie páná fwego wftaráłfeni będą fprzećiwnicy moy *RejPs* 83v, 102 (12); *MurzNT* 78v; *LubPs* D4 (17); *RejWiz* 157 (2); *Leop Ex* 14/10 (7); A thák ludzie iáko y bydło/ niech przykryią wormi/ á niech głośno krzyczą ku Pánu *BibRadz Ion* 3/8, *Ex* 14/10 (10); *OrzRozm* N; *BielKron* 31 (8); *RejAp* 8v (12); nie przeltaway pytać fie/ á wołać zá thym Pánem fwym *RejPos* 69, 10v [2 r.] (32); *RejZwierc* 64v (11); *BudBib Iudith* 5/10; *MycPrz* II C3; *BiałKaz* M2v; *CzechRozm* 207v; *KochPs* 25 (7); *SkarŻyw* 151 (2); *ReszHoz* 127; *ReszList* 163; *ArtKanc* F3v (3); do Páná wołać będe/ á Bog mnie wybáwi *GrabowSet* F2v; *LatHar* +3; *JanNkarGórn* G4; *CzahTr* B3; *SkarKazSej* 658b (5).

»wysławiać (a. sławić) Pana (Boga); dawać Panu sławę; Pan jest (a. ma być) wysławion(y); wysławianie Pana« = *Domino gloriam ponere Vulg; Domino confiteri, Dominum benedicere a. glorificare a. magnificare PolAnt* [szyk zmienny] (32;1;3;1): *RejPs* 121v (5); *LubPs* P4v (5); *GroicPorz* B; *Leop Is* 42/12; Wyflawiaycież zacnie Páná zemną/ a wywyższaymy imię iego fpołecznie. *BibRadz Ps* 33/4, 1.Par 23/30 (9); *KuczbKat* 385 (2); *BudBib Tob* 14/7 (2); *BudBib Kaw* A2v; *KochPs* 46 (2); *SkarŻyw* 174 (3); *ArtKanc* P17; *LatHar* 230 [2 r.] (4) *WujNT Rom* 15/11.

»wyzna(wa)ć Pana (Boga), Panu, Panem, o Panie; wyzna(wa)nie Pana (Boga)« = *Domino confiteri Vulg* [szyk zmienny] (39:8:2:1;4): *RejPs* 173 (2); Nuż też y wy wlfyfcy ftárzy fpołu z drobneyfsemi/ Wyznawaycye Páná fwego chwałami godnemi. *LubPs* ff3v, Lv (19); *KrowObr* 193v; *Leop 1.Par* 25/3 (8); *BibRadz Eccli* 2 arg (2); *RejAp* 25 marg (7); *RejPos* 147v; *BiałKat* 48v (3); *KuczbKat* 300; *HistHel* ktv; *BiałKaz* D (2); *KochPs* 177 (3); *ArtKanc* N19 (2); *WujNT* 199 marg; *SkarKazSej* 663a.

»wzywać, wzywianie Pana (Boga); Pan Bog ma być wzywán« = *Dominum invocare Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (61:3;2): *FalZioł* V 95; *WróbŻółt* 13/5 (2); *SeklKat* E4v (3); *RejKup* n6v; *MurzHist*

I (3); MurzNT 16; LubPs B3 (8); KrowObr 154v (2); Leop 4.Reg 20/11 (6); BibRadz Gen 12 arg (8); OrzQuin E2v; BiałKat 193v; KuczbKat 285 (2); BielSpr 76; WujJud 55 [2 r.]; WujJudConf 220; RejPosWstaw [21²] (2); BudBib Esth 15/5 (3); MycPrz I C3 (4); WierKróc Bv; náfláduy ípráwiedliwóści/ wiáry/ miłóści/ pokoiu/ z tymi ktorzy wzywáią Páná z fercá czyłstego. CzechRozm 197v, 192 (4); KochPs 113 (2); CzechEpPORz *3; Phil S5; WujNT 31 (3); SkarKaz 314a; KlonFlis B3v.

»(za)przec się, zaprzeczenie się Pana (Boga)« [szyk zmienny] (15:1): WróbŻółt E [2 r.]; mnie potępienie wieczne ogarnąć musi/ [...] Bom się pana zaprzął MurzHist F3v, H [2 r.] (5); RejAp 25v [2 r.] (4); RejPos 104v; BiałKat 338v; SkarŻyw 558; CzechEp 352; ArtKanc A10v.

»(z)grzeszyć przeciw(ko) Panu (Bogu), Panu (Bogu), przed Panem (Bogiem); grzeszny przeciwko Panu« = *peccare Domino a. coram Domino Vulg, PolAnt; peccare contra Dominum a. in conspectu Domini, praevaricari in Dominum PolAnt* [szyk zmienny] (35:10:3;1): SeklWyzn Fv; Czi grzełzą przeciw panu Bogu/ ktorzy nie zwiarą proflą SeklKat T2v, K2v (7); KrowObr 159; Leop Deut 1/41 (9); BibRadz Gen 13/13 (12); BielKron 71; HistRzym 47v (2); BiałKat 211; WujJud 83; RejPosWstaw [41²] (2); BudBib 3.Esdr 6/15 (5); BiałKaz M4v; CzechRozm 140; SkarŻyw 184 (4).

Zwrot określający Boga jako władcę:»mieć (nad sobą) Pana; nad sobą Panem mieć Boga« = *Dominum habere Vulg* (8;1): KrowObr 62; Aby pamiętał człowiek iż má Páná ktoremu posłufzmem być miał. BibRadz I 2b marg; RejPos 49; RejZwierc 1v; A wam więc nád mnieyłzymi zwierzchność ielt daná. Ale y łámi macie nád łobą páná KochOdpr B2v [*idem KochPieś* 46]; Toć tu dáleka od hárdóści y zuchwálftwá śmiáłego/ żeby nád łobą pánem nie mieli chćiec mieć Bogá CzechEp 206; KochPieś 17 (2); WujNT Col 4/1.

Wyrażenia: »błogosławiony (jest) Pan (Bog)« = *benedictus Dominus Vulg, PolAnt* [szyk 37:3] (40): OpecŻyw 12v; RejPs 65; LubPs G3v (11); Leop Ps 27/6 (2); BibRadz Gen 24/27 (9); BielKron 32; TEn błogołławiony Pan/ iż nigdy nie pátrzy ná połtháwy áni ná ípráwy łwiátá tego RejPos [203]v, 46v (6); BudBib Iudith 13/23; ArtKanc K13; LatHar 45 (5); WujNT Luc 1/68; SkarKaz 609b.

»bostwo Pana (Boga)« (25): LubPs A5v; RejAp AA5 (5); RejPos 11 (18); Iáko w człowieku dułze nie widziłz/ iedno ćielefną twarz iego/ [...] ták boftwá P. Bogá twego nie widziłz/ iedno skutki á vczynki iego widziłz SkarKaz 278a.

»Pan Chrystusowy« [szyk 2:1] (3): CzechRozm 10; áni Abráhám/ áni Izáák/ áni Iakob/ widział oycá onego/ [...] y łámego tákże Chriřtułowego Páná etc. Pánem Chriřtułowym Bogá oycá zowąc CzechEp 197.

»Pan (Bog) chwalebny (nachwalebniejszy) (jest), (wiecznej itp.) chwały« = *laudabilis Dominus Vulg, PolAnt* [szyk 11:2] (9:4): RejPs 45v; LubPs Z6v (2); Leop Ps 144/3; BibRadz Ps 144/3; BielKron 1; BiałKat 73v; SkarŻyw 2; CHwalebny ielt P. BOg ArtKanc A17v; ZawJeft 17; TO czymkolwiek włádnę/ z chćei łwey łerdeczney/ Zá włáfnóć przyznawani/ Pánu chwały wieczney GrabowSet T4, A3v; LatHar 368.

»chwała Panu (Bogu), Pana (Boga)« [*w tym: ku chwale* (35), *na chwałę* (5)] = *Domino gloria PolAnt* [szyk 48:3] (35:16): włlyfcy wielkimi chwálámi wynółcie zwierzchnoć chwały páná bogá RejPs 145v, 97 marg (4); LibMal 1544/84; SeklKat E2; MurzNT 116; Diar 59; GliczKsiąż B (2); LubPs A2 (9); Leop 2.Par 7/6; BibRadz *6; BielKron 13 (2); HistRzym 99v; RejPos 50v (13); BiałKat 148v;

RejZwierc 8 (3); *WujJud* 234v; ktorzy [...] dom święty ku chwale wieczney Pánu wygotowali. *BudBib Eccli* 49/14; *SkarŻyw* 188; *StryjKron* 707; *ArtKanc kt* (2); *KolakSzczęśl* A2v; *WujNT* 21 (3).

»cześć (a. pocziwość) Panu (Bogu), Pana (Boga), ku Panu Bogu« [w tym: ku czci (a. pocziwości) (63), na cześć (10)] [szyk 66:16] (69:12:1): *RejPs* 141v (2); *RejKup* r8 (2); *GliczKsiąż* B (2); *LubPs* A2 (9); *KrowObr* 220; *RejWiz* 78v (2); *RejZwierz* A3; *BibRadz* *6; *BielKron* 12v (5); *Mącz* 123d; *HistRzym* 99v; *RejPos* A3v (27); *BiałKat* 148v; *RejZwierc* 30v (9); przednieyfyz iest koniec małżeńftwá/ aby fię wnim dziateczki Pánu Bogu ná cześć w pobożności wychowały *SkarŻyw* 153, 180 (4); *ArtKanc kt*; pewna rzecz iż zaniechaniem wzywánia S[więtych] czći Pánu Bogu vwleczełz. *LatHar* 330, +4v (9); *WujNT* 21 (3); *SkarKaz* 157a.

»dobrotliwy (a. dobry), [jakiej] dobroci (jest) Pan (Bog); dobrotliwość (a. dobroć), dobrodziejstwo Pana; dobrodziejstwo od Pana« = *bonus Dominus (est) Vulg, PolAnt; Dominus clemens a. misericors PolAnt* [szyk 178:52] (160:2;29:34;5): Tu prorok wyflawia rozliczne dobrodzieyftwá páná náłfego *RejPs* 153v, 39 (9); Y zowiem ie dobrimy vczinki dla tego że fá od dobrego páná Boga rofkazane *SeklKat* D3v, Gv (5); *MurzNT* 91 [2 r.]; *LubPs* Ev marg (39); *GroicPorz* av; *RejWiz* 53 (3); *Leop* 2.Par 7/3 (4); *BibRadz* *3 (11); *SarnUzn* H3v; *RejAp* 2v (7); gdy mie práwie poznacie przez ípráwę Duchá fwiętego/ iákieiem ia iest dobroci Pan *RejPos* 138, 21 (120); *RejPosWiecz*² 92v; *RejZwierc* 4v (3); *WujJudConf* 65v; *BiałKaz* A4v; *ModrzBaz* 48v; pan to dobrotliwy/ Ktokolwiek w nim vfa/ człowiek to fzcześliwy. *KochPs* 47, 34 (5); *SkarŻyw* 308; *WerGośc* 208; *WerKaz* 283; *ArtKanc* D8v (3); *KochWr* 23; *LatHar* 190 (5); *WujNT* 1.Petr 2/3; *WysKaz* 9; *SarnStat* 1267; *SzarzRyt* B4.

»imię Pana (Boga)« [w tym: w imię (18), dla imienia (5), przez imię (2)] = *nomen Domini Vulg, PolAnt* (82): *TarDuch* E4; *WróbŻołt* 19/2 (3); *RejPs* 161v (4); *SeklKat* B2 (2); *MurzNT* 20v; My w imyę Páná íwego zwycyęftwochmy wzyęli *LubPs* E4, A5v (14); *RejWiz* 156; *Leop* Ex 20/7 [2 r.] (6); *RejZwierz* 43 (2); *BibRadz* Gen 16/13 (7); *BielKron* 32 (2); *RejAp* 16v (3); *RejPos* 3v (25); *BiałKat* 41 (2); vcięłá głowę iego/ tylko tákiez wziáwfyz íobie ná pomoc imię Páná Bogá fwoiego. *RejZwierc* 264, 264 (3); *WujJudConf* 19 (2); *KochPs* 145; *SkarŻyw* 567; *SkarKazSej* 671a (2).

»Pan (Bog) izraelski (a. izraelowy), żydowski« = *Dominus Deus Israel Vulg, PolAnt; Dominus Deus Hebraeorum Vulg* (62:3): *OpecŻyw* 12v; *LubPs* Q4v (2); *Leop* Ex 9/1 (18); *BibRadz* Ios 13/33 (21); Opuścili Páná Izraélfkiego *BielKron* 93v, 28v (12); *BudBib* 3.Esdr 1/47 (4); *HistHel* B2v; *SkarŻyw* 479; *LatHar* 45 (3); *WujNT* Luc 1/68; *SkarKaz* 39a.

»Pan (Bog) (jest) jeden (a. jedyny); Pan (Bog) w Trójcy jedyny« = *unus Dominus PolAnt, Vulg* [szyk 36:26] (38;24): *KłosAlg* A2; *KlerWes* A; *RejPs* 33 (2); *SeklKat* A2v (4); Wierziż zecz njkth niepomoże Ieno ten fáam jedyny Pan *RejKup* f7v, k2 (3); *KromRozm* III E8; *LibMal* 1554/188v; *LubPs* A6; *KrowObr* 17v; Ieden Pan/ iedná wiará/ ieden krzeft. *BibRadz* Eph 4/5 [przekład tego samego tekstu. *KromRozm* III, *KrowObr*, *RejPosWiecz*², *KuczbKat* 75, *RejPosWstaw*, *SkarJedn* 40, 157, *WujNT*, *SkarKazSej* 671b]; *SarnUzn* F8v; *RejAp* 77; *RejPos* 156; *RejPosWiecz*² 94; *BiałKat* a2 (3); *KuczbKat* 15 (2); *RejZwierc* 8v; *WujJud* 86v; (gdyż fię tu nie mowi o tych ktorzy wiáre o Pánu Bogu w Troycy iedyny^m odmienili [...]) *WujJudConf* 12; *RejPosRozpr* c3; *RejPosWstaw* [143²]v; *BiałKaz* Fv; *CzechRozm* 3v (2); *SkarJedn* 40 (3); poznaycie Páná Bogá iednego á wybáwićie dułze wálze z mocy

piekielney SkarŻyw 356, 227 (4); CzechEp 118 (3); ArtKanc kt (2); KochProp 16; LatHar [+11]v (10); WujNT Eph 4/5; SarnStat 1020; SkarKaz 518a; SkarKazSej 671b [3 r.] (5).

»Pan Iehowa (Ceweot)« = *Dominus Deus (exercituum) PolAnt* (15): Oto Bog wałz. Oto Pan Iehowá w mocy Przyidzie *BudBib Is* 40/10, *Is* 3/1 (14); *CzechEp* 106.

»krolestwo Pana (Boga)« = *regnum Domini Vulg* [szyk 34:1] (35); *Diar* 84; *LubPs* V2v (2); nie tużę by lie doczekác mieli kroleřtwá Páná tego. *RejPos* 2v, 9v [2 r.] (28); *RejZwierc* 202; *SkarJedn* 60; *WujNT Apoc* 11/15; *SkarKaz* Ooood.

»łaska Pana (Boga), u Pana (Boga), od Pana (Boga), przed Panem Bogiem« [w tym: z łaski (24), w łasce (15), za łaską (12)] = *gratia Domini a. coram Domino a. in oculis Domini PolAnt* [szyk 141:3] (115:24:4:1); *PatKaz III* 97; *RejPs* 159 (2); A w tym z radořciá obaczyřz łaskę pana řwego *RejJóz* N7v, N7; *RejKup* h2 (5); *Diar* 20; *BielKom* B5v; *GliczKsiąz* A4v (3); *LubPs* Bv (12); *RejWiz* 3 (5); *BibRadz Gen* 6/7 (3); *BielKron* 137; *RejAp* 6v (4); *HistRzym* 71v; Okrzczeni w wietřzey łálce v Páná. *RejPos* [279]v marg, A3v (71); *BiałKat* 116 (3); *RejZwierc* 2 (5); *BudBib Eccle* 3/19; *MycPrz* II A4v; *SkarŻyw* 598; *CzechEp* 66; *NiemObr* 91; *WerGořc* 208; *ArtKanc* B19v (3); *ZawJeft* 11; *LatHar* +8v (2); *WysKaz* 14; *SiebRozmyřl* G3v; *SkarKaz* 518a; bo tákowych rzeczy z łálki miłego Páná BOgá/ w Oyczyźnie náłzey wiele mamy *VotSzl* C4v, A2v [2 r.] (8); *CzahTr* A3v.

»majestat Pana (Boga)« [w tym: przed majestatem (36)] (50); *RejAp* BB6v (7); á iákoř ty będziefz řmiał oczy podnieř do Máiefřtatu Páná řwego? *RejPos* 346v, 40v (33); iáki iefř pláčz álbo iákie nářzekánie ná cię iego przed Máyeřřtathem Páná twego *RejZwierc* 186v, 191 (3); *BiałKaz* D2v; *CzechEp* 27; *LatHar* [+11]v (4); *WysKaz*)?(2v.

»miłosierdzie Pana (Boga), u Pana, od Pana« = *apud Dominum misericordia Vulg* [szyk 72:4] (65:8:3); *TarDuch* E; *RejPs* 185v; *KromRozm II* kv; *LubPs* B4v (2); *Leop Ps* 129/7; *BielKron* 234; A tu lie przypátruy dziwnemu miłofierdziu Páná tego *RejAp* 35v (3); A thego nie bacřmy nic/ [...] coby nam miáło przynieř pokoy á miłofierdzye v tego Páná nářzego. *RejPos* 197v, 7 (62); *KuczbKat* 200; *RejZwierc* 256v; *ArtKanc* A18v; *WysKaz* 14.

»miłofierdy (namifierdzy), miłofierdy, łaskaw(y), lutořciwy, (wielkiego itp.) miłofierdy, (wielkiej) lutořci (a. wszech lutořci), wszelakiej łaski (jest) Pan (Bog)« [w tym: miłofierdy a łaskawy itp. (7)] = *misericors Dominus Vulg, PolAnt; miserator Dominus Vulg; pius Dominus PolAnt* [szyk 73:67] (62:41:21:7:4:4:1); *OpecŻyw* 10; *PatKaz II* 33v; *KlerWes* A; *WróbŻořt* K7v (2); *RejPs* 112 (6); *SeklKat* E4 (2); *MurzHist* I2; nářzego miłofierdy^{go} pana węcyci niegniewáimy *MurzNT* 28v; Bo to yeřř Pan miłofierdzya wycřznye trwájącego *LubPs* dd5, I2 (9); *RejWiz* 111v; *Leop Ps* 144/8 (2); *BibRadz Os* 11 arg (3); *BielKron* 32 (2); *Mącz* 21a; *RejAp* 1v (9); *RejPos* 2 (39); *RejPosWiecz*³ 98; *KuczbKat* 360 (2); *RejZwierc* A4v(2); *WujJud* 52v (2); *RejPosWstaw* [41²]v; *BiałKaz* N; *CzechRozm* 217; *KarnNap* C2 (2); *SkarJedn* 313; Pan wielce miłofierdy/ wielce řpráwiedliwy/ Y nád vpádřym pan lutořciwy. *KochPs* 175, 95 (12); *SkarŻyw* 125 (4); *BielSjem* 33v; *ArtKanc* A10v (8); *ZawJeft* 5; Nieř řwe wćřki [...] Przed oczy řwięte/ Páná wřzech lutořci. *GrabowSet* Q4, X2; *LatHar* 38 (6); *WujNT Iac* 5/11; *SkarKaz* 611a; *CzahTr* F; *SkarKazSej* 703b.

»miły Pan (Bog)« [szyk 30:4] (34): *RejJóz P*; *MurzNT* 88v (2); snadniej by słowo miłego P. Boga mnożyć się mogło, by wolne przepowiedanie było. *Diar* 53, 20 (11); *Mącz* 363d; *OrzQuin* Aa5v; *Prot* C4v; *RejPos* 133v; *BielSen* 5v; *ArtKanc* K5 (4); *VotSzl* A2v (11).

»moc, możność, wielmożność, wszechmocność Pana (Boga)« [w tym: *moc a wielmożność* (1)] [szyk 64:1] (32:21:11:2): *RejPs* 78v (7); nye máłz ná śwyecye ńtworzenya żadnego Coby zámilczec myáło możność Páná tego *LubPs* E3, F2v (11); *GroicPorz* i2; *RejWiz* A7v (2); *BibRadz* II 135c marg; *BielKron* 295v; wieręcby ńnadź nádmierzły ty czaczká ńwiátá tego/ dla ktorých ták ńobie lekce ważyłz thák wielką á ńtrałziwą wielmożność Páná ńwego *RejAp* 15v, 51 (4); żadna moc nie iełt ná tym ńwecie/ iedno moc tego Páná *RejPos* 130v, 11 (31); *GrzegŚm* 45; *RejZwierc* 184v (4); *BiałKaz* E2v; *KarnNap* Bv.

»Pan (Bog) (jest) możny (namożniejszy), mocny, (wszelakiej a. wszej) możności (a. wszech możności), wiecznej mocy« [w tym: *mocny a możny* (2)] = *Dominus fortis Vulg* [szyk 54:34] (59:25:5:1): *PatKaz* II 66v; *WróbŻołt* T4v; *RejPs* 134 (2); *LubPs* C (38); *KrowObr* 110v (2); *RejWiz* 95 (2); *Leop Ex* 20/5 (4); *RejZwierz* 109; *BibRadz* *3 (2); *BielKron* 32 (2); *RejAp* 96v (8); *RejPos* 29 (6); *BudBib* 2.Mach 12/15; *HistHel* B2; *ModrzBaz* 127; *KochPs* 34 (3); *SkarŻyw* 504; Ktoryż to iełt Krol chwały? Pan mocny á możny/ Pan mocny w bitwie/ Pan wńzyłtkich mocy/ tenći iełt Krol chwały. *MWilcHist* D4, E2v [2 r.]; *ArtKanc* B19v (7); *Spiewaymy* chwałę/ Pánu wńzech możności. *GrabowSet* T3v, T2; *SkarKazSej* 670b.

»nadzieja w Panu(-ie) (Bodze (Bogu)), o Panu(-ie), ku Panu Bogu; żadna nadzieja oprócz Pana; Pan (jest) nadzieja, nadzieją« [w tym: *pokładać, kłaść, położyć nadzieję, nadzieja położona* (57), *mieć nadzieję* (51)] = *spes in Domino, Dominus spes Vulg* [szyk 123:35] (110:41:1;3;2:1): *WróbŻołt* 4/6 (8); *RejPs* 16 (26); *RejJóz* L8; *SeklKat* Ev; *RejKup* g7 (4); *KromRozm* I N; *BielKom* G5v; *GliczKsiąż* C4v; Iż nikt iny iedno ńam pan iełt nádzyeią wiernych *LubPs* Q2v marg, B2v (11); *RejWiz* 55 (3); *Leop* 2.Par 13/18 (4); *KochZuz* A4; *RejZwierz* 123; *BibRadz* Ps 74 arg; ońtátńia nádźieią náłzá w Pánie Bodze *OrzRozm* A3, Lv; *BielKron* 84; *OrzQuin* R2; *RejAp* AA6 (4); ábyś iełtzcze wiewtńzą nádzyeię w ńobie wtwardził o thym Pánu ńwoim *RejPos* [279]v, ktv (47); *HistLan* Cv; *KuczbKat* 260; gdy będziełz miał vpelną nádzyeię o Pánu ńwoim/ tedy cie nigdy nie opuści *RejZwierc* 128, 129 (7); *BudBib* Dan 34; *CzechRozm* 144v; *KarnNap* E4v (2); *SkarJedn* A5v (2); *KochPs* 47 (6); *SkarŻyw* 103; *MWilcHist* Iv; *CzechEp* 336 (2); *CzechEpPORz* *; *ArtKanc* L12 (2); *ActReg* 14 (3); *GrochKal* 6; *LatHar* 53 (3); *WujNT* 625; *SkarKaz* 348b (2); *GosłCast* 20.

»na(j)wys(z)szy Pan (Bog)« = *Dominus altissimus Vulg, PolAnt; Dominus excelsus Vulg* [szyk 20:7] (27): *PatKaz* II 48 (3); *TarDuch* E4; *WróbŻołt* 76/11; *MurzNT* 51; *BielKom* B2v; *LubPs* M4 (6); *Leop Gen* 14/22 (4); *BibRadz Gen* 14/22 (4); A ták Lucyfer [...] wpadł w pychę/ ták iż ńie chciał rowńác nawyńłżemu Pánu/ to iełt Bogu. *BielKron* 467, 11v; *RejPos* 22v; *BiałKaz* A4v; *ModrzBaz* 106; *KochPs* 214; *SarnStat* 986; *SkarKaz* 608a; *GosłCast* 35.

»Pan (Bog) niebieski, na niebie, z nieba (z niebios), w niebie« = *Dominus caeli Vulg, PolAnt; Dominus de caelis Vulg; Dominus in caelis PolAnt* [szyk 43:5] (23:13:9:3); niebiełki pán ocietz twóy [Chrystusa]/ ńtrzegł cie ód wńlytkie przygody złe *OpecŻyw* 33, 82; *WróbŻołt* 67/15 (2); *RejJóz* E8v (3); *RejKupSekl* a2v (2); *LubPs* T5v (2); *RejWiz* 152v marg (4); *Leop* 2.Par 36/23 (4); PAn z niebá zá

ieden dzień/ tyfiąc lat łzácuię *RejZwierc* 107v; *BibRadz Gen* 24/7 (3); *RejAp* 38v (2); *RejPos* B (7); *RejZwierc* 211v (3); *BudBib Tob* 10/14; *PapPrPan* Ff4v; *KochPs* 197; *CzechEp* *4; *BielSen* 19; *BielSjem* 33v; *ArtKanc* A7v (3); *GrabowSet* G2; *SiebRozmyśl* F2v; *PaxLiz* B3v; *SapEpit* A4.

»obliczność (a. oblicze) Pana (Boga)« [w tym: przed oblicznością (a. obliczem) (59), przed obliczność (4)] = *facies Domini Vulg, PolAnt; in conspectu Domini Vulg* (71); *WróbŻółt* 97/6; *LubPs* Q4v marg (2); *Leop Deut* 12/7 (8); Tedy Adam y żoná ięgo łkryli fię od oblicza Páná Bogá miedzy drzewinę łádu. *BibRadz Gen* 3/8; *RejAp* 31v (4); *RejPos* 14v (44); *RejZwierc* 130 (4); *BiałKaz* B3v; *ArtKanc* G2v; *LatHar* 471; *WujNT Apoc* 11/4; *SkarKaz* 39a (3).

»Pan nad pany, bogi« [w tym: *I* (12), *A* (4), *I a. A* (11)] = *Bóg wyższy od innych bogów; Deus deorum dominus Vulg, PolAnt* [szyk 20:7] (23:4); *WróbŻółt* 49/1; *RejPs* 74 (3); *LubPs* B6v (14); *BibRadz Ps* 50/1; *HistRzym* 101v; Pan nád wżyftki infze bogi/ Pełen grozy/ pełen trwogi. *KochPs* 144, 70 (4); niech znáią twoi wybráni/ żeś ty Pan nád wżemi Pány. *ArtKanc* 119, K13 (3). [To samo wyrażenie cf s. 109a].

»Pan (Bog) (jest) prawy (a. prawdziwy), prawdy« [szyk 17:15] (31:1): abychmy cię chwalili iako oyca: miłowali iako łtworzyciela: a bali fię iako pana prawego. *RejPs* 196, 110; *SeklWyzn* b3v; *RejJóz* B6 (2); *KrowObr* B4 (2); *RejWiz* 119v (2); *Verax ipse Deus dedit mihi haec numina fandi* [...] Pan Bog prawdy dał mi tę wymowę *BielKron* 135, 84v (3); *RejAp* 25 (2); *RejPos* 124v (8); *HistHel* C2; *KarnNap* F4v; *KochPs* 179; *SkarŻyw* 557; *CzechEp* 239; *WerKaz* 283; *SkarKaz* 4a (3); *SkarKazSej* 683a.

»Pan (jest) sławny« [szyk 4:3] (7): krole Arábłcy Pánu ták sławnemu/ Ponyoła vpominki ku wyętfłey części yemu. *LubPs* Q4, Q2 (5); *RejAp* 23v; *ArtKanc* 15v.

»Pan (Bog) (jest) sprawiedliwy, wiecznej sprawiedliwości« = *Dominus iustus (est) Vulg, PolAnt; Dominus rectus PolAnt* [szyk 27:15] (47:1); *WróbŻółt* 10/8 (3); *RejPs* 190v; *RejJóz* G2v (2); *RejKup* Bv; *LubPs* C4 (9); *GroicPorz* av; *RejWiz* 78; *Leop Ps* 128/4 (6); *BibRadz Ps* 24/8 (2); *RejPos* 50 (2); *RejZwierc* 204v; *CzechRozm* 217 [2 r.]; Pómścił łye pan łprawiedliwy Krwie niewinnéy rozłánia *KochPs* 13, 175 (4); *PapPrUp* G4; *GrabowSet* T4; *KochFrag* 19; *SkarKaz* 4a [2 r.]; *VotSzl* B3; *GośćCast* 70.

»Pan (Bog) (jest) straszliwy (a. straszny), srogi« = *Dominus terribilis Vulg* [szyk 13:7] (11:9); *WróbŻółt* 46/3; *RejPs* Ff4; Oto fię w gniewie poruľę przeciw im iák łrogi Pan. *LubPs* T5, M4v (4); *RejWiz* 130v (2); *RejAp* 48 (2); *RejPos* 181v; *BiałKat* 18v; *RejZwierc* 27v (3); *KochPs* 112; *SkarŻyw* 481 (2); *ZawJeft* 15; *LatHar* 364.

»święty (jest) Pan (Bog)« = *Dominus sanctus Vulg, PolAnt* [szyk 39:10] (49); *OpecŻyw* 174; *SeklKat* Gv, *LubPs* ff; *GroicPorz* av; *Leop Lev* 20/7 (3); *BibRadz Lev* 19/2 (4); *SarnUzn* D8v (2); *RejAp* 18 (4); iákie ięft miłofierdzye nád káżdym wiernym Páná thego łwiętego *RejPos* 256v, 53 (13); *RejZwierc* 8v; *SkarŻyw* 504; *CzechEp* 286; *WerKaz* 283; *ArtKanc* N19 (3); *LatHar* 94 (9); *WujNT Apoc* 4/8; *SkarKaz* 274b; *SkarKazSej* 663b.

»wdzięczny (jest) Pan (Bog)« = *suavis (est) Dominus Vulg* [szyk 10:2] (12): A włłákeś ti ięft łam zówżdi wdzięcznim pánem moim *LubPs* aa6v, I2; *RejWiz* 186v; *Leop Ps* 99/5 (2); *RejPos* 30v (4); *KochPs* 149; *LatHar* 61; *SkarKazSej* 699a.

»Pan (Bog) (jest) wieczny (a. wiekuisty), nieśmiertelny, nieskończony« = *Dominus saeculi PolAnt* [szyk 14:10] (21:2:1): *RejPs* 137v; *LubPs* F (2); *RejWiz* 55v; *BibRadz Gen* 21/33; *BielKron* 1 (2); Coż nam obiecuie ten wieczny á bez początku Pan? *RejAp* 177, 10 (3); Bo nie ludzie ten Kościół ípráwili/ ále íam P. Bog nieśmiertelny *KuczKat* 80, 100; *RejZwierc* A4v; *HistHel* B4; *BialKaz* E3; *KochPs* 25; *ArtKanc* C13 (2); *GrabowSet* B (4); *LatHar* 638; *SzarzRyt* A3.

»wielki (jest) Pan (Bog)« = *Dominus magnus (est) Vulg, PolAnt* [szyk 32:14] (46): *OpecŻyw* 179; *PatKaz II* 66v [2 r.]; *WróbŻołt* 94/3 [2 r.]; *LubPs* N (8); *Leop Ps* 98/2 (3); *BibRadz Ps* 134/5 (3); *BielKron* 19; *RejPos* 168; *BialKat* 73v; *KochPs* 143 (4); *SkarŻyw* 481; *BielSen* 8v; *ArtKanc* B10 (2); obiedwie ítronie/ Stráchem dżiwnym przeráził/ Pan wielki w Sionie. *ZawJeft* 14; *LatHar* 15 (3); *WujNT* 212; *SkarKaz* 244b (2); *SkarKazSej* 663a.

»wielmożny, jakiej wielmożności (jest) Pan« [szyk 7:1] (7:1): *RejPs* 71 (2); *RejPos* 5v (3); *BialKat* 73v; Niechayże nam ná potym ítrách nie panuie/ Ponieważ ták wielmożny pan o nas czuie *KochPs* 189; *ArtKanc* S20v.

»wierny (jest) Pan (Bog)« = *fidelis Deus (est) Vulg* [szyk 12:1] (13): *RejAp* 142 (2); ábychmy tobie nędznicy przodkiem záchowáli powinności íwoie/ íáko wiernemu Pánu íwemu *RejPos* [254], 11 (8); *WujNT 2.Thess* 3/3 (2); *SkarKazSej* 663b.

»wola Pana (Boga)« [szyk 124:1] (125): *RejPs* 158v; *RejKup* T; bo się już nie to w Polsce dzieje, co Pana Boga wola jest *Diar* 33, 34 (5); *LubPs* T5v marg (3); *RejWiz* 185v (3); *KochSat* B; *RejAp* 19v (7); Aczći íeft ízyroce opifána wola Páná náłzego/ íákobychmy mieli wżywać ípráwiedliwóci íwych *RejPos* 130v, A4 (85); *BialKat* 161; *RejZwierc* 200 (7); *WujJudConf* 17; *KarnNap* B4; *SkarŻyw* 56 (3); *WerGość* 214 (2); *ArtKanc* B19; *LatHar* 579; *SiebRozmyśl* F3v; *SkarKaz* 634a.

»Pan (Bog) (jest) wszechmogący, wszechmocny« = *Dominus omnipotens (est) Vulg, PolAnt* [szyk 189:84] (202:71): *OpecŻyw* 101 (3); *PatKaz II* 33 (5); *HistJóz* Dv; *LibLeg* 8/133 (2); *RejPs* Ff2; *LibMal* 1544/84v (2); *SeklWyzn* ktv (3); *SeklKat* A2v (6); *MurzHist* Bv (2); *MrowPieś* ktv (3); *GliczKsiąż* C3; *LubPs* A2 (43); *GroicPorz* B (9); *KrowObr* A3v (6); *RejWiz* A8; *Leop* *A3v (7); *LeszczRzecz* A5 (3); *BibRadz* *6 [2 r.] (5); *BielKron* 1 (7); áby Pan Bog wízechmogący W.K.M. íálką íwą íwiętą vmocniác y ízczęścić raczył *SarnUzn* A3, kt (6); *LeovPrzep* C2v (5); *RejAp* 7v (7); *HistRzym* 38v; *RejPos* 8 (47); *RejPosWiecz*² 91v; *BialKat* 151 (2); *GrzegŚm* 45; *HistLan* Cv; *KuczKat* 400; *RejZwierc* 2v (4); *WujJud* 218v; *WujJudConf* 3v; *RejPosRozpr* b3 (4); *RejPosWstaw* [41³]v (4); *BudBib* 4.Esdr 1/33 (3); *MycPrz* I Bv (4); *Strum* R4v; *BialKaz* A4v (3); *BudNT 2.Cor* 6[7]/19[1]; *KarnNap* Bv (9); *ModrzBaz* 124v; Ty íáko pan wízechmocny okrąg żiemśki rządżífz. *KochPs* 96; *SkarŻyw* 497; *NiemObr* 4 (6); *ReszList* 149; *WerGość* 207 [2 r.] (3); *WerKaz* 292; *ArtKanc* A5 (10); *PaprUp* D; *Phil* G; *GrabowSet* D2v; *LatHar* 38 (12); *KołakCathOkuń* A2v; *KołakSzczęśl* A2v; *WujNT 2.Cor* 6/18 (5); *WysKaz* ?(3v (3); *SarnStat* 897 marg; *SkarKaz* 39a (2); *CzahTr* A4; *PaxLiz* A2; *SkarKazSej* 686a; *RybWit* [A]v.

»Pan (Bog) na wysokości, z wysokości« (8:4): *RejPs* 137v; *RejKup* p7v; *LubPs* Sv; *KrowObr* 180; *RejWiz* 2; *RejPos* 220v (2); zálecaj mię Pánu z wyłokości *RejZwierc* 271, 8 (3); *SkarŻyw* 284; *ArtKanc* F10v.

»zakon Pana (Boga)« = *testamentum Domini Vulg; lex Domini PolAnt* (13): *RejPs* 182v (2); *LubPs* Bv [2 r.] (3); *Leop* 3.*Esdr* 9/56; *BibRadz Is* 5/24; O świętyłz to á miłościwy zakon Páná tego *RejPos* 170v, 31v (5); *LatHar* 436.

»Pan zwirzchni(ejszy), zwirzchności niebieskiej« (3:1): gdyż iedno łobie łam Pan zwirzchności niebiełkiey zołtáwił taką chwałę *RejAp* 114v; A iż to żadnemu vrość ináczey nie może/ [...] s pilnego bádania łow á náuk potrzebnych/ á zwłázczá tych ktore pochodzą z oney zwirzchniey mądrości Páná zwirzchniego. *RejPos* 62, A3v (3).

»Pan (Bog) żyw(y) (jest)« = *Dominus vivens (est) PolAnt* [szyk 7:2] (9): *RejFóz* B4; *Leop Deut* 5/26; *BibRadz* 2.*Mach* 15/4; per Deum immortalium fide, Dla páná bogá žiwego. *Mqcz* 290b, [269]d; *RejAp* 108; *RejPos* 144v *marg* (2); żyw pan ludu łwemu/ Y zna/ kto łzczérym łercem łłuży iemu. *KochPs* 107.

Wyrażenia określające Boga jako władcę:»Pan anjołow« (1): A załz nielepiey vmrzeć zá krolá krolow/ y Páná Aniołow: niłzli zá krolá ták niepobożnego? *SkarŻyw* 131.

»Pan dziedziczny« [szyk 1:1] (2): *SkarJedn* 56; Boś ty Pánem iest dżiedzicznym wśzyłtkim narodom. *SkarKaz* 2b.

»Pan wśzyłkich mocy (a. możności)« (3): A ták ten Pan mocy wśzyłkich [*Dominus virtutum Vulg Ps* 45/12] záwżdić on iest z námi *LubPs* M4, M4; *MWilkHist* D4.

»Pan nieba« (2): *KmitaPsal* A3; Acz nie może [*ciało uwielbione*] niebá łobie otwierác iáko ten Pan niebá/ ktoremu Anyelłkie wołká łłużą/ y niebá wśzyłki. *SkarKaz* 242b.

»Pan (Bog) nieba (i) ziemie, na niebie i na ziemi« = *Dominus caeli et terrae Vulg; possessor caeli et terrae PolAnt* [szyk 18:3] (20:1): *RejPs* 201; *KrowObr* 218; *Leop Act* 17/24; *BibRadz Gen* 14/19 (3); Poki ielzce wam ćirpi Pan niebá y žiemie/ Ma ná was pilne oko *Prot* A2v; *RejPos* 72 (4); A iż Bog łam iest Pánem ná niebie y na žiemie/ o tym wátpliwóści niemáłz *CzechRozm* 123, 3v (3); *ModrzBaz* 127; *SkarŻyw* 557; *CzechEp* 274; *LatHar* 638; *WujNT Act* 17/24 (2); *SiebRozmysł* F3v.

»Pan nad pany, (wszech) panow, panujących« [*w tym: I (10), I a. A (5)*] = *władca wszystkich władców* [*tu zaliczono użycia, które nie odwołują się do tekstu Psalterza*]; *Dominus dominantium PolAnt, Vulg* (15:2:2): *GliczKsiąż* C3v; *KrowObr* A4; *GrzegRóżn* Nv; *SarnUzn* A3; *RejPos* 43v (4); *RejZwierc* 69; *BudNT* 1.*Tim* 6/15; *CzechRozm* 3v (3); *ArtKanc* K13 (2); Ktorego czáłow łwoich okaże błogoláwiony y łam możny Krol kroluiących y Pan pánuiących *WujNT* 1.*Tim* 6/15; *SkarKaz* 489b; Ciebie łámego znamy bydż Páná nád Pány *CzahTr* G4, G4.

»Pan przyrodzenia« (1): ktory łam ieden iest prawdziwy Pan przyrodzenia *CzechEp* 239.

»przyrodzony Pan« (2): ktoremu iuż thám łłuży niezliczona wielkość Anyołow iáko przyrodzonemu Pánu łwoiemu. *RejAp* AA8v; *SkarJedn* 56.

»Pan (wsz(yt)kiego) stworzenia« (8): *RejWiz* 52; Bowiem przydzye Pan łtworzenia/ Ná łwiát z niebá dla łáduzenia. *BielKron* 135; *BiałKat* 3v; Páná wśzego łtworzenia/ á Bogá wiecznego Wzgárdzili *HistHel* B; *SkarŻyw* 479 (2); *GrabowSet* T4; *WysKaz* 41.

»Pan (wsz(yt)kiego) łwiata, (wszej) ziemie« = *Dominus (omnis) terrae PolAnt, Vulg; princeps mundi PolAnt* (9:2); *LubPs* C2; Pátrzay iáki to Bog iest Pan wśzyłkiego łwiátá *RejWiz* 49v; *BibRadz* 2.*Mach* 12/15; Gory iáko wołk roztopiły fię od oblicza Iehowy/ od oblicza Páná wśzey ziemie. *BudBib Ps*

96/5, 2.Mach 12/15; CzechRozm 184; KochPs 111; SkarŻyw 165; KochPieś 71; ArtKanc P14; Cić fą one dwie oliwie y dwa świeczniki ftoiące przed oblicznością Páná źemie [Domini terrae]. WujNT Apoc 11/4. Cf »Pan nieba i ziemie«.

»Pan (Bog) wszy(s)tkiego, wszy(s)tkich (a. wszech), wszystkich rzeczy« = *Dominus omnium Vulg; dominator omnium PolAnt* [szyk 12:5] (9:6:2): *Leop Rom* 10/12; Bog Pan wŷytkiego fłufźnie y pręthko fię pomścił nad nim. *BibRadz Esth* 16/17; *BielKron* 254v; *RejPos* Ooo3; *BiałKat* 3v; *RejPosWstaw* [143³]v; *CzechRozm* 9v (2); *SkarŻyw* 479 (2); *CzechEp* 134 (2); *ArtKanc* T11; *GrabowSet* G2; *WujNT Rom* 10/12; Nie iełt od tego/ wŷzech Pan co ŷiedźi wyfoko. *KlonKr wstęp* A4v; *SkarKaz* 518a.

»zwirzchni Pan« (1): włęknicie fię thego zwirzchniego Páná á Krolá fwego *RejPos* 253.

Zestawienia: »Pan Bog« = *Dominus Deus Vulg, PolAnt, Modrz* (9102): *LibLeg* 3/33v (36); *BierRaj* 19; *March*¹ A3 (3); *BierEz* A3v (7); *OpecŻyw* 1v [2 r.] (24); *OpecŻywSandR* nlb 2; *ZapWar* 1523 nr 2310 (6); *PatKaz I* 10v (3); *PatKaz II* 23 (59); *PatKaz III* 87v (14); *HistJóz* A3 [2 r.] (7); *KlerPow* 9; *TarDuch* A6; *FalZioł* +2v (6); *BielŻyw* 155 (3); iż pan Bog z dawna dawał kroleŷtwu polŷkiemu ku zachowaniu iego mądre rządziciele *GlabGad* A3, A2v (11); *MiechGlab* 47 (4); *KłosAlg* A2 (4); *KlerWes* A (3); *March*³ T8v (3); *WróbŻołt* 1/6 (265); *WróbŻołtGlab* A3 [2 r.]; *MetrKor* 61/35; *RejŁas* w. 36; *RejPs* 16 [3 r.] (136); *RejRozpr* A4v; *LibMal* 1544/84 (17); *LudWieś* A2 (3); *SeklWyzn* ktv (87); Lepiej ci fię panu Bogu ni w czym nie przećiwić *RejJóz* N6, A2v [2 r.] (72); *SeklKat* A2v (238); *RejKup* B [2 r.] (48); *RejKupSekl* a4 (5); *HistAl* G (2); *HistAlHUNG* A3 (3); *KromRozm I* C (7); *MurzHist* A2v (51); *MurzHistSekl* ktv; *MurzNT* A4 [3 r.] (30); *KromRozm II* kv (9); *KromRozm III* B3 (5); *Diar* 20 (43); *DiarDop* 102 (4); *MrowPieś* A4; *BielKom* F8v (20); *GliczKsiqź* A2 [2 r.] (87); *LubPs* A2 [2 r.] (372); *GroicPorz* A3v (60); *SeklPieś* 6v; *KrowObr* A2 (418); *RejWiz* A3 (45); *Leop* *A3v (390); *OrzList* a4v (10); *KochZuz* A3v; *LeszczRzecz* A2 [4 r.] (11); *RejFig* Bb5v; *RejZwierz* A2 (13); *BibRadz* *2 [3 r.] (335); Tákże teź Kápłánŷki fŷtan/ naywyfŷlza rzecz po Pánu Bogu ná ŷwiećie/ muŷiał mieć przyrodzoną nieprzyiaźń/ przećiwną fobie miedzy ludźmi *OrzRozm* G3v, A2v (42); vpominał ie áby Páná Bogá w káźdey rzeczy przed oczymá mieli *BielKron* 299v, 1 [4 r.] (780); *GrzegRóżn* B (5); Numen, Boftwo, boska moc, [...] Aliquando pro ipso Deo, Miáłto páná bogá. *Mqcz* 253a, 21a (62); *OrzQuin* A2v (55); *Prot* B4 (2); *SarnUzn* kt (30); *SienLek* a4v (9); *LeovPrzep* a4 (24); *RejAp* AA4 (40); *GórnDworz* G4v (38); Plato gdy go pytano/ co Pan Bóg czyni? powiedźiał [...] Geometrią fye báwi. *GrzepGeom* A3v, A3 (4); *HistRzym* 28 [2 r.] (64); *RejPos* ktv (412); *RejPosWiecz*² 91 [2 r.] (5); *RejPosWiecz*³ 96 (11); *BiałKat* a2 (167); *BielSat* D2 (9); *KwiatOpis* A2 (6); *ZapMaz* VII Z 8/99 (2); *GrzegŚm* ktv (21); *HistLan* C3 (11); *KuczbKat* 1 [2 r.] (212); *RejZwierc* A2 (187); A ták wźiáwŷzy Pana Bogá ku pomocy/ ná ten gęłty Lud [tj. *Turków*]/ gęłtey ręki trzebá *BielSpr* 58, Cv (9); *WujJud* kt (254); *WujJudConf* 3 (65); *RejPosRozpr* b3 [4 r.] (28); *RejPosWstaw* 21 v (57); *BudBib* bv (24); *BudBibKaw* A [2 r.] (3); *HistHel* ktv (17); *MycPrz* I A2 (24); *Strum* H4v [2 r.] (7); *WierKróc* A3 (4); *BiałKaz* A4 [7 r.] (85); *BudNT przedm* a3 (8); *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* A2v (50); *PaprPan* A3 (4); *KarnNap* ktv [2 r.] (62); *ModrzBaz* 4 (16); *SkarJedn* A5v [4 r.] (87); *Oczko* A4 (4); *KochPs* 28 (10); *SkarŻyw* A2 (1108); *KochTr* 5; *MWilkhHist* A2v (6); Ia Anna Głowczewska [...] czynię Testament, będąc zlozona od Pana Boga niemocą *ZapKościer* 1581/21v, 1581/23 (12); *StryjKron* 5 [2 r.] (14);

CzechEp *3 [2 r.] (66); *CzechEpPORz* *3 (5); *NiemObr* 3 (65); *KochEpit* A3v; *KochMRot* A2v (6); *KlonŻal* A2; *ReszPrz* 11 (23); *ReszHoz* 116 (13); *ReszList* 142 (30); *WerGość* 203 [2 r.] (28); *WerKaz* 280 [2 r.] (52); *WisznTr* 3 (2); *BielSen* 13 [2 r.] (3); *BielSjem* 17 (3); *PudłFr* 13 (7); *ArtKanc kt* (85); *BielRozm* 2 [2 r.] (4); *GórnRozm* A2 (15); *KmitaPsal* A4v; *KochWr* 23 (3); *Paprup* A4v (23); *ZawJeft* 33 [2 r.] (4); *ActReg* 12 (60); *GostGosp* 1 (4); *GrochKal* 6; *Phil* G (11); *GórnTroas* 4 (3); *KochCzJan* A3 [2 r.]; *GrabowSet* A2v (3); *KochFrag* 16 (3); *KochFragJan* 4; *OrzJan* 27 (25); *WyprPl* B2v (2); *LatHar* +2 [2 r.] (286); *KołąkCath* B3v (6); *KołąkCathOkuń* A2v; *KołąkSzczęśl* B [2 r.] (33); *RybGęśli* Bv; *WujNT przedm* 27 (204); *WysKaz*)(2v (48); *JanNKar* A2v (3); *SarnStat* *3 (47); *SiebRozmyśl* [A2] [2 r.] (9); *KlonKr* D2 (2); *PowodPr kt* [2 r.] (140); *SkarKaz*)(3v [3 r.] (411); *VotSzl* A2 (30); *CiekPotr* 89 (2); *CzahTr* A3 [2 r.] (9); *GosłCast* 5 (3); *PaxLiz* A2 (13); Prożno P. Bogá kuśi/ kto o mądrość prośi *SkarKazSej* 663a, 657a [2 r.] (236); *KlonFlis* B (7); *SapEpit* A4v [2 r.] (3); *KlonWor* 11 (2); *RybWit* [A]v; *ZbylPrzyg* A3; *SzarzRyt* A4 (4).

»Pan (wszech) zastępów, nad zastępy« = *Dominus exercituum a. Sabaoth Vulg, PolAni* [szyk 163:1] (162:2); *KromRozm III* K4 (2); *KrowObr* A2v (3); W gniewie Páná wśfech zaštěpow zámącona iest ziemiá *Leop Is* 9/19, 2.Reg 5/10 (51); Tedy Pan zaštěpow rzekł do mnie tymi słowy. *BibRadz Zach* 7/4, 1.Reg 15/2 (65); *BielKron* 93v; *SarnUzn* D8v (2); *RejPos* 15; *KuczKat* 190 (2); *CzechRozm* 57v (8); *KochPs* 34; *CzechEp* 27 (5); *ReszPrz* 102; Święty, święty, święty/ Pan Bog nád Zaštěpy *ArtKanc* N19, K6 (4); *LatHar* 88 (11); *WujNT* 504 (3); *PowodPr* 69 (2); *SkarKaz* 158a (2).

Szeregi: »(i, tak) Pan (ale, jako) i (a) bliźni« (24): *SeklWyzn* f2v; *SeklKat* Mv (3); Co zá złość yeft fercá ludzkiego nie tylko przeciwko Pánu Bogu/ ále y przeciw bliźniemu *LubPs* Y3 marg; *Leop Iac* 4 arg; *RejAp* 30 (2); *RejPos* 32v (13); *RejPosWiecz*³ 99; *RejZwierc* 128v [2 r.].

»(i) Pan, (a, albo, ani, to jest) Bog« [szyk 45:38] (83): *RejPs* 43 (3); *RejJóz* N2v (2); *MrowPieś* ktv (3); *LubPs* Ev (10); *KrowObr* 214v; Chwalcież Bogá w zebraniu/ á Páná [benedicte Deo; Domino] wy ktorzy iestelcie z narodu Izráelkiego. *BibRadz Ps* 67/27, *Gen* 14/19 (4); *BielKron* 467; Ociec Syn duch święti ieden Bog á ieden Pan. *RejAp* 197 marg, 197; *RejPos* 180 (10); *BialKat* 8v; *RejZwierc* 199v; *BudBib Ps* 67/32[33]; *HistHel* B; *CzechRozm* 3v (9); *Oczko* 24; *KochPs* 79 (5); *SkarŻyw* A3 (6); *CzechEp* 76 (5); *NiemObr* 104; *ArtKanc* A3 (4); *GrabowSet* Gv; *LatHar* 146 (4); *WujNT przedm* 27; *SarnStat* 1272; *SkarKaz* 208b (4); *GosłCast* 35.

»Pan i Chrystus (Krystus) [= Pomazaniec]« = *Dominus et Christus Vulg* (5); *RejAp* 95v; Azałz nie roftá bluźnirftwá przeciwko Pánu y przeciwko Kriftułowu iego? *RejZwierc* [28³]; *LatHar* 359; *WujNT Act* 4/26 (2).

»Pan i diabeł« (1): dwie rzeczy w łpolek czynić niepodobno yeft/ yáko pánu Bogu y Dyabłu służyć. *Mącz* 130c.

»Pan a (i) dobrodziej« [szyk 20:1] (21): *RejAp* 54; dayże nam to ferce/ ábychmy cie poznawły iáko Páná fwego á dobrodzyeia fwego/ łzli zá thobá á zá tymi rádami twemi świętymi *RejPos* 328, 31 (17); *WujJud* 41v; *SkarŻyw* 270; *WerGość* 208.

»Pan a dziedzic« (2): iako bychmy głos twoy [...] wftawicznie słýffeli a zaniem sie ciągnęli iako za prawem panem a za dziedzicem łprawiedliwym łwoiem. *RejPs* 110, 123.

»głowa a Pan« (1): (nagł) Kełch. (–) To iest głowá/ náłfá á pan náłz *RejPs* 186v.

»Pan a gospodarz« (2): A łtrzeż Pánie Boże miłościwy/ ábyś tym Pánem á thym hoynym gołpodarzem będąc/ tákież nam wczynić nie raczył/ iákoś wczynił onym nędznym przodkom náłzym *RejPos* 159v, 159v.

»hetman, (a) Pan« [szyk 2:1] (3): ábyś [...] łtał mocnie á łtale przy thym Pánu łwoim á Hetmánie łwoim/ iáko práwy Rycerz [...] iego *RejPos* A4v, 79 [2 r.].

»Pan a kapłan« (2): iż then Pan náłz á ten Kápłan náłz nigdy nie opuści nas *RejAp* 73; *RejPos* 215.

»Pan i (albo) Kościoł; Pan z Kościołem« (9;2): *SeklKat* X; *MurzHist* Nv; *KromRozm II* x4v; *LubPs* G4v *marg*; *BiałKat* 376; *WujJud* 8 (2); Doktorowie ś. [...] iednołtáynie łię zgodźili/ kácerzem być włzelákiego człowieká/ kthory od Páná/ y powłzechnego Kościoła náuki y wiáry ielt różny. *ReszPrz* 32; *LatHar* 513; *JanNKar* A2v; *SkarKaz* 120a.

»Pan, (a, i) krol« = *rex (et) Dominus Vulg, PolAnt* [szyk 31:21] (52): *WróbŻołt* 28/10 (5); *RejPs* 202v; *GliczKsiąż* C3v; *LubPs* F4 (4); *Leop Ps* 97/6; *BibRadz Is* 6/5 (3); *GrzegRóżn* Nv; *RejAp* BB3; *RejPos* A6v (21); *RejZwierc* 69 (2); *CzechRozm* 184; Pan to ielt wielki/ król niezwyćieżony *KochPs* 143, 70; *SkarŻyw* 131; *ArtKanc* K13 (2); *GrabowSet* V2v; *LatHar* 347 (2); *WujNT* 1.Tim 6/15; *SiebRozmyśl* F4; *SkarKaz* 162a.

»Pan i ludzie« (1): Ná to cie twe hárdości z grzechem chcą prziwodzić By łie s pánem y z ludźmi nigdy nie chciał zgodzić *BielKom* F6v.

»Pan a (i) mistrz« = *Dominus et magister Modrz* [szyk 5:1] (6): *MurzNT* 51; gdyż nam piłmá żadney inłzey głowy kołcioła tego [...] nie vkázuia/ iedno iednegoż łámego Páná y Miłtrzá Kołcioła tego *RejAp* 77; *RejPos* A5 (2); *ModrzBaz* 30; *SkarJedn* 41.

»Pan a mocarz« (1): kthoryś wpałł w łrogye ręce nie ledá pánu á nie ledá mocarzowi/ ále Pánu włzech pánow/ á mocarzowi nád włzemi mocarzmi. *RejPos* 168.

»Pan a (i) oblubieniec« (9): *RejAp* 141 (2); *RejPos* 6v (4); iłz Eufrázya nas pożegna/ á iutro do Páná Bogá y oblubieńca łwego poydzie. *SkarŻyw* 226, 126 (3).

»Pan a (i) obrońca« [szyk 3:1] (4): *RejPs* 119v; *RejPos* 115 (2); A łam nam miłofiernym rácz tu byđż Hetmánem/ A iáko Bog włzechmocny obrońcą y Pánem. *CzahTr* G4.

»Pan, (a, i) ociec« [w tym: ociec w stosunku do wiernych (27), w stosunku do Chrystusa (7)] = *Dominus pater PolAnt* [szyk 29:5] (34): *OpecŻyw* 33; *WróbŻołt* B6v (2); *MurzHist* B2v; *LubPs* X3; *KrowObr* A3v (3); *BibRadz Eccli* 51/14; Iż on ofiárował zá nas wdzięczną ofiárę Pánu Bogu Oycu łwoiemu ná ołtarzu krzyża łwiętego *RejPos* 47, 53v (9); *RejPosWiecz*³ 99; *KuczbKat* 380 (3); *BudNT przedm* d3v; *CzechRozm* A2v (2); *KarnNap* F; *CzechEp* 427; muśiemy też z nim ćierpieć/ to włzytko/ cobykolwiek P. Bog włzechmogący/ Oćiec náłz niebieski ná nas włóżyć raczył *NiemObr* 4; *KlonŻal* C3v; *WerGość* 207; *ArtKanc* A18v; *GrabowSet* X3v; *SkarKaz* 43b [2 r.].

»Pan, (a) odkupiciel« = *Dominus redemptor Vulg, PolAnt* (8): *RejPs* 80; Tho mowi Pan odkupiciel Izráelłki *Leop Is* 49/7, *Is* 48/17; *BibRadz Is* 48/17 (2); *RejPos* 110v; *CzechRozm* 9 (2).

»Pan a opiekálnik« (1): ielłiz ođłtápiłz tákiego Páná á tákiego opiekálniká twoiego/ nielza iuz iedno on ciemny á marny opiekálnik iuz łie thobą opiekáć muśi. *RejPos* 180v.

»Pan, (a) pasterz« (5): *RejAp* 91; *RejPos* 123v (3); Ieruzálemie/ to ielt, Krześciáńłki ludu/ náwroć łię iuz ku Pánu łwemu/ Páłterzowi twoiemu. *ArtKanc* E10v.

»pocieszyciel i Pan« (1): Pocznem od tey oštátniey poćiechy/ [...] á potym fię do inych puścim zá dárem poćielzycielá y Páná nálezego *SkarKaz* 381b.

»Pan, (a, i) sędzia« = *Dominus iudex Vulg* [szyk 9:1] (10): *RejPs* 112; *KrowObr* A4; ale się dofyc zdało panu Bogu łędzięmu łprawiedliwemu/ mnie łamego tak łkarac *MurzHist* Q2v; *BibRadz* I 158c marg; *GrzegŚm* 37 (2); *WujJud* 114; *SkarŻyw* 479; *CzechEp* 34; *WujNT* 2.Tim 4/8.

»Pan i sprawca« (1): Bo fię tu nie mowi o pryncypále y o dziedzicznym y przyrodzonym pánie y łprawcy nam teraz nie widomym [tj. o Bogu]: ále fię mowi o iego namiestniku y połláncu y prokuratorze winnice iego widomym [tj. o papieżu]. *SkarJedn* 56.

»Pan, (a, i) stwórzyciel (a. twórca)« = *Deus, conditor Modrz* [szyk 64:5] (69): *LibLeg* 3/33v (2); *GlabGad* A4v; *RejPs* 61v (4); *SeklKat* D4; *MurzNT* 78v; Zálecę was pánu łwemu/ Stwórzycielowi nálezemu *BielKom* D6v; *GliczKsiqż* A2v (20); *KrowObr* A3v (3); *OrzList* c3; *BibRadz* *Iudith* 13/23 (2); *BielKron* 3v (3); *RejPos* 13v (9); ołobliwie go názwał imieniem IEHOWA: áby rozeznánię vczynil tym imieniem międy Bogiem prawdziwym/ ónym Stwórzycielem y Pánem włytkiego łtworzenia/ od Bożków Pogáńłkich fáłzywych *BialKat* 3v, 16; *KuczbKat* 80; *RejZwierc* 266; *BudBib* *Iudith* 13/23; *BialKaz* M4v; iż on tego włytkiego [...] nie od kogo innego wzięł/ iedno od tego łamego Bogá włzech rzeczy łtwórzycielá y Páná *CzechRozm* 36; *ModrzBaz* 48v; *KochPs* 11 (2); *SkarŻyw* 172 (4); *CzechEp* 239; *ArtKanc* B19 (3); *LatHar* 602; *WujNT* Xxxxxx3; *VotSzl* A4.

»Pan i (ludzie) święci« (3): obáčź/ iáko y Pan łam y włyłcy ludzie łwięci okołó tákiego człowieká pieczę y łtáránie máią *RejPos* 44v; *LatHar* 205 marg (2).

»Pan i wodz« (1): zá tobá Pánem y wodzem moim idę *SkarKaz* 123b.

»Pan, (i) zbawiciel« = *Deus et salvator Vulg* (6): *WróbŻolt* 61/7 (2); *RejPos* 303 (2); ktory [lud] [...] włzemi słowy/ łprawámi/ połtáwámi/ ma wielmożyc Páná Bogá Zbáwicielá łwego [*magnificare debet Deum servatorem suum*]. *ModrzBaz* 55v; *ArtKanc* I6.

Wyrażenia przyimkowe: »dla Pana Boga« (2): A przetoż dla Pána Bogá/ s poyśrzodka łiebie go [króla] nie bierzmy *MycPrz* II B4; *ActReg* 12.

»prze(z) Pana (a. prze miły Pan Bog)« = *per Dominum PolAnt* (17): *LibLeg* 3/33v; *Diar* 60 (2); Prze Páná Bogá/ Iáko to/ miły Pánie Olełznicki Krowickiemu wycierpieć możelz? *OrzList* e2; *BibRadz* *Gen* 24/3 (2); *Obsecro te quid agimus? Przemiły [!] pán Bóg což chcemy s tym dáley począć. Mącz* 363d; *GórnDworz* O7v (5); *RejPos* 140; *KuczbKat* 285; *CzechRozm* A7v; *WerGość* 248 (2); *WujNT* 1.Tess 5/27.

»przed Panem (Bogiem)« = *coram Domino PolAnt, Vulg; ante Dominum Vulg* (244): *WróbŻolt* G2 (3); *RejPs* 46 (6); *SeklWyzn* 4v (9); *SeklKat* F2v (6); *RejKupSekl* a8v; *MurzHist* A2v; *MurzNT* 11 marg (3); iż tákowe dzyeci/ ktore łie vrodzą z nyerządneho á łwowlonego towarzyłtwá mełłczyzny z byałá głowá/ łá przed pánem Bogyem yáko błoto á włfeláka nyeczyłtosć. *GliczKsiqż* B7v, B4v (3); *LubPs* A6 (7); *GroicPorz* kk3v; *KrowObr* 55v (14); *RejWiz* 148 marg (3); *Leop Ex* 30/16 (43); *BibRadz* *Gen* 10/9 (51); *OrzRozm* C4 (2); *BielKron* 4v (10); *Mącz* 263c; *OrzQuin* Y3 (2); *RejAp* 18 (2); ábyś ie [serce] záwždy czyłthe á práwie przezroczyłte miał przed Pánem łwoim *RejPos* 181v, 6v (18); *RejPosWiecz*³ 98v; *BialKat* 36 (4); *KuczbKat* 20 (2); *RejZwierc* 27v; *WujJud* 81v (7); *WujJudConf* 82 [2 r.] (3); *BudBib* 3.Esdr 1/38 (2); *HistHel* C3v; *BialKaz* M4 [2 r.]; *BudNT* *Luc* 2/22 (2); *CzechRozm*

A7v (2); KarnNap C3v; KochPs 126; SkarŻyw 238 (3); CzechEp 34 (2); ReszPrz 103; WisznTr 19 (2); ArtKanc A10v; LatHar 15 (3); WujNT Luc 1/15 (5); WysKaz 5 (2); SiebRozmyśl K4v; PowodPr 3; SkarKaz 85b (5); SkarKazSej 689a (2).

»w Panie(-u)« = *in Domino Vulg*, *PolAnt* (137): *WróbŻoIt* K7v (3); *SeklKat* H2v; *KromRozm I* B4v; *MurzHist* H4v; Ano wyęc ten co zálnye ocuci fie w Pánye. *LubPs* L3, B3v *marg* (8); *KrowObr* 121v (3); *Leop Tob* 13/9 (15); *BibRadz* 1.Reg 2/1 (9); *BielKron* 31v (5); *GrzegRóżn* A3; *RejPos* 32v (4); *GrzegŚm* 48; *KuczKat* 75; *RejZwierc* 11v; *WujJud* 132v (2); *RejPosWstaw* 41v (2); *BudNT* 1.Cor 7/22 (5); *CzechRozm* A2 (3); *AMB*brozyuIfz fIugá ChryfIufow/ braćiey wIzytkiey ziemie Włofkiey wiecznego w Pánie zbáwienia zyczy. *SkarŻyw* 565, 67 (4); *MWilKHist* A2v; *WerKaz* 284 (2); *ArtKanc* L11 (2); *LatHar* +2 (10); *KoIakSzczęśl* B4v; *PRofzę* was tedy ia więźieñ w Pánu/ ábyście żyli przyfIytoynie temu powoIániu *WujNT Eph* 4/1, s. 350 (45); *WysKaz*)(3v (2); *PowodPr* 56; *GoślCast* 20. *Cf* »odpoczywać w Panu«, »umierać w Panu«.

W przen (144) : *RejPs* 157v; *Iefli* vpadnie/ niezbije się bo pán pod kładá rekę fwoię *MurzHist* C2v; *KromRozm III* H4; Ten pan rozbił namioty fwe w pośrzod ludu fwego *LubPs* hh3v, C3v (3); Pan robotnikow proznuiących niechce mieć w winnicy fwoiey. *KrowObr* 61 *marg*, 61 (5); *RejWiz* 50v (2); *OrzList* f2v; *RejZwierc* 108; wIzákoż ie [*Izraela*] Pan páśc będzie iáko bárána ná rowninách. *BibRadz* Os 4/16, Ps 74/9 (3); gdy iuz nam [*ten marny dym*] poczynał ćmić to fIóńce wieczne Páná náfzego *RejAp* 78, 15v (6); iákobyś ia [*trzođę zwierzona*] wypáfl onemi ziarnki á onemi odrobonkámí/ kthore pádáia s fIólu Páná twego *RejPos* 20; *Profzę* was moi mili brácia ábyfcie obrzezáli á ochędożyli fercá wálze Pánu fwoyemu *RejPos* 32v; toć iefł drogá/ toć fą klucze ku temu Pánu/ ferce fkrufzone á żálobliwe człowieká nędznego *RejPos* 119v; Gdyś niechciał być wierná fola Páná fwego/ bądźże ona nędzná á márná fola/ ktora ma być we błoto wtłoczona *RejPos* 124v; iżechmy iuz fą domowi á práwie miefzczánie Páná fwego. *RejPos* 190; podłoz iá [*duszę*] s pokorná á vniżoná myflá pod nogi Páná tego *RejPos* 228v; obáč iákiego tu fercá trzebá á iákiey ftaIofci w tym thák trudnym boiu Pánu fwemu. *RejPos* 263v; máfz iuz *Cyroglyph* á pewny *lift* od Páná tego ná wiele fzczęfIiwego á pobożnego zbyoru twoiego. *RejPos* 326, 4 *marg* (108); ábyś fie pythał co naprofciey drogi do Páná fwego *RejZwierc* 173, 120v (3); *KochPs* 161; wnet przyđdzie do PáIacu fwego Pan/ którego wy fzucaćie *CzechEp* 301; *Abowiem* tá Winnicá wIzech zaftępow Paná/ Z ludu *Izraelfkiego* iefł zacnie zebrána *ArtKanc* K6; *ActReg* 154; Bo czyfće fą/ [...] oczy Páná Bogá náfzego *LatHar* 119, +8; *WujNT* Bbbbbbb2v.

Pan czego (1): A thu dopirko możefz zrozumieć/ że on iefł tey winnice práwy Pan *RejPos* 59v.

W charakterystycznych połączeniach: *dom Pana* (2), *gody* (3), *goście*, *Ieruzalem*, *listy*, *łodka*, *macica*, *mieszczanie*, *nasienie* (2), *nogi* (7), *obłow*, *oczy* (2), *owczarnia* (*owieczka(-i)*) (10), *port*, *pszenica*, *ręka* (*ręce*) (8), *rybka*, *skarab* (2), *słońce*, *sol*, *stadko*, *stoł(y)* (3), *stopy*, *szafunkh* *światłość* (2), *tarcza* (3), *tluszcz*, *wesele*, *wieczerza* (5), *winnic(zk)a* (9), *włodarz*, *zakoIatanie*, *ziarno*, *żniwo*; *droga do Pana*, *list*; *Pan* *dzierzy [kogo] w ręce*, *dzierzy w rękę kubek*, (*za*)- *koIace* (3), *oddala rękę*, *pasie [kogo]* (3), *placi robotnikom w winnicy*, *pada rękę*, *podniosł oczy*, *podniosł rękę* (8), *powoIywa (wzywa na robotę) do winnice* (2), *powstał na nogi*, *przychodzi z wesela*, *przyđdzie do paIacu swego*, *przyđdzie na żniwo*, *rozbił namioty*, *weźmie [kogo] na ramiona i pod skrzydła*, *włozyl [na kogo] rękę*, *wyciagnął luk*, *wypiele pszenicę*, *zasiewa roIą*, *zebrał winniczkę*, *zgarnie pszenicę z kákolú*; *niesmaczny owoc Panu*, *niewdzięczne*

nasienie i kękol, świece zapalone w sercu, wdzięczna latorośl (2), wdzięczne kwiatki, wdzięczny obłow (2), wdzięczne obrzezanie, wierny robotnik w winnicy; czynić obłow Panu, obrzez(ow)ać serca (2), ochędożyć (ochędażać) serca (2), podawać grona stałości, podawać (kwiatki i) owoc(e) (2), szczepić latorośle w sercu, szczepić winnicę, wpadać w dług, zasłużyć się w włodarstwie; klucze ku Panu; prowadzić niewidomie Pana.

A. W bezpośrednim zwracaniu się do Boga (4018) :

α. W wołaczcu (4017) : Podnyefy kłoby panye serca nałfe *BierRaj* 19, 23; *OpecŻyw* 87v (3); *PatKaz* III 112v; *TarDuch* A2 [2 r.] (12); *WróbŻołt* B7 (4); *RejPs* 29v (4); *RejJóz* A6 (4); *RejKup* n5 (4); *MurzHist* Qv; *MurzNT* 3v (3); *LubPs* B2v (104); *KrowObr* 60 [2 r.] (23); *RejWiz* 135; *Leop* Num 11/21 (39); *KochZuz* A4v; Tedy rzekł Abram/ O pánie Pánie/ y což wždy mnie dałz? *BibRadz* Gen 15/2, Gen 15/8 [2 r.] (50); *BielKron* 3 (17); *RejAp* 25 [2 r.] (8); *HistRzym* 104; *RejPos* 22v (9); *BiałKat* 28v; *GrzegŚm* 60; *KuczbKat* 195 (2); (nagł) Ná drzwiach v gmáchu. (-) Rokkáz pánie kto tu wchodzi/ Niech nikomu nic nie łzkodzi. *RejZwierc* 236v, 11 (4); *WujJud* 95 (3); *BudBib* Ex 15/17 (10); *MycPrz* I [A3] [2 r.]; *BudNT* Rom 11/3; *CzechRozm* 5 (6); Owa čás/ pánie/ przyłzedł požądány/ Poćiełzyłś kray łwóy v podobány *KochPs* 127, 5 (104); *SkarŻyw* 91 (26); *KochTr* 19 [3 r.]; *CzechEp* 44 (5); *KochFr* 40 (8); CZego chcefz od nas pánie/ zá twé hoyné dáry? *KochPieś* 71; *PudłFr* 26; *ArtKanc* A10v (43); *KmitaPsal* A3 (2); O Pánie w śwíetnym niebie miełzkájący *ZawJeft* 7, 28 (3); Pánie/ co iełt człówiek? [...] Abyś go náwiedzál/ zaż dołtoien tego? *GrabowSet* B3, A4v (139); *KochFrag* 18 (3); *LatHar* +3 [2 r.] (125); *RybGęśli* Dv (2); *WujNT* Luc 2/29 (10); *WysKaz* 28; *JanNKarGórn* G4 (2); *SiebRozmyśl* Gv [2 r.]; *PowodPr* 9 (4); O Pánie toś mi dobrym krolem y Pánem moim *SkarKaz* 162a,)(2 (43); *CzahTr* B2 (6); *GosłCast* 54; *SkarKazSej* 663b (4); *SzarzRyt* A3v [2 r.] (3).

Panie czego [= dawco czego] (7): *TarDuch* A6; *WróbŻołt* 37/5; boże á pánie włlytkiego vmyłtu moiego [*Deus, Deus meus Vulg Ps* 42/4]. *RejPs* 65; *LubPs* S2v (2); PAnie Boże zbáwienia mego wednie y wnocy wołálem przed tobą. *Leop Ps* 87/2, *Ps* 37/23.

Panie czego [= panujący nad czym] (34): TWey łálki promieñ Pánie wyfokości/ Iák kágániec przeníka *GrabowSet* F4, I3v (3). Cf »Panie nieba i ziemie«, »Panie Boże sił«, »Panie stworzenia wszytkiego«, »Panie wszech rzeczy«, »Panie wszego świata«, »wszytkich bogow Panie«, »Panie Zastępow«.

Panie czego [= jaki] (9): Panie Boże włzey chwały *RejJóz* C3; Terazże Swiety włzey śwíatości Pánie/ záchoway ten dom twoy *BudBib* 2.Mach 14/36, *Sap* 9/1; *SkarŻyw* 390; *ArtKanc* T9v; SMiłuy łię Boże/ miłóšierdzia Pánie *GrabowSet* I3v, K2; Chwałę cię o Pánie nawyżłzego máiełtatu *LatHar* 44, 643.

Panie czyj (936):

~ cum pron poss (924) [w tym: *moj Panie* (447), *moj Panie Boże* (5), *Panie moj* (48), *Panie Boże moj* (58), *Panie nasz* (33), *nasz Panie* (258), *Panie Boże nasz* (74), *nasz Panie Boże* (1)], G pron (1) (925): *BierRaj* 19; *OpecŻyw* [57]v (4); *PatKaz* II 54v; *WróbŻołt* 7/2 (9); *RejŁas* w. 67; RAcz mi to łpráwić moy pánie áby łie náwłłsem nádemną okázowáło miłóšierdzie twoie *RejPs* 178v, 16v (197); *RejJóz* C3v (5); *RejKup* n7 (2); gdy [...] przyłzedł ku tym słowam/ Niech przyidzie krolełtwo twoie/ łpláczem powiędział/ O panie moi racz vczynić abych iá téłz wtym to Krolełtwie był *MurzHist* I4v;

Boś ty mnyę Pánye Boże moy łam odkupić raczył *LubPs* H2, A3 (191); *KrowObr* 80; *RejWiz* 48v (4); *Leop Ios* 7/8 (20); *OrzList* h3v; *RejZwierz* 123v; *BibRadz Ps* 7/2 (11); *BielKron* 11v (7); *OrzQuin Y*; *RejAp* AA3 (61); *GórnDworz Y7*; *RejPos* 7v (200); *GrzegŚm* 49; *RejZwierz* 43 (10); *RejPosWstaw* 22v [2 r.] (3); *BudBib Ps* 85/12 (6); *HistHel* B3 (3); *MycPrz I* [A3]v; *CzechRozm* 268v; *KochOdpr* Bv; Nie nam/ nález pánie/ łtworzeniu podłemu/ Ale czyn łławę imieniowi łwemu. *KochPs* 174, 6 (23); *SkarŻyw* 36 (8); ty włzytkie ktorzy/ przeciw tobie y Chriřtułowi twoiemu grzełżę. Návroć ie Pánie Boże nález do łiebie *CzechEp* 107; *KochMRot kt*; *WerGośc* 210 (2); *WisznTr* 26 (2); *ArtKanc* B13v [2 r.] (41); *ZawJeft* 6; Boże moy/ o włzech Pánie/ Zal/ płacz/ niewinne łkanie/ Przyimi *GrabowSet* B3v, C4v (14); *KochFrag* 20; SKłóń miłóściwe vcho ná prołby nález/ Pánie nález *LatHar* 445, 13 (48); *RybGełli* D2v (3); *WysKaz* 28; *SiebRozmył Gv*; *SkarKaz*)(2v (7); *CzahTr* B2 (12); *PaxLiz* C3v; *SkarKazSej* 658b (7); *SzarczRyt* A2 (4).

cum G sb (8): *RejPs* 198v; Błogolławiony iełteł Pánie Boże oycow náleznych *Leop Dan* 3/26; *BibRadz Gen* 24/12 (2); *BielKron* 84v; *BudBib Iudith* 9/2; *GrabowSet* M4; *LatHar* 67.

~ *W charakterystycznych połączaniach: Panie Abrahama* (2), *krolow, ojcow naszych* (3), *potomkow Jakobowych, Symeona.* ~

cum ai poss (3): Wielki iełteł Pánie Boże Dánielow *Leop Dan* 14/40; *BibRadz 3.Reg* 18/36; *SkarKaz* 351a. ~

W nawiązaniu do: ty (765), *twój* (384) [*w tym do: ty i twój* (3)]: *BierRaj* 17v (2); *OpecŻyw* 26 (6); *PatKaz I* 7v; *PatKaz II* 32v; *TarDuch* A3v (17); a włzakoz tey dobroci twey miły panie ludzie niedbaię *WróbŻolt* B7, 4/7 (137); *RejPs* 17 (128); Poruczamy to włzytko tobie panie Boze *RejJóz* N2, F7v (5); *SeklKat* D2 (2); *RejKup* d3 (3); *MurzHist* Ov (2); *MurzNT Matth* 11/25 (2); *KromRozm II* 12v (2); Gdiż przez cáli dzień chwały twej chcę łie pánie trzimáć *LubPs* F4v, B2v [3 r.] (224); *SeklPieł* 15; *KrowObr* 2v (20); *RejWiz* 82; *Leop Num* 16/15 (42); *RejZwierz* 123v; Ciebie Pánie łámego potrzebá chwálic. *BibRadz Bar* 6/5, *Gen* 20/4 (37); Adam rzekł/ głos twoy Pánie łłyłżę/ ále wynidź nie łmiem *BielKron* 1v, 18v (5); *RejAp* AA3 (16); *GórnDworz* S7; *HistRzym* 123v; O coź iełt dzień thákich [...] Iudałzow łiedzających łpołu s tobą v łtołu twego moy miły Pánie *RejPos* 290v, 13v [2 r.] (48); *RejPosWiecz*² 90v; *BialKat* 6 (4); *GrzegŚm* 2; *RejZwierz* 10 (5); *WujJud* 105 (2); *WujJudConf* 64v; *RejPosWstaw* 42; *BudBib Ex* 34/9 (18); *HistHel* C2 [2 r.] (4); *BialKaz* Cv (2); *BudNT Apoc* 15/3 (2); Ty łam o Pánie rácz łtrzedz łercá Krolewłkiego *StryjWjaz* C4; *CzechRozm* 9v (8); *SkarJedn* 326 (2); *KochOdpr* Bv; vziy łwéy łitołci Nád námi vtrapionémi Sługámi/ o pánie/ twémi. *KochPs* 120, 5 [2 r.] (82); głos táki włlyłżał: [...] cołz chcelz odemnie zá zapłáty? A Thomałz S. záwołáł: nięchcę [!] nic innego/ iedno łámego łiebie Pánie moy. *SkarŻyw* 202, 153 (17); *CzechEp* 83 (4); *KochMRot kt*; *ReszPrz* 92; *WisznTr* 26 (4); *KochPieł* 12 (3); *ArtKanc* D9 (56); *KmitaPsal* A2 (2); *ZawJeft* 6 (4); *Phil* I2; Zginę bez twego Pánie ráutowania. *GrabowSet* D3, B (67); *KochFrag* 20 (3); *LatHar* 13 (76); *WujNT Matth* 11/25 (10); *KolákSzczęł* B4; *RybGełli* D3v; *SiebRozmył* L4v (2); *PowodPr* 10; *SkarKaz*)(3 (17); ZŁóci nález przed tobą Pánie wyznawamy *CzahTr* G3v, B2 [2 r.] (14); *GoslCast* 19 (4); *SkarKazSej* 665a (3); Niechże zá twym o Pánie záczęty m łtáraniem/ Ten dar Rodzicom będzie okwitym kochániem *SkorWinsz* A2v; *SzarczRyt* A3v (11).

Jako nawiązanie do zdania względnego przydawkowego zawierającego cechę lub sławiącego zasługi Boga (120): BierRaj 16 (2); TarDuch E2 (2); WróbŻółt B7v (5); RejPs 23 (13); RejFóz N8; SeklKat D; LubPs B4 (9); GroicPorz c2v (4); Leop 4.Esdr 8/20; Zuzánná s płáčzem záwoła/, nieśmiertelny Pánie Ktory wŕzytko wiefz/ [...] Iáwno tobie/ że mię ci zli ludzye pomawiaią KochZuz A4v; BibRadz 2.Esdr 1/5 (3); RejAp 96 (2); RejPos 186 (2); BudBib Esth 14/18; KochPs 43 (4); SkarŻyw 153; ArtKanc B13v (3); ZawJeft 10; PAnie/ co burzliwe morze słowem skromifz GrabowSet C, B4v (8); O Pánie Boże/ ktorego miłosierdzie liczby nie ma/ [...] wielce miłościwemu twoiemu Máieftatowi zá dary nam dane dziękuujemy LatHar 575, 11 (52); WujNT Act 1/24 (3); CzahTr G3v.

Z dodatkowym określeniem rzeczownikowym (w tym też peryfrastycznym) Boga, zwykle w postaci połączenia współrzędnego (lub łańcucha połączeń) (66): BierRaj 16 (3); OpecŻyw 26v; Rozprosz y ŕkaz ie zaŕczzicieliu naŕz panie TarDuch E2v, E2v; WróbŻółt 25/8 (6); RejPs 23v (3); Zgrzeŕzyłciem ia o moy pánie ŕprawco á ŕtrożu duŕzny LubPs hh6v, R3v (5); BibRadz Ps 58/6 (3); O moy miły Pánie/ o ŕwięty lekarzu duŕz náŕzych/ toć to łácnuchne lekarŕtwa twoie RejPos 327v, 214 (3); RejPosWiecz² 96; BudBib Esth 14/11; MycPrz I [A3]; CzechEp 242 (2); O Pánie ŕprawco dobrá wŕzego ArtKanc L3, B13v (5); GrabowSet Cv (5); RAcz miłosciwie wyłuchác proŕby náŕze/ Pánie Boże/ oycze wŕzechmocny LatHar 461, 44 (22); CzahTr B3v [2 r.]; O Pánie/ náŕzá chwało/ náŕzá ŕzcześliwoŕci. SzarzRyt B3v.

~ W charakterystycznych połączeniach: Panie, Boże izraelski (3), chwało, krolu (8), lekarzu, miłosniku, mocarzu, niebieski chlebie, obrońcielu (obrońco, obrono) (4), (ŕwięty) (Boże) ojcze (dobrotliwy, ludzki, łaskawy, wszego miłosierdzia, miłosciwy, niebieski, wszzechmocny) (25), odkupicielu (2), ŕdzio, siło, sprawco zbawienia (dobra, duszny) (5), strożu, studnico dobroci, stworzycielu (stworco) (wszego, nieba i ziemie) (6), ŕzcześliwoŕci, ŕwięty, ucieczko (2), zaszczytcielu, zbawicielu (wybawicielu) (3), żywocie. ~

W połączeniach szeregowych (3): Co rácz nam dáć Pánie Boże w Troycy iedyny/ Oycze/ Synu/ y Duchu S. KarnNap B3, G; SiebRozmyśl L4v.

Frazy: »b(ł)ogosław (a. ubłogosław, a. racz błogosławić) Panie (Boże) (Pan Bog); daj ci Panie bogosławieństwo« = benedicat tibi a. te Dominus Vulg [szyk zmienny] (18;1): Bogofław thobie pan bog z gory Syon WróbŻółt 127/4, 133/2; LubPs P4v; KrowObr 103; Dayci Pánie bogofławieństwo/ á niechay cie ŕtrzeże. Leop Num 6/24; BialKat 386v; Błogofław w tym domu Pánie/ Wŕzytkim ŕzcześliwie mieŕzkánie. RejZwierc 236v, 236v; CzechRozm 200; SkarŻyw 118; ArtKanc P16v (3); KmitaPsal A5; LatHar 58 (4); CiekPotr 39.

»bądź b(ł)ogosławion(y), poŕegnany Pan Bog (Panie (Boże))« = benedictus Dominus Vulg (8:1): Bądź bogofławion pan bog na wŕzelki dzień WróbŻółt 67/20, 40/14 (4); Poŕegnany bądź pan Bog że miedzy námi ieŕt wierna miłosć. HistRzym 108; Błogofławion bądź pánie/ któryŕ mię wybáwił Z mych trudnoŕci KochPs 43; LatHar 58 (3).

»broń (a. obroń, a. racz bronić), weźmi (a. przyjmi) w obronę Panie (Boże)« [szyk zmienny] (10:3): Broń nas profimy cie pánie zá przytzná Błogofławioney Máryey KrowObr 162, 172 (3); Mącz 442b; OrzQuin Y [2 r.]; Weźmi mię w ŕwą obronę/ niezwalczony pánie KochPs 42, 64 (5); ArtKanc L4; LatHar 87.

»daj (a. racz dać) Panie (Boże) (Pan Bog)« [w tym: z przeczeniem (13); utarte: »daj wam itp. Panie upamiętanie, uznanie« (15:7)] = *Domine Vulg* [szyk zmienny] (233): *BierRaj* 19v (2); *OpecŻyw* 87v (2); *TarDuch* E2v; Day miły panie abych rano wflýłżał miłofierdzie twoie *WróbŻołt* 142/7, C6 (9); *RejPs* 77 (16); *RejJóz* P8; day wam Pan Bog łczelną drogę *RejKup* T; *HistAlHUNG* A4; *MurzHist* V3 (2); *MurzNT* 76 (2); *LubPs* D2 (13); *GroicPorz* aa2 (2); dla zaflug Apoloniey day Pánie/ áby nas Zęby niebolály *KrowObr* 172, 38 (13); *RejWiz* 76v; *Leop Os* 9/14; *OrzList* g4v; *BibRadz Ps* 24/4; *OrzRozm* E3 (6); *BielKron* 14v (3); *OrzQuin* A4v (6); *RejAp* 70v (5); *HistRzym* 129v (2); Dayże nam tu náłz miły Pánie łkromnie ná wżytkim wytrwác *RejPos* 314, 14v (67); Nieday tego pánie Boże: ábych rękę łwá ściągnác ná pomazáncá Bożego miał. *BiałKat* 141, 181; *KwiatOpis* B (8); *HistLan* C4v; *RejZwierc* A2v (5); *WujJud* b3v (4); *WujJudConf* 19 (2); *RejPosWstaw* 22v (3); *BudBibKaw* A3v; *MycPrz* I Bv; *Strum* R; day to Pánie BOże. *CzechRozm* 256, 268v; *KarnNap* A2 (2); *ModrzBaz* 12v (2); *KochPs* 50 (5); *SkarŻyw* 115 (3); *CzechEp* *4 (12); Pánie Boże day tym ludziom vpádłym vpámieťanie *NiemObr* 180, 91 (5); *KochEpit* A4; *ReszPrz* 99; *ReszList* 148 (2); Rácź że im dáć náłz Pánie/ z łáfki fwoiey vznánie *ArtKanc* K10, A11 (19); *KmitaPsal* A5v; *ActReg* 54 (3); *GrabowSet* Bv (3); *LatHar* 21 (20); *RybGęśli* D2; *SarnStat* *8v; *SiebRozmyśl* [M2]v; *PowodPr* 47; Przetoź Pánie y vbołtwá y bogáctwá mi nie day/ mowi Mędrzec. *SkarKaz* 352b, 81a (3); *VotSzl* B2v; *CzahTr* A4 (2); *KlonWor ded* **2v [2 r.]; *SzarzRyt* Av.

»nie dopuszczaj (a. nie dopuść) Panie« [szyk zmienny] (6): *RejPs* 80v; *LubPs* ee2v; nie dopuľczay Pánie áby były do końcá thák zállepyone oczy náłze *RejPos* 198v, 211v (3); *LatHar* 607.

»bądź (a. racz być) miłościw Panie (Boże)« = *Domine Deus parce PolAnt* [szyk zmienny] (4): *BibRadz Am* 7/2; Z zoney tedy łtrony tego zrodłá [...] Páná Henricha Duniná/ niełzczełni Szwedowie połtrzeleli/ Pánie Boze mu bądź miłościw. *KwiatOpis* B2v; *LatHar* 115 [2 r].

»odpuść (a. przepuść, a. nie odpuszczaj) Panie (Boże)« = *parDomine PolAnt* [szyk zmienny] (22): *LubPs* hh6v; *KrowObr* 161v; A przetoź teraz o Pánie odpuľć prołzę tę niepráwoľć łłudze twemu [*Et nunc Domine fac transire quaeso iniquitatem servi tui*] *BibRadz Reg* 24/10, *Ps* 24/11; *BielKron* 35; Pánie Boże nieodpuľczay tego tym/ kótrzy do tego Páná náłzého dobrotliwego wiodą *OrzQuin* B2v; *RejPos* 202v (2); *WujJudConf* 83; *CzechRozm* 100v; *CzechEp* 215 (2); *KochDz* 107; *ActReg* 174; *GrabowSet* Cv (2); *LatHar* 139 (3); *WujNT* 555; *PowodPr* 81; *SkarKazSej* 667b.

»bądź (po)chwalon Panie (Boże) (Pan Bog); bądź chwála Panie tobie« [szyk zmienny] (18;2): *KlerPow* 2; Bądź pochwalon moy panie [...] Zes mię raczył pociełzyć *RejJóz* P6, P7; *RejKup* p4v; *BielKom* B3; *LubPs* T2v; *RejWiz* 49; s czego bądź Pan Bog pochwalon ná wieki od mego narodu/ że táką ofiárę od náiu raczy prziyowác. *BielKron* 12v, 67 [2 r.] (5); *KochPs* 135; *KochPieś* 72; Bądź chwałá pánie tobie/ zá te dáry twoie *ArtKanc* T12, A14 (4); *GrabowSet* I; *SkarKaz* 206b.

»Panie (Boże) (Pan Bog) pomagaj (a. dopomagaj, a. (ws)pomoź, a. racz pomoc)« [w tym: w formule przysięgi (12), jako pozdrowienie (1)] [szyk zmienny] (50): *MetrKor* 37/4v (3); *ZapWar* 1523 nr 2310 (6); *MurzNT* 31; (*did*) Niemoc przijdzye. (-) [...] Pomoź Pan bog łmiertelny człowiece/ Chęc s tobą być iuź łie nie odwlecze. *BielKom* C7v; *GliczKsiąź* K8; *LubPs* S2v (2); Przyfýęgá ktorą vczynił ten.N. [...] ielt práwdziwa y łpráwiedliwa. Ták mi Pánie Boże pomagay. *GroicPorz* y4v, c (16); *KrowObr* 127v (2); Y Coź ielt wefelźzego/ gdy dobrej nádzyeie/ Kto w łwych łmutkoch vżywa [...]. Bo łie

zawždy od Páná/ obrony nádzyewa/ A bełpyecznie w rádości/ Pánie wśpomoż łpyewa. *RejZwierz* 132; *BielKron* 16v (2); *OrzQuin* Aa2; *RejPos* 214 (2); *WujJud* 61v; Pomoż mi/ pánie/ łłudze łwému *KochPs* 130, 128; *GrabowSet* Q4; *LatHar* 49 (3); *WujNT* 463 (2); *SarnStat* 445 (3).

»(po)szczęść (a. racz (po)szczęścić) Panie (Boże) (Pan Bog)« [szyk zmienny] (4): Raczyfz panie miły pan Bog wśzytko łzczęłćie [*lege*: szczęścić] tobie. *RejJóz* P2; *SeklKat* E4v; Dii bene verant, pánie Boże Połzczęść *Mącz* 83d; SCzęść Pánie potomkowi Iágiełłá świętego *KmitaPsal* A3.

»proszę (prosimy) Panie (Boże)« = *quaeso* (a. *quaesumus*), *Domine Vulg*, *PolAnt*; *obsecro* a. *precor*, *Domine Vulg* [szyk zmienny] (101): *BierRaj* 19v; *OpecŻyw* 87v; *TarDuch* D2; *RejPs* 22 (23); *SeklKat* D2; *LubPs* G (2); *SeklPieś* 15; Niechay nas otzyści prośimy Pánie Dáru ninieyłżego offiárá. *KrowObr* 169, 2v (11); *Leop* 2*Reg* 24/10 (3); Prołżę o Pánie/ niech wyłłucha vcho twoie modlitę łługi twoiego *BibRadz* 2.*Esdr* 1/11, *Gen* 18/3 (5); *BielKron* 29 (7); *GrzegŚm* 49; *BudBib* 2.*Esdr* 1/11; *WisznTr* 28; *ArtKanc* H16 (7); *GrabowSet* C4v (5); *LatHar* 13 (23); *SiebRozmyśl* [M2]; *CzahTr* B2v (3); *SkarKazSej* 668a; *SzarzRyt* A4.

»ratuj Panie (Boże)« = *adiuva*, *Domine Deus Vulg* [szyk zmienny] (13): *RejPs* 171; *Leop* 2.*Par* 14/11; *RejPos* 51 (3); *KochPs* 99 (2); Ty mnie rátuý Pánie/ tyś moiá podporá *GrabowSet* T4, G4v (3); *LatHar* 219 (3).

»uchowaj (a. zachowaj) (a. racz uchować a. zachować) Panie (Boże)« = *Domine, serva PolAnt* [szyk zmienny] (30): *WróbŻółt* 40/3; *RejPs* 17 (3); Vchowái nás panie Boże takie⁸⁰ gniewu łwego *MurzHist* F4v; *LubPs* B (2); *Mącz* 442b; *OrzQuin* S2; *RejAp* 23; *RejPos* 165 (3); *RejZwierc* 271v; *WujJud* 16 (4); *BudBib* 2.*Mach* 14/36; *BiałKaz* 1v; Pánie/ ty nás záchoway od łudzi zdrádlıwıych *KochPs* 17, 204; *ArtKanc* P9; *Paprup* D2 (2); *LatHar* 65 (4); *SkarKaz* 45b.

»usłysz (a. wysłysz) (a. racz(y) usłyszeć a. wysłyszeć) Panie (Boże)« [szyk zmienny] (18): *TarDuch* E2v; *WróbŻółt* 85/6; *RejPs* 92v; WYłłyfzeć rácz miły Pánie me łpráwyedlıwości/ Y pilną modlitwę moię *LubPs* D3v, G (8); *BielKron* 41v; *HistHel* B3; *KochPs* 37 (2); PAnie/ vłłyfz próšby moię *GrabowSet* I4; *LatHar* 170 (2).

»wybaw (a. zbaw) (a. racz wybawić a. zbawić) Panie (Boże)« [w tym: w formule modlitewnej *LatHar* (16)] = *Domine, salvum fac Vulg*; *erue* a. *serva*, *Domine (Deus) PolAnt* [szyk zmienny] (34): *BierRaj* 19; *WróbŻółt* 19/10 (2); *RejPs* 17v (2); *LubPs* B5v (7); *BibRadz* Ps 105/47 (2); *RejPos* 3v; Pánie ty nás łam rácz zbáwić *ArtKanc* P19, N19v (3); Wybáw Pánie dułżę łługi twego/ iákoś wybáwił Noego z potopu. *LatHar* 655, 574 (16).

»wysłucha(wa)j (a. racz wysłuchać) Panie (Boże)« [w tym: w formule litanii (6); *wysłuchawaj* (1)] = *exauch*, *Domine Vulg*, *PolAnt*; *audi*, *Domine PolAnt* [szyk zmienny] (62): Wyłłuchay mie panie/ abowiem łáfkawe iéłt miłofierdzie thwoie *TarDuch* A6v, A2 (7); *WróbŻółt* 16/1 (9); Iedno ty miły pánie wyłłuchaway prozby moię *RejPs* 59v, 29; *LubPs* Q [2 r.] (5); *Leop* Ps 27/2 (4); *BibRadz* 3.*Reg* 18/37 (3); *BielKron* 84v; *RejPos* 202v; *BudBib* Bar 3/2; *MycPrz* I [A3]v; Ey ráczże náłz Pánie/ z wyłokości mocności łwey/ wyłłuchać to náłze wołánie. *ArtKanc* I7v, I19; *GrabowSet* F2 (2); *LatHar* 68 (23); *JanNKarGórn* G4v.

»zdarz Pan Bog« [w tym: jako pozdrowienie (7)] (10): Zdarz wam pan Bog łzczęłny czas/ braćıfzkowie mili *RejJóz* A7v, B3 (3); *RejKup* h4; Rzeczé Venus/ zdarz Pan Bog/ á coź rozmawiacie

RejWiz 39v, 46 (5); Zdarz to miły Pan BOG tefz y tobie/ Byś był rowien Oycewłkiey ofobie. *RybWit* C2v.

»co zdarz Panie Boże« [w formule przyrzeczenia] (1): Czemuż też ty nie mowisz: co zdarz panie Boże, Pozwalam y przyrzekam? *CiekPotr* 39.

»zmiłuj się (a. racz się zmiłować), zlituj się Panie (Boże)« [w tym: w formule litanii (13)] = *miserere, Domine Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (82:1): *BierRaj* 19v (2); *TarDuch* E2; *WróbŻółt* 40/5 (5); *RejPs* 83 (3); *RejKup* n7; *LubPs* B3 (5); *KrowObr* 118 (2); Zlituyfie nádemną Pánie/ bom do ciebie wołał cały dzień *Leop Ps* 85/3; *BibRadz Ps* 6/3 (4); *BielKron* 136 [2 r.]; *RejPos* 81 [2 r.] (2); *KochPs* 83; *SkarŻyw* 184; *CzechEp* 20 (4); *ArtKanc* B13v (11); *GrabowSet* A4v (5); Pánie zmiłuy fię. Chryfte zmiłuy fię. *LatHar* 86, 30 (29); *CzahTr* C2v; *SzarzRyt* A4v.

Frazy potoczne: »Panie (Boże) bądź (a. racz być) z nami« [zawołanie w ciężkiej sytuacji] (9): *RejJóz* C6v (2); *RejKup* g7v; *RejFig* Dd2v (2); Pánie Boże bądź z námi/ coś nád námi wiśi złego. *OrzRozm* 13; *OrzQuin* B (3).

»daj (a. racz dać) Panie (Boże)« = *oby tak było; utinam Deus ita faxit Mącz* [szyk zmienny] (23): Dayże to miły panie by fię to ípełniło *KlerWes* A2; *LibLeg* 9/54v; *MurzHist* I; *KrowObr* 54v (3); *OrzList* h; *BibRadz* *2v (3); *OrzRozm* Iv; *Mącz* 510a; *OrzQuin* Aa5v; *LeovPrzep* D; *RejAp* 163v; *RejZwiercTrzec* Aaa2v; *WujJud* 8; *KochFrag* 50; y ieft nádzieiá dobra, że im dáléy tym bárziéy będziem pewnieyfiży pokoiu y zgody. Co day Pánie Boże. *SarnStat* 1226, *8 (4); toby obroćili ná potrzeby woienne/ y temby fię chełpic poczęli/ co day Pánie Boże/ á nie temi teráznieyfiżemi márnotravnemi chwałtámi. *GrabPospR* K4.

»Panie Boże obroń« = *oby się tak nie stało* (1): ie fliby Władysław Król przerzeczony (czego panie Boże obroń [*quod Deus avertat JanStat* 752]) przez potomftwá zéydź miał *SarnStat* [994].

»(po)żał się Panie Boże (Pan Bog)« [wyraża ubolewanie] [szyk zmienny] (15): *WróbŻółtGlab* A5; Panie Boże tey nałzey/ przygody fię pożał. *RejJóz* B5v; *SeklKat* I3v; *RejKupSekl* a3; *OrzList* dv (2); *OrzQuin* L2 (2); *SarnUzn* F6; *RejAp* 197; A Vrząd ípi nie karze tego íwowoleńftwá/ Ach žalże fię dziś Pan Bog tego wízeteczeńftwá. *HistLan* F2v; Zal fię tego Pánie Boże/ iz do ták smiáley y zuchwáley niezbożności przyśzło *CzechEp* 137; Ale y v nas w Polńczce/ ázaż pokázác nie możemy tey łamániny dość ták w duchownym iáko w świeckim práwie/ częgo fię Pánie Boże pożał. *ReszPrz* 74; *PaprUp* D4v (2).

»strzeż Panie Boże« = *oby się tak nie stało* [szyk zmienny] (19): *DiarDop* 105; *OrzRozm* A3 (2); Pánie Boże ítrzeż/ [...] ítrzeż Pánie Boże/ ázeby tá nowa Ewányelia/ nas ku záłościwemu/ kóncu [...] ledá kiedy nie przywiodłá *OrzQuin* K4, Bv (4); *RejAp* 137v; *RejPos* 159v (4); *RejZwierc* [193]v; *MycPrz* II B4v; Ale niezgody zeby się nieszerzely zaktoremi strzez Panie Boze mogło by przyc do czego złego *ActReg* 13; *VotSzl* B3 (4).

»uchowaj (a. zachowaj) (a. racz uchować, zachować) Panie (Boże) (Pan Bog)« = *oby się tak nie stało, nie chcę (nie chcemy) itp.; Dominus conservet Vulg; Deus protegat Mącz; hoc omen Deus obruat Modrz* [szyk zmienny] (37): *WróbŻółt* 40/3; *MurzHist* B3v; *Diar* 78; *DiarDop* 113 [2 r.]; O záchowaiże tego Pánie Boże áby nietzyftá merchá miáłá być Wikárijm Kryftufowym *KrowObr* 32, 59 (5); *OrzList* f2v; *BibRadz* *2v (2); *OrzRozm* G3 (2); gdyfmy przyśzli ná ty czáfy/ w kthorych ie flí fię

nieopátrzymy/ [...] włáfnie lie w niwecz obroćá z náľzú wielkú vtrátú/ cžego nas Pánie Boże vchowác raczy. *BielKron* 334v, 70v (2); *Mącz* 337b (2); *OrzQuin* B4v (2); *RejAp* 124v; *BiałKat* 46; *ModrzBaz* 24v; *CzechEp* 106 (2); *CzechEpPORz* *4v; *NiemObr* 11 (2); *ReszPrz* 106; bych ináčéy Doznác miał (vchoway pánie) vmárlbym ráczéy. *KochPieś* 10; *GórnRozm* C4; *WyprPl* C2; *VotSzl* B3 (2).

»Pan Bog żegnaj« (1): Sámá tych karmi pożyway/ A dáley cię Pan Bog żegnay. *BierEz* M3v.

Wyrażenia: »Panie (Boże) błogosławiony (jesteś)« [szyk 10:4] (14): *OpecŻyw* [192]v; *KrowObr* B4v; Co nam rácz dáć Pánie Boże náľz ná wieki wiekom błogóľwiony *RejPos* 31, 167v (10); *BudBib* b2; *LatHar* 67.

»dobrotliwy (jesteś) Panie (Boże)« [szyk 33:9] (42): Tákeś ľoby vpodobał dobrotliwy Pánye/ We mnyę nyegodnym nędzniku tu ľwoye kochánye *LubPs* O2v, B4 (20); *RejAp* 31 (2); *RejPos* 62 (10); *KochPs* 30; *SkarŻyw* 120; *ArtKanc* L9 (4); *GrabowSet* K2v; *LatHar* 153 (2); *SkarKazSej* 688b.

»Panie (Boże) izraelski« = *Domine Deus Israel Vulg*, *PolAnt* [szyk 8:1] (9): *RejPs* 62v; Bądź imię twoie Pánie Boże Iľráelľki błogóľwione ná wieki. *Leop Tob* 3/23, 1.Reg 20/12 (3); *BibRadz Iudith* 13/9; *BielKron* 77; *BudBib Iudith* 13/9 (2); Okaź to dziś żeś ty Bog/ Izraelľki Pánie *HistHel* C2.

»Panie Jehowo (a. Jehowah)« (4): Ach Pánie Iehowo [*Domine Deus*]/ oto duľzá moiá nie zmázáľá ľię *BudBib Ez* 4/14, *Ps* 68/6[7] (3); *CzechRozm* 41v.

»miłóściwy (namiłóściwszy), miłósierny (a. wielkiego itp. miłósierdzia), lutościwy, ľaskawy (naľaskawszy) Panie (Boże)« [w tym: lutościwy i miłóściwy (2)] = *Domine Deus, miserator et misericors Vulg*; *Domine propitiabilis PolAnt* [szyk 27:12] (26:10:4:2): *OpecŻyw* 180; A ty miły panie boże lutościwy y miłófierny ćirpliwy á wielkiego miłófierdzia y prawdziwy *WróbŻółt* 85/15, 61/13; *RejPs* 104 (3); Wľzechmogący miłóściwy panie Boże/ Dziękuiem twey świętey miłóści zaten pokarm y picie *SeklKat* Dv, D; *LubPs* Q2v (2); *Leop Ps* 85/15; *RejPos* 73 (15); *BudBib Ps* 85/5; *SkarŻyw* 120; Ráczże ľam weyźrzc náľz ľáľkawy Pánie/ ná Kryľtuľá ľwego záľľużenie *ArtKanc* K8v, I4 (8); Kto mi da/ bym ľię ľkrył w otchľánie? Póki twoy gniew nie minie lutościwy Pánie? *GrabowSet* D4v; *LatHar* 138; *CzahTr* B3.

»miły Panie (Boże)« [szyk 966:5] (971): Pocyelľilľ myli panye wľľitky ľyudzy nyemocne *BierRaj* 19v, 17v (11); *OpecŻyw* 1v [3 r.] (15); *OpecŻywPrzedm* C3v; *PatKaz II* 32v [2 r.] (5); *KlerWes* A2; Miłófierdzie twoie wielkie ielť miły panie *WróbŻółt* 118/156, 4/2 (264); *RejŁas w.* 68; *RejPs* 16v (247); poruczám miły panie ľwe kłopoty tobie *RejJóz* N8, B6 [2 v.] (8); *SeklKat* D2 (2); *RejKup* d3 (2); *MurzNT* 31; *BielKom* G6v; *LubPs* A3 (128); *KrowObr* 38 (4); Mowi tu ľobie ľtoiác/ ách moy miły Pánie/ Toć dziwne twoie gdy chcelź ná wľzem rozeznánie. *RejWiz* 126, 165v; *Leop 2.Esdr* 1/5; *OrzList* e2 (2); *BibRadz Thren* 3/64; *OrzRozm* F2; *BielKron* 2 (6); *RejAp* AA3 (66); *GórnDworz* S7; *HistRzym* 123v (3); *RejPos* 2 (154); *BiałKat* 81 (2); *RejZwierc* 43 (9); *WujJud* 19; *RejPosWstaw* 22v (2); *HistHel* B2v; *SkarŻyw* 188 (4); Cžemużeś ty mnie rádniey miły Pánie w onych potrzebách gđziem bywał zginác nie dał *WerGość* 249; *ArtKanc* I3v (20); *PaprUp* H4; *LatHar* 282 (4).

»możny, mocny Panie (Boże)« = *Domine Deus fortis Vulg*, *PolAnt* [szyk 16:4] (13:7); *LubPs* C3 (8); *Leop 2.Esdr* 1/5; *BibRadz 2.Esdr* 1/5; *RejPos* 335v; Ráczże mię/ mocny pánie/ z ľáľki ľwéy póćielźyć *KochPs* 59, 100 (6); *ArtKanc* K10 (2); *SzarzRyt* A2.

»na(j)wyższy Panie« (2): *LubPs* V2; Tobie naywyższy Pánie/ y wiecznie władnąey/ Cześć dawa dużá moiá *GrabowSet* P3.

»Panie (Boże) niebieski, z nieba« = *Domine Deus caeli Vulg, PolAnt* [szyk 6:4] (8:2); *LubPs* D2; *Leop 2.Esdr* 1/5; *BibRadz 2.Esdr* 1/5; *BielSat* I4v; *KochPs* 5; Tám [w niebie] twe mieřzkánie/ Niebieski Pánie *WisznTr* 27; *BielSjem* 15; *ArtKanc* L2v (2); *GrabowSet* S2.

»Panie (Boże) prawdziwy« = *Domine (Deus) verax a. verus Vulg* [szyk 5:1] (5); *WróbŻołt* 85/15; *Leop Ps* 85/15; *GrzegŚm* 22 (2); przeto w domu twoim Wieczna powagá/ wieczna cześć zořtánie/ Prawdziwy pánie. *KochPs* 141; *WujNT Apoc* 6/10.

»sprawiedliwy(ś jest) Panie (Boże)« = *iustus (tu) es, Domine PolAnt, Vulg* [szyk 6:5] (11); *LubPs* bb5v; *BibRadz Ps* 118/137 (2); *RejAp* 127v; *RejPos* 6; *BudBib Esth* 14/7; *KochPs* 190; *SkarŻyw* 196; *WujNT Apoc* 16/5; *SkarKazSej* 702a; A więc to zcierpiřz Pánie řpráwiedliwy? *SzarzRyt* B.

»święty Panie« = *sancte Domine Vulg* [szyk 11:7] (18); *BierRaj* 22 (2); *RejKup* n7; *OrzQuin* Y; Podeprzy święty Pánie wiáry mnie nędznemu. *RejAp* AA6v; *RejPos* 65v (4); *BudBib 2.Mach* 14/36; *ArtKanc* T13; *GrabowSet* Cv (2); *LatHar* 94 (3); *WujNT Apoc* 6/10; *SzarzRyt* Av.

»Panie (Boże) w Trojcy jedyny« (21): *OpecŻyw* [192]v; *RejPos* 21 (13); *BiałKat* 386v; *WujJud* b3v; *WujJudConf* 19; *KarnNap* B3 (2); Pánie w Trojcy iedyny rácz być z námi wřzędzie. *BielSjem* 16; *LatHar* 597.

»wdzięczny Panie« (1): Czym gdy mię poczćić raczyřz/ moy wdzięczny Pánie [...] będąc záwřze krzyczał řtruny głořnymi Chwałę *RybGęřli* D3.

»wieczny (a. wiekuisty), nieśmiertelny, nieskończony Panie (Boże) (Pan Bog)« [szyk 35:11] (39:6:1): czego racz miłóciwie nad nami dokonczyc panie boze nigdy nieskonczony nařz. *RejPs* 214v; *LubPs* B4 (2), *GroicPorz* aa2v; *KochZuz* A4v; *BibRadzBaz* ktv; *RejPos* 80 (3); Pánie Boże moy wieczny/ vřłyřz prořbę moię *HistHel* B3; *MycPrz* I [A3]; Ucz mię/ nieśmiertelny pánie/ twéy řpráwiedliwořci. *KochPs* 179, 7 (16); *KochTr* 19; *WisznTr* 27; *KochPieř* 72; *ArtKanc* I17v (5); *GrabowSet* D4 (4); *CzahTr* C2 (3); Wiem/ o wiem pewnie/ wiekuifty Pánie/ Ze liczyřz moię kořde vćiekánie *SzarzRyt* B, B2v (4).

»Panie (Boże) wielki« = *Domine Deus magne Vulg, PolAnt* [szyk 2:1] (3); *Leop 2.Esdr* 1/5; *BibRadz 2.Esdr* 1/5; áni pokleřkiwáć będą mowiáć: Biádá Pánie/ biádá wielki Pánie *SkarKaz* 385b.

»wielowładny Panie« (1): Mamy nádzieię ná twoie czekánie/ Byř nas obronił wielowładny Pánie. *KmitaPsal* A2.

»wszechmogácy, wszechmocny Panie (Boże)« = *Domine Deus omnipotens PolAnt, Vulg* [szyk 206:54] (259:1); *BierRaj* 16; *OpecŻyw* 186; *KlerPow* 2; *TarDuch* D6v; *WróbŻołt* 43/2; *RejPs* 90 (8); Ach nařz panie wřzechmogácy/ toć řá dzywne twe řprawy *RejJóz* C3v, A5 (5); *SeklKat* D (2); *RejKup* b8; *LubPs* B (38); *SeklPieř* 15; *KrowObr* 2v (3); *RejWiz* 84v; *BibRadz Apoc* 16/7; *BielKron* 77v; *RejAp* 19v (10); *HistRzym* 52 (2); O miły wřzechmocny Pánie ráczźze to nam nędznym z łáłki twéy řwiętey řpráwić *RejPos* 313, 14v [2 r.] (142); *WujJudConf* 19; *RejPosWstaw* 42; *BudBib Bar* 3/1; *BudNT Apoc* 15/3; *KochPs* 11 (5); *CzechEp* 20 (3); *NiemObr* 68; *ReszPrz* 92; *WerGořc* 222; *ArtKanc* D8v (9); *LatHar* 18 [2 r.] (8); *WujNT Apoc* 11/17 (3); *SiebRozmyřl* [M2] (2); *CzahTr* C3; *PaxLiz* C3v; *SzarzRyt* B2v.

»Panie (Boże) z wysokości, na niebieskiej wysokości« (3:1): Wyciągni rękę twoję Pánye z wyfokości *LubPs ee5v*; *RejZwierc 272v*; *ArtKanc N8v*; Błogofławiony iełteś Pánie ná niebiełkiey wyfokości. *LatHar 67*.

»Panie Boże żywy« (1): A Me wżytki życzliwe Pánie Boże żywy/ Záchoway tu w fwey łáfcie *RejZwierc 271v*.

Wyrażenia odnoszące się do Boga jako władcy: »Panie (Boże)nieba i ziemie« = *Domine (Deus) caeli et terrae PolAnt, Vulg (9)*; *MurzNT Matth 11/25 (2)*; *Leop Iudith 6/15 (2)*; *RejPos 287*; *BudBib Iudith 9/13[14]*; *CzechRozm 9v*; Dziękuieś tobie Oycze Pánie niebá y ziemie *WujNT Matth 11/25, Luc 10/21*.

»panujący Panie« = *dominator Domine Vulg (2)*: Pánuiący Pánie/ iełlim náłazł łáfkę przed twemi oczymá/ [...] pośil mię *Leop A.Esdr 12/7*; *BibRadz 4.Esdr 12/7*.

»Panie nad pany (panmi)« (2): STworzicyelyu nyeba ij zyemye krolyu nad kr[o]lmy panye nad panmy [...] Spowyedam fyá tobye *BierRaj 18v*; *GrabowSet O2v*.

»Panie Boże (wszytkich a. wszech) sił, mocy (a. możności)« = *Domine (Deus) virtutum Vulg (5:3)*: Panie boże wżitkich lił niebieskich raczi nas nawrócić *WróbŻołt 79/8, 79/15 (5)*; *LubPs T (2)*; *KołakSzczęśl B3v*.

»Panie stworzenia wszystkiego« (1): Pánie łtworzenia wżytkiego/ ćiebie wybráni twoi Aniołowie chwałá *SkarŻyw 151*.

»Panie wszech rzeczy« [*szyk 1:1*] (2): Ty wżzech rzeczy Pánie [*Tu Domine universonum*]/ niczego nie potrzebuiełz *BudBib 2.Mach 14/35*; *WitosłLut A6v*.

»Panie wszego świata« (1): TObie bądź chwałá/ pánie wżego światá *KochFrag 29*.

»wszytkich bogow Panie« (1): Ráćzże łpráwić w fercu mym tákie mocne vfánie/ Abych w tobie Krołu moy á wżytkich bogow Pánie/ Závždy ie pokládáła tu y czáfu káżdego *LubPs hh5v*.

Zestawienia: »Panie Boże (Pan Bog)« = *Domine Deus Vulg, PolAnt (651)*: *BierRaj 16 (2)*; *OpecŻyw [57]v (4)*; *ZapWar 1523 nr 2310 (6)*; *MetrKor 40/174 (2)*; *TarDuch D6v*; Panie boże nie oddalay łie odemnie *WróbŻołt 70/17, 7/2 (53)*; *LibLeg 9/54v*; *RejPs 35 (21)*; poruczám panie boże dużę łwoię tobie *RejJóz K2v, A7v (8)*; *SeklKat D2 (2)*; *RejKup g7v (4)*; *HistAlHUng A4*; *MurzHist B3v (4)*; *MurzNT 76 (2)*; *Diar 78*; *DiarDop 113 [2 r.]*; *BielKom B3 (3)*; *GliczKsiqż K8*; *LubPs B (27)*; *GroicPorz c (17)*; *KrowObr B4v (17)*; *RejWiz 39v (6)*; Thedy on [*Abraham*] rzekł: Pánie Boże łkąd tho wiedzieć mogeł/ żebym iá [*tą ziemią*] miał władnáć? *Leop Gen 15/8, Gen 15/2 (38)*; *OrzList f2v (4)*; gdyś wywiódł oyce náłze z Egiptu o Pánie Boże. *BibRadz 3.Reg 8/53, *2v [2 r.] (25)*; ktorego [*kanclerza*] Pánie Boże rácz nam chowác/ ku dobremu Rzeczypólpolitey ná czály dłuęie. *OrzRozm Q4, E3 (10)*; odpłác Pan Bog złym kto czyni źle według złości iego. *BielKron 69v, 6 (23)*; *Mqcz 83d (4)*; *OrzQuin A4v (15)*; *LeovPrzep D*; *RejAp 80v (7)*; biyác głowę o łciánę mowiłá: Pánie Boże cóś ná mię dopuścić raczył *HistRzym 37, 52 (4)*; *RejPos 7v (29)*; *RejPosWiecz² 96*; *BiałKat a2 (6)*; *BielSat G3v (3)*; *KwiatOpis B (9)*; *GrzegŚm 22 (3)*; *HistLan C4v*; *RejZwierc A2v (4)*; *RejZwiercTrzec Aaa2v*; *WujJud b3v (10)*; *RejPosWstaw 22v (3)*; *BudBib Ps 85/12 (6)*; *BudBibKaw A3*; *HistHel B3*; *MycPrz I [A3]v [2 r.] (2)*; *Strum Rv*; *BiałKaz Iv*; *BudNT Apoc 15/3*; *CzechRozm 100v (4)*; *KarnNap A2 (4)*; *ModrzBaz 12v (2)*; *SkarŻyw 118 (4)*; *StryjKron 6*; *CzechEp 11v (23)*; *CzechEpPORz *4v*; *NiemObr*

11 (9); *ReszPrz* 92 (3); *ReszHoz* 135; *ReszList* 148 (3); *BielSen* 17; Prowadź was Pánie Boże profjtmi drogámi *BielSjem* 13, 15; *ArtKanc* F14v (10); *GórnRozm* C4; *KochWr* 35; *Paprup* D2; *ActReg* 54 (7); *Phil* C2; iac wiczné dźięki Oddam moy Pánie/ Boże wźem władnacy *GrabowSet* M3; *KochFrag* 50; *WyprPl* C2; A łkądże się ia Pánie BOże moy zdobędę ná poprąwę ták wielkiey przewinności? *LatHar* 150, 11 (125); *KołakSzczęśl* B3v; *RybWit* C2v; *WujNT* 463 (5); *SarnStat* *8 (8); *SiebRozmyśl* L4v (2); *GrabPospR* K4; *PowodPr* 47 (2); *SkarKaz* 160a (4); *VotSzl* B2v (6); *CiekPotr* 39 [2 r.]; *CzahTr* A4; Rołprofz P.Boże náłz wśytki zárázliwe lekty *SkarKazSej* 688b, 658b (4); *KlonWor ded* **2v [2 r.].

»Panie (Boże) Zastępow« = *Domine (Deus) exercituum Vulg, PolAnt* (9): *WróbŻołt* 58/6; *Leop Ier* 15/16; *BibRadz* 1.Reg 1/11 (4); O iáko miłe łą przybytki twoie Pánie załtępow *LatHar* 53, 362 (2).

Szereg: »Boże, (i, a) Panie« = *Deus et Dominus Vulg, PolAnt; Deus Vulg; Domine, Domine Deus PolAnt* [szyk 20:19] (39): *OpecŻyw* 179v; *WróbŻołt* 7/10 (2); *RejPs* 65; Ach moy Boze panie miły Iełtłizes iełt łprawiedliwy Wezmis matkę gdys wźiał łina *RejJóz* B6, N8; *LubPs* G3 (5); *BibRadz* 2.Mach 1/24; *BielKron* 18; *RejPos* 27v (2); *BudBib Sap* 9/1; *KochPs* 11 (4); *ArtKanc* B14 (5); *GrabowSet* B2v (7); *LatHar* 653.

αα. *W funkcji wykrzyknika emocjonalnego* (15): *WróbŻołt* M8 (2); ale niestety panie boże/ rychłéi dźis [...] o łowko brata zabjiemy/ niłz go poidźiem/ przyiacielłkié karać łtego co nám vczynił *MurzNT* 88v; *BielKom* E4v; *RejWiz* 48v; Zewłżąd vćilł przyłzedł ná mię (niestety mnie pánie) *KochZuz* A3; *BielKron* 17v; Dii vestram fidem, Admirantis verba sunt, Et dii boni, O Pánie Boże. *Mącz* 83d; Ita [...] Nonnunquam est optantis vel testantis, Ita me Deus amet, Bych ták pánie boże zdrów był. *Mącz* 175c, 159b; *BielSat* G3v; *CzechEp* 6; *WerGośc* 210; Cołz tedy dáley czynić Pánie Boże miły *BielSen* 17; *SkarKaz* 385b.

β. *W innym przypadku* (1) :

Wyrażenie: »Pan moj« (1): Przytym ielczce rzekł [*Abraham*]/ Profzę niechayby się pan moy nie gniewał ná mię *BibRadz* *Gen* 18/32.

b. *Chrystus i Mesjasz; Dominus (Jesus) (Christus) PolAnt, Vulg (11488)* : Oczym łwiatczy łwięty Biernát ij Anzelmus w perłonie iey rzekątz: Patrzalam na pana ij na łyna mégo/ na krzyżu wiłłacęgo *OpecŻyw* 188, 16 (9); *OpecŻywPrzedm* C4v; *PatKaz II* 66v; *PatKaz III* 102v; *WróbŻołt* V6v; *RejPs* 86; *RejKup* b5v (12); *KromRozm I* I3v; pán na Piotra poirzál/ na mię niepoirzál *MurzHist* I3v, K; *MurzNT* 8v (23); Bo łam Łukałz łwyádłłfy/ iż yą [*Ewangelię*] nápiłz z podányá tych/ ktorzy z początku łami widźyeli/ to yełt/ z pánem obcowáli *KromRozm II* c2v, c (29); *KromRozm III* B5v (47); *DiarDop* 103; *LubPs* P5 marg; *GroicPorz* d2v; *KrowObr* 21 v (15); *RejWiz* 164v; Ná gorze Pan káže o błogolławieńłtwie *Leop Matth* 5 arg, *A3v (13); *BibRadz Philipp* 4/5 (3); *Goski* A4v; *BielKron* 137 (2); *GrzegRóżn* C3v; *OrzQuin* N4; *SarnUzn* Dv (10); gdy Apołtołowie prołili Páná áby im bez przypowiełci powieđał łłowá łwoie/ tedy im ták powieđieć raczył: [...] *RejAp* 3, AA6v (54); *HistRzym* 127v [2 r.] (5); Dziwy ktore Pan czynił/ łą iáko dzwony/ obwoływaiąc Bołtwo iego. *RejPos* 81 marg, A6v (837); *RejPosWiecz*² 90v marg (5); *RejPosWiecz*³ 96 (2); *BiałKat* 38v (17); Y dla tego Pan częłto Phárlzeułze gromiác/ obłudnymi ie zowie. *KuczbKat* 340, 45 (12); *RejZwierc* 82v (13); Bo nie włzelki/ ktory CHRÍłtułá Pánem zowie/ [...] wnidźie do krolełtwá niebiełkiego. *WujJud* 202, 3v (35); *WujJudConf* 84v (8); *RejPosRozpr* b3v (9); *RejPosWstaw* 21v (9); ktory [łw. Szczepan]

gdy był kámionowan wydząc Páná ná prawicy Bożey/ iął go wzywác y prośić *BiałKaz* Gv, B3 (43); *BudNT Ioann* 21/13 (9); Abowiem z piłmá ś. y z vlt łámego Iezuła Chriřtuła to twierdzimy/ iż on nie iełt łam przez łie/ áni łam od łiebie tym Pánem/ ále od Bogá *CzechRozm* 123v, 30v [2 r.] (24); *KarnNap* C3v (2); rychło potym [św. Piotr] krzyżową śmiercią świádectwo dał Pánu y práwdzie iego *SkarJedn* 88, 13 (30); záwołał ftárfzy one⁸⁰ kłářtoru: otworzćie rychło Mártiryus nam Páná niešie. (marg) Mártiryus Chryřtuła w ofobie trędowátęgo nośił. (-) *SkarŻyw* 101, A5 (84); *MWilKHist* A4v; *CzechEp* 18 (29); *NiemObr* 8 (14); *ReszPrz* 19 (5); Wízyłtko to Pan podiáł człowiecze dla ćiebie *ArtKanc* B20, A9 (24); *BielRozm* 8; *ActReg* 143; Abowiem tyś łam iełt święty m/ tyś łam Pánem/ tyś łam nawyźłzym IEzu Chryřte z Duchem święty m w chwale Bogá Oycá. *LatHar* 87, + 5 (60); Páweł w Koryncie[...] przez widzenie włyłżał od Páná/ iż fię táb náwroćić miáło wiele ludzi. *WujNT Act* 18 arg, przedm 36 marg (213); *WysKaz* 12 (4); potym prowadźili Przez włyłtko miáłto/ namniéy Pánu niefolguiąc/ Bijąc/ trąćaiąc/ co włkok z Pánem połtępując. *SiebRozmyśl* H3v, A2v (17); *PowodPr* 24 (4); Iż ná tey wieczeryz wypełnił Pan figurę pożywania báránká Zydowłkiego *SkarKaz* 157b, 6a (99); *SkarKazSej* 661a (8); Więc teź nie łłucháią nápominaiąće⁸⁰ Páná: Szukayćie/ mowi/ naprzod krolełtwá Bożęgo *KlonWor ded* **3, ** (11).

Pan czego [= jaki] (13): moje przygotowanie do przyięćia Páná nieogárnionęgo máiełtatu iáko bláhe? *LatHar* 216, 216. Cf »Pan chwały«.

Pan czego [= dawca czego] (6): A gdy mowi że iełt żywotem [...] że iełt łprawcam [lege: sprawcá]/ y Pánem/ żywotá. *BiałKaz* Ev, E2 (3); iuź dziś ná zakonną ránę Pan zako^{nv} młode ćiáło łwe wydáie *SkarŻyw* 1; *ArtKanc* A12v; Chriřtus iełt pokoiem náłzym. [...] Y Páne^m pokoiu. *WujNT* Bbbbbb.

Pan komu (1): Pan ieden Iezus Chriřtus/ nie byłby teź włyłtkim iednem Pánem *CzechRozm* 78.

Pan czyj (1947):

~ *cum pron poss* (1927), *G pron* (19): opoki łie padaly/ tzo pana łwego żáłowály *OpecŻyw* 148v, 111v (16); *RejPs* 142; *RejKup* i7 (14); *LubPs* A5 (3); Izáłz łie tu iáwnie nie okazuie/ iż wy iełteśćie oni Doktorowie/ kthorzy łie Páná łwego przeć mieli/ ktory ie odkupił. *KrowObr* 106v, A (6); *Leop Matth* 22/43; *RejZwierz* 106; *OrzQuin* N2; *RejAp* 10v (13); Izali Dawid nie powieda iż to Pan [Bóg] mowił ku Pánu ięgo/ ku onemu obiecánemu Męfyalźowi a zbawicielowi ięgo. *RejPos* 23lv, A4 (343); *RejPosWiecz*² 95v; *BiałKat* 36 (2); *RejZwierz* 128v (6); *WujJudConf* 138; Ołtátnie liekárłtwo ná grzech małz/ iułz nie od łiebie/ álie od Páná twęgo/ Iezu Chriřtá *BiałKaz* B3v, B4 (3); gdyby ći bez obrzełki/ dobrze łobie o zbáwieniu z wiáry tułzyli: A oniby záś bes obrzełki Chriřtułowi vřác niemogli. Więcby onych Chriřtus Pánem był z łámey wiáry y ponurzenia: A tych záś y z wiáry y z ponurzenia y z obrzełki. *CzechRozm* 78, 10 (22); *SkarJedn* 88; włyłcy Apołtołowie męćeńłką śmiercią ná wzor Paná łwego zełzli. *SkarŻyw* [407], 13 (39); *CzechEp* 26 (5); *NiemObr* 9 (2); *WerGośc* 259; *ArtKanc* F15 (8); *GórnRozm* F3v; *LatHar* +6 (39); *KołakSzczęśł* D; Czuyćiełz tedy: ábowiem niewiećie ktorey godziny wáłz Pan Przyidzie. *WujNT Matth* 24/42, s. 121 (5); *SiebRozmyśl* [A3]v (9); *PowodPr* 31; *SkarKaz* 85b (10). Cf »Pan nasz, moj«.

cum ai poss (1): Nie przyłtało Pánu Iezułowi poki fię Miłtrzem nawyźłzym/ y Prorokiem/ y Pánem Ianowym nie pokał: [...] áby miáł onym chrztem gárdzić *SkarKaz* 514a. ~

W nawiązaniu do: ja (2): (*nagł*) Kryftus sprawe przimuie [...] (-) [...] Bo gdyby Sercza prawego Namnie pomniec [lege: pomniąc] Pana śwego. Mnie Duffaiacz to sprawował Wielka by był Lafke poznał *RejKup* bb7v; *RejPos* 54v.

W nawiązaniu do: ty (25): *BierRaj* 20v; *OpecŻyw* [123]; *TarDuch* Dv; Bo lud pogański y żydowski dziwuią fie iż ia chwałę ciebie vkrzyżowanego pana. *WróbŻołt* Y3; *RejKup* aa4v; *KrowObr* 147; Abychmy ni w kim inżym/ iedno w tobie Pánu swoim/ pokładáli wżytki nádzyeie swoie. *RejPos* 273, 121v [2 r.] (5); *SkarŻyw* 113 (2); *ArtKanc* A14v (2); *LatHar* 28 (7); Y prágnąc tego nie śmiem/ ábyś ty Pan moy w domu moim przebywać miał. y taką pokorą dziwnie się iáko on śetnik zgotuiem. *SkarKaz* 457b, 85b (3).

Z dodatkowym określeniem rzeczownikowym (w tym też peryfrastycznym) *Chrystusa*, zwykle w postaci połączenia współrzędnego (lub łańcucha połączeń) lub konstrukcji orzecznikowej (1089): *BierRaj* 20v (2); *PowUrb* +v (2); Tys sám ieft mój oblubienietz/ mój buog/ mój pán/ mój otzietz *OpecŻyw* 6v, kt (17); *OpecŻywPrzedm* C4; *PatKaz I* 12; *PatKaz II* 45 (6); *TarDuch* Dv; *BielŻywGlab* n1b 8; *MiechGlab* 70; *WróbŻołt* E (17); *RejPs* 126 (2); *SeklWyzn* B (11); Wierze wboğa oicza wżechmogącego/ Ńtworziciela nieba y ziemie. Y w Iefu ChriŃta Ńyna iego iedinego pana náznego. *SeklKat* B4, C3v (23); Abowim sám pan Kryftus yeft Ńwyátłóć prawdziwa *KromRozm I* E2v, B2 (3); *MurzHist* C; *MurzNT* A4; *KromRozm II* b2v [2 r.] (13); *KromRozm III* A5 (24); *DiarDop* 103; *GliczKsiąz* G6; Gdyż thá Yelenicá KriŃtus Pan s poránku ieft w ogroycu od Ńrogich żydow vchwycon. *LubPs* F, A5 (33); *GroicPorz* b2v (2); Iż Pan Kryftus sám ieft thylko drogá do niebá [...]. Iż Pan Kryftus thylko sám ieft prawdá/ [...] Iż Pan Kryftus sám tylko ieft żywot [...]. Iż Pan Kryftus sám ty[łko i]eŃ Petrá/ álbo Opoká [...]. Iż Pan Kryftus sám tylko ieft ieden miedzy bogiem á miedzy ludźmi Iednatz. *KrowObr* B, Av (272); *Leop Is* 49 arg (2); *OrzList* c2 (2); *BibRadz I* 63d marg (3); *OrzRozm* G4; iż to wżytko Ńciągáło Ńie ná przyŃcie Mefyálzá obiecánego Páná KryftuŃá/ Káplaná nowego zakonu *BielKron* 36, 25v (10); *GrzegRóżn* C4v (5); *Mącz* 191b; *OrzQuin* P2v (4); *SarnUzn* Dv [2 r.] (4); *LeovPrzep* E4 (7); *RejAp* BB2v (24); *HistRzym* 94v; Dobroć páłtherzá náznego Páná KriŃtuŃá. *RejPos* 168v marg, A6 (88); *RejPosWiecz²* 91 (12); *RejPosWiecz³* 96 (3); że Pan Chryftus właŃny cel ieft Wiáry nážéy *BiałKat* 81, c (9); *GrzegŚm* 14; *KuczbKat* a2 [2 r.] (11); *RejZwierc* 11v (2); *WujJud* b4v (33); Abowiem przeŃtawamy ná sámym Bogu y PoŃrzedniku iednym ChriŃtuŃie Pánie. *WujJudConf* 58, 22v (10); áby wżytki człónki [...] były przyłączzone á poŃłufzne głowie swoiey Pánu KryftuŃowi *RejPosRozpr* c, b4 (4); Tymże teŃ obyczáiem Pan názywa Ńie winną máćicą/ á nas láthoroŃłkami. *RejPosWstaw* [110²], 21v (15); *BiałKaz* Ev [3 r.] (6); *BudNT przedm* cv (4); gdyż on ieft nam od Bogá dany wŃpráwiedliwienim/ mądroŃciá/ poŃwóćenim/ odkupienim/ Pánem/ Krolem/ Ofiárownikiem y ChriŃtuŃem zá námi Ńie przyczyniájącym/ á miedzy námi y Bogiem Ńroduiájącym. *CzechRozm* 143, A6v (42); *KarnNap* Cv [2 r.] (11); *SkarJedn* 55 (7); *SkarŻyw* 21 (26); *MWilKHist* D3v; á coŃ zá dziw że nas ták y owák/ namiáŃtkowie ich [faryzeuŃy]/ teraz teŃ dla Páná/ miŃtrzá y goŃpodarzá náznego názywáią? *CzechEp* 72, *2v (45); ále zwycięży to wżytko dali Bog/ báránek/ Pan/ y Krol náž Iezus ChriŃtus. *NiemObr* 174, 5 (31); *ReszPrz* 10 (14); *ReszHoz* 123 (2); *ReszList* 144 (4); *WerGoŃc* 208 (6); *WerKaz* 279 (5); PAn Kryftus zwyciężcá mocny/ po wżyŃtkim Ńwiećie on ieft Ńławny *ArtKanc* E20, A14v (15); *GrabowSet* O3; *OrzJan* 91 (3); *LatHar* [+11] (52); *KołakŃzczęŃl* B2 (4); *RybGęŃli* B4v; iż

Pan Zbawiciel nález nigdy żadnego kápłaná nie gáníł *WujNT* 98, *przedm* 6 (76); *SarnStat* 4 [2 r.] (8); *SiebRozmyśl* [A2]v [2 r.] (6); *PowodPr* 34; *SkarKaz* 42b (23); *GosłCast* 4; *SkarKazSej* 664b [2 r.] (4).

~ W charakterystycznych połączeniach: Pan (jest) wtory Adam (4), alfa i omega, (święty) anjoł (4), apostoł (2), baran(ek) (boży, żywy) (62), (prawdziwy, nawyszszy, wielki) biskup (20), Bog (praw(dziw)y, żywy, wcielony) (91), (praw(dziw)y) Bog i człowiek (37), brat (nasz) (3), cel wiary (2), chleb żywy, chwała (Kościoła) (2), prawdziwy Cyrus, człowiek (praw(dziw)y, naświetszy, niebieski, bostwem obdarzony) (40), dawca zbawienia (laski i chwały) (3), dobroć niestworzona, dobrodziej (5), nawyższy (święty, zacny) doktor (4), dosyćuczynienie za grzechy, dozorca (dusz naszych) (2), drabina do nieba, (prawdziwa) droga (do nieba) (6), drzewo żywota wiecznego (2), dziedzic (wszystkiego) (3), Emanuel (3), ((ná)pirwszy, prawdziwy) fundament (Kościoła, wiary) (13), głos Boga (2), głowa (Kościoła, Krolestwa, apostołów, wiernych, żony i męża, pisma) (61), gospodarz (2), hetman, jednacz (30), jelenica, Jozef (niewinny) (3), kamień (węgielny) (2), (nowyszszy, święty, prawdziwy, wieczny) kapłan (według porządku Melchizedechowego, nowego zakonu) (35), koniec zakonu, prawdziwy Kościół, (praw(dziw)y, duchowy, niebieski, wieczny, wierny) krol (nad krolmi, nieba i ziemie) (51), księżę (2), kwadrat a węgielnik [= kamień węgielny] kościelny (2), prześliczny kwiat (2), lampa (wiecznej światłości, światła, gorejąca) (4), (dobrotliwy, zbawienny) lekarz (5), lew z pokolenia Judowego, łaska boża, macica, małżonek (7), (nawyższa, ista, wieczna) mądrość (boża) (11), (błogosławiony) mąż (3), (prawdziwy) Mesyjasz (36), mistrz (wszystkiego świata) (26), moc boża, mocarz, święty Mojżesz, mowa, błogosławione nasienie (2), nauczyciel, najwyższy Noe, oblubieni(e)c (Kościoła, duszy mojej) (14), obraz Boga, obrońca (6), obwołanie, ociec (wieku przyszłego) (3), odkupiciel (44), odkupienie (2), (wiekuisty) ofiarownik (4), ołtarz, opiekelnik (5), (mocna, żywa) opoka (13), orędownik (2), błogosławiony owoc Panny Maryjej, ożywiciel, panic, (dobry, nawyszszy, prawdziwy, wierny, wielki) pasterz (owiec, dusz) (22), patron, święte plemię, wieczny pokarm, pomazaniec boży, sprawiedliwy pomocnik, (święty, napewniejszy) poseł (5), (jedyne) pośrednik (36), poświęcenie (2), potomek Abrahamów (5), prawda (10), (święty, prawdziwy, wielki, ostateczny) prorok (12), pryncypał, widomy przybytek, przyczyna zasługująca, (cnot) przyczyńca (25), rozmnożca zbawienia, dobry rozsiewca, rycerz, rządzca, rzecznik (5), (dobrotliwy, święty) samarytan (7), (wiekuisty) sędzia (3), mocna (duchowna, święta) skała (6), skaziciel grzechu (2), słońce (wieczne, prawdziwe) (10), słowo (boże) (9), sprawca (żywota) (6), sprawiedliwość (słońce sprawiedliwości) (8), stworzyciel (nieba i ziemie, wszego świata, wszystkich anjołów, wszystkich rzeczy) (14), syn (boży, Boga (żywego)) (610), syn człowieczy (2), syn (potomek) Dawidow (12), święty szczep, świadectwo, światłość (praw(dziw)a, błogosławiona, wieczna, wiekuista, nieprzystępna) (14), świeca, towarzysz twój, ubłaganie (nasze) (2), usprawiedliwiciel, usprawiedliwienie, wąż zawieszony (2), winna macica, winne drzewko, (naprzedniejszy) wodz (4), zachowywaciel, zadatek łaski, zastępca (5), zbawiciel (wybawiciel) (207), zbawienie, zmartwychwstanie (4), zwycięzca (mocny) (2), źródło (3), (doskonały, prawdziwy, wieczny) żywot (19). Cf też Szeregi. ~

W połączeniach szeregowych (15): O téi [sprawiedliwości] zakon/ Prorocy/ pan Chriftus/ Apoštołowie ńrodze każą *MurzNT* 3v; *GliczKsiqż* K8v; *KrowObr* 40v (6); *LeovPrzep* 14v; *RejPos* 262; *BiałKat* 168v; O Báltwániech álbo o Obráziech/ Bogu/ Pánu Chriftuńowi/ y Świętym

przypodobanych. *WujJud* b4v, 44 (3); *Aták ani Pan/ áni Duch ś. áni Apoštołowie/ onego kteryby nie był Bogiem/ ták zgoła y doftátecznie nigdyby nie miánowali Bogiem CzechEp* 238.

W przeciwstawieniu: »Pan Kryst(us) ... Antykryst« (2): to łą iáwne znáki/ iż nie od Páná Kryftá Syná Bożego/ ale od Antykryftá obráni y polłáni iefteście *KrowObr* 129v, 120.

W wyjaśnieniu przenośni (4): Drugie drzewo żywotne ieft Pan Kryftus *BielKron* 2v; Nubila humani animi sol serenat. Ciemnoścy ludzkiego vmysłu słońce/ to yeft pan Chrifthus ofwieca. *Mącz* 252b; *WujNT* 860; y my táki żywot mieć mamy/ iáki z korzenia drogiego y łodkiego/ to ieft/ z Páná IEZVSA pochodzi. *SkarKaz* 85a.

Frazy [we frazeologii w jednostkach z wariantami Krystus(ow): Chrystus(ow) wpisujemy w nagłówek Krystus(ow)]: »Pan (Jezus a. Chrystus) błogosławi (a. (u)błogosławić raczy), błogosławieństwo dał (a. pełnił)« (14:2): *MurzNT* 81 marg; *KromRozm III* N2v; Tákiem oczom Pan błogofławi ktore łie przypátruią Bołtwu iego. *RejPos* 208v marg, 111v (8); *CzechRozm* 47v (3); *SkarŻyw* 384; *LatHar* 691; *WujNT* 232.

»Pan Krystus dosyc uczynił (a. mógł uczynić, a. czyni, a. uczynił dosyc), dosyc uczynienie sprawić raczył; dosyc uczynienie Pana Chrystusowe« [szyk zmienny] (18:1;1): *SeklWyzn* D; Iefzcze tefz powiádał/ iż Pan Kryftus zá nas dofić vtzynił *KrowObr* 54v, 55 [4 r.] (9); á to Dołyfcvczynienie łam Pan Chrifthus łpráwić raczył. *WujJud* 92v, 92v (3); *WujJudConf* 91 (2); *CzechRozm* 219v (3); *WujNT* 550 (2).

»Pan (Jezus a. Krystus) kroluje (a. miał krolować), panować musi, krolew być musi; z Chrystusem Panem krolować; krolowanie, panowanie Pana (Jezusa); panujący Pan« [w tym: krolew być i panować musi (1)] [szyk zmienny] (4:1:1;2;1:7;2): *WróbŻołt* P5; aby zawłzdy krolował wšerczach náłzich pan Chrifthus przez łowo łwoie *SeklKat* S2; *KrowObr* B4v; gdy [Ezajasz] wołał do Bogá oycá: Zefli miły Pánie pánuiącego Páná co rychley ná obliczność zyemie. *RejPos* 120v; *WujJud* 56v; *CzechRozm* 182v; *SkarŻyw* 363 (2); iż chcemyli z Chriftułem Pánem krolować/ mušiemy też z nim ćierpieć *NiemObr* 4; *LatHar* 388 (2); *WujNT* 835.

»Pan (Krystus, a. Jezus, a. Jezus Krystus) narodził (a. urodził) się (a. narodzić się raczył, a. miał); Panu narodzić się przystáło; narodzenie (a. (u)rodzenie) Pana (Krystusowe, a. Kryst(us)a, a. Jezusowe, a. Jezu Krysta); (nowo)narodzony Pan (Krystus, a. Jezus Krystus, a. Jezus)« [szyk zmienny] (33; 1;135;15): *OpecŻyw* 14 (2); *OpecŻywSandR* nlb 2; Cryftus pan od panny narodzony od uyekow mathcze łwey przełrzaney zádal kozdego dobrego *PatKaz I* 19; *BielŻyw* 124; *LubPs* Z3; *KrowObr* 44 (5); *Leop Ier* 33 arg; Látá Herodowego 30. vrodził łie Pan Kriřtus. *BielKron* A6v, 131v (5); *LeovPrzep* Hv (2); *RejAp* 159; gdy ná on czás páłli trzody łwoie około miáftá Bethleem/ kiedy łie ten Pan narodzić raczył *RejPos* 17v, 14v marg (14); *BialKat* 373v; Szeroko S. Ewángeliřtá Páná Chriftułowego Národzépia Hiřtoryą opifał *KuczKat* 35, 35 marg; *RejPosWstaw* 21 (2); *BudNT* Hh4; *CzechRozm* 25v (3); *SkarJedn* 318; Y bez wátpienia [Herod] potráćić ie chćiał/ y z tym nowonárodzonym Pánem ich. *SkarŻyw* 27, 241 marg (4); *StryjKron* A; Kušili fię drudzy piłác o dwoiákim rodzeniu Páná Chriftułowym/ o iednym z Bogá oycá od wiekow/ á o drugim z mátki czyřtey Pánny *CzechEp* 220, 71 (7); *CzechEpPorz* *3; *NiemObr* 142; *ReszPrz* 79; *WerGośc* 208; *ArtKanc* B3 [2 r.] (4); *LatHar* +

+6v [2 r.] (7); *WujNT przedm* 33 [2 r.] (9); *SarnStat* 4 (2); *V* bogie Páná nálezego vrodzenie. *SkarKaz* 489b marg, 484a (3). Cf *Wyrażenia oznaczające lokalizację w czasie wobec początku nowej ery*.

»Pan (Krystus a. Jezus) (na)uczy (a. (na)uczyć raczy, a. naucza); nauka Pana (Kryst(us)owa, a. Kryst(us)a, a. Jezu Krysta), od Pana« [szyk zmienny] (77;89:3): DNia iedného łobotniého pán Iezus nauczał w bożnicy *OpecŻyw* 51v; *BielŻywGlab nlb* 13; *WróbŻołt* Z4; *SeklWyzn* c3; *SeklKat* Q2 (2); *RejKup* m4v; *KromRozm I* A4 (4); *MurzNT* 18v [2 r.] (3); *KromRozm II* c4 (7); *KromRozm III* B5 (3); *DiarDop* 103; *LubPs* cc marg; W drugiey tześci vkażę náukę páná Kryřtułowę *KrowObr* 2, A3v (21); *Leop Apoc* 4 arg; *BielKron* 141v (4); *OrzQuin* S2v; *LeovPrzep* G2v; Tu iest piękna náuká od Páná nálezego/ iáko zwycyżyć mamy márne pokuły *Czárthá RejPos* 69v marg, 38 (43); *RejPosWiecz*² 90v; *RejPosWiecz*³ [97](3); *BiałKat kt* (9); *KuczbKat* 35; *RejZwierc* 196 (2); *WujJud* 49 (2); *WujJudConf* 83; *RejPosWstaw* [21²]v [2 r.] (2); *BiałKaz* B2; *SkarJedn* 44; *SkarŻyw* 384 (2); *CzechEp* 71 (2); *NiemObr* 9 (10); *ReszPrz* 16 (2); *LatHar* [+11] (5); iż Pan Chriřtus mieřzka y vczy tylko w tym kořciele który Piotr rżádzi *WujNT* 211, 115 (16); *SkarKaz* 80b (10).

»Pan (Krystus) obiecuje (a. obiecał) (się) (a. obiec(ow)ać a. przyobiecąc raczy), obietnicę dał *itp.*; obietnicę mieć, obietnicy czekać od Pana; obietnice Pana (Krystusowe, a. Krystusa); od Pana, przez Pana (Chryřtusa) obiecany« [szyk zmienny] (54:4;1:1;9:2:1): *SeklKat* G4 (2); A to napamiecz prziwodzy Czo Pan Grzeřłnemu obiecał *RejKup* Eev; *KromRozm I* F; *MurzHist* O2v (2); *MurzNT* 81; *KromRozm II* c4v (2); *KromRozm III* E2v [2 r.] (2); *KrowObr* 19; *BielKron* 98; Wiele tych wdzięcznych obietnic mamy od tego/ Páná łwego *RejAp* 46, 37v (3); *RejPos* 1 (22); *RejZwierc* 140 (3); *WujJud* 73 (5); *WujJudConf* 55v (4); *BudNT przedm* a4; *SkarŻyw* 599; *NiemObr* 27 (3); áby był wedla obietnice Páná Chryřtułowey ieden pářterz/ y iedná owczárnia. *ReszList* 179, 185; *LatHar* 202; ktorego [*Piotra św.*] wiárá nigdy nie vřtanie (iáko mu to łam Pan przyobiecąc raczył) *WujNT* 354, 68 (10); *SiebRozmyřl* K3; *SkarKaz* 117b (2).

»Pan (Chryřtus) odkupił (a. chce odkupić); odkupienie Pana (Krystusowe), przez Pana uczynione« [szyk zmienny] (5;6:1): *RejAp* 173; *RejPos* 120v; *BiałKat* 28v (2); że on [*Bóg*] człowieká złořliwego vřpráwiedliwia przez łáfkę łwoię/ przez odkupienie Páná Chriřtułowe. *WujJud* 98v, 57v; odkupił nas Pan nářz od wřzelkiewy niepráwořci *RejPosWstaw* 22, [21²]v (2); *WujNT Tit* 2 arg; *PowodPr* 35 marg; *KlonWor* 28.

»Pan (Krystus a. Jezus, a. Jezus Krystus) ofiaruje (a. raczył ofiarować) (się a. sam siebie), stał (a. wydał) się ofiarą; ofiara Pana (Krystusowa a. Jezu(sa) Kryst(us)a)« [*w tym: o řmierci Chryřtusa* (41), o mszy (7), o ostatniej wieczerzy (6)] [szyk zmienny] (32:2;20): *PatKaz II* 44v [2 r.]; iż pan Ieřus miał łam łiebie ofiarować pod ołobą wina y chleba. *WróbŻołt* 118, nn; *LubPs* Z2 (2); gdzie w káżdey Mřzey łwoiey vřtáwitznie łię náłmiewáią/ z oney [...] krwáwey offiáry Páná Iezu Kryřtułá *KrowObr* 177v, 141v [2 r.] (10); *BibRadz I* 88d marg; *OrzQuin* Nv (2); Pan Kryřtus zá nas vřřháwicznie ofyáruie. *RejPos* 107 marg, [105]v (2); że ofiárá P. Chriřtułowá iest załługá y wypłácenim zá grzechy wřzytkiego řwiátá *WujJud* 230, 228 (15); *RejPosWstaw* [21³]v [4 r.]; *CzechEp* 193; *LatHar* 77; że Pan Chriřtus ćiáło łwoie řwięte ná ten czas Bogu ofiárował/ kiedy ie vcziom ku iedzeniu dawał. *WujNT* 286, 287 [2 r.] (7); *SkarKaz* 155b [2 r.] (4).

»Pan (Krystus *a.* Jezus, *a.* Jezus Krystus) przyszedł (*a.* raczył *itp.* przyść), począł przychodzić; przyście Pana (Krystusowe *a.* Krystusa, *a.* Jezu(sa) Krysta, *a.* Jezusowe)« = *Dominus venit; Domini(Iesu Christi) adventus a. praesentia PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (64:1;64): W tym pieniu żąda prorok przyźcia na łwiath pana Iefułowego *WróbŻółt* bb8v, T8 (6); *RejPs* 142; że nigdy więtsze odstąpienie w żydostwie nie było od zakonu bożego, jeno na ten czas, gdy P. Chrystus przyszedł. *DiarDop* 103; *LubPs* A3v (2); *KrowObr* 3 (12); *Leop Is* 2 arg (2); *OrzList* c2; *BibRadz* 1.Cor 4/5 (2); *OrzRozm* hv; *BielKron* 26v (10); *LeopPrzep* K; *RejAp* 86v; Iáko to mamy rozumieć/ iż pan náłz przyźedł iednym ná vpadek á drugim ná powłtanie *RejPos* 28 marg, 1 [4 r.] (39); *RejPosWstaw* 21 marg (4); *BudNT* 1.Thess 3/13 (2); *CzechRozm* 235 [2 r.] (4); *KarnNap* C3 (2); *SkarŻyw* 27 (2); áżby ná ołtátek to pánowanie ich tákie przez przyście Pána Chriřtułowe/ było zgłádzzone *CzechEp* 356, 310 (4); *NiemObr* 18; *ArtKanc* G17; *LatHar* 393; Iáko Pan Chriřtus począł przychodzić od początku świaáta w Pátryarchách y w Prorocech *WujNT* 716, 44 [2 r.] (24); *PowodPr* 35; *SkarKaz* 85a (4).

»Pan (Krystus *a.* Jezus) rozkazał (*a.* rozkaz(ow)ać raczył) (*a.* rozkazuje, *a.* przykazał, *a.* przykazuje), dał rozkazanie (*a.* przykazanie); rozkazanie (*a.* przykazanie) Pana (Krystusowe *a.* Jezu Kryst(us)a, *a.* Chrystusa); rozkazany (*a.* przykazań) od Pana (Chrystusa)« [szyk zmienny] (77:2;19;2): *SeklWyzn* a3v (6); *SeklKat* T3v (3); *KromRozm I* C4 (2); *MurzNT* 33v (2); Myeli dobrze ná pámyęci [...] lámego páná Yezu Kryřtá przykazánye/ iż im nye piáć/ ále vczyć á kázáć rofkazał. *KromRozm II* h2, xv; *KromRozm III* D2 (4); *DiarDop* 100; *KrowObr* 2 (19); *OrzRozm* Fv; *OrzQuin* G2; *RejAp* 11v; *RejPos* 88 (9); *RejPosWiecz*² 90v (3); Przetho łam pan Chryřtus rofkázuie: Proście/ á będzie wam dano *BialKat* 221, 258v (6); *WujJud* 7v (7); *WujJudConf* 49v; *RejPosWstaw* 44 (2); *KarnNap* Bv; *SkarŻyw* 597 marg; *CzechEp* 17 (2); *NiemObr* 11 (2); *ReszHoz* 128 (2); *ArtKanc* E7v (2); *LatHar* 690; Nigdy otworzyściey Pan nie mowił/ áni dał iásniejšzego rofkazania *WujNT* 361, 88 (11); *SkarKaz* 118a (5); *SkarKazSej* 697a.

»Pan (Krystus *a.* Jezus, *a.* Jezus Krystus) (u)ci(e)rpi(ał) (*a.* ci(e)rpieć raczył *itp.*); było potrzeba uciřpieć Panu Krystusowi; ciřpienie Pana Chrystusa« [szyk zmienny] (47;1;1): Czo załluzył człowiek zly/ to ciřpiál pán iezus dobry *OpecŻyw* 134, 29 (4); *WróbŻółt* 117; *LubPs* L3 marg (3); *KrowObr* 54v (6); *BielKron* 3v; *HistRzym* 54; *RejPos* 19 (5); *BialKat* 91 marg; *KuczbKat* 435 [2 r.]; Przetoż niewierzimy temu/ żeby Pan Kryřtus wedle Bořtwá łwego ciřpieć mogli *WujJudConf* 69v; *RejPosWstaw* [21³]v; Poniewáľ y Chriřtus Pan/ vciřpiál zá was *CzechRozm* 233, 55; *SkarŻyw* 207; *ReszPrz* 83; *ArtKanc* C16v (4); *LatHar* 49 (2); *WujNT* 167 (5); *SiebRozmysł* [A4]; *PowodPr* 43.

»Pan (Krystus *a.* Jezus, *a.* Jezus Krystus) umarł (*a.* umiera) (*a.* miał *itp.* umrzeć *a.* umierać); Pan (Krystus) umarły« [szyk zmienny] (27;3): W tym łtawie bylo iedno drzewo/ na który^m pan Iezus miał vmrzetz zakopáno *OpecŻyw* 58, 151v; *SeklKat* Y2v; *LubPs* F; *KrowObr* 45v (3); *BielKron* 140v marg (2); *RejPos* 104v (3); *KuczbKat* 40 (2); *WujJud* 171v (2); *RejPosWstaw* [143³]v; *KarnNap* B2v (2); A iákoľzby kto śmiał mowić/ iľz tęn Pan vmarł ktorego sľdzy choćiaľz vmarli/ obrońcy łá świaáta wľzytkiego? *SkarŻyw* 92; *NiemObr* 52; *ReszPrz* 81; *ArtKanc* M10v; iż Pogáńłki rotmiřtrz ieden z rotá łwoią przyznał Bořtwo y moc vmarłemu iuż Pánu náłzemu *LatHar* 320; *WujNT* 331 (3); *WysKaz* 26.

»Pan (Krystus *a.* Jezus) do nieba (*a.* w niebo, *a.* na niebiosá, *a.* nad niebiosá) wstąpił (*a.* wstąpić raczył *itp.*), wszedł; Pan wstąpił; Pan (Chrystus) do nieba wzięty, wstępujący; (w niebo *a.* do nieba,

a. do niebios) wstąpienie Pana (Krystusowe a. Kryst(us)a, a. Jezu(sa) Krystusa, a. Jezusa)« = *Deus ascendit super caelum Vulg* [szyk zmienny] (16:1;1;1:1;24): *OpecŻyw* 172v; *OpecŻywSandR nlb* 5v; *WróbŻółt* P5 (3); *KromRozm II* f (2); *KrowObr* 125 (2); po w niebo wstąpieniu Páná Kryšťuľá/ wroćili sie zwolennicy od góry Oliwney do Ieruzálem *BielKron* 139v, 144 [2 r.]; Iáko ten Pan ná niebioľá wstápić raczył *RejPos* 78, 134v [2 r.] (7); *BiałKat* 98 marg; *KuczbKat* 55 marg; W tymże ćiele práwdźiwy^m wierzymy iż Pan Kryšťus wstápił nád wšyľtki niebioľá widomie *WujJudConf* 71; *RejPosWstaw* [143³]v; *CzechRozm* 27v; *SkarŻyw* 362 (2); *ReszPrz* 85 [3 r.] (4); *ArtKanc* G12v źp; *LatHar* 107 (2); *WujNT* 394 marg (5); Z iáką chwałą Pan wstápił. *SkarKaz* 244a marg, 118a (5).

»Pan (Krystus a. Jezus, a. Jezus Krystus) zmartyw(ch)wstał (a. (po)wstał z martwych) (a. raczył itp. zmartychwstać); zmartychwstanie (a. powstanie z martwych) Pana (Krystusowe a. Jezu, a. Krystusa, a. Jezusa, a. Jezusa Krystusa); Pan zmartychwstały« = *resurrectio (mortuorum) Domini Vulg* [szyk zmienny] (32;39;2): *OpecŻyw* Cv; *WróbŻółt* L5 (6); *RejPs* Ff3v (2); *SeklKat* Rv; *LubPs* L2v (2); *KrowObr* 45v (5); *Leop Act* 3 arg; THomaľz Apoštoľ fwięty/ rzeczón był niedowiárek/ iż nie rychło vwierzył zmartywych wstániu Páná Iezuľá *BielKron* 144, 467v; *LeopPrzep* K; oni sobie pewnie powiedáią iż Pan z martwych wstał prawdziwie/ y vkazał sie Symonowi. *RejPos* 111v, 107v marg (8); *RejPosWstaw* [110²] [2 r.] (4); *SkarŻyw* 385 (2); *GrzegŚm kt*; *KuczbKat* 50 [4 r.]; *WujJud* 42; Pan Iezus iuź powitał zmartywych *MWilkHist* I2, G2; *StryjKron* A; *ReszPrz* 84; Iáwno iest że z martwych Pan/ mocnie wstał *ArtKanc* FI4, E19v (9); ktora [*Magdalena*] pierwśza miedzy grzeľznymi do ogládanía Páná zmartychwstálego przypuľczona była *LatHar* 463, 107 (6); A wielką mocą Apoštoľowie dawáli świádecstwo zmartychwstánia Ieľuľá Chrišťuľá Páná nášzego *WujNT Act* 4/33, s. 402 (10); *PowodPr* 50; *SkarKaz* 205b (2).

»żywie Pan« [formuľa przejęta z Biblii, poświádczajáca prawdziwość tego, co się mówi] (1): żywie Pan Bog moy Chryšťus/ by mi wšyćiek swiáť dawano/ á ziemia sie trzęľá/ ná to mię nie námowia/ ábych Páná Boga mego opuśćić miáľa. *SkarŻyw* 227.

Zwroty: »bluźnić (a. zbluźnić) Pana (Jezu(sa) Kryst(us)a a. Jezusa, a. Krystusa); bluźnienie Pana Jezu Krysta« [szyk zmienny] (22;1): *WróbŻółt* S7; Aleć wam iesttze máľo było nátym/ iżeście sobie [...] Páná Iezu Kryšťuľá Syná Bożego zbluźnili *KrowObr* 219, A3v (18); *BudNT przedm* bv; *ReszPrz* 78; *LatHar* 320; áno tákieź Zydzi y haeretycy nágrawáią y bluznią tegoź Páná w náświęťłym Sákrámenćie *WujNT* 121.

»chwalić (a. wychwalać) Pana (Jezu Kryst(us)a, a. Jezusa, a. Chrysta); chwałę da(wa)ć itp., umniejszać chwały, chwały czynienie Panu (Jezusowi a. Krystusowi); chwała (a. pochwalenie) Pana (Krystusowa a. (Jezu) Kryst(us)a), Panu (Jezusowi) Kryst(us)owi; Pan Krystus ma chwałę« = *gloria Domini Vulg* [szyk zmienny] (18;10:1:1;18:5;1): *BierRaj* 20v; wól ij ofiel pokłęknał/ panu fwęmu chwáľę dáł *OpecŻyw* 20, 21 (4); *WróbŻółt* Y3; *MurzHist* Mv (3); *LubPs* B6v (2); *KrowObr* B3v (4); *Leop* *A3v (2); *BielKron* 467v; *HistRzym* 132v; *RejPos* 215 [2 r.]; *BiałKat* 181 (2); *KuczbKat* 55 (2); *WujJud* 207 (3); *WujJudConf* 118; *RejPosRozpr* c; *BiałKaz* Gv (2); *SkarŻyw* 21 (4); *CzechEp* 336; Tákowa tedy chwáľá páná Chrišťuľowa/ nie z niego íamego/ ále z Boga oycá iego poľzľá *NiemObr* 108, 109 (6); *ReszPrz* 78; *ArtKanc* D13v (2); w któręy [ziemi polskiej] przodkowie twoi y króľowáli/

y Páná Kryftuła chwalili *OrzJan* 97; Modlitwę do teyże to niepokalány Panny Kościół przyczynił/ áby zaráz y Iezuła Páná z mátką iego wychwalał *LatHar* 7, 262; *WujNT* g (2); *SarnStat* 4 (3).

»czcić Pana (Chryst(us)a a. Jezusa); da(wa)ć *itp.* cześć, czci czynienie Panu ((Jezu) Krystusowi); cześć Pana Krystusowa (a. Jezu Krysta), Panu ((Jezu(sowi)) Krystusowi)« [szyk zmienny] (8;7:1;9:5): *LubPs* B6v (2); *KrowObr* 13v (4); *Leop* *A3v (2); *RejPos* 215; Tákże też gdy Znákwowi Krzyża S. cześć czyniemy/ [...] Pánu/ ktorego zwycięstwá ten ieft znák/ cześć wyrządzamy. *WujJud* 49, 176 (2); *BialKaz* G2v; *KarnNap* F4v; Tedy ftáry Piotr podał nogi i ręce swoie/ ná frogie gozdzie/ o iedną tylko łádkę profząc/ áby go głową do ziemie (chcąc wtym czcić Páná swego [...]) obroćili. *SkarŻyw* 601, 510 (3); *NiemObr* 34 (4); Iáko to nic nie wymuie czći Páná Chriftułowey *WujNT* 714, 335 *marg* (5); *SarnStat* 4 (3); *SkarKazSej* 671a.

»dziękować, (po)dziękowanie (niechaj będzie) Panu (Jezusowi Krystusowi a. Jezusowi, a. Krystu)« = *gratiam habere Domino PolAnt* [szyk zmienny] (5:13); *OpecŻyw* 14; *BibRadz* 1.*Tim* 1/12; IVż teraz wżycy śpiewaymy/ á Pánu Kryftu dziękuymy *ArtKanc* B17v, D10v; Dziękowanie Pánu IEzułowi/ zá rozliczne dobrodzieyftwá iego *LatHar* 26, 321 (14).

»Pana Krystusa męczyć; Pan (Krystus a. Jezus) (jest) umęczon(y)« (3;9); *MurzHist* C2; ábowiem Páná Kryftuła Syná Bożego będą mućieli z nowu mężyć/ krzyżować/ y Iniego nie nálmiewać *KrowObr* 125v, 55 (6); *WujJud* 42; *SkarŻyw* 68; *ArtKanc* M10v; chociaż dobrze wiedzą iż dla nich ten Pan ieft vmęczony. *LatHar* 261, 265.

»miłować (a. umiłować), miłujący Pana (Jezu Krysta a. Chrystusa, a. Jezusa); rozmiłować się Pana; miłośnik Pana (Chrystusowy a. Jezusa); miłość ku Panu (Jezusowi a. Chrystusowi), Pana Chrystusa (a. Chrystusowa); miłość Panu pokazować« = *charitas ad Dominum; diligens Dominum PolAnt; Dominum amare a. diligere Vulg* [szyk zmienny] (12:1;1;2;7:4;1): nie ieft prawem Chrześcjaninem abo pana Chriftułowem miłośnikiem/ ktory prawdy iego niechce wfty wyznawác *MurzHist* G2v; *KrowObr* 126v; Przeto iey [Marii Magdalenie] odpuszczono ieft wiele/ iż wiele vmiłowála Páná swego *RejPos* 307, 114v; *BudNT Eph* 6/24 (2); *KarnNap* D4 (2); Miłość Piotrá S. ku Pánu. *SkarŻyw* 598 *marg*, 62 (8); *CzechEp* 427; *LatHar* 72 (4); *WujNT* 233 (5); *SiebRozmysl* Bv; *SkarKazSej* 671a [2 r.].

»nadzieję, (d)ufanie mieć (a. położyć, a. pokładać) w Panie(-u) (Krystusie a. Jezusie); nadzieja w Panie(-u), przeciwko Panu Krystusowi; dufać Panu Krystusowi« = *spes Domini PolAnt; confidere in Domino Vulg* [szyk zmienny] (9:3;2:1;1); *SeklWyzn* b3; iłz wnikiem infzym iedno w panu Chriftuśie/ nadzieie zbawieniá mieć niemożecie. *MurzHist* R3v; Acz dufam pánu Kryftułowu/ [...] iż nas nye opući *KromRozm III* A5; *KrowObr* 215; *BibRadz* 1.*Thess* 1/3; *BielKron* 459v [2 r.]; *RejPos* 14 (6); *KuczKat* 90; Mą [lege: mam] ia vphánie w Pánie Iezuśie. *BialKaz* G2v; *WujNT Rom* 14/14.

»naśladować Pana (Kryst(us)a a. Jezusa, a. Jezu Krysta); naśladownik (a. naśladowca) Pana (Krystusow); naśladowanie Pana« [szyk zmienny] (29;4;1): O záplacie tych ktorzy wlfyto opućiwłfy/ naśladowiá pana Iezuła. *OpecŻyw* 56, 47; *OpecŻywSandR nlb* 3; *SeklKat* I2; *KromRozm III* B5v; *KrowObr* 6 (2); *Leop Mar* 10 *arg*; *RejAp* 129; *RejPos* 39 *marg* (5); *KuczKat* 280; *WujJud* 143v; *CzechRozm* 83v (2); *SkarŻyw* 189 (2); *CzechEp* 65; *NiemObr* 8 (2); *ArtKanc* I5; Szeżepan/ náśladownik Páná swego/ [...] o odpущzenie winy prześladownikow swych/ prośi *LatHar* 330, [+10] (2); Náśladowiácy świątych/ y Chrifta Páná náśladowiá. *WujNT* 705, 232 (7).

»ofiarować Pana (Krystusa); Pan Krystus ofiarowan(y) (jest, był); ofiarowanie Chrysta Pana« [o męce Chrystusa i o mszy] [szyk zmienny] (8;4;1): *KrowObr* Bv (4); We Mízy Páná Chriftułá ofiáruią. *WujJud* 244v *marg*, 244v [2 r.] (5); *ReszHoz* 123; Pan Chriftus [...] ná śmierć ná krzyżu raz ieft ofiárowan. *WujNT* 766, 402 (2).

»ofiarować Pana Jezusa; ofiarowanie Pana (Chrystusowe)« [o ofiarowaniu w świątyni] [szyk zmienny] (2;5): *BielKron* 138; *RejPos* 28v (4); DZiśieyſzego dnia Błogoſławiona Pánná Márya/ dzieciátko Páná IEzułá ofiárowáła w Kościele *LatHar* 402, 515.

»służyć (a. nasługować), sługa Panu (Krystusowi a. Jezu(sowi) Krystusowi, a. Jezusowi); służba Pana; sługa Pana (Chrystusow)« = *Domino servire Vulg* [szyk zmienny] (25:1;1;5): *RejKup* X; *KrowObr* 69 [2 r.] (6); *Leop Ps* 85 *arg*; Ian ſwięty iáko wierny ſługá Pánu ſwemu/ [...] poſłał vmyſlnie do niego [*Chrystusa*] ludzi co czelnieyſze/ á co náuczeńſze/ áby ſie iuż lámi byli oczywiſcie przypátrzyli ſwiętemu Boſtwu iego *RejPos* 9, 144v; *KuczbKat* 255; *RejPosRozpr* c; áby miernoſciá/ ſpráviedliwoſciá/ y pobožnoſciá/ po wſzytek wiek żywotá náſzego/ náſługowáliſmy Pánu *RejPosWstaw* 22; *KarnNap* B4; *SkarŻyw* 133 (2); *CzechEp* 102; *NiemObr* 86; *ReszList* 178; *LatHar* 323; Abowiem tákowi Pánu náſzemu Chriſtuſowi nie ſłużą/ ále brzuchowi ſwemu *WujNT Rom* 16/18, s. 12 (10); *SkarKaz* 242b *marg*.

»Pana (Krystusa a. Jezusa) (u)krzyżować; Pan (Krystus a. Jezus, a. Jezus Krystus) (jest itp.) (u)krzyżowan(y); ukrzyżowanie Pana Jezusowe« [*w tym: krzyżować ukrzyżowanego Pana (1)*] = *Dominus crucifixus est Vulg* [szyk zmienny] (15;622;1): Niecháťz náſ milý pán będzie vkrzyżowan/ bo ijnacžey náſ vpád nie będzie naprawion. *OpecŻyw* 103v, 142; *WróbŻoſt* Y3; izali ieft álbo być może inſza obroná zbáwienia náſzego/ okrom Páná Iezu Kryſtá vkrzyżowánego *KrowObr* 72v, A2v (32); *Leop Zach* 12 *arg*; *BielKron* 265; *Mącz* 470d; *RejAp* 91v; *RejPos* 10v; *BiałKat* 266; *GrzegŚm* 41; *WujJud* 259v; *CzechRozm* 159; *SkarJedn* A7; TáK Konſtantyn z matką ſwą/ kochánie wſzytko ſwe w Pánie vkrzyżowánym/ y nádzieię w męce iego pokládáiąc: y do tego wſzytki poddáne wiodł/ áby znim Chryſtuſowi czołem bili *SkarŻyw* 397, 68 (5); *CzechEp* 165 (2); *NiemObr* 67 (3); *ReszHoz* 122 (2); *ArtKanc* E9v (2); iż bliſko miáſtá było mieſce/ gdzie P. Iezułá vkrzyżowano. *LatHar* 734, 106 (13); *WujNT* 512 (4); *PowodPr* 54.

»wierzyć w Pana (Kryst(us)a a. Jezu(sa) Kryst(us)a, a. Jezu); wiara Pana (Krystusowa a. (Jezusa) Kryst(us)a) itp.« = *fides ad Dominum PolAnt*; *credere in Dominum a. in Domino*; *fides Domini a. in Dominum Vulg* [szyk zmienny] (52;83): Wieleé żydow ktorzy to widzieli/ w milégo pana Iezułá vwierzyli *OpecŻyw* 68v, 70v (4); *SeklKat* F2 (3); *RejKupSekl* a7v; *MurzHist* F2; *MurzNT* 3v (3); *KromRozm II* e3v (4); *KromRozm III* D6v (2); *LubPs* H3 [2 r.]; Ieſtem theſz Synem Bożym/ ábowiem wierę w Páná mego Iezu Kryſthułá *KrowObr* 206v, 22v (16); *Leop Rom* 10 *arg*; *Mącz* 373d; *OrzQuin* I2; *RejPos* 104 (6); *RejPosWiecz²* 92v (4); *BiałKat* 156 (5); *KuczbKat* 390; *WujJud* 57 (5); *WujJudConf* 79v; *RejPosWstaw* [41²]v (4); *BiałKaz* F2v *marg* (11); *BudNT Philem* 1/5; On wiare Pánu ſwemu záchowuiąc od cudzołówtwá ſię w czyſtoſci hámował *SkarŻyw* 245, 20 (13); Ewánielią bowiem ſzczýrze/ y prawdziwie opowiadác nic innego nie ieft/ iedno káiącym ſię grzechow ſwoich/ á wierzącym w páná Chriſtułá/ oſwiádczác z káſki BOżey odpulzczenie grzechów *NiemObr* 38, 77 (7); *ReszPrz* 8 (3); kiedy to Turek nie argumenti/ ále ſzáblá wiare Páná Kryſtuſowá burzy *OrzJan* 130,

19 (6); BRácia moi/ nie z brákwáním olob mieycie wiárę Páná nášzego IEFu Chriřtá chwálebnego. *WujNT Iac* 2/1, s. 233 (26); *SarnStat* 261 (2); Wiéřz iákiými drógámi tu oni chodźili/ Zá wiárę Páná řwégo zdrowie położyli. *SiebRozmyřl* Bv.

»wyzna(wa)ć Pana (Krystusa a. Jezusa), Panem; wyzna(wa)nie Pana Chryst(us)a« = *confiteri Dominum Vulg* [szyk zmienny] (21:5;3): *MurzHist* E4 (3); *LubPs* A5; Będzie go teřz Pánem vřty wyznawał/ ále páńřtvo iego/ będzie wřzędę přował *KrowObr* 51, 15 (7); *Leop Rom* 10/9; *BielKron* 145; A thá przyřzedřzy tám teyřze godziny/ wyznawała tego Páná/ á opowyedáá o nim wřzyřtkim *RejPos* 28v; *BiałKat* 266; *CzechRozm* 13; *KarnNap* B4; *Skarřzyw* 114 marg; *CzechEp* 338 (2); *NiemObr* 114 [2 r.] (4); *ReszList* 177; *LatHar* 251; Zaden řię niech nie zwodzi tym przykřádem: [...] řeby miał być zbáwion ámá wiárą y wyznániem Chriřtá Páná bez dobrych vczynkow *WujNT* 292, *Rom* 10/9 (3).

»wzywać, wzywianie Pana ((Jezusa) Kryst(us)a)« [szyk zmienny] (7:6): krzyk y řpiewanie po wřzyřtkim wořřku wřzczęło řie/ wedle obycřáiu/ Páná Iezufa Kryřřthufa Zbáwiciela wzywáiąc. *BielKron* 307v; *WujJud* 240; tedy iuř dáley niewiem co bym miał przeciř temu wzywániu Chriřtá Páná mowić *CzechRozm* 202v, 192v (7); *NiemObr* 120 [3 r.]; *WujNT Act* 7 arg.

»(za)przeć (a. zapierać) się, zaprzeczenie, zapierający się Pana ((Jezu(sa)) Kryst(us)a)« = *Dominum negans PolAnt*; *Dominum negare Vulg* [szyk zmienny] (37:2:1): *KromRozm I* O3; od práwdy páńřkiéy [...] řadná řię męká by nacieřřlá odřřařzyc niedái/ ani řię pana Chriřřtuřa przy *MurzHist* M2, F4 (3); *MurzNT* 76; *KromRozm III* D4; *KrowObr* A4v [2 r.] (18); *BibRadz 2.Petr* 2/1; *BielKron* 142v; *SarnUzn* F6; *RejAp* 116; wřzák teř Piotr zgrzeřzył iáko y Iudařz/ gdy řie záprzał Páná řwoiego *RejPos* [290], 247v; *WujJudConf* 138; *BudNT Iudae* 4; *CzechRozm* 244; *Skarřzyw* 168 (2); *NiemObr* 40; *LatHar* 191 (2); *WujNT 2.Petr* 2/1; *SkarKaz* Oooo2b.

»zasnáć w Panie Jezu Krystusie« (1): niepobořnie řromocřřz Doktorá Lutrá/ třłowieká Bořego/ ktory zářnáł w Pánie Iezu Kryřřřtuřie Synu Bořym *KrowObr* 207.

Wyrażenia: »błogosławiony Pan (Jezus)« [w tym: w formule modlitewnej *řółtarza Maryi Panny w LatHar* (15)] (25); *LubPs* B; Gdyř řam błogosławiony ten Pan/ [...] raczy řam vřřtj řwemi řwiádectwo dáwać o tey trzeciey perřonie Bořřwá řwego *RejPos* 150v, 57 (9): Błogosławiony Pan Iezus/ ktory przyřzedł w imię Páńřkie. *LatHar* 529, 529 (15).

»Pan Bog« (17): *Opecřzyw* 20; *Wróbřřolt* 67/33; *SeklWyzn* b4; *LibMal* 1549/148v; *RejKup* X; Wielé ich nawróci ku panu Bogu ich (marg) Rozumii panem Bogiem/ to ieřř panem Chriřřtuřem [...] (–) *MurzNT Luc* 1/16; *RejPos* 10v (2); *WujJud* 245; mam przed řobą wiele przykřádem grzeřřzających/ ktorych Pan Bog Syn twoy pokutę przyřiał *Skarřzyw* 172, 21 (5); *MWilKHist* D3v; *LatHar* 49; *SkarKaz* Oooo2b.

»bojařń Pana Chrystusowa« (1): co nás przedtem pokřřmy wboiařni pana Chriřřřtuřowyi trřali/ nic nieobychodźilo. *MurzHist* H.

»bostwo Pana (Krystusowe a. Jezusowe, a. (Jezusa) Chryst(us)a)« [szyk 80:1] (81): *LubPs* Q4v marg; *Leop* AAa; *RejAp* AA7v (5); Abowym wřzyřtki řpráwy Bořřwá Páná twego/ [...] Iuřř thám řá wypráwyone k wieczney chwale iego *RejPos* 156v, 9 (19); *WujJud* 26v (2); *BiałKaz* E3 marg; *Skarřzyw* 90 (5); iř trzy Ewáńielitowie nie piřáli nic o Bořřwie páńá Chriřřřtuřowym/ procř řaná ř. *CzechEp*

303, 68 (17); *NiemObr* 99 [2 r.] (13); *ReszPrz* 81 (2); *LatHar* 526 marg (2); *WujNT przedm* 32 (9); *SkarKaz* 117a (4).

»Pan chwały, sławy« = *Dominus gloriae Vulg* (10:1); *OpecŻyw* 17 (2); O zayfte ta myla panna zachouala wkorabyu zyuota łwego nayuyłwego noego, pana wżzey chwały *PatKaz II* 56v, 48v; *KrowObr* C3; *CzechRozm* 159 [2 r.]; *NiemObr* 112; Páná sławy vkrzyżowáli/ z łotry go powiešili *ArtKanc* E9v; *WujNT* 1.Cor 1/8; *SkarKaz* 82b.

»ciało Pana (Krystusowe a. Jezusowe, a. Jezu(sa) Kryst(us)a, a. Chryst(us)a, a. Jezusa)« = *Corpus Domini Vulg* [szyk 254:5] (260); *OpecŻyw* 156v; *WróbŻołt* ee6; *SeklWyzn* a3 (2); *SeklKat* X4 (4); *KromRozm I* G2v (3); *MurzHist* P3v; *KromRozm III* F5v; Wiem że ciało Páná Kryřtułowe/ ktore ieřt w niebie/ nieieřth martwe *KrowObr* 200, 48 (6); *OrzList* c; tedy łłuznie y od nas ma być [Maryja] vcźcioná y wyłławioná/ iáko ťwięthy przybytek á kołcioł ciála Páná náłzego. *RejPos* 304v, 78 (16); *RejPosWiecz*² 90v (68); *RejPosWiecz*³ 96 [3 r.] (26); *BiałKat* 278v (14); Gdyż thedy Ciało Páná Chriřtułowe dawa pokarm żywotá wiecznego tym/ ktorzy Sákráment iego czyřto y ťwiątobliwie przyjmia *KuczbKat* 165, 40 [2 r.] (16); *WujJud* 26v (33); *WujJudConf* 70 (3); *RejPosWstaw* 143v; *BiałKaz* B2v (2); *CzechRozm* 267v; łkłonięř do tego wřzyřtkę myřł twoię z nabożeńřtwem^m Chřeřćiańłkim/ ábyř teraz przyiał Páná Chriřtułowe Ciało prawdziwe *KarnNap* D2; *SkarJedn* A3; *SkarŻyw* 119 (7); *MWilkHist* A4v (2); *CzechEp* 247; *NiemObr* 34; *ReszPrz* 18 (4); *LatHar* 97 (16); ktorymi [mařćiami Maria Magdalena] ciało Chriřta Páná ielzce żywięcego pomázała *WujNT* 186, 60 marg (18); *WysKaz* 39; przá tego/ áby przez kámień y pieczęci nienárułzone z grobu ciało Páná náłzego wyřzło. *SkarKaz* 204b, 203b (7).

»człowieczeńřtwo Pana (Chrystusowe a. Jezusowe, a. Chrysta, a. Jezusa)« [szyk 46:3] (49); *Leop* AAa; Tám Ian ťwięty [...] wyłławia iuř potym z ołobná człowieczeńřthwo Páná náłzego s thymże Bořtwem złączone. *RejAp* BB7v, 7 (10); *RejPos* 15v [2 r.] (10); Pátrz iáko náđzieia ielř dziwnie pocielzoná ona ťwiętha pánná mátká człowieczeńřtwá Páná náłzego *RejZwierc* 129, 12 [2 r.]; Czeřć ktora łie P. Chriřtułowe^{mv} człowieczeńřtwu dzieie/ łćiaęá [!] łie y ná Bořtwo iego. *WujJud* 45v marg; *SkarJedn* 314; *SkarŻyw* 456 (2); *CzechEp* 148 (9); *NiemObr* 139; *ReszPrz* 80 (2); *LatHar* 106 (5); *WujNT przedm* 32 (2); *SkarKaz* 276b.

»Pan Dawidow(y)« (4); *RejPos* 272v marg; Ieřus pyta/ iáko Mełfyalř ielř y Synem y Pánem Dawidowym. *WujNT* Mar 12 arg, przedm 39 (3).

»dobr(otliw)y Pan (Jezus); dobrodzieřstwo (a. dobrotliwořć, a. dobroć) Pana (Krystusowe a. Jezu Krysta)« [szyk 51:5] (32;24): Bacź teź tu twęgo milęř^o pana wielką dobrotliwořtz ij głęboká pokornořtz. *OpecŻyw* 168v, 134; *SeklWyzn* b4; *RejKup* aa5v; *KromRozm I* O4v (2); *KromRozm II* c3; *KromRozm III* B2v; *LubPs* L (5); *KrowObr* 63v (2); Ale on przedię/ iáko dobrotliwy Pan/ [...] raczył im okázáć ielzce w dzieięńřtwie ťwoim/ y ná zyemi/ y ná powietrzu/ iáwne znáki o łobie á o Bořthwie ťwoim *RejPos* 81, 1 (34); Ty łłowá ná niewiernořć żydowłką/ á ná niewdźięcznořć vcźynioných dobrodzieřřtw Páná Chryřtułowych przywodzą Ewanyeliřtowie *BiałKat* 113v; *WujJud* 226; *RejPosWstaw* [212]v; *CzechRozm* 251; *CzechEp* 74; *LatHar* 259; *WujNT* 696.

»ewangelija (a. ewangelijum) Pana (Krystusowa(-e) a. (Jezu) Chryst(us)a)« = *evangelium Domini Vulg* [szyk 28:2] (30); *KromRozm II* k3; *LubPs* L (2); ťwięta Pana Iezu Chryřtha Ewángelia podług

Márká íwiętego. *Leop* CC6, EE4; *BibRadz* *2; *SarnUzn* A3v; *RejPos* 72v (2); *BiałKat* 56; *WujJud* b5v (3); *CzechRozm* 93 (2); *CzechEp* 153 (4); Może to komu być dziwno/ dla czego Ewánielium Páná Chriřtuřowe [...] takie rozruchy y niepokoie ciągnie? *NiemObr* 9, 4 (6); *LatHar* 467; Obáčz/ iż kořcioł y Ewángelia Páná Chriřtuřowá iuż ná on czás byłá ná wřzytkim řwiećie *WujNT* 696, 521 (4).

»imię Pana (Krystusowe a. Jezu(sa) Kryst(us)a, a. Krystusa, a. Jezusa, a. Jezusowe)« [w tym: w imię (62), prze(z) imię (9), dla imienia (7)] = *nomen Domini PolAnt*, *Vulg* [szyk 123:2] (125); *KromRozm I* O3v; *KromRozm II* g3v; *KromRozm III* E6; *GliczKsiąż* O7v; *Dyurnały Papieřkie* řwiadtzą/ iż nie w imię Páná Iezu Kryřtá prořzą. *KrowObr* Rr2v, 44v [2 r.] (17); *Leop* ZZ3v; *BibRadz* Act 15/26; *SarnUzn* Fv; otoć rořkázuię w imie Páná Bogá vkrzyřzowanego ábyř wřtał á był zdrow *RejPos* 10v, 21 (3); *RejPosWiecz*² 94v; *BiałKat* d2 (5); *KuczbKat* 125 [2 r.] (5); Bo ácz řą niektorzy heretykámí/ á wřzákże nie vczą iedno pod Páná Chriřtuřowy^m imieniem. *WujJud* 119, *ktv* (11); *RejPosWstaw* [143³]v; *BiałKaz* Gv (2); *BudNT* Act 8/16 (5); *CzechRozm* 196 (4); wzywáiąc nád niá imienia Páná nářzego Iezuřa Chryřtuřa/ wzrok iey iářny przywroćił. *SkarŻyw* 147, 1 (12); *CzechEp* 30 [2 r.] (3); *NiemObr* 114; *ReszPrz* 41 (2); *WerGoř* 268; bądź chwálebne Imię iego/ Iezuřá Páná nářzego. *ArtKanc* D3, O15; *LatHar* 56 (3); *WujNT* 31 (37); *WysKaz* 35 (2); *SiebRozmyřl* K3v; *SkarKaz* 85a; *SkarKazSej* 671.

»jeden (a. jedyny) (jest) Pan ((Jezus) Krystus)« [szyk 15:3] (18); *Wiecziej jnřfe* grzechy winj Godne/ Lecz jż pan jedinj řziednáł je ofřiarą řwoją [...] *RejKup* Sv, m7; *GrzegRóżn* D2; Ieden ieřt Pan/ Kriřtus. *SarnUzn* Gv, F8; *RejPos* 14 (3); *BiałKat* c; *KuczbKat* 30; *WujJud* 25 (2); *WujJudConf* 22v; *BiałKaz* E3v; *CzechRozm* 78; *SkarJedn* 157; *SkarŻyw* 68; *LatHar* 90.

»Kořcioł, Zbor Pana (Krystusow a. (Jezu) Kryst(us)a)« [szyk 72:4] (56:20); *KromRozm III* F5v; I kto kiedy řlychał/ [...] áby tego řwiátá bogáctwá iáko thu Papieř powieda były rozmnoženim kořciołá Páná Iezu Kryřtá? *KrowObr* 33, D (9); *RejAp* 67; *RejPosWiecz*² 92 [2 r.] (3); *BiałKat* 261; *WujJud* 38 *marg* (4); *WujJudConf* 138v; *RejPosRozpr* c2v (2); *RejPosWstaw* 143v *marg* (12); *BudBibKaw* A2v; *BiałKaz* B4 (2); *KarnNap* E4; iřz to co Kátolicki y Apořtolřki P: Iezu Chriřtuřow kořcioł Rzy^{mv} řtáre^{go} trzyma y řwięći: to ia wřzřtko trzjmam *SkarJedn* 294; w rzeczách řiemřkich ćieleřnych/ we zborze Páná Chriřtuřowym inřzego rządu potrzebá *NiemObr* 27, 8 (18); *ReszPrz* 28 (2); *LatHar* 509; *WujNT* 31 (16).

»krew Pana (Krystusowa a. (Jezu(sa)) Kryst(us)a)« [w tym: *cialo i krew* (91)] (171); *SDrowa* badz prawa kwy pana nářwego Ieřu kriřta ktorář řbokú yego řwoda wiřlinála. *BierRaj* 20; *SeklWyzn* a3 (2); *SeklKat* X4 (3); *RejKup* ee2; *KromRozm I* G2v (4); *MurzHist* C2 (2); powyedáya/ iż wřlyřcy krzeřciyánye/ [...] řą káplány/ krwyá páná Kryřtuřowá ná kápláńřtwo pořwyęceni *KromRozm III* I4v, D7 (5); *KrowObr* A4v (26); *RejAp* 173 (3); *RejPos* 7v (7); *Pothym zářię*/ o pořywaniu řwiátořci ciałá y krwi Páná Kriřtuřowej/ řłuchác będziemy. *RejPosWiecz*² 90v, 90v [3 r.] (24); *RejPosWiecz*³ 96 [2 r.] (19); że połamáli byli kielichy: w których krew Páná Chryřtuřowá rozdawaná y nořřóná byłá *BiałKat* 326, 168v (8); *KuczbKat* 165 [2 r.] (8); *RejZwierc* 196v; *WujJud* 26v (8); *WujJudConf* 163v; *RejPosWstaw* 22; *BiałKat* B2v; *CzechRozm* 267v; *SkarJedn* A3; *SkarŻyw* 134 (3); *CzechEp* 366; *ReszPrz* 8 (4); *GrabowSet* P2; *OrzJan* 32; *LatHar* 132 (6); *WujNT* 174 (9); Z Trzećiego ganku/ to ieřt grzechu powřzedniego/ zřřępujemy do teyże řadzáwki krwi Páná Iezuřowej *WysKaz* 27, 26 [5 r.] (16).

»krolestwo Pana (Krystusowe a. (Jezu(sa)) Kryst(us)a« = *regnum Domini PolAnt, Vulg* [szyk 71:3] (74): Kroleństwo Páná Krifthułowe między wżemi narody. *LubPs B2 marg, Bv* (37); Fálżywie thedy Papiełz bogáctwa łwoie zowie/ podwyłłżenim Páná Krytułowego Kroleństwa. *KrowObr 33, 23; BibRadz I 308c marg; OrzRozm K2v; LeovPrzep C4v; A tu łie iuż každy íáwnie á íáłnie przypátrzyć może/ co to iełt zá kroleństwo tego Páná á zbáwiciela náłzego RejPos 313, 17 (13); BiałKat 258v; GrzegŚm ktv; KuczbKat 390; WujJud 38; RejPosRozpr c3; RejPosWstaw 42; SkarŻyw 41; NiemObr 7 (5); OrzJan 33 (3); WujNT 2.Petr 1/11; SkarKaz 207b (2).*

»krzest (a. okrczenie) Pana (Krystusow(o) a. Chrystusa« (12): *SarnUzn Fv; BiałKaz G3; Kędy wiedzieć mamy/ że ode krztu Páná Chriftułowego/ [...] áż do męki iego/ liczą trzy láty y trzy miełáce WujNT przedm 32, 12 (9); SkarKaz Oooob.*

»krzyż Pana (Krystusow a. Jezusów, a. Chrystusa« = *crux Domini Vulg* (26): *KrowObr C3 (9); Oná [św. Helena] kazáła ítare Zydy męczyć/ áby powiedzyceli gdcze był zákopan krzyż Páná Krytułow. BielKron 154v; BiałKat 266; KuczbKat 245; BudNT Gal 6/16[14]; CzechRozm 236v; SkarJedn 216; ferce męłkie ná nołzenie Krzyża Páná łwego záraz z męłkim vbiorem oblokłá. SkarŻyw 13, 399 (3); ReszHoz 122; LatHar 735; WujNT Gal 6/14 (3); Tá k mię niechay Pan Bog włpomoże/ y łwięty Krzyż Páná Krytułow [sanancta crux Christi JanSta 486]. SarnStat 554, 561 (3).*

»łaska, miłosierdzie Pana (Jezu(sa) Kryst(us)a a. Chryst(us)owa« [w tym: łaska, (a) miłosierdzie (2)] = *gratia Domini Vulg, PolAnt; misericordia Domini Vulg* [szyk 69:2] (65:8): *RejKup m5 (3); RejKupSekl a7; KromRozm I C2v; Láłka Páná náłłego Iezulá Chrytułá ze włłyłtkimi wámi Leop Rom 16/24, 1.Tim 1/14; BibRadz 2.Thess 3/18 (2); GrzegRóżn C3v (2); SarnUzn F6v; RejAp 196 (2); iż [Jeruzalem] nie poznáło łáłki/ miłofierdzya/ á nawiedzenia Páná łwoiego RejPos 196, 256v (5); BiałKat 21 marg (2); KuczbKat 200; WujJud 101v (4); WujJudConf 94v; RejPosWstaw [21²]v; BudNT Rom 16/27[24] (3); CzechRozm 199v; KarnNap A4 (4); SkarŻyw 136 (5); WerGość 270; LatHar 262 (4); KołakSzczęł C; łámi łię w miłości Bożey záchowáycie/ oczekiwáiąc miłofierdzia Páná náłzego Iefu Chriftá WujNT Iudae 21, przedm 1 (23); SiebRozmył [A4].*

»męka (a. umęczenie) Pana (Krystusowa(-e) a. Jezu(sa) Krys(us)a, a. Krystusa, a. Jezusa, a. Jezusowa« [szyk 108:3] (111): *BierRaj 22; flonce nad przyrodzenijé írod dnia łie zatzmilo/ vkazuiątz ijż łwym obyczáiem pana łwego męki/ ij okrutné łmierci plakáło. OpecŻyw 148v, [127] (4); WróbŻołt ee4 (2); RejPs 164v (2); SekłWyzn B2; RejKup r6; RejKupSekl a7; KromRozm I D3v (3); LibMal 1554/187v; LubPs D3 marg (12); KrowObr 60 (14); LAtá od národzenia Pánłkiego XLV/ á po vmęczeniu Páná Krytułá XII/ rozefłzi łie Apołtołowie á zwolennicy po włzyłtkich kráinach łwiátá BielKron 141v, 140v (4); RejAp 188; RejPos 89v (17); RejPosWiecz³ 96 (2); KuczbKat 240 (3); Bo niewiernym męká Páná Chriftułowá nie iełt pożyłeczna. WujJud 232v, 232; RejPosWstaw [21³]; SkarŻyw 56 (3); StryjKron A; ReszPrz 8; ReszList 146 (3); LatHar 55 (19); WujNT 121 (5); SiebRozmył kt (5); SkarKaz 249a (2).*

»miłofciwy (namiłofciwszy), (prze)łaskawy Pan (Jezus (Krystus))« [w tym: łaskawy i miłofciwy (1)] [szyk 67:11] (75:4): *łiadł miłofciwy pán iezus zá łtol z łwymi zwoleniki ij íádl s niymi vczeńnie rozmáwiałątz. OpecŻyw 44, 35v (25); OpecŻywPrzedm C3 (3); OpecŻywSandR nłb 3; SekłWyzn f4v; gdcyłz miłofciwy pan niekazał ale zakazał przyłięgac SekłKat F2; LubPs V4 marg; RejAp 27v (2);*

RejPos 1 (40); *RejZwierc* 197; *RejPosWstaw* 44; tak iákos ieft mátká przełáfkáwego Pána mego/ mnie grzełznego łáfkáwie [...] przyimi. *SkarŻyw* 120; W okrutney męce fwoiey milczał Pan łáfkáwy *LatHar* 521.

»miły (namilszy) Pan (Jezus (Krystus))« [szyk 46:13] (59): PO dwa krotz pán miły Iezus wypędził kupuiące ij przedawaiące s kołciola *OpecŻyw* [57]v, 14 (32); *OpecŻywPrzedm* C3v; *OpecŻywSandR nlb* 2 (3); *PatKaz I* 18; *PatKaz III* 89v (2); *WróbŻółt B*; *LibMal* 1544/89 (3); *RejKup S*; *KrowObr B4v* (2); ftoi nápiáno/ iz weźrzał miły Pan ná Piotrá/ toż dopiro Piotr płákał zá wyftępki fwoie. *RejPos* 147v, 12v (6); *KarnNap B* (2); *WerGośc* 210; *ArtKanc E7* (2); *LatHar* 384; [jéli] O pánie fwym namilższym świádectwo wydáwác: Iz ieft prawdziwym Bogiem. *SiebRozmyśl* K3v.

»na(j)wysszy Pan Jezus Krystus« (3): zkąd cześć y chwałá naywysżému Pánu Iezufowi Kryftufowi [...] przychodzi *SarnStat* 4 [*idem* (2)], 195 (3).

»namiestnik (a. namiastek) Pana (Krystusow a. Krysta)« = *papież* [szyk 12:1] (13): Rozdzyał fzołty/ o Pietrze świętym Namiáftku Pána Kryftufowym *BielKron* 142; *OrzQuin* L4; *BiałKat* 133v marg; *WujJud* 37 (2); *SkarJedn* 65; *NiemObr* 152 (2); ktorzy y Boży Máieftat háńbią/ y te ftoлицę Apoftoľką/ y namiestniká Pána Chryftufowego zmyflonymi powieściámi do wńzech ludzi hydzą *ReszList* 143, 145; *WujNT* 44 (3).

»Pan nasz, moj« [w tym: *Pan nasz, moj Jezus Krystus a. Krystus Jezus, a. Krystus, a. Jezus* [szyk 535:219] (754)] = *Dominus noster, Dominus meus Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat* [szyk 1318:72] (1272:118); *BierRaj* 20 (2); *PowUrb* +v (2); *OpecŻyw* 6v (14); *TarDuch* A8 (7); *FalZioł* +2; Múliem to wyznać iznałz prawy przodek j ftarżi ieft pan náłz Iefus Chriřtus *BielŻywGlab nlb* 8; *GlabGad O7*; *Dixit dominus domino meo, fede a dextris meis. Rzekł pan panu memu liądż na prawiczach moich.* *WróbŻółt* 109/16, B (3); *RejPs* 100 (6); *SeklWyzn* b4 (3); *SeklKat* B3v (10); *RejKup* m4v (6); *KromRozm I* C2v (3); *MurzNT Matth* 22/44; *KromRozm II* b3v (11); *KromRozm III* B5 (9); *LubPs Bv* (10); *GroicPorz* cc3; ábyłmy poználi łámeo Bogá prawdziwego/ y thego ktorego zellał Iezu Kryftá Pána náłzego *KrowObr* 107v, A2v (24); *Leop* P4 (15); *OrzList* c [2 r.]; *RejFig* Cc2 (2); *BibRadz* *2v (17); *BielKron* 139v (2); *GrzegRóżn* A2v (17); *OrzQuin* D3 (5); *SarnUzn* D6 (4); k czemu też y Kryftus Pan náłz zwoleniki wiódl/ áby nie ná poftawę ále ná wnętrznóść wzgåłd mieli *SienLek* T[tt]4v; *LeovPrzep* E4 (2); ktory [stary zakon] ieft frolższy niżli ten ktory Pan náłz ná miłofierdziu záladzić raczył *RejAp* 18v, AA6 (48); *HistRzym* [39]v (18); Iuż mi też nie ftráłzna áni śmierć/ gdyż wiem iz oná wieczna śmierć ieft przez tego Pána mego złamána *RejPos* 110, A4v [2 r.] (284); *RejPosWiecz*² 92v; *RejPosWiecz*³ 96 [2 r.] (5); *BiałKat* 23v (15); *GrzegŚm kt* (6); pokazáli/ że fłudzy Kościelni ftarác Ńie máią/ áby we wlyřtkich rzeczách náłzego Pána Chriřtuřá figurę y podobieńftwo nořli. *KuczbKat* 240, 30 (8); *RejZwierc* 11v [2 r.] (10); *WujJud ktv* (16); *WujJudConf* 22v (4); *RejPosRozpr* b4v (4); *RejPosWstaw* 21 [2 r.] (19); *MycPrz* II B2v; *BiałKaz* B2v (9); *BudNT przedm* b4v (20); *CzechRozm* A2 (63); *KarnNap* B (7); *ModrzBaz* 85v; Bo iáłne íą fłowá Pána náłzego: kto/ práwi/ zemną nie ieft/ przeciw mnie ieft *SkarJedn* 2, A4v (25); *KochPs* 170; czyńcie co chcecie/ od mego mię Pána Iezuřa nigdy nie oddzielićie. *SkarŻyw* 21, A5v (139); *CzechEp* 8 (34); *CzechEpPORz* * (2); Dla tego fklániam koláná moie/ ku oycu páná náłzego Iezu Chryřtá *NiemObr* 87, 5 (12); *ReszPrz* 8; *ReszHoz* 117; *ReszList* 149 (2); *WerGośc* 207 (5); *WerKaz* 306; *ArtKanc* B3v (21); *GrabowSet* P2;

Piętnaście Paćierzy przydaiemy zá pięć naprzednieyfzych ran/ Pánu nálzemu *LatHar* 508, [+10] (201); *KolakSzczęśl* C; A łkądże mnie to że przyłzła mátká Páná mego do mnie? *WujNT Luc* 1/43, *kt* (132); *WysKaz* 3 (2); *JanNKar* G4v; *SarnStat* 4 (2); *SiebRozmyśl kt* (4); *PowodPr* 34; *SkarKaz* 4b *marg* (66); *GosłCast* 4; *SkarKazSej* 662a (12); *KlonFlis* A3v; On to Iudałz/ ktory tym łłowem wydał ná śmierć Iezufa Páná náłzego *KlonWor ded* **2v.

»Pan niebieski (i ziemski), nieba (i ziemie), z nieba, na niebie« [szyk 9:2] (3:3:4:1): *OpecŻyw* 38v; *LubPs* Z4; *BudNT przedm* c4; Iełli może być Iezus Pánem niebá y ziemie/ chociaż go nie łtworzył. *CzechRozm* *3v, 123 [2 r.]; Wylławiaycie Paná zniebá. *SkarŻyw* 414; Rołkazał Piłat áby był bicżowan/ ten niebiełki Pan. *ArtKanc* D9v, D17; *WujNT przedm* 14 (2).

»objawienie Pana (Jezusa Krystusa a. Chrystusowe)« (6): *RejAp* 4 (2); *RejPos* 274v (3); Gdyż łię iey [prawdy] łam Páweł nie od człowieká/ ále przez obiáwienie P. Chriřtułowe náuczył. *WujNT Gal* 1 *arg*.

»sprawiedliwy (jest) Pan ((Jezus) Krystus); sprawiedliwość Pana Chrystusowa« [szyk 8:5] (8;5): *SeklKat* D4; *KromRozm III* G5; iż tylko Páná Kryřtułá łprawiedliwego mamy załtepcá áłbo rzetznikiem v Oycá *KrowObr* 210v; *OrzQuin* N4v; *RejPosWiecz*² 93v; *KuczbKat* 200; łromotną śmierć podiał/ [...] łprawiedliwy Pán zá ludzie niełprawiedliwe *KarnNap* D4v; áby iásnieyfza potym była na łądzie łprawiedliwość Páná Chriřtułowá. *WujNT* 838, 21 (6).

»śmierć Pana (Krystusowa a. Jezusowa, a. (Jezu(sa)) Kryst(us)a)« (52): *OpecŻyw* Cv; *RejPs* 164v (2); *SeklKat* D3v; *Diar* 70; *KrowObr* 46v (7); *BielKron* 94; *RejPos* 87v (7); *RejPosWiecz*³ 96 (4); *BiałKat* 378v; *GrzegŚm kt*; *RejPosWstaw* [21³]v; *SkarŻyw* 358 (3); *ReszHoz* 122; *ReszList* 146 (2); *ArtKanc* D2v; *OrzJan* 19; *LatHar* 110 (7); *WujNT* 121 (7); vważ/ żeć należy ná cieę/ Pámiętać ná śmierć Páná łwego *SiebRozmyśl* [A4]v; *PowodPr* 35.

»święty Pan (Jezus)« (32): *WróbŻółt* B6v; *LubPs* Z4; Słuchayże co ten święty Pan zá odpowiedź dał Ianowi s. *RejPos* 9v, 12v (29); *RejZwierc* 11v.

»wieczera Pana (Jezusowa a. Krystusowa, a. Jezusa, a. Krystusa)« (7): *Wieczera* milégo pana Iezufa ołtateczná. *OpecŻyw* 89v; *OpecŻywSandR nlb* 3v; *KrowObr* 160; *BielKron* 36; *RejPos* 159v; *RejPosWiecz*² 96; *SkarJedn* 248.

»wieczny (a. wiekuisty) Pan« [szyk 3:1] (4): *BielKron* 132v; *SkarŻyw* 125; Spiewaymyż [...] Pánu temu wiecznemu/ dźiřia národzonemu. *ArtKanc* B16; zá łwoim Hetmánem/ idźmy zá Kryřtułem wiekułftym Pánem. *ArtKanc* K18v.

»wielki Pan« (1): á coźby zá łzaleńftwo/ ábo co zá nádełtość/ miałá mnie [...] ku temu przywieść/ żebym przeciw ták wielkiemu y ták dobrotliwemu pánu miał vftá łwe y pioro wżetecznie rołpułzczać? *CzechEp* 74.

»wola Pana (Krystusowa a. (Jezu) Kryst(us)a)« (14): *KrowObr* 43; *RejPos* 88v (2); *BiałKat* 166 (5); Kto tedy temu vprzeymie wierzy/ iákoź łie iuź ten wżytek nie ma podać w połłuzieńftwo woley Páná Kriřtułowej *RejPosWstaw* [21³]; *ReszPrz* 59; *WujNT* 69 (2); *SiebRozmyśl* [A3]v.

»wszechmogący, wszechmocny Pan; wszechmocność Pana Chrystusowa; Pan jest [jakiej] wszechmocności« [szyk 31:5] (26:7;2;1): przeto chczał łwą mátká uyyącz łpołpolytego praua yako włzechmocny pan *PatKaz II* 72v; *LibMal* 1549/148v; *OrzQuin* N4v; Nie rozumieyże tu áby Pan

nie był tákíey wżechmocności iáko Bog Ociec *RejPos* 314, 39 (27); *BiałKat* 101; *MWilcHist* D3v; bowiem gdy z martwych wítał/ iák Pan wżechmogący/ wieczny nam żywot dał. *ArtKanc* F3v, E19v (3); *WujNT* 143 *marg.*

»zasługa Pana (Krystusowa *a.* (Jezu(sa)) Kryst(us)a)« [*szyk* 42:2] (44): *RejPs* 126; *SeklWyzn* b2 (2); *RejKupSekl* a7; *KromRozm I* O4v (2); *MurzHist* D4; iż tylko iedná załugá iefth Páná Iezu Kryftá/ przed Bogiem Oyem godna y doftoyna *KrowObr* 160v, 46v (6); *BiałKat* 173v (2); *WujJud* 113 (7); *WujJudConf* 55 (2); *BiałKaz* B4; *KarnNap* E (2); *CzechEp* 147 (2); *ReszHoz* 122; *LatHar* [+11] (3); gdyż ono [*grzechów odpuszczenie*] iefth fzczyra łáfká Boża przez załugę Páná Chriftułowę *WujNT* 222, 222 (9); *SkarKaz* 349b.

»żywot Pana (Jezusów *a.* Jezu(sa) (Kryst(us)a))« = *vita lesu PolAnt* (30): *OpecŻyw kt* (4); *OpecŻywPrzedm* C3 [2 r.] (5); Náydziecie też ten żywot pana Iezułow bytz rozdzielony na troie kłięgi *OpecŻywSandP ktv, ktv*; *TarDuch* A8; *BibRadz* 2.Cor 4/10; *RejAp* 20v; *GrzegŚm kt*; *SkarŻyw* 56; Piętnáście táiemnic Żywotá Páná Iezułowego *LatHar* 515, 82 (13); EWángelie máią w łobie hiſtoryą żywotá Páná náłzego Iełufá Chriftułá *WujNT przedm* 31.

Wyrażenia oznaczające lokalizację w czasie wobec początku noery: »czasu narodzenia, przyſcia Pana Krystusa« (4:1): [*Jeruza*] chędołzłíe á ozdobnieyſze nie było/ iedno czáfu przyſcia Páná Kryftułá. *BielKron* 264v; Czáfu národzenia Páná Kryftułá páńſtwo Perłkie było pod Rzymiány *BielKron* 267v, 118 (5).

»od narodzenia *itp.*, wcielenia Pana Krystusa (*a.* (Zbawiciela) naszego); od Chrystusa Pana; po Panie(-u) Krystusie (*a.* Jezusie); po narodzeniu Pana Krystusa« (80:1;10;13;3): *KrowObr* 235v; THo mieyſce [...] trzymáło ſwoię pámięć y imię od národzenia Páná Kryftułá áż do tych czáłow. *BielKron* 284v, A6 [2 r.] (5); mowi o czáſie ábo wieku tym/ ktory ſię po národzeniu Chriftułá Páná záczał/ y kończęć w ludziách będzíe/ áż do dnia ſádnego. *CzechEp* 157.

~ *Z podaniem roku*: »lata (*a.* roku) od narodzenia, wcielenia Pana Krystusa *itp.* [*którego*]; roku od Chrystusa Pana [*którego*]; gdy było po narodzeniu Pana naszego [*ile*] lat; lata narodzenia Pana Jezu Kryſta [*którego*]; po [*ilu*] lat narodzenia Pana Jezu Kryſta; w [*ile a. ilu*], przez [*ile*], [*ile*], do [*ile*] lat po Panie(-u) Krystusie (*a.* Jezusie); po Panie Chrystusie lata [*którego*]« [*szyk zmienny*] (65: 1;8;1;1;1;6:2:2:1;1): *LubPs* A2v; iż [*kościół mediolański*] ſię poddał Papiężowi Rzymſkiemu/ dziewiętemu Stżepanowi po thyfiácu lath národzenia Páná Iezu Kryftá/ y dáley *KrowObr* 30; Gdy było po národzeniu Páná náłzego Iezu Kryftá [Syn]á Bożego Tyfiác y ſiedmnaſćie lat/ tedy Henrycus [C]ełarż zmiáłtá Medyolanu/ niktore ludzi ſwowlne y niepoſłufzne wygnał *KrowObr* 133v; ktore [*wiersze Psalterza*] Mniſzy z fáłżowali/ y drukowác kazáli [...] látá národzenia Syná Bożego Páná Iezu Kryftá. 1531. *KrowObr* 151v; tżyſtość kápłáńſka [...] iefth [...] w kielká ſeth lat/ [...] po Pánu Kryftułie/ y Apoſtolech iego do koſciólá ſwiętego wprowadzoná *KrowObr* 229v, 18v (6); Datá [...] dnia ſiodmego Mieliácá Máiiá. Roku od wcielenia Páná Kryftułowego. 1558. *RejWiz* A8v; Látá od národzenia Páná Kryftułowego 57. NEro [...] zołtał Cełarżem *BielKron* 144v; Dzyáło ſie od národzenia Páná Kryftułá látá 1517. *BielKron* 193, 141 (66); Dan z Krákowa/ dnia 28 Październiká. Roku od Národzenia Kryftá Páná/ 1563. *SienLek* a4v; Święty Ambroży po Pánie Chryſtuſie żył lathá 380. *BiałKat* 241 *marg*; *KwiatOpis* A3; *BudNT przedm* c6v; o wtárgnieniu Litwy z Prufámi do Ruſi/

Roku od Chriftuśá Páná 1103. *StryjKron* 200, 26 (12); *CzechEp* 233; Grzegorz był sześćset lat po pánu Chriftuśie. *NiemObr* 61; Ireneus zacny Doktor/ który we dwu set lat po pánu Chriftuśie żył/ we wízytkim piśmie swoim/ [...] zacność oycowíká wśzędzie zaleca y wyftáwia *NiemObr* 125, 126 (7); *WujNT przedm* 28; Dan Roku od národzenia Páná Zbáwiciéla náńzého. 1594. *SiebRozmysł* [A3]. ~

»przed narodzeni(e)m, do narodzenia Pana Krystusa« (10:2): Kámpidoná álbo Kempten miáfto/ zwano ie przed národzeniem Páná Kryftuśá Wermetá. *BielKron* 286v, 264v (4).

~ Z podaniem roku: »przed narodzeni(e)m lat(a) [ile, kórego], do narodzenia Pana Krystusa jest lat [ile]« (6:2): od skázenia Ieruzálem przez Nábhodnozora/ áż do národzenia Páná Kryftuśá/ ieft lat 589. *BielKron* 110v; porázon ná mieýscu gdzye zowá Ager piñtoricum/ od Káiá Antoniego/ látá przed národzeniem Páná Kryftuśá íšeścdzyeñátego. *BielKron* 130v, A6v (7); czáífem to czyniá/ co oná Sibilla Cumea przed národzeniem Chriftuśá Páná 620. lat Tarquiniuśfowi Rzymfkiemu vczyñiá *StryjKron* A6. ~

Zestawienia: »Pan Krystus, Pan Jezus, Pan Jezus Krystus, Pan Krystus Jezus« = *Dominus Iesus Christus Vulg*, *PolAnt*; *Dominus Christus Vulg* [szyk: *Pan Krystus* (2650:514), *Pan Jezus* (1016:70), *Pan Jezus Krystus i Pan Krystus Jezus* (564:3)] (3164:1086:561:6): *BierRaj* 22; *PowUrb* +3v [2 r.]; Pán Iezus dziecię nañlicznieýffe około matki biegiáñtż czeńto chleba profilo *OpecŻyw* 29v, kt (228); *OpecŻywPrzedm* C3 (7); *OpecŻywSandP ktv*; *OpecŻywSandR nlb* 2 (18); *ForCnR* A3 [2 r.]; *PatKaz I* 9 (4); *PatKaz II* 42v (8); *PatKaz III* 107v (7); *BielŻyw* 127; *MiechGlab* 19 (3); *LibLeg* 8/133v; *WróbŻółt* Bv (106); gdyż ítąd wyrozumiéiá [!] kcżemu íe zñciága prorocztwo Dawidowo/ bowiem ku panu Chriftuśowi. *WróbŻółtGlab* A3v, A4 [2 r.]; *RejPs* 23v (9); *LibMal* 1544/89 (3); *SeklWyzn* a2v (32); atim znakiem y hañlem naznaczeniýfmy ze yeñteýfmy ludem nañzego kxiáżęcía pana Ieśu Chriftuśá *SeklKat* T4v, Cv (78); *RejKup* i7 (2); *RejKupSekl* a2 (4); Abowim wñfyćyćýe yedno w pánye Kryftuśýe Iezufýe. *KromRozm I* Mv, A4 (45); *MurzHist* B2 (33); *MurzNT* A4 (54); Abyýfmy tym mocnyey y ítaley wyerzyli/ íż pan Yezus Kryftus yeñt Syn Bogá *KromRozm II* k, b2v [2 r.] (77); *KromRozm III* A5 (51); *Diar* 45 (9); *DiarDop* 100 (7); *GliczKsiąż* D3 (14); tu ieft Proroctwo o Kriřtu Pánie/ który íe miáñ sñtác [...] głowá Koñciołá íwego. *LubPs* D4v, ktv (79); *GroicPorz* b2v (2); Tákowymi ía tedy/ ktorzy tą poñłáni od Páná Iezu Kryftá nie gárdzę. *KrowObr* 118v, Av (631); Pan Chryřthus ná weñelu z wody wino vczyñił *Leop Ioann* 2 arg, *A3v (36); *OrzList* c2 (7); *BibRadz* *4 (17); *Goski* A5 (4); *OrzRozm* C (20); BArñłomiey w liczbie ízofty Apořtoł/ [...] ílyřżąc o Pánie Iezufie/ przyřzedł dobrowolnie do niego do Ieruzálem *BielKron* 144v, A6 [2 r.] (189); *GrzegRóżn* A4v (15); *KwiatKsiąż* Q3v; *Mącz* 74d (6); tedy to nieprawdá ieft/ áby Ksiáżę świátá tego/ to ieft Dyabeł/ przez Páná Kryftuśá precz wyrzuczón był *OrzQuin* N4, B (35); *SarnUzn* B7 (9); *SienLek* 1; *LeovPrzep* b2 (14); *RejAp* AA2v (10); *GórnDworz* Mm7v; *HistRzym* 3v (3); gdyż íuż mámy pewnego á bárzo kácné⁸⁰ lekárzá íwego Páná Iezu Kriřtuśá *RejPos* 213, 1 [2 r.] (184); Mieřzkánie náńze w Pánie Kryřtu. *RejPosWiecz*² 91 marg, 90v [2 r.] (162); *RejPosWiecz*³ 96 [3 r.] (28); *BialKat* kt (106); *GrzegŚm ktv* [2 r.] (14); A dla tegoć czeńto Piśmo świéte/ podobieñftwem Mañżeńfkim to Bořkie Páná CHriřtuśá z Koñciołem zñczenie/ nam przed oczy kładźie. *KuczbKat* 255, a2 [2 r.] (84); *RejZwierc* 11v (2); *WujJud* b3v (236); Poddánym W.K.M. wiele wierzyć rořkázuiá/ cżego áni Chriftus Pan/ áni Apořtołowie íe⁸⁰ głóřili. *WujJudConf* 6, 4v (66); *RejPosRozpr* b3v (18); *RejPosWstaw* 21 (81); *BudBib*

b (3); *BudBibKaw* A2; *BiałKaz ktv* (32); Láłká wam y pokoy od Bogá oycá nálezego/ y Pána Iefuła Chriřta. *BudNT* 1.Cor 1/3, *przedm* a2 (28); tedy ná tym írodze żydowie błędzą/ gdy przedię imo Iezufa Pána infzego Mefyalfá czekáią. *CzechRozm* 169v, *kt* (252); *KarnNap* A4 (30); *ModrzBaz* 53v (2); *SkarJedn* A7 (15); vkazał mu fię Pan Iezus weśnie/ y obiáwił mu dzień śmierći iego *SkarŻyw* 135, A4v (112); *MWilKHist* A3v (7); *StryjKron* Av (14); *CzechEp* *2v (232); *CzechEpPOrz* **3v; Co iż pińmo iednońtáynie wyznawa/ iż Iezus pan ducha ś. nie z siebie/ ále od Oycá fwego ma *NiemObr* 103, 4 (213); *ReszPrz kt* (49); *ReszHoz* 122 (5); *ReszList* 144 (15); *WerGośc* 208 (6); *WerKaz* 279 *marg* (10); pytařzi ktory to ieft? Iezus Kryřtus Pan/ Bog zařtępow *ArtKanc* K7, A15v (42); *OrzJan* 19 [2 r.] (9); O Nabłogořłáwieńřze mieřłkńnie nawyřřzego miářtá niebieřkiego Hieruzálem: [...] Pokoiu rořkořzy y odpoczynienia Chryřtuřá Pána *LatHar* 595, [+9]v (259); *KołakCath* C; Tám gdje Pátryarchowie y z Oycem Adámem Tryumphuiąc/ iuř weřzy zá Iezufem Pánem. *KołakSzczęřł* D, A4v (7); *RybGęřli* B4v; Skąd znać iż Ian gotował drogę do Sákrámentu pokuty y řpowiedzi/ ktora potym od Chriřta Pána wřtáwiona byřá *WujNT* 129, *przedm* 5 (495); *WysKaz* 7 (4); *SarnStat* 4 (38); *SiebRozmyřł* B2v řp (3); *PowodPr* 9 (16); Co fię tu mowi o tym Synaczku Pánu IEZVSIE, iż rořł w mądrořci y lećiech *SkarKaz* 45b, 5a (147); *SkarKazSej* 659a (4).

~ *Formy przypadków zależnych od Pan Krystus, Pan Jezus Krystus i Pan Krystus Jezus*: Pana Krystusa (608), Pana Jezu Krysta (230), Krystusa Pana (139), Krysta Pana (102), Pana Jezusa Krystusa (101), Pana Jezu Krystusa (27), Pana Krysta (20), Pana Jezusa Chryřta (8), Jezusa Krystusa Pana (1); Panu Krystusowi (158), Panu Jezu Krystusowi (20), Panu Jezusowi Krystusowi (14), Chryřtusowi Panu (7), Panu Krystowi (Krystu) (5); Panem Krystusem (78), Krystusem Panem (20), Panem Jezu Krystusem (4), Panem Jezusem Chryřtusem (1), Panem Chryřtusem Jezusem (1), Panem Jezu Krystem (1); Panie(-u) Krystusie (234), Krystusie Panie(-u) (32), Panie Jezu Chryřtusie (24), Panie Jezusie Krystusie (15), Krystu Panie(-u) (6), Panu Krystusie Jezusie (2), Panie Krystu (1). ~

»Pana Kryst(us)ow(y), Pana Jezusow(y), Pana Jezu Krystusow(y)« [w tym: *Chryřtow(y)* (*Krystow*) (3)] = *Domini Iesu PolAnt*, *Vulg* (1201:147:4); Nięktorzy zwolenicy z łow pana Iezufowych łá fię zgorřfyli. *OpecŻyw* 55v, Cv (7); *OpecŻywPrzedm* C3 (2); *OpecŻywSandP ktv* [4 r.]; *OpecŻywSandR nlb* 3; iako daleko fię odřtrzełiř żywot nař krzeřcianski nie tilko od nauki pana Chriřtowej *BielŻywGlab nlb* 13; *WróbŻořł* E6 (12); *RejPs* 222; *SeklWyzn* a3 (8); *SeklKat* P3 (4); *RejKupSekl* a7; *KromRozm I* F2v (12); ale się řwiat/ o pana Chriřtuřowę krzywdę nierad gniewá *MurzHist* Rv, C2 (10); *MurzNT* 3v (6); *KromRozm II* b3 (8); *KromRozm III* B2v (10); *LibMal* 1554/187v; *DiarDop* 103; *GliczKsiąř* L5; *LubPs* Bv (79); Ktora liczbá/ znařzy iedennałcie zwolenników Pána Kryřtuřowych/ krom Iudařzá *GroicPorz* d2v; Bábilon mátká wielka nietyřřtořci [..] ktora fię nápiłá krwię Świętych/ y krwię męřzennikow Pana Iezu Kryřtuřowych [!]. *KrowObr* 132v, C3 (110); *RejWiz* A8v; *Leop* *A3v [2 r.] (5); *BibRadz* *2 (6); *OrzRozm* F3; przeto od Zorobabel poczynařią być rodzay Pána Kriřtuřow *BielKron* 117v, 3v *marg* (18); *GrzegRóżn* G3v (3); *Mącz* 373d; *OrzQuin* N2 (3); *SarnUzn* A3v (5); *LeovPrzep* C4v (2); *RejAp* Ffv; Iř ci ktorzy łá Pána Kriřtuřowi/ ciáło řwoie vkrzyřzowáli s pořáđliwořciámi. *RejPos* 313v, 13 (32); *RejPosWiecz*² 90v [10 r.] (91); *RejPosWiecz*³ 96 [2 r.] (39); *BiałKat* 21 *marg* (32); *KwiatOpis* A3; *Grzegřm* 42 (3); *KuczbKat* 5 (38); *RejZwierc* 196v; *WujJud* b5v (91); *WujJudConf* 50v (9); *RejPosRozpr* b4 [2 r.] (14); *RejPosWstaw* [21²] (34); *BudBibKaw* Av (2);

BiałKaz E3 marg (3); Bo ia piątná páná Iefułowe ná cíele moiem nołżę. *BudNT Gal* 6/19[17], *przedm* b7 (7); *CzechRozm* 10 (8); *KarnNap ktv* (13); *SkarJedn* 248 (2); *SkarŻyw* A5 (4); *MWilKHist* A4v (2); *CzechEp* 30 [2 r.] (45); *CzechEpPORz* *3; Nayduiemy potym we dwu fet lat/ po czásiech páná Chriřtułowych/ iż Biřkupowie niektorzy Rzymřcy pocżęli fię nád inřze wynořić *NiemObr* 56, 3 (127); *ReszPrz* 10 (31); *ReszHoz* 122 (2); *ReszList* 143 (12); *WerKaz* 284; *OrzJan* 27 (8); O S. Marćie Pánnie y gořpodyniey Páná Chryřtułowey. *LatHar* 466, +2v (57); Anioł zwiářtuie Márie y pánnie wćielenie P. Iefułowo. *WujNT Luc* 1 arg, *przedm* 32 [3 r.] (256); *WysKaz* 26 [5 r.] (17); *SarnStat* 209 (11); *PowodPr* 22 (5); *SkarKaz* 38a (9). Cf *Zestawienia* poniżej.

»dzień Pana Jezusa (Chryřtusa) (a. Jezusow)« = *powtórne przyřście Chryřtusa na ziemię, tzw. paruzja* (3): *GrzegŚm* 63; Podać tákiego řzátánowi ná zámordowánie ciałá/ áby duch zachowań/ w dzień Paná Iefuła [*in die Domini nostri Iesu Christi*]. *BudNT 1.Cor* 5/6[5]; *WujNT 1.Cor* 5/5.

»Zebranie Pana Jezusowe (a. Chryřtusowe)« = *zakon jezuitów* (3): *SkarJedn kt* (2); iáko o tym piękne wywody czyni Křiadz Doktor Iákub Wuiek z Wągrowcá/ á Theolog zebránia Páná Chryřtułowego *WerGořc* 211.

Zestawienia w funkcji nazw řwiąt kořcielnych: »řwięto naroPana Krystusowego; narodzenie Pana Krystusowe« (2;1): obowięzuie fię od tego czáfu ná řwięto Národzenia Paná Kryřtułowęgo [*ad festum Nativitatis Christi JanStat* 449]/ które bliřko przydřdzie [*řlug*] zápláćić *SarnStat* 1255, 1233 (3).

»dzień w niebo wřtápienia (a. wřtápienia w niebo) Pana naszego; w niebo wřtápienie Pana Krystusowe« (3;2): *RejPos* 135 řp; Wdzień wřtápienia wniebo Páná nářzego Iezu Chryřta/ [...] dał mu znać P. Bog przez pořły řwe/ iřz go dnia onego do chwały řwey wzywał. *SkarŻyw* 511; *LatHar* [+2]v; Dřiało fię [...] we Srzodę Oktawy Wniebowřtápienia Páná Kryřtułowęgo/ Roku Pánřkiego 1424. *SarnStat* 1122, 1120.

»dzień zmartwychwřtánia Pana naszego« (3): Ewányelia ná dzień řwięty wesołęgo z martwych wřtánia Páná nářzego *RejPos* 107v; *LatHar* [+2] (2).

Szeregi: »baranek a Pan« (2): iż nářłádowáli Báránká řwego á Páná řwego we dnie y w nocy. *RejAp* 129; *RejPos* 103.

»Pan i (a, abo) Bog; boży i Pana« [*w tym: w formule modlitewnej w LatHar* (10)] = *Dominus et Deus Vulg* [*řzyk* 71:22] (88:5): *OpecŻyw* 26v (4); *Zywot* wieczny ieřt pewna wiadomořć á wřnanie boga/ y páná nářzego Iefu chriřtuřła *SeklKat* R3v; *KromRozm III* B2v; *Leop Gal* 1/3; *GrzegRóżn* D2v; *OrzQuin* G; *SarnUzn* D6 (2); ábyřmy [...] ni w czym innym nie pokłádáli řadney nádzieie řwoiey/ iedno w tobie Pánu á Bogu řwoim *RejPos* 121v, 120v (4); *BiałKat* 351; *WujJud* 149; *CzechRozm* 18v (4); *SkarJedn* A3 (2); Widzę cię iáko Páná y Bogá w wielkim Máieřtaćie. *SkarŻyw* 81, 27 (17); *CzechEp* 178 (3); *NiemObr* 100 [2 r.] (4); *ArtKanc* A14v; *GrabowSet* O3; Pan nářz/ y Bog nářz. *Zdrowář* Márya. *LatHar* [540], 37 (14); Odpowiedřiał Thomařz y rzekł mu: Pan moy y Bog moy. *WujNT Ioann* 20/28 [*řzekłád tego samego tekřtu: OpecŻyw* [170]v, *SarnUzn* D6, *RejPos* 120v, *CzechRozm* 147 [2 r.], *CzechEp* 218, *LatHar* 379, *WujNT* 387, *SkarKaz* 209b]; Iákub/ Boży y Páná nářzego Iefu Chriřtá řługá/ dwiemánařcie pokoleniom ktore řá w rořpřořzeniu/ zdrowia. *WujNT Iac* 1/1, *przedm* 28 (12); *SkarKaz*)(2 [2 r.] (13); *SkarKazSej* 664b (5).

»(i) Pan a (i) brat (a. braciszek)« (3): Czego pirwey nie mieli przodkowie nález/ poki ten Pan á then dobrotliwy bráciłzek nález iefzczé fie był nie zyáwił. *RejPos* 109v, 20; *CzechRozm* 204v.

»Pan a (i) dobrodziej« [szyk 5:1] (6): *RejPos* 87 (3); *KarnNap* B4; *SkarŻyw* 597; one niewiáfty ktore po śmierci takimże kofztem ciáło Zbáwiciela nálezego vczčić chciály: wielką máią w Ewángeliey/ miłości y czci fwey ku vmárłemu dobrodzieiowi y Pánu fwemu/ pochwałę. *SkarKaz* 386a.

»Pan i dziedzic krolewstwa niebieskiego« (1): [łotr na krzyżu] wyznál go bytz pane^m ij dziedzicem krolewftwa niebieskiégo [cf wyżej: wyznawaiątz go bytz bogiem ij krolem] *OpecŻyw* 144v.

»(i) Pan i (a) głowa« [szyk 7:1] (8): *RejPos* 110v (2); *RejZwierc* 178; *WujJud* 122v; *CzechRozm* 176v; [Chrystusa Bóg] panem y głową zboru fwego poftánowił *NiemObr* 104, 97; *SkarKazSej* 672b.

»kapłan a Pan« [szyk 2:1] (3): *LubPs* Z3v; Wiecznie pan á káplán nález ofiáruie próšby nález *RejAp* Ff3; *RejPos* 89v.

»krol a (i) Pan« [szyk 15:10] (25): *OpecŻyw* 144v (2); *LubPs* M3 marg (3); poddaymy fie w kroleftwo tego nálezego nowo národzonego Krolá á Páná nálezego *RejPos* 17, 3v (11); *BiałKaz* Hv; *CzechRozm* 123v (4); odday nas temu ktoremuś nas poślubiá: ábyfmy wfpółem Páná y krolá [!] nálezego bez końca w tey rádości wielbiły. *SkarŻyw* 179, 25; *NiemObr* 174; *WujNT* 669.

»Pan i (a) Krystus (Chrystus)« = *Dominus et Christus Vulg* [szyk 19:2] (21): *KromRozm II* v; o czym Pan á Kryftus nález fwyádczy łam. *GliczKsiąz* F; Niech że thedy wie pewnie wlfyfthek dom Ifráelki/ że go y Pánem y Chryftułem Bog vczynił/ tego Iezufá/ kthoregóćie wy vkrzyżowáli. *Leop Act* 2/36; *CzechRozm* 8v (5); *CzechEp* 149 (9); *CzechEpPORz* **3v; *NiemObr* 120; *WujNT Act* 2/36 (2). [Zawsze przekład tego samego tekstu z wyjątkiem *GliczKsiąz*].

»Pan a (i) Mesyjasz« [szyk 6:2] (8): *RejPos* 34 (6); *CzechEp* 142; iáko tego Páná y Mełfyalzá ná świat zefłanego Zydzi [...] przyiąć niechcieli *WujNT przedm* 31.

»Pan, (i) mistrz« = *Dominus et Magister Vulg* [szyk 15:6] (21): Iż pan y miŝtr nález Iefus Kryftus/ chćyał áby wlfyftek żywot wyernych pokutą był. *KromRozm I* 12; *KromRozm III* D3v; *Leop Ioann* 13/14; Ktorzy [Jan i Jakub] gdy ono Miŝtrzowi y Pánu ich Iezufowi Chriŝtuŝowi goŝpody w Sámáryey dáć niechćiano/ [...] mówią ku niemu: [...] *CzechRozm* 240, 34v (8); *SkarŻyw* A4v (3); *CzechEp* 208; *NiemObr* 118; *ArtKanc* E7; *WujNT przedm* 28 (2); *SkarKaz* 117a (2).

»Pan a (i) oblubieniec« (4): *SarnUzn* Dv [2 r.]; ábych iuŝ [...] ćiebie ktoregom tu zámiłowála Páná y oblubieńcá mego ogláďác mogła. *SkarŻyw* 70, 68.

»Pan i ociec« (1): Niedofitz fie mu widziało bytz nállym pane^m ij lafkawym oytcem/ ale nad to/ z fweé lafki/ chciál fie nam ŝtatz nállym braciłłkiem. *OpecŻyw* 16.

»Pan a (i) odkupiciel« (18): *SeklWyzn* B (3); *SeklKat* O2v; *MurzHist* C2; Czemuŝ wŝędi piŝmo fwięte zowie tego Páná á odkupiciela nálezego tym Báránkiem? *RejAp* 52, 99v (3); *RejPos* 77v (7); *CzechRozm* 198v; *CzechEp* 73 (2).

»Pan a (i) pasterz« (5): *RejPos* 122v [2 r.] (3); *SkarJedn* 157; ábyfmy y my támże w niebie oczymá wnątrznemi/ tegoż páná/ y páfterzá nálezego/ Iezufá Chriŝtuŝá záwždy po práwicy Bożey vpátrowáli *CzechEp* 330.

»Pan i pomazaniec« [szyk 2:1] (3): Ktorego BOG zálecił/ fynem twym miłym obwołał [!]/ Pomázáńcem y Pánem vczynił *CzechRozm* 256v, 11v (3).

»Pan a (i) pośrednik« [szyk 1:1] (2): *RejPos* 116v; ázaľzby tego zániechaľ był Páweľ przypomionáć/ y tym náľzego Iezufa Chriřtufa Pořzednika y Pána zálećić *CzechRozm* 45v.

»prorok a (i) Pan« (3): gdy iuź táki Prorok á táki Pan zyáwiľ fie ná fwiát/ [...] iź iuź ľmierć márna przed nim żadney mocy nie ma *RejPos* 221v, A4v; *SkarŻyw* 596.

»Pan a stworzyciel« (3): Thácyć byli oni Patriarchowye/ Prorocy/ Oycowye/ [...] od Abrámá do Moizelľá/ od Moizelľá do Dawidá/ áż do łámega Kriřta páná á ľtworzycyelá náľlego. *GliczKsiąż* G8v; *RejPos* 13v (2).

»syn (Boży a. Boga) (a. synaczek) a (i) Pan« [szyk 9:6] (15): *RejAp* 100; Thákże theż nád námi rácz wczynić wľzechmogácy Boże á Oycze náľz przez iedyneho Sinaczká ľwoiego á Pána náľzego *RejPos* 182, 11v (8); *KuczKat* 30; *RejZwierz* 11v; *RejPosWstaw* 42; *CzechRozm* A8v; Lecź podobno wtych Synogárdlicách [...] vbořtwo tu ná řwiećie Pána y Syná twego dáiefz znáć. *SkarŻyw* 113; *ArtKanc* T10.

»Pan a (i) zbawiciel (a. wybawiciel)« = *Dominus et salvator PolAnt, Vulg* [szyk 156:2] (158): ij řtanęła [gwiazda] nad domem vkaźuiáťz ijm iź tam był pán ij zbawiciel wřľego řwiata z dziewitżá Mariá ľwá matuchná. *OpecŻyw* 24; *MurzNT* 61; *GliczKsiąż* G8v (2); *LubPs* A3v (7); *KrowObr* 147; *BibRadz* 2.Petr 1/11; *SarnUzn* G8; *LeovPrzep* Hv; *RejAp* 7 (7); Obacźże to/ iź iuź ten Pan á zbáwiciel twoy záľtápiľ á zápláćiľ zá cię wřzytki dľugi twoie. *RejPos* 211, kt (91); *BialKat* 141 (2); *KuczKat* 30 (5); *RejZwierz* 265v; *WujJudConf* 69; *RejPosRozpr* cv; *RejPosWstaw* [41²]v (2); *BialKaz* H; *BudNT* 2.Petr 3/18; *CzechRozm* 45 (4); *KarnNap* Bv (2); *SkarŻyw* 20 (4); *CzechEp* 6 (2); *NiemObr* 3 (6); *ReszPrz* 8; *ReszHoz* 117; *WerGořć* 210; rácz to nam dáć/ áby ten [...] od ćiebie zbáwićielá y Pána náľze⁸⁰ poľwięcony poľt/ wřzyřcy wierni twoi/ ochotnie [...] odpráwili *LatHar* 350; *WujNT przedm* 27 (8); *WysKaz* 13; *SiebRozmyřľ* [M].

Wyrażenia przyimkowe: »przez Pana (naszego) Jezu(sa) Kryst(us)a (a. Krystusa, a. Jezusa)« [w tym: w formule kończącej tekst, zwłaszcza modlitwy (99)] = *per Dominum PolAnt, Vulg* (154): day tho boze oczcze wyechny. przeřz pana náľchego yefu criřta řzyna thwego. *PowUrb* + v, +2; *TarDuch* Dv [2 r.] (5); *SeklKat* C3v (3); *KromRozm II* c3; *KrowObr* 58v (2); *BibRadz* 2.Thess 3/12; *OrzQuin* Y; *RejPos* 61; *KuczKat* 180 (2); *WujJud* a2 (3); *BudNT przedm* a2 (4); *CzechRozm* A8v (2); *KarnNap* C2 (6); y wziął koronę wiernym ľľugom y mądrym nágotowaná. przez Pána náľzego Iezufa Chryřtufa: ktory z Oycem y Duchem řwięty m kroľuie ná wieki Amen. *SkarŻyw* 520, 28 (12); *CzechEp* 6 (3); *NiemObr* 69 (2); *WerGořć* 267; *WerKaz* 306; *ArtKanc* 111 (4); rácz to nam miľořćiwie dáć/ ábychmy [...] zmartwychwřľtánia iego wczeltnictwá doczekáli. Przez tegoź Chryřtá Pána náľzego. Amen. *LatHar* 353, 12 (76); Przeťoć kořćioľ powřzechny wřzytkie ľwe modlitwy ták zawiera: przez Pána náľzego Iefufa Chriřtufa *WujNT* 372; NAořtátek tedy bráćia/ prořimy was y nápomina my przez Pána Iefufa/ [...] ábyřćie fie tym doľkonáley řpráwowáli. *WujNT* 1.Thess 4/1, *Rom* 5/1 (13); *SkarKaz* 205b (4); *SkarKazSej* 670b (4).

»w Panu(-ie) (Krystusie a. Jezusie, a. Jezu(sie) Krystusie)« = *in Domino PolAnt, Vulg* (89): *OpecŻywSandP* ktv; *WróbŻoľt* R8; bořmy nie iedno blizni/ ale teź bracia w panie Chriřtuľię [!] *SeklKat* M4v, Z3; *RejKupSekl* a2; *KromRozm I* Mv; *MurzNT* 93v; *LubPs* A3; *KrowObr* A2 (5); *Leop* 1.Tim 1/12; *OrzRozm* H; *BielKron* 467v; *KwiatKsiąż* Q3v; iź iáko w Adámie wřzyľcychmy byli

pomárli/ ták w Kriřtuřie Pánu řwym wřzyřcy ożywieni być mamy. *RejPos* 137, 19v (3); *RejPosWiecz*² 92v (4); *BiałKat* 190v; *KuczbKat* 5 (6); *RejZwierc* 11v; *WujJud* 45 (7); *RejPosWstaw* 22 (2); *BiałKaz* E4; *BudNT* 1.Thess 4/1; iákobychmy ná on brzeg zwielkimi Bogáctwy przepłynęli: ku vżywaniu kroleřtwá wiecznego/ w Chryřtuřie Iezuřie Pánie nářzym. *SkarŻyw* 131, 595; *ReszPrz* 64; *WerKaz* 286; *LatHar* 59 (2); *KořakSzcześl* D; *WujNT Rom* 6/23 (6); Dan przez ręce vczćiwęgo w Pánu Kriřtuřie [*in Christo JanPrzyw* 11] Oycá Woyćiechá Birkupá Krákorwłkięgo *SarnStat* 889, 121 (32).

A. W bezpořrednim zwracaniu się do Chrystusa [w wořaczu] (669): *OpecŻyw* 90v; Mowięř panie/ Heli heli lamazabatani *TarDuch* D4v, D4v [5 r.]; (*did*) Czart vmawiá Kryřtuřa aby řię niedář zwodzić (-) [...] I dzywno mj barzo Panię Iř ten Lotřzik Fuka namie *RejKup* dd6v, b5v (27); *Leop Act* 7/59[60]; *HistRzym* 127v [2 r.] (3); gdyř nie káždy kto zánim wořa fářeczny m głořem/ Pánie Pánie/ wnidzie do chwały ięgo *RejPos* 190v, 51 (9); *WujJud* 69 [2 r.]; *MWilKHist* E3; *CzechEp* 22 (2); *NiemObr* 113 [2 r.] (4); *ArtKanc* S; O Pánie/ co [...] Ciáloř řwe zá nas wydař *GrabowSet* P3, P2 (3); *LatHar* 148 (4); Przeto Pánie poyřrzy oczyma miłořierdźia twęgo ná mię vtrapioná *SiebRozmyřl* E4v, I.

Panie czego (1): O Meřřyářzu, w ręczę twoie panie poleczam ducha mego/ odkupięř mie panie Boże prawdy. *TarDuch* E3v.

Panie czyj [w tym: moj (78), nasz (38)] (116): *OpecŻyw* 18v (3); *RejPs* 99v (2); *RejKup* cc8v [2 r.]; *SeklPieř* 15; *BielKron* 224v; Nie boy řie moy miły řynaczkę/ tylko s Páwłem záwořay vniżywřzy řerce řwoie do niego: Co mi każeřz czynić moy miły Pánie? *RejAp* 16, 23 (4); *RejPos* 4 [3 r.] (36); *SkarŻyw* 583 (3); Kryřte Pánie nářz przez tve vmęczenie/ rácz nam dáć neđznym řpokoyne řumnienie *ArtKanc* R16v, B18 (10); *GrabowSet* O4; *LatHar* 22 [2 r.] (7); nie przy řie tēz mnie o mōy namillzy pánie przed oycem twoim niebieřkim *SiebRozmyřl* Ev, B2 (44); *SkarKaz* 458a; Sameř leżař/ moy Pánie/ w grobie pořyczánym *KlonWor* 82.

W nawiązaniu do: ty (95), twój (41): *BierRaj* 17 (3); *OpecŻyw* 72v [2 r.] (3); *PatKaz II* 40; Abowiem ty panie wřpomogęř mię y pocieřzyęř mie. *TarDuch* E3v, D2 (6); *WróbŻořt* X3 (3); *RejKup* D [2 r.] (14); *KrowObr* 164v; *BielKron* 224v; *RejAp* 46v (2); *HistRzym* 128; *RejPos* 40v (6); *WujJudConf* 242v; *SkarJedn* 151; Twoy Pánie krzyř ná czořá nářze y ná pierři kładziem *SkarŻyw* 101, 75 (8); *CzechEp* 36; *ArtKanc* C14 (6); *GrabowSet* O4; Tobie Chryřte Pánie ofiáre cźci y chwały oddawamy *LatHar* 99, 25 (51); *SiebRozmyřl* B2v (24); *SkarKaz* 383b; Zeby wđdy po ich řmierci ciářa nie ginęły: Ale w tym tu ogrođzie twym odpocřzyęły; Ktory drogo kupiono zá krew twoię Pánie *KlonWor* 82.

Z dodatkowym okreřleniem rzeczownikowym (w tym teř peryfrastycznym) Chrystusa, zwykle w postaci pořczenia wřpóřrzednego (lub řáncucha pořczenia) lub konstrukcji orzecznikowej (107): *PowUrb* +v; *OpecŻyw* 21v (6); *TarDuch* A2 (5); *WróbŻořt* 117v; *LubPs* hh4v; O Pánie Iezu Kryřte/ Synu Bogá żywego/ tákze to thwoiá nářwięřta krew ieřt tania y wżgářdzona/ v Papieřá Rzymřkiego *KrowObr* 69, 11v (6); *HistRzym* 16; O wřzechmogácy nářz Pánie/ á błogořłáwiony Sámáritanie/ kteryř tu dla nas przyřzedł z dářekich kráin *RejPos* 211v, 3v (4); *WujJudConf* 242v; *RejPosRozpr* c4v; *SkarŻyw* 363 (2); Bářánku Boży nářz Pánie/ przyimi prořby nářze řářkáwie *ArtKanc* I5v, A16v (7); PÁřterzu dobry/ chlebie żywy/ o Pánie Iezu/ rácz řię zmiłowáć náđ námi. *LatHar* 98; O Pánie Iezu Chryřte/ źwierciáđlo řwiáťlořci/ znáku iędnořci/ zwiářko duchowney miłořci *LatHar* 298, 20 (62); *SiebRozmyřl* B2 (6); *SkarKaz*)(2v (2); *SkarKazSej* 683b.

~ W charakterystycznych połączeniach: Panie (któryś jest) alfa i omega, baranku boży (niewinny) (10), biskupie nawyszczy, błogosławieństwo świętych, błogosławiony Samarytanie, bostw o zupełne, Boże (Bog) (i człowiecze) (prawdziwy) (13), chlebie żywy (anjeski) (3), chwała świętych, drogo prosta, dusz ludzkich miłośniku i pomocniku, jasności ojcowska, kochanie serdeczne, korono wesołości, krolu (wieczny, wiecznej chwały, izraelski, nad krolmi, nieśmiertelny i niezwyknięzony, przyjemny i ucieszny) (13), księżę pokoju, kwiatku i owocu panieński, lekarzu narodu ludzkiego, lwie namocniejszy, mądrości nawyższa (przedwieczna) (2), miłości nawyższa, miłośniku dusz ludzkich (pokutujących) (2), mocy królewska, naczynie bostwa, nadzieją zbawienia, naprawicielu narodu ludzkiego, nawyższa dobroci, oblubieńcze matki twej, oczekawanie, odkupicielu (dusz naszych, narodu ludzkiego) (19), odkupienie świata, odpoczynienie wieczne, ofiario święta, ojcie miłosierdzia, owieczko niewinności, ożywicielu narodu ludzkiego (2), pasterzu (dobry, niebieski) (6), pociecho, pokarm duszny, pokoju trwały, prawdo doskonała, prawdziwa macico, prawdziwa światłości, prawdziwa wolności anjelska, przedwieczna mądrości, radości (wieczna) (2), raju rozkoszy, skarbie szczęśliwości, słodkości serdeczna (wieczna) (2), słowo ojcowskie (wcielone) (2), studnio łaski, stworzycielu (9), Synu Boga (boży, ojcowski) (29), synu Dawidow, synu panieński (Panny Maryje) (4), szerokości niewyczerpanego miłosierdzia, światłości narodow (niebieska) (5), uliczko niebieska, wdzięczności dusz ludzkich, wesele anjelskie (myśli naszej) (2), widzenie pokoju, zapłato nasza, zbawiciel(u) (16), zbawienie świata, zdroju miłości, znaku miłości, związko duchownej miłości, zwierciadło światłości (jasności wiecznej) (2), zwyciężco mocny, źródło nieprzebranego miłosierdzia, żywocie (żywoť) duszny (wieczny) (2). Cf też Szeregi. ~

Frazy: »bądź pochwalon(y), chwała tobie Panie (Jezu Chryste); chwalimy cię Panie Jezu Chryste« [w tym: w formule modlitewnej LatHar (18)] [szyk zmienny] (12:11;2): wołay z onymi świętymi tłuźczkami [...]; O moy miły Pánie bądźże wiecznie pochwalon RejPos 87v, 4 (3); CHwalimy cię/ o Pánie Iezu Chryłte/ y błogofławimy tobie LatHar 97; Chwála tobie P. Iezu Chryłte/ któryś opuchłego człowiek/ w dzień święty/ zdrowiem obdárzył. LatHar 538, 98 (22).

»bądź pozdrowion(y) Panie Jezu Chryste (a. Boże)« [zawsze w formule modlitewnej] (14): OpecŻyw 38; Bądź pozdrowiony Pánie Iezu Chryłte/ trzykroć od łzatáná kufzony. LatHar 533, 290 (13).

»(nie) daj (a. racz(y) dać) (mi a. nam) Panie (Jezu Kryste (Kryście) a. Kryste, a. Jezu)« [szyk zmienny] (36): Dáy mi panie miłociwy/ aby twoie pratzowanié/ było dułfe mé zbawienié. OpecŻyw 30v; WróbŻolt G2; RejPos 11 (5); RejPosRozpr c4v; RejPosWstaw 111 (3); Nie day te⁸⁰ Pánie Iezu Chryłte/ áby się wíta moie/ bluznienim imienia twego mázac miály. SkarŻyw 75, 121 (3); Amen wiekuiście/ ráczyłz tho nam wżem dać/ Pánie Iezu Kryście. ArtKanc F4v, A16v [2 r.] (11); LatHar 23 (7); SiebRozmyśl C4 (3); SkarKaz 383b.

»nie dopuszczaj (a. nie racz dopuszczać) Panie« (2): RejKup z4v; nie rácz dopuľzczác miły á wżzechmocny náłz Pánie tákiey myfli do nich RejPos [203].

»Panie (Jezu a. Kryste) (o)broń« [szyk zmienny] (3): TarDuch D5; ty łam miły panie Iefu broń mię od nieprzyjaciól [!] moich. WróbŻolt Y2v; ArtKanc L4v.

»odpuść (a. racz odpuścić) Panie (Jezu a. Kryste, a. Jezu Chryste)« [szyk zmienny] (7): OpecŻyw 21v; SkarŻyw 184; ArtKanc E15v (2); Báránku Boży/ który zgładzałz grzechy światá wżytkiego/ Odpuść nam Pánie Iezu. LatHar 342, 148 (3).

»proszę (prosimy) (cię *a.* siebie) Panie (Jezu Kryste *a.* Jezu, *a.* Kryste)« [szyk zmienny] (27): *BierRaj* 17 [2 r.] (4); *OpecŻyw* 99; *TarDuch* D4v (2); *RejKup* aa4v (2); *KrowObr* 164v; prośzę cie moy Pánie Iezu Kryfće/ przymi dużyckę moię *BielKron* 224v; *HistRzym* 128; *RejPos* 37v; *WujJudConf* 242v; *MWilcHist* F4; prošim cię dziś Kryfće náłz Pánie/ ábyś nas w słowie twym świętym vmocnił *ArtKanc* E20v, C14; *LatHar* 28 (10).

»ratuj mię (*a.* nas) Panie (Jezu)« (2): W godzinę śmierci náłzey/ Rátuy nas Pánie Iezu. *LatHar* 342, 234.

»wybaw (*a.* racz wybawić *a.* zbawić) nas (*a.* mię) Panie Jezu (Kryste)« [*w tym: w formule litanii LatHar* (20)] [szyk zmienny] (26): *TarDuch* D3; rácz mię Pánie IEZU Chryfće wybáwić od nieprzyaścioł zdrowia mego duźnego *LatHar* 5; Przez táiemnicę świętego Wćielenia twego wybaw nas Pánie. *LatHar* 176, 175 (25).

»wysłuchaj (*a.* racz wysłuchać) (mię *a.* nas) Panie (Jezu (Kryste))« [szyk zmienny] (8): *TarDuch* D2 (2); *ArtKanc* P8 (2); Báránku Boży/ ktory zgładzałz grzechy świátá wřzytkiego/ Wyřłuchay nas Pánie Iezu. *LatHar* 342, 206 (4).

»Panie (Jezu (Kryste)) zmiłuj się (nad nami)« [szyk zmienny] (17): *RejPos* 68 v (3); Chryfće zmiłuy fię/ Pánie zmiłuy fię. *SkarŻyw* 358; *ArtKanc* F14 (4); *LatHar* 148 (8); *SiebRozmysł* F.

Wyrażenia: »Panie Boże« (20): Przyřfli anieli w wielkořci ku Panu Iezufu/ a padwřřfy/ dali iemu czeřtz ij chwálę rzekátz. Bądż pozdrowion panie boże náłs *OpecŻyw* 38; *TarDuch* E3v; *RejPs* 99v (2); *LubPs* hh4v; *HistRzym* 76; *LatHar* 20 (14).

»dobrotliwy (nadobrotliwszy) (*a.* dobry) Panie (Jezu Chryste)« (3): Profimy cię dobry Panie/ y dobra Pani/ kthofz nas poiedna s Synem gdy będzie nieprzyaścielem mátká *KrowObr* 164v; *LatHar* 294 (2).

»Panie jedyny (Jezu Kryst(usi)e)« (3): *KrowObr* 11v; Iezu Kryfće królu Pánie náłz iedyny. Wřtápięś sławnie/ k Oycu řwemu *ArtKanc* H2v, B18.

»łaskawy (nałaskawszy) Panie (Jezu Chryste *a.* Jezu, *a.* Kryste)« [szyk 11:2] (13): *OpecŻyw* 141v; (*nagł*) Lotr przyřzedřzy ná kulách. (-) Poniewáłz pánie łákkáwy Nienáyduie fię tákowy. Ktoryćby fię vpodobał Coćby pořelřtwo řprávował. [...] Odpráwięć ia te pořługi *MWilcHist* Gv; *ArtKanc* A16v; *LatHar* 99 (10).

»miłóściwy (namiłóściwszy), miłosierny (namiłosierniejszy), náłutościwszy Panie (Jezu *a.* Jezu Kryste, *a.* Kryste)« [szyk 24:6] (22:7:1): *BierRaj* 21v (2); *PowUrb* +v; O Náłutořciwřřfy panie Iezu Kryfće/ ienęz z znamiony pořmięwaniá dlá mnie řydom przekłętym okázán bytz ráczyles. *OpecŻyw* 132, 30v (5); *RejKup* dd8; Adam z Iewá [...] Iadłcy Iabłka przeciw przykazaniu/ Panie Chriřte miłóřcywy twemu *SeklPieř* 15v, 15; *RejPos* 27v (2); Raczyřz miłóřierny Pánie/ wysłuchać náłze wołanie. *ArtKanc* T12v, A16v (3); *LatHar* 28 (14).

»miły (namił(ej)szy) Panie (Jezu Kryste *a.* Jezu(sie))« [szyk 131:5] (136): Wipadz myli panye Iefu kriřte s řerca mego co řya tobye nyelyuby *BierRaj* 16v, 17 [2 r.] (4); *OpecŻyw* 18v (18); *PatKaz* II 40; *WróřŻółt* X2 (5); A zař yuř tak miły Panię Sentencia twa Zořtanię *RejKup* ee5, b18 (14); *RejAp* 16 (5); *HistRzym* 128 (2); *RejPos* 3v (33); *BiałKaz* D4; *MWilcHist* F4v [2 r.]; Iezu Kryfće Pánie miły/ tyř

wszystkie piekielne siły/ przez mękę swoję poraził *ArtKanc* T12v, L3; *LatHar* 26 (4); O mój namilższy Pánie/ vczyńże téz taką łalkę zemną czáfu godziny śmierci moiéy *SiebRozmysł* D4v, B2 (45).

»nasłodszy Panie Jezu (Kryste)« [szyk 10:2] (12): Panie Jezu násłodłfy [...]/ racz nám odpuścitz grzechy *OpecŻyw* 21v; *TarDuch* D3 (3); O Nasłodłszy Pánie IEzu Chryfte/ Boże prawdziwy/ któryś iest z Ioná Oycá wżechmogącego/ ná ten świat wypráwiony/ ábys grzechy odpuśczał *LatHar* 584, 28 (7); *SiebRozmysł* B3.

»niebieski Panie« (1): IEzu Kryfte Boże wieczny á niebieski Pánie/ [...] rátuýze nas czáfu dżisieýfzego. *ArtKanc* P8.

»święty Panie« (3): A tak wiecznie Swiety Panie Niech twa chwała nieuftanie *RejKup* ee3, dd2 (3).

»wieczny Panie (Jezu Chryste)« (2): *LatHar* 143; Przyczyń fię zá mną grzélzną/ do fyná swoiego/ Bym byłá vczelniczka/ świętych załug iego. Niech pámiátká w mym fercu/ o nim nieuftanie: Co mi zá iéy przyczyna/ rácz dáć wieczny Pánie. *SiebRozmysł* Iv.

»wszechmogący, wszechmocny Panie« [szyk 30:3] (30:3): O wffechmogący panie/ ij gdzie teráz wielmożnoftz twá krolewfká *OpecŻyw* 108; *RejPs* 99v (2); *RejKup* c8v (3); *RejPos* 4 [2 r.] (22); *MWilkHist* F2; day w wiecznym żywoćie/ z tobą krolowanie/ náfz wżechmocny Pánie *ArtKanc* F17v, F10v (3); *LatHar* 143.

»Panie z wysokości« (1): iákoś powinien wzrufzyć myśli fwe/ á wyniść z onymi tłufzczámi/ á wołáć z nimi: Zbaw nas miły Pánie z wyfokości fynu Dawidow. *RejPos* 3v.

Zestawienia: »Panie Jezu Kryste(-usie), Panie Jezu(sie), Panie Kryste, Kryste Panie Jezu« = *Domine Iesu Vulg*, *PolAnt* [szyk *Panie Jezu Kryste* (227:6), *Panie Jezu* (62:4), *Panie Kryste* (13:12)] (232:66:25:1): *BierRaj* 16v (5); *PowUrb* +2 [2 r.]; Przypáls miecz twóy biodrám twy^m krolu krifte panie Iezu námotznieýfły. *OpecŻyw* 35, 72v (14); *TarDuch* D2 (12); *WróbŻółt* G2 (7); Panie Chrifte ráć być fnamy *RejKup* m2; *SeklPieś* 15 (2); *KrowObr* 69 (5); Y kámionowáli Szczepaná wzywáiącego Bogá/ y mowiącego: Pánie Iezufie/ przymi ducha moiego. *Leop Act* 7/58[59]; *OrzList* b3v; *BibRadz Apoc* 22/20; *OrzRozm* P4v; *BielKron* 224v; *RejAp* 196; *RejPos* 22v; *WujJudConf* 242v; *RejPosWstaw* 22v (3); *BiałKaz* G2; *CzechRozm* 199v (2); *SkarŻyw* 75 [2 r.] (16); *MWilkHist* F4; *CzechEp* 36 (2); *ArtKanc* A16v (22); O Pánie Iezu Chryfte/ chwaleć dáię ná krzyżu zránionemu *LatHar* 280, 5 (186); *WujNT Act* 7/59 (2); *SiebRozmysł* B2 (27); *SkarKaz* 8b (4); *SkarKazSej* 683b (2).

»Panie Zastępow« (1): CHwalimy cię/ o Pánie IEzu [...]/ Pánie zaftępow *LatHar* 98.

Szeregi: »Boże i (a) Panie« [szyk 4:2] (6): *SkarJedn* 151; *ArtKanc* P8; Rátuy mię o dobrotliwy IEzu/ Boże y Pánie moy. *LatHar* 234, 212 (3); *SkarKaz* 458a.

»krolu, (i, a) Panie« [szyk 3:1] (4): Pomożyfz nam tedy tego náfz miłóściwy Pánie/ á ty náfz nowo národzony Krolu *RejPos* 27v; *ArtKanc* A16v (2); *LatHar* 239.

»ojcze i Panie« (1): wirwy ya [*duszę moją*] myli Iefu ij náfwyatłfi oycze ij panye fmaq ktore yey fgotowani *BierRaj* 18.

»Panie a synu Dawidow« (2): O miły Pánie á fynu Dawidow/ zmiłuy fie nádemną. *RejPos* 68v, 69.

»Panie a zbawicielu« [szyk 3:1] (4): ZBawicielu náfz a panie: któryś iest prawdziwy Bog y człowiek *RejPs* 64; *RejPos* 34v; *RejPosWstaw* 144 [2 r.].

α. Chrystus jako władca (139) : A ty chcąc być Páná tego sługa/ y Miłtrzá tak ćierpliwego y łkromnego vczniem: przedię/ zuchwálym chcełz być *CzechRozm* 234, 225; (*did*) Luciper [do *Chrystusa*]. (-) [...] Iełliś pan/ idźże do páńłtwá Abo do łwego krolełtwá. *MWilKHist* E2v; *LatHar* 379; *SkarKaz* 551b.

Pan kogo, czego (85): *RejAp* 100; *CzechRozm* 60v; Ktory [...] proroki połyłá (aź do ołtátecznego proroká łyná łwoiego/ ktory iełł głowá y Pánem włzech Prorokow) *CzechEp* 123; Bo on iáko Bog słtawłzy łię człowiekiem/ y iáko Pan zakonu/ grzechy odpułzcza. *WujNT* 212; *SkarKaz* 416a. Cf *Wyrażenia*.

Pan w czym (2): A ty Betlehem [...] z ćiebie wynidźie ten/ ktory Pánem bęđzie w Izráelu *CzechRozm* 177v; *SkarKaz* 122b.

W przeciwstawieniu: »Pan ... namiestnik« (1): Chryłtus iáko Pan [*Kościoła*]/ á Piotr iáko namiestnik. *SkarJedn* 73.

Wyrażenia: »Pan anielski, anjołow« [*szyk* 6:1] (4:3); *RejAp* 197 [2 r.] (3); nocy tey nietylko Aniełłkie [...]: ale tełz łamego Páná Aniołow widzenie miał. Vkazał mu łię P. Iezus *SkarŻyw* 363, 91; (*nagł*) Przed przyięciem nayswięłtźszego Sákrámentu Ciáłá Páńłkiego. (-) [...] Prołzę twey tedy łáłki niełkończony/ [...] Bym Anyełłkiego Páná/ kroluiących Rołkázycielá/ y łprawcę władnących Z tą vczćiwołściá/ łkruchá y miłołściá [...] przyiáł *GrabowSet* O2v; *SkarKaz* 489b.

»Pan nieba« (1): Niewiełz/ iłz [...] w oney mey podłołci/ táki Máiełtat: w oney ludzkiej náturze/ tákie Bołtwo. [...] wźgárdziłeł Páná niebá po ziemi chodźącego *SkarŻyw* 81.

»Pan nieba i ziemie« (13): *SarnUzn* F4v; *RejPos* 86v (4); *CzechRozm* 123 marg; *SkarŻyw* 486; *CzechEp* 231; *LatHar* 208 (2); *SiebRozmyłł* D; Syn Boży mowi: Vczynił mię Bog Pánem włzytkiego niebá y ziemie. *SkarKaz* 551b, 244b.

»panujący Pan« (1): A Potym łie zyáwi pánujący Pan/ ktorego wy czekacie *RejPos* 12v.

»Pan nad pany, panującemi; Pan panow, panujących« = *Dominus dominorum a. dominantium* *PolAnt*, *Vulg* [*szyk* 32:1] (24:1;7:1): *OpecŻyw* [27]v (5); *KrowObr* 49 (2); *Leop Apoc* 17/14; *RejAp* 144 (5); *RejPos* 43v (2); *BudNT* 1.Tim 6/15 (2); *NiemObr* 21 (3); Kryłte zbáwićielu náłz [...] Iac łię tobie w moc dawam [...]/ boł ty łam iełł Pan náđ pány ná wiek wiekow *ArtKanc* L6, B19v (4); *LatHar* 208 (2); *RybGęłli* D4; *WujNT* *Apoc* 17/14 (5); *SkarKazSej* 689b.

»przyrodzony Pan« (1): drugi [*rzáđ ma Chrystus w Kołciele*] iáwny przez łwoie połłáńce/ ktorzy łá iáko oczy iułz zwierzchnie tego to ciáłá/ vkázuiąc wiernym [...] rołkazanie/ pryncypałá y przyrodzonego á łpolnego páná náłzego. *SkarJedn* 58.

»Pan soboty (a. szabatu)« = *Chrystus jako równy Bogu prawodawca; Dominus Sabbati* *PolAnt*, *Vulg* [*szyk* 4:2] (6): *MurzNT* *Matth* 12/8 (2); *NiemObr* 105; Abowiem y łzábátu Pánem iełł Syn człowieczy. *WujNT* *Matth* 12/8, *Mar* 2/28 (3).

»Pan nad łmierćá y żywotem« (1): Anioły mu y przełożeńłtwá podbiwłzy: vczynił Pánem náđ łmierćá y żywotem *CzechRozm* 11v.

»Pan wieku przyszłego« (1): Iáko nam tełz o nim powiedáli: Iłz to miał być Pan wieku przyłżłego *RejPos* 17v.

»Pan wszy(s)tkiego, wszy(s)tkich (*a. wszech*), wszy(s)tkich (*a. wszech*) rzeczy, nad wszystkim, nad wszystkimi, nad wszemi rzeczami« = *omnium Dominus PolAnt, Vulg* [szyk 17:5] (7:4:8:1:1:1); *SeklKat* O3; *GrzegRóżn* D3v; *GrzegŚm* 42; Ale Chryftus lin Boży iednourodzony/ ieft wżyftkich rzeczy Pánem. *BiałKaz* E4v, E4v [3 r.]; *BudNT Act* 10/37[36]; *CzechRozm* 9 (7); *CzechEp* 259 (2); *ReszPrz* 28; Okáz moc fwą IEzu miły/ ktoryś ieft Pan nád wżyftkimi *ArtKanc* L4; *WujNT Act* 10/36 (3).

»Pan wszytkich mocy (*a. możności*)« [szyk 1:1] (2); *RejPos* 72; Pan Iezus [...] Ktory ieft wżyftkich mocy pan *MWilkhHist* D4v.

»Pan wsz(ytki)ego stworzenia« [szyk 7:3] (10): *OpecŻyw* 87 [2 r.] (3); *PatKaz II* 42; Słuchayże iáko fynaczek z wielką pokorą/ będąc wże⁸⁰ ftworzenia Pánem/ ftoi przed ftworzeniem á przed człowiekiem *RejPos* 274v, 171 (3); *ArtKanc* C3v (3).

»Pan wsz(ytki)ego (*a. tego*) świata« [szyk 17:1] (18): *OpecŻyw* 16 (3); bo fyą dzyfz ta poczála wzyuoczye fzwýętey anny ktora ma porodycz pana wżego fzwýata *PatKaz II* 74, 53v; *LubPs* V2v marg (3); *RejPos* 1 (4); *RejZwierc* 192v; *SkarŻyw* 241; *SkarKaz* 38a (4).

»(tak) Pan żywych (jako) i umarłych (*a. pomarłych*)« (4): Dla tego Chryftus vmárł/ y zmartwychwstał: áby był Pánem/ żywych y vmárłych *BiałKat* d2, d2 marg; *CzechRozm* 24; *NiemObr* 44.

Szeregi: »Bog, (i) Pan« (7): *OpecŻyw* 91v; Kryftus prawdziwy Bog y Pan Anyelki. *RejAp* 197 marg, Eev; *CzechEp* 231; *WujNT* 212 (2); *SkarKaz* 519b.

»Pan i dziedzic« [szyk 5:2] (7): *GrzegRóżn* D3v; *SarnUzn* F4v; On go [Ojciec niebieski Jezusa] Pánem y dziedzicem wżyftkiego vczynił *CzechRozm* 203v, 9 (3); *CzechEp* 259; *WujNT* 753.

»głowa i Pan« [szyk 3:2] (5): *GrzegŚm* 42; iż go íobie Bog miedzy innymi fynámi fwemi/ ktorych ma wiele/ ofobliwym ípofobem przez ducha ś. ípráwił/ [...] głową go vczyniwfzy y Pánem wżyftkich infzych dziatek fwych *CzechRozm* 60v, 24 (3); *CzechEp* 123.

»gospodarz i Pan« (1): W ktory [*psalm*] gdy kto weyźrzy iáko ieft o Iezuście Chriftuście/ pod figurą y podobieńftwem Dawidá/ [...] vyźrzy w nim Bogá bogátego gofpodarzá/ y Páná wżyftkiego známieniće opifáne⁸⁰ *CzechEp* 287.

»(i) kroi, (i, a) Pan« = *rex et Dominus Vulg, PolAnt* [szyk 24:23] (47): *OpecŻyw* [27]v (5); *SeklKat* O3; *LubPs* V2v marg (2); *KrowObr* 49 (2); *Leop Apoc* 17/14; *RejAp* 144 (5); przez tegoż Syná fwoiego/ ktoregoś Pánem á Krolem przełóżyć raczył *RejPos* 131, 1 (11); *RejZwierc* 192v; *BudNT* 1.Tim 6/15 (2); *CzechRozm* 124; *SkarŻyw* 486; *NiemObr* 21 (3); *ArtKanc* N20v; *LatHar* 208 (2); *WujNT Apoc* 17/14 (5); *SiebRozmysł* D; *SkarKaz* 122b (2); *SkarKazSej* 689b.

»pryncypał i Pan« (1): *SkarJedn* 58 cf »przyrodzony pan«.

»(i) Pan i siuga (*a. służebny*)« (3): *OpecŻyw* 18v; Christus był y panem y slugą. *WujNT* 85 marg, Xxxxx4v.

»tworca i Pan« (1): iż mátká Boża [...] máiac w żywoće fwoim tworcę y páná wżyftkiego świata: nie podnioflá fie [= *nie wpadła w pychę*] z tego. *SkarKaz* 580b.

β. *Chrystus wobec apostołów* (3) : O iako ífczeńny ij fwięty on dom byl/ w ktorym takowy goftz/ taká czeládka/ [...] byla/ gdzie fie rozmáwiál pán z slugami/ místrz z zwoleniki. *OpecŻyw* 169v.

W połączeniu szeregowym (1): Iáko Chrifthus y według człowieczeństwa był prawdziwie Pánem y Miłtrzem/ y głową Apoštołow *WujNT* 85.

Szereg: »Pan i nauczyciel« (1): ieflim ia Pan y Náuczyciel [*Dominus et Magister*] vmył nogi wálze: tedy y wy powinniście iedni drugim nogi vmywác *WujNT Ioann* 13/14.

c. *Duch Św.* (14): Wyerzymy w ducha S. páná/ á ożywyájącego/ z oycá pochodzącego *KromRozm III C5*; *SarnUzn F8v*; *WujJud* 25v; *LatHar* 91 (3); Pánem zowie Ducha S. (*marg*) Duch S. ieft Pánem. (-) *WujNT* 630, *2.Cor* 3/17 (5).

Pan czego [= *dawca*] (1): Duch ś. [...] nie ieft dárem ále Pánem dárow [*cf* Nie ieft tedy Duch ś. darem/ ále dawcą dárow niebieskich 256a] *SkarKaz* Oooob.

Szereg: »Bog i Pan« (1): w ktorým [*katechizmie*] wyznawłzy wprzod iż Oćiec ieft Bog y Pan: Syn Bog y Pan: Duch Bog y Pan: [...] *CzechRozm* 18v.

A. *W bezpośrednim zwracaniu się [w wołaczu]* (1) :

Wyrażenie: »naświętszy Panie« (1): O Duchu naświętfzy Pánie/ záłmuconych poćiefzenie/ Oddal od nas Duchá złego *ArtKanc* I5v.

d. *O św. Pawle (w innowierczej interpretacji katolickiego kultu świętych)* (1) :

Zestawienie: »Pan Bog [czego]« (1): Święty Páweł on Pan Bog pokoioi/ niechay was poświęći włzyftkich. *KrowObr* 74.

e. *Bóg pogański* (37) : ktora była zbudowálá bálwaná w gáiu (*marg*) Tho był íromotny Bálwan/ [...] Niektorzy mnimáią iż był bálwan kthorego zwano Pan áby był ná połtrách onemu ludowi. (-) *BibRadz 3.Reg* 15/13; *CzechRozm* 6v.

pan czyj (1): Bo pogánin nigdy nie przylięgał íwemu Pánu *RejPos* 74v.

Wyrażenia: »Pan, Bog nad pany« [*szyk 14:4*] (17:1): Otom y ia [...] teraz poznał práwie/ Ze Bog náłz nád włze pány trwa w íwej zacney ławie *LubPs* gg3v, B6v (14); *KochPs* 70 (3); *ArtKanc* 119.

»pan wszystkich rzeczy« (1): Pan [*imię bóstwa*] Páfturski Bóg którego Arcades chwalili/ yákółzto páná włziłtkich rzeczy. *Mącz* [274]d.

Szereg: »bogowie i panowie« = *dei et domini Vulg* [*szyk 5:1*] (6): *Leop* 1.*Cor* 8/5; Abo też łá iácy infzy Pánowie y Bogowie/ nie ták mocni/ wielcy y ítráfzliwi? *CzechRozm* 5v, 5v (4); *WujNT* 1.*Cor* 8/5.

α. *Planeta wpływająca na życie ludzkie* (4) :

pan czego (2): Mars. [...] pan kolery gniewu/ lotroftwa krwi wylewania. *FalZioł* V 51; *Goski kt.*

pan komu (1): Oracz dobry bywa: ktoremu Sathurnus ieft pan z vrodzenia. *FalZioł* V 50v.

pan czyj (1): Saturnus. [...] Pan íekty Sydowskiej [!]. *FalZioł* V 50v.

A. *W bezpośrednim zwracaniu się [w wołaczu]* (5) :

Wyrażenie: »miły panie« (5): *BierEz* P3v; Potym rzekł do niego on bog/ bądź pozdrowion Alexander. Alexander odpowiedział/ ktorys thy ieft miły pánie [*domine*]/ *HistAl* Mv, Mv (3); *BielKron* 147.

2. *Zwierzchnik; dominus Miech, HistAl, PolAnt, Vulg, Mącz, Modrz, JanStat, Cn; princeps Mącz, Modrz, JanStat* (4827) : *BierEz* L2; *OpecŻyw* 86v; *RejWiz* 172; *Leop Is* 49/7; *RejZwierz* 115v; íthądże przełożone zwáli pány y my dziś zowiemy. *BielKron* 336; *KochSat* C; *Prot* A4v; *RejAp* 68; ábowiem

áni Ielenie/ áni Zorawie obieraią ták łobie iednego krolá/ żeby tegoż ządwy pośłufzni być mieli/ y owłzem odmieniáią oni częłto te pány/ iż raz ten/ drugiraz ow naprzod idzie *GórnDworz* Gg2, L5v; iefłize [...] nie łtoifz mocno przy tym Pánu łwoim [...]/ podawaiąc innym pánom wiárę y pośłufzeńtwa łwoie *RejPos* 74v, 74v [2 r.], 167v, 218v [2 r.], [219], 220 (11); Wízyłcy Pána łrogiego/ dobrze łobie ważą. *BielSat* L4v; *KuczbKat* 400; *RejZwierc* 25v [3 r.], 49v, 50v [3 r.], 51, 158, Bbb; *CzechRozm* 123 [2 r.], 251 [2 r.]; *ModrzBaz* 40, 71v; Ale iáko pánowie ięli fię proznowác/ Toż y poddánym záráz poczęło łmákowác *KochDryas* A2v; *KochPs* 95; *CzechEp* 265, 316; *NiemObr* 180; *WerKaz* 283; *BielSjem* 28; *PudłFr* 15; *Phil* G4 [2 r.]; *WujNT* 27 marg, Aaaaa3v; (nagł) Gdy kto powié, iż zły wczynek z rołkazania Pánłkiego wczynił. (–) [...] tákowa łprawá ma byđz przečiwko Pánu y łprawcy tego złęgo wczynku obróconá *SarnStat* 581, 369, 382, 953, 1079; *PowodPr* 76; *SkarKaz* 2b, 206a; *CiekPotr* 77; *CzahTr* 12v.

pan czego (1): áby łie żaden nie łmiał áni pánem áni miłtrzem zwác tego to iego Kołciołá łwiętego. *RejAp* 77.

[*pan komu*: przyłzłifcie ábyłfcie pomagáli Iohannałłowi łotrom pánu *FlawHist* 59.]

pan nad kim (5): Vrzędnik/ woyth/ łłoftys/ pleban Stych káždy chce być nád nim [*prostakiem*] *pan* *RejRozpr* D4v; *RejZwierc* 147v marg, Bbb2v; *CzechRozm* 123, 251.

pan czyj [w tym: *pron poss* (23), *G pron* (1)] (24): *BierEz* F4; *BierRozm* 17; *SeklWyzn* 2; *Diar* 30; *GroicPorz* 14 [2 r.]; *BielKron* 250; *Prot* A4v; *GórnDworz* K6; *RejPos* 168, [219], 231v; *BielSat* M4; *KuczbKat* 400 marg; Pána łwego y powinnołci łwoiey kthorác poruczą bądż wiernie pilen *RejZwierc* 25v; *BudBib Soph* 1/9; *CzechRozm* 251 [3 r.], **v; *SkarŻyw* 441; *WujNT* 801; iefłiby też Burgrábiá/ Podłtárołci/ álbo Pifarz Podłtárołcięgo [...] wykroczył/ [...] tákowego Pan [...] ná gardłó y dóbr iego wzięćie nam wyđác bęđzie powinien. *SarnStat* 1237, 1235.

W połączeniach szeregowych (7): O wielká zrádliwá zlołtz/ łtworzeniję przedalo łtworzyciela/ zwolenik miłtrza/ łługa pana/ czeladnik przyiáciela. *OpecŻyw* 85, 101; *KrowObr* 187; *ModrzBaz* 128; *SkarJedn* 402; *PaprUp* 14; iż nie może być żaden człowiek krolem/ áni pánem/ áni páłterzem áni biłkupem/ áni Apołtołem *WujNT* 669.

W przeciwstawieniach: »sługa (4) ... pan; panem być ... słuchać« (5): v nich káždy chce pánem być á łłuchać żadny *BielKron* 255; *RejPos* 314v; Biłkup łługá nie Pan. *BiałKat* 38v marg, 38v marg; *SkarŻyw* 441.

W porównaniu (1): Słóncze. Miedzy planetami iefł iako pan. *FałZioł* V 51.

Przysłowie: Niemoże nigd dwiema panom służyć *MurzNT Matth* 6/24; *Goski* A13; *SarnUzn* Dv; iż on niechce nigdy łługi thákyęgo/ ktory dwiemá pánom służyć chce *RejPos* 240, 74v, 216v, 217v, 264; *CzechRozm* 241; *CzechEp* 33, 91, 121; SLVGA żaden dwiemá pánom służyć nie może. *WujNT* Bbbbbb4v, *Matth* 6 arg, 24, s. 27, *Luc* 16 arg, 13. [Ogółem 18 r.]

Zwroty: »[być] pod [którym] panem« (1): áby od tego byli łtroże coby káždego pytáli w bronie s kąd iefłh/ [...] álbo pod ktorym pánem *BielSpr* 27v.

»pana mie(wa)ć« (4): *RejJóz* C4; Cuius in ditone aut potestate sunt, Pod kim łą/ którego pána máyą. *Mącz* 428d; *Prot* D3; *SkarŻyw* 206.

»przekładać panem« (1): Rołpomniłz lie rołpomni o nędzny páłterzu/ [...] gdyż cie Pan nie przekłáda pánem w frogości/ ále łługą w łálce á w miłofierdzyu owieczkam łwoim. *RejPos* 314v.

Wyrażenia: »pan przełożony« = *praestes Calep* [szyk 3:1] (4): yłz jaki iełt pan przełożony taczy też bywaią y poddani iego. *SeklWyzn* 2, 2; *CzechRozm* 251; *Calep* 840a.

»pan świecki, doczesny« [szyk 2:2] (3:1): iefly vporni a niepołluzni [*lege*: uporny a nieposłuszny]/ ma iego panu łwiczkiemu opowiedzieć aby go karał *SeklKat* Z2; *RejPos* 144v; *WujJud* 54; *SkarJedn* 35.

»zwi(e)rzchni(-y) (zwierzchniejszy) pan« [szyk 7:3] (10): [*prawo*] Iełth połtánowanie Spráwiedliwóci/ od zwierzchniego Páná/ ná poddane łwoie/ [...] Zwierzchni ten to Pan/ iełt álbo Bog/ álbo przyrodzenie/ álbo człowiek. *GroicPorz* av, a, o3v; *BielKron* 443v; *Mącz* 11d, 435a; *OrzQuin* V2v; *WujJudConf* 151v, 158v.

Szeregi: »(ani) pan albo (ani) mistrz« (2): Cefarz iełt fyn kościelny/ ále nie pan álbo Miłtrz *BielKron* 230v; *RejAp* 77.

»tak pan jako i poddany« (1): Mulier Imperator et mulier miles proverbium, Niewiáłtá hetman/ Niewiáłtá żołnierz/ to yełt tak pan yáko y poddány zá nie obádwá łtoyą. *Mącz* 235d.

»pan albo (a, i) przełożony« = *dominus et superior JanStat* [szyk 3:1] (4): *BielKron* 203v; gdyż on káždemu człeku y káždemu zebrániu przełożonego á páná obiecał dáć wedle łercá iego. *RejPos* Ooo3; *RejZwierc* 97v; *SarnStat* 580.

»pan abo zwirzchni« (1): iż Pan połtánowić raczył w kołciele łwoim łwiyętym iedny Biłkupy/ drugie Proroki/ drugie Doktory/ drugie Ewányelify: ále nie połtánowil ich iáko Pány/ ábo iákimi zwirzchnimi *RejPos* 317v.

Przen (4) : Dwa pánowie łąc naprzod / dwoiá wiárá: Bog y Báál *WujNT* 27, 27; Bo łtan Rycerłki Pánem: włzyłtkie inłze mu hołduią *PowodPr* 77.

Wyrażenie przyimkowe: »pod panem« (1): Ze táka iełt Muzyká/ y tákie łtróny/ Których człowiek łłucháiąc/ iuz áni żony/ Ani dżiatek náwiedzi: ále w niewoli Pod pány łromotnémi wiecznie trwáć woli. *KochPieś* 52.

α. O nie mającym zwierzchnika [w tym: o Bogu (3)] (21) :

Zwrot: »nie mieć pana (nad sobą); przez pana nad sobą być« [szyk zmienny] (7;1): *BibRadz Hab* 1/14; *Sui iuris est*, Iełt wolny nie má nád łobą páná. *Mącz* 179a, 411a; *RejPos* 231v, 261; Bo ten [*Bóg*] włzyłtek łwiát rządzi/ á łam niéma páná. *KochFrag* 41; Iż przyrodzenie y kondycia ludzka bárbzoby rádá przez zwierzchnégo páná nád łobą byłá [*dominatis sibi iugo libenter caruisset JanStat* 1018] *SarnStat* 953; *SkarKaz* 44b.

Wyrażenia: »pan siedzący« (1): wiyęłszy iełt ktory połyła y ktoremu łłuzą/ iáko Pánu łiedzácemu *CzechEp* 181.

»sobie pan« = *nie mający zwierzchnika; anarchos, autonomos, extraordinarius Mącz; adespotos Calep* (7): *Anarchos*, Latine, sine Principe, sine capite, Vel, sine origine. Sobie Pan/ Łożny álbo/ króm porządku. *Mącz* 9a, 22a, 112c, 126a; Mówię [...] o Książętách głównych/ którzy łobie łami Pánowie łą *OrzQuin* Sv; *Calep* 23a; *KlonWor* 78; [*RymszaDeket* 70].

»wolny, swobodny pan« [w tym: wolny i swobodny (1)] (3:2): *MiechGlab* 28; *Mącz* 23c; ilko widziłz Polaków/ tylko widziłz swobodnych Pánów *OrzQuin* Q4v, Q4.

»zupełny pan« (1): iż ten ktho podlega czemu/ iuż nie iest zupełnym pánem. *GórnDworz* Ee5.

a. *Władca, król; rex Miech, Mącz; dominator HistAl, Cn; dynasta a. dynastes, tetrarcha Mącz, Cn; imperator HistAl; monarcha, regnator, regulus Mącz; tyrannus Cn (2852)*: vyeczye samy wálza M. jako bil pyrwyzy Voyewoda pyotr Hospodarem zyemyae Moldawfkiey, a poky bil panem vyego bog czo zapan bil, jako yemv byla volya y mysl z zadnem panem czo są okolo nafzey zyemye chrzełczyanye nyechczial myecz zadnego pokoya *LibLeg* 6/190, 4/26, 6/160, 190v, 7/41, 67v (20); *BierEz* P2 [2 r.]; *MetrKor* 38/502, 46/118, 61/224 [2 r.]; *HistJóz* C3; *KlerPow* 2, 3, 10 [2 r.]; *BielŻyw* 5; *March²* Dv; *MiechGlab* *6, **3, 65, 75; *WróbŻolt* oo2; *RejPs* 25v; *RejJóz* L3v marg, N5v, M7, Q2, Q2v; *HistAl* L8; *KromRozm I N marg*; *KromRozm III* 18, K2; *Diar* 34, 36, 74; *BielKom* A; *RejWiz* 53, 71v; iuż theż ośm Seymow będzie/ zá dżifyeyłzego Páná/ iáko żadna rzecz ná żadnym Seymie vrádzona/ łkutu fwego niewzięła *OrzList* h, i; *LeszczRzecz* A2v, A6; *RejZwierz* 25v, 32v, 41, 54v, 89, 120; *BibRadz* *2v, I 451a marg; *OrzRozm* L3v, L4, L4v; tá ziemiá potrzebuie trzeźwiego páná dla lepfzey czuyności. *BielKron* 275, 81v, [85²] [2 r.], 125, 125v, 127 (40); *KochSat* B; *Mącz* 14c, 89a, 98b, 205c, 258a (8); *OrzQuin* Q4, T4 marg, Y4; *Prot* A4v, D3v [2 r.]; *LeovPrzep* B2v; *LeovPrzepSamb* b3v; Prawa też polpolitego łtrzegł by káždy/ gdyby widział/ iż pan łam/ nicz z niego nie wyłtępuie *GórnDworz* Hh7v, C7, L2v, Ee3v, Ee4, Ee5v [2 r.] (53); *HistRzym* 35v, 40v, 80; *RejPos* A3v, 23v, 130, 191v; *BielSat* G2, G4; *RejZwierz* A6 [8 r.], 34, 40v [2 r.], 41, 41v [2 r.] (70); Po tych włzyłtkich ielzcze węcłzre były Walki miedzy Celárzem Kárłem á Fráncułkim Krolem/ liczby temu niemáłz/ iáko wiele Ludu Krzełcijáńłkiego ci dwáy Pánowie miedzy łobą potrácili *BielSpr* 57, 58, 59v; *BudBibKaw* A2v, A3; *MycPrz* I B3, B3v, B4, Cv, [C]2 [3 r.] (22); *WierKróc* Av, A3v, A4v, B2, B2v; *BiałKaz* H4, K, K3 [2 r.], K3v, L3, M2, M2v [2 r.]; *StryjWjaz* C2v; *CzechRozm* 184 [2 r.], *4, **5v; *PaprPan* B2v, Pv, Q2, Gg3, Hhv, Hh4; záłfte nie káždy wyłtępek ktorego łię przeciwo Pánu dopułzczáią/ [...] będzie wyłtępkem przeciwo máiełtatowi. *ModrzBaz* 81v, 18 [2 r.], 20v, 21 [2 r.], 22, 22v [2 r.] (25); *SkarJedn* 54, 379; *SkarŻyw* 27, 299 [2 r.], 392; *StryjKron* 472, 587, 662, 747; *CzechEp* 55, 425; *KochJez* A3; *NiemObr* 128, 168, 170; *ReszPrz* 73, 107; *KochPam* 83, 84; nie ze włchodu/ Ani czekaymy páná od zachodu: Ten królem będzie/ kogo Bóg miánuie *KochPieś* 40, 8; *GórnRozm* A [2 r.], I2; *KmitaPsal* A2, A3v [2 r.], A4; *KochWr* 16, 35 [2 r.], 40; *PaprUp* A2, A3v, A4, A4v [2 r.], Bv (61); *ActReg* 3v, 4v, 10, 14, 15 (29); *Calep* [872]a; *GrochKal* 2, 19 [2 r.], 20, 21; *Phil* S4; *KochFrag* 43; *OrzJan* 19, 21, 28, 31 [2 r.], 78, 102, 125; *WujNT* Act 25/26; *SarnStat* 117, 156 marg, 193, 918, 987 (12); *KlonKr* A2v, A4 [2 r.], B4, Cv [2 r.], C4 (14); *PowodPr* 20 [3 r.], 42, 44 [2 r.], 45; *SkarKaz* (4, 80a [2 r.], 610a [3 r.]; *VotSzl* B; *CiekPotr* 78; *CzahTr* B4, F2v, H2v, H3; *SkarKazSej* 670b, 674a, b, 690b [3 r.], 693a marg (10).

pan czego [= kraju] (62): *MetrKor* 34/287v, 288 [2 r.], 37/1, 1v [2 r.], 46/117v; *KlerPow* 9; *BielŻyw* 158; łam yełt Svltan Svleyman [...] włchitkiey ziemie Arabłkiey y odzanłkiey y wiele inich panłtw pan. *LibLeg* 11/87, 6/77v, 78 [2 r.], 7/41, 10/62v, 64v, 11/55, 106v; Káliph pan miáłtá/ miał pełnę wieżę Złotá/ Srebrá *BielKron* 267v, 124v, 180, 232, 429v [3 r.], 434v [2 r.]; Tetrarcha, Xiążę álbo ynłzy pan czterech páńłtw/ xięłtw *Mącz* 453a, 349c; *RejAp* CC3v; *GórnDworz* A2; *HistRzym* 34v; *RejPos*

A3; *KwiatOpis* Cv; *BudBib Iudic* 1/6; *PaprpPan* Dd; *ModrzBaz* 22, 104v; *KochPs* 198; *StryjKron* 21, 91; *CzechEp* 329; *GórnTroas* 20, 64; *OrzJan* 53, 75; *WysKaz* 6; *SarnStat* 11, 249, 890, 908, 941 (10); poślął mię do dworu krolewskiego/ do Zygmunta trzeciego Pána dwu wielkich Krolestw *SkarKaz* (2), 551b; *SkarKazSej* 660a, 695b.

pan z czego (1): Był w towarzyŝtwie Książęcia Sálskiego Mauricz syn Henrykułá/ á synowiec Ierzyká Książąt Sálskich/ á pánow z Lipłká *BielKron* 216v.

pan komu (6): *OrzQuin* S; *WujJudConf* 15v; *ModrzBaz* 20; *Paprup* E3; Plato z swoim Socratefem/ czy Atheńczykóm był Pánem? *GostGospSieb* +2v; *OrzJan* 92.

pan nad kim (3): sftalech fię pánem y głową nád ludem Izráelskim *SkarKaz* 83b; *SkarKazSej* 674b, 690a.

pan na czym (2): [*Leszpot*] Hołdowną ziemię Krolá Polłkiego wziął/ y vsiadł Pánem ná Wołóŝzech *OrzRozm* C3; *BielKron* 211v.

pan w czym (5): HElena święta była rodem z Angliey/ niewolnicá Konftancyułá Celárzá/ który ná ten czas pánem w Angliey był *BielKron* 154v, 215v; *KochSat ktv*; *GórnDworz* A2; *BielSen* 10.

pan czyj [= narodu] (3): Pefaites czwarty pan Turkow. *MiechGlab* **4v, **; Gurdzinszky pan then [...] przysthal ku Cessarzowi Tvreczkciemv *LibLeg* 9/53.

pan czyj [w tym: pron poss (299), G sb i pron (26)] (325): *ListRzeż w.* 55; *MetrKor* 34/265 [2 r.], 287v, 288 [2 r.], 288v, 37/1 (13); *March¹ Wiet* Av; *OpecŻyw* 133v, [194]; *KlerPow* 3, 9, 11; *MiechGlab* 2; *ZapWar* 1535 nr 2413, 1536 nr 2492; *BierRozm* 15; *KlerWes* A; *LibLeg* 10/56v, 65, 11/135 [2 r.], 142, 163; *ConPiotr* 30; *HistAl* B3v, N3v; *Diar* 33 [2 r.], 37, 42, 47 [2 r.]; *DiarDop* 117; *GroicPorz* b4v, c2v, g, i2 [2 r.], kv, ii; *KrowObr* 7 [2 r.], 29v; *OrzList* iv, i2; Nie nowinác to Polakom miłowác pány łwe. *LeszczRzecz* A6, A6 [2 r.], A6v; *RejZwierz* 19v, 32, 32v, 55, 56v, 91; *BibRadz* 1.Reg 25/41, 3.Esdr 6/21 [22]; *OrzRozm* A3, I4, P, R4v, V3v; Połłali Czechowie do krolá Polłkiego Iágiełłá/ áby ich panem był *BielKron* 327, 50v, 67, 86, 116v, 124v (45); *Mqcz* 115b, 191d; *OrzQuin* A4v, B2, B2v, Cv, D3v [2 r.] (29); *SarnUzn* A2; *LeovPrzep* D2, E2; *RejAp* 108, 115v; ácz drudzy powiedaią żeby to [...] Alfons krol Arágońłki/ dziad náłzego páná/ powiedzieć miał. *GórnDworz* R2v, A2, B2v, B6, C7, I2v (14); *GrzepGeom* L; *HistRzym* 27v, 46v, 70v, 71v; *RejPos* A3, 298; *BialKat* a2; *RejZwierz* A6, 41v, 44v, 45 [4 r.], 46 [3 r.] (21); *BielSpr* 11v, 28, 38, 69v; *WujJud* 15v, 18v; *BudBib Kaw* A2v; *MycPrz* II A3v; Słyszeliści íprawy Pána wálzego/ ktorých trudno gánić maćie. *BialKaz* M3v, H3, H3v, H4, I, Iv (26); *ModrzBaz* 81v; *ModrzBazBud* π6; *Oczko* A3, A3v; *SkarŻyw* A5v, 258, 389, 392, 428, 429, 573; *StryjKron* 122, 385 [2 r.]; *CzechEp* 33, 336, 400, 421; *NiemObr* 167; *ReszPrz* 68, 74; *ReszList* 112, 188; *BielSen* 17; *BielSjem* 34; *KochPam* 86 [2 r.]; *KochPieś* 15; *GórnRozm* N3v; *KochProp* 6, 7; *KochWr* 33; *Paprup* C2, C3; *ActReg* 23 [2 r.], 24 [2 r.], 96, 106, 114 (13); *Phil* M2; *WujNT* 171; niektóre [artykuły] téż ná nas iáko ná tego/ który iełt iednym oboiého narodu Pánem przypuściwłzy/ [...] *SarnStat* 1011, 8, 116, 119, 186 [3 r.], 189 (27); *GrabPospR* K2v, K4; *PowodPr* 44, 47; *SkarKaz* 39b, 487a [2 r.]; *CiekPotr ktv*, 87; *CzahTr* F2, H; *GoslCast* 7; *SkarKazSej* 666a, 674b, 677b, 687a [2 r.], 693a (9).

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy narodu lub ziemi [przymiotnik + pan (45), pan + przymiotnik (21)] (66): *MetrKor* 34/133, 268, 37/2, 2v, 3v (8); na tey górze [...] iełt grod drzewiany

dolżyć lzyroki kthory Litewfzczy panowie zbudowali. *MiechGlab* 6, *6 [2 r.], *6v, *7v, **3, 69 [2 r.]; *LibLeg* 6/114v, 11/106v; *ComCrac* 11; *SeklWyzn ktv*; *HistAlHUng* A3v; *MurzNTSekl* A2; *UstPraw* Kv; *RejZwierc* 29v; *BielKron* 104, 121, 251, 284, 343, 369; Qui tum Syracusis magistratum habebat, Który na ten czas był pánem Syrakuskim/ który rádźił Rzeczą poľpolitą. *Mącz* 204b, 163b; *OrzQuin* Q4; *WujJud* a2; *BudBib Iudic* 1/5, 7; *BialKaz* K3v; *PaprPan* E, Ff4v, Hh4v [2 r.]; *SkarJedn* 375; *StryjKron* 260 marg; My Władydław/ z łáki Bożey Król Polłki/ [...] Książę nawysłze Litewłkie/ Pomorzki/ Rułki/ Pan y Dźiedzic *SarnStat* 886, 8, 218, 368, 381, 889 (22); [*Bolesław Chrobry*] Przypędził w trybut Pruły z Pomorzány, Y hárde łkrocił, Czelkie, Rułkie Pány. *KlonKr* Cv.

W połączeniu z imieniem i niekiedy z liczbą kolejną imienia [pan + imię (126), imię + pan (8), imię i liczba + pan (6), pan + imię + liczba (3)] (143): *MetrKor* 34/268, 287v, 288 [3 r.], 37/1, 1v [4 r.] (16); *MiechGlab* *6 [2 r.], *6v, *7v, **3, 2, 69 [2 r.]; *LibLeg* 6/114v [2 r.], 158v [2 r.], 160; *SeklWyzn ktv*; *HistAl* B3v, N3v; *MurzNTSekl* A2; *KrowObr* 7, 29v; *BibRadz* *2; Po śmierci cnotliwe⁸⁰ páná Henryká zábitego od Tátar/ wybráli łobie máli Polacy zá páná fyná iego Bolesłáwá łyłego *BielKron* 361, 125v, 156v, 239v, 361, 363v, 364, 369; *KochSat ktv*; *GórnDworz* A2; *GrzepGeom* L; *RejZwierc* 45; *BielSpr* 28; *BialKaz* 14v; *GórnRozm* Av; *ActReg* 106; *OrzJan* 3; CLá wzyłtkie/ po śmierci páná Władydławá Oycá náłzého/ [...] dáné [...] nikkzemne bydź czynimy *SarnStat* 67, 8, 10, 35, 41 [2 r.], 65 marg (89); *KlonWor* 7.

W połączeniach szeregowych (21): *HistAl* L3; Bo tego łobye żadny pan/ kfyżę/ krol/ áni Cefarz nigdy nye przywłáfczał/ áby kogo biłkupem czynił *KromRozm III* 18; *KrowObr* 186v; *BibRadz* *2; *OrzRozm* G4v; *BielKron* 180v, 246v; *Mącz* 230c; *GórnDworz* Gg8v; *BialKaz* H3v, M2, M4v, N; *CzechEp* 51; *OrzJan* 63; *SarnStat* 9, 13, 890; *PowodPr* 76; *SkarKazSej* 666a [2 r.].

W przeciwstawieniach: »pan ... stróż (2), tyran (2), lud, niewolnik, poddany, szlachta i pospolstwo, wydawca Rzeczypospolitej« (9): *BielŻyw* 85; *DiarDop* 116, 117; s páná iáko z głowy/ á s flácty/ y s poľpolítwá iáko s członkow/ łtánęłoby cáłe iedno ciáło *GórnDworz* Hh5v, Q7; Bo niegodźi fię nikomu lámemu mieć práwá łwoiey mocy: byłáby to rzecz tyránná/ nie dobrego Páná. *ModrzBaz* 101, 108v; *PaprUp* E3; *OrzJan* 53.

W porównaniach (8):

~ *Jako compavatum* (7): *RejJóz* L3v; *GórnDworz* Hh5v; ABowiem pan káždy v poddánych łwoich ieft iáko mądry lekarz v chorych łwoich. *RejZwierc* 44v; Pan zły iáko łłup głuch. *RejZwierc* 45v marg; Dąb bez żołędziu gdy łtoi niemáły/ Práwy pan ziemłki w łwych łpráwách niedb[áły] *RejZwierc* 226, Bbb; iáko płczoły/ w koło łwego páná Straż dźierzém *KochPieś* 15.

Jako comparandum (1): iáko ow mądry pan ktory w záburzonym pánłtwie łwym rzeczy bácznie włpakaia/ [...] ták tá cnotá/ nie czyniáć gwałtu żadnego człowieczey woli [...] przywiedzie iá do łtáteczney dumy *GórnDworz* Ff6v. ~

Zwroty: »da(wa)ć pana, za pana« [*szyk zmienny*] (11:3): połłali do Henriká Cefarzá/ áby im dáł fyná łwego Ianá zá páná *BielKron* 326, 238v, 318, 351; *Prot* A4v; Trzeba páná Bogá o to prołić/ áby nam dobre cnotliwe pány dáwał *GórnDworz* I2v, Gg2; *RejPos* 130 marg; *MycPrz* II A4v; *SkarJedn* 375; *GórnRozm* A3v; *KmitaPsal* A3v; *SkarKaz* 611a; *SkarKazSej* 695b marg.

»[jakiego] pana, [kogo] za pana mieć« [szyk zmienny] (9:5): *MetrKor* 34/265; *RejZwierz* 84; *BielKron* 291, 318v, 340v; *OrzQuin* Q4; *MycPrz* I C3; *BiałKaz* I; *PaprPan* D3v; póki Polłká miała Pány rządne/ taka więc y flächta bywała. *KochDryas* A2; widziałam Tyrána/ Którego miała Oyczyzná za Pána *ZawJeft* 8; *SarnStat* 992; *KlonKr* F4; *SkarKaz* 7a.

»pana (nad sobą) mie(wa)ć« = *dominum habere Vulg*; *principi subici Modrz* [szyk zmienny] (25): *GroicPorz* f4; *Leop* 3.Reg 22/17; *RejZwierz* 32; *BibRadz* 3.Reg 22/17, I 456a marg; *OrzRozm* D3; co wam lepiej ieft/ y mieć nád łobą liedmđzyefiat pánow czyli iednego. *BielKron* 50v, 116, 209v, 263v, 326v, 437v; *GórnDworz* Gg; *RejPos* 243; *BielSpr* 69v; *PaprPan* Gg3; *ModrzBaz* 92v; Połoczanie (gdy fię w tym Hlebie ołtáteczny potomek Xiążąt Połockich z Litwy zámknął/ bo bez potomstwa vmął) poczeli łobie po łtáremu wolno żyć/ y wieczami fię ładzić/ á Pána nád łobą niemieli. *StryjKron* 275, 285; *PaprUp* A4v; *GórnRozm* A3v; *ActReg* 30; *SkarKazSej* 671b, 672b [2 r.].

»panem, za pana naznaczyć« [szyk zmienny] (2:1): *KmitaPsal* A5v; wżitkich wobec łtanow profil abi Sina iego połmierci iego Panem naznatzeli *PaprUp* C2v, B3.

»pana, za pana, panem ob(ie)rać (a. wybrać); obieranie (a. wyb(ie)ranie) pana; za pana wybrany; panem obran; pan obrany (a. wybrany)« = *electus dominus Modrz*; *electio domini JanStat* [szyk zmienny] (25:15:1;15:2;2;2): *Diar* 87; *LeszczRzecz* A6; by ná was tak nieprzyłżo iáko niegdy ná záby/ ktore łobie Boćianá za páná obrály. *BielKron* 318v, 130, 299v, 341, 342v, 353 [2 r.] (10); *KochZg* A3; *OrzQuin* Pv; *GórnDworz* Y3; *RejZwierz* 249; *MycPrz* I kt, II A3; *WierKróc* A3, Bv; *PaprPan* Fv, O4; *ModrzBaz* 25, 48; *StryjKron* 345, 512, 592 marg, *GórnRozm* A [5 r.] Av [3 r.], A2, A2v, A3; *PaprUp* C3v, C4v, D2 [2 r.], D2v, E2, E2v; *ActReg* 30, 32, 40, 43 [2 r.], 49; iż naród Polłki y źiemie dawné Koronné obieránié Páná zówždy wolné mieli *SarnStat* 1001, 14, 65, 117, 120, 989 marg, 1000, 1021; *KlonKr* A4v, C4.

»panować nad pany« (1): [*papa* = *papież*] dobrze ieft názwány. Bo fię pásie z wiela pałz/ pánuie nád pány. *CzechEp* 425.

»panem postawić, postawion; pana stawić; za pana ustawić« [szyk zmienny] (2:1;1;1): *BielŻyw* 158; *BibRadz* *2; *BielKron* 388; iż żadne krolełtwo wolne/ ná to żadnym právem obwiázane nie ieft: iedno wedle potrzeby łwey y zwyczáiu pány łobie łtáwi *SkarJedn* 202; *SkarKazSej* 674b.

»za pana przełóżyć« (1): Brátá iego Wizesławá odbitego z więźienia/ ná Kijowłką Stolicę za Páná łobie przełóżyli *StryjKron* 180.

»służyć panu« [szyk zmienny] (2): Rad będzie káždy łłużył Pánu tak rządnemu. *Prot* D4; *KochFr* 84; *CiekPotr* 87.

»(u)czynić, udziałać panem« [szyk zmienny] (2:1): *BielKron* 367; Przyłzedł čás łmierci Theodoná książećia: przy ktorey záwołał łobie łyná łwego Theodebertá: y czyniac go po łobie pánem/ polecił mu/ y rołkazał/ áby Ruperta Biłkupá w wżytkim łłuchał *SkarŻyw* 231; *SkarKaz* 551b.

»wyznawać (a. przyznawać) za pana« [szyk zmienny] (5): *Diar* 87; iż káždy nowy Prufki Miłtrż/ ma łzołtego miełiacá przyłstepić przed Krolá Polłkiego/ á przez przyłięgę ma go wyznawać za páná *BielKron* 232, 231 [2 r.]; *ActReg* 48.

»za pana wyzwolić, wyzwolon« (1:1): pythał ich kogoby łobie za páná wyzwolili po iego łmierci. *BielKron* 327v, 321.

»za pana wziąć (a. przyjąć), brać, wzięt(y) (a. przyjęty); pana wziąć, brać; wziąć panem; wzięcie pana; pan wzięty« = *in dominum acceptare a. assumere, in principem acceptare a. recipere JanStat, JanPrzyw; dominum assumere JanStat [szyk zmienny] (20:1:3:10:1;1;6;1): LibLeg 9/50v; MetrKor 61/224; BielKron 300, 303v, 318v [2 r.], 322v; MycPrz I B3, B4v, C3 [2 r.], [D], II A [2 r.] (18); Załz to nie wielką łławą Tyranną wziąć Panem WierKróc A4, A3v, Bv, B2 [2 r.]; BiałKaz 14; PaprPan Gg4v; kogo obierze on łtan/ tego inni poddani rǎdzi nie rǎdzi przyjąć zǎ Pǎnǎ mułzǎ GórnRozm A; PaprUp B3v, L3v; SarnStat 882 [3 r.]; 993, [994]; KlonKr A2v, E3, E4v.*

Wyrażenia: »bogobojny, pobożny, Boga bojaźliwy pan« [szyk 5:4] (6:2:1): Nędzne to było takie pǎnowǎnie/ ǎ iǎkiego bogoboinemu pǎnu namniey nie potrzebǎ GórnDworz Gg7, Ee3, Gg2v; SkarŻyw 356, 389; KmitaPsal A3v; PaprUp Bv; SkarKazSej 666a, 693a.

»panowie docześni« (1): Tǎk dziś haeretykowie pochlebuiǎc pǎnom docześnym ǎby ich kǎcerstwǎ bronili/ [...] WuǎNT 170, 121, 278.

»pan dziedziczny« [szyk 10:3] (13): MetrKor 34/265 [2 r.], 37/2 [2 r.]; GroicPorz o2v; OrzQuin Pv, P2 [2 r.]; StryjKron 492, 707; iǎko kiedyby Krol Polłki/ bęǎc dźiedzicznym Pǎnem Kroleństwǎ Szwedłkiego/ offiǎrowǎł chudemu łłǎchćicowi tutecznemu Arcybiskupłtwo Vefǎłłkie we Szwecyey WysKaz 6; PowodPr 20; SkarKaz 2b.

»elekcyja pana« (4): przecię niemamy nawet ywolney Electiey Pana ActReg 31, 30 [2 r.]; SarnStat 15.

»jeden, jedyny pan« = *monarcha Mǎcz; unus princeps Modrz; unus dominus JanStat [szyk 36:2] (37:1): Diar 85; BielKron 9v, 116 [2 r.], 436v; 230c; OrzQuin C4; Ieden Lud/ gǎdzie iednegowłzyłcy Pǎnǎ mǎiǎ. Prot Av; GórnDworz Gg, Gg2v, Kk5v; RejZwierc 247; StryjWjaz A3v; ModrzBaz 92v, 100 [3 r.], 125v; SkarJedn 202, 374, 375; PaprUp A4v; SarnStat 116, 118, 1001, 1011 [4 r.], 1012 (11); SkarKazSej 672b [2 r.], 677b, 684b, 691b.*

»pan katolicki« [szyk 1:1] (2): SkarJedn 382; gdy Cefarz Theodozyus Kǎtholicki y łwięty pan nǎłtǎł SkarKazSej 687b.

»pan(owie) krześcijański(-scy), krześcijaństwa« [w tym: pl (82)] = *Christianus dominus a. princeps Modrz [szyk 101:24] (124:1): [z listu sułtana tureckiego do króla polskiego] Vyłcie pan chrzełczyanłky wmełzyǎłzowey vyerze. myędy włłłthkyemy chrzełczyanłkyemy pany pan sthary, y mandry y bogathy Polłkyey zyemye LibLeg 7/40v-41, 6/190v, 191v, 7/10v, 67v, 68 (55); MurzHist E3v; Diar 27; [Bułgarowie] łłyłzǎc o niezgodzye pǎnow Krzełciǎłłkich/ zwłǎłzčǎ Cefǎrzow Konłtǎntynopolłkich/ rułzyli fie s łwyc mieyłc BielKron 170v, 56, 183 [2 r.], 187v, 188v, 189 (30); GórnDworz li4v; RejPos A3; BielSpr 57, 57v, 58 [2 r.]; BudBibKaw A2v; WierKróc A3v; BiałKaz L4v; ModrzBaz 48v, 89, 127v; ModrzBazBud π6; SkarJedn 135, 185, 201, 202; SkarŻyw 317, 517; StryjKron 121, 290, 722, 762; NiemObr 176; KmitaPsal A5v; PaprUp C4v, I3, L2; OrzJan 10, 130; LatHar 96, 627, 745; LatHar C; SkarKaz 456b; VotSzl B2 [2 r.]; SkarKazSej 691a.*

»pan miłóściwy (namiłóściw(iej)szy), łaskawy (na(j)łaskawzy), [jest] dobrotliwy« = *dominus gratosus a. gratosissimus JanStat [szyk 47:15] (50:10:2): ListRzeż w. 55; dokand by krol yego myłółcz też pan nǎłz namyłółczwyeyłzy, sthobǎ walka wyodł MetrKor 37/1v, 34/287v, 288 [2 r.], 288v, 37/1, 1v [2 r.], 38/285; March¹ Wiet Av; OpecŻyw [194]; KlerPow 3; ZapWar 1535 nr 2413, 1536*

nr 2492; *LibLeg* 10/154, 11/9v, 135, 163; *ConPiotr* 30; *Diar* 42; *GroicPorz* g; *OrzList* iv, i2; (*nagł*) *Sigifmundus Augustus*. (-) [...] A choć Pan dobrotliwy/ wždy nie każdy boi. *RejZwierz* 48v; *OrzRozm* P; *BielKron* 393; *OrzQuin* A4v, K2v, K4 [2 r.], N4v, Pv (10); *SarnUzn* A2; *GórnDworz* A2; *RejPos* A3; *BialKat* a2; *RejZwierc* 45; *WujJud* a2, b3, 15v, 18v; *WujJudConf* 15v, 18; *BudBibKaw* A2v, A4; *ReszPrz* 112; *Paprup* F2; *OrzJan* 3; które [nadania] nam przez rzeczoné pány łáfkáwé Wládyłáwá Królá Polłkiégo y Alexándrá Wielkiégo Książęciá Litewłkiégo łczodrobliwie łá nádáné *SarnStat* 998, 8, 993, [994], 997 [2 r.]. 998, 1123; *CiekPotr* ktv.

»pan możny (najmoźniejszy), mocny« [szyk 5:5] (9:1): *BibRadz* *2; *BielKron* 410; *KochSat* ktv; *GórnDworz* A2; *MycPrz* I Cv, [C2]v; *WierKróc* A4; *Paprup* Cv; *NiemObr* 169; Iáko tu do Korony, po odieździe Krolá Henryká, kilká pánow możnych połły łwoie Polłáto *CiekPotr* 88.

»najaśniejszy pan« = *serenissimus dominus JanStat* [szyk 53:3] (56): *MetrKor* 32/287v, 34/268 [2 r.], 288 [2 r.], 37/1, 1v [2 r.] (12); *LibLeg* 6/114v [2 r.], 158v [4 r.], 11/9v; *GroicPorz* b4v, c2v, i2; *BibRadz* *2; Krol Polłki/ náłz Naiáfnieyłzy Pan/ zá łáfká Bożá bárzo wyłwiebodzon będzie *LeovPrzep* D2; *SarnStat* 41, 346, 381, 383, 482 (32).

»na(j)wyźszy pan« = *princeps supremus JanStat* [szyk 2:1] (3): *Calep* 90a; *SarnStat* 950; oney Rzeczypołp: łwieckiey dáł wrzędniká Moyzełzá/ ktory był káplánem/ [...] y záraz był y krolem ábo nawyłłzym pánem *SkarKazSej* 678a.

»pan niezwyćężony« [szyk 1:1] (2): *BielKron* 254; będziełz w wielkiey przyiázi w niezwyćężonego Páná náłzého Iulianá *SkarŻyw* 428.

»obcy panowie« [szyk 4:1] (5): *CzechRozm* 141; *SkarKaz*)(2v; *CiekPotr* 49; Druga wolność obcym pánom nie łłużyć *SkarKazSej* 692b marg, 659a.

»okoliczni panowie« (1): nie byłá [!] táka chćiwość zá niego [*Piasta*] okolicznych Pánów ná pánowánie Páńłtwá Polłkiego. *MycPrz* II B.

»oświecony pan« = *serenissimus rex JanStat* (2): mocá Oświeconego Páná náłzého Krolá Iego Mił: [...] gáię wam Sąd wielki *GroicPorz* i2; *SarnStat* 194.

»pan a pan« (12): *MetrKor* 34/268; *LibLeg* 6/114v, 158v [2 r.], 160; Naiáfnieyłzemu Krolowi/ panu a pánu Zigmuntowi Augułtowi *SarnUzn* A2; IA N. Przyięgam: iż Naiáfnieyłzemu Książęciú/ Pánu a Pánu [*Principi et Domino, Domino JanStat* 269] N. Krolowi Polłkiemu/ będę wierny *SarnStat* 35, 482, 1019 [2 r.], 1020, 1085.

»Pan nad pany (panmi), panow« = *Bóg a. Chrystus jako władca wszystkich władców; Dominus dominorum Vulg, PolAnt; Dominus dominantium Vulg* [szyk 51:2] (42:11): STworzicyelyu nyeba ij zyemye krolyu nad krolmy panye nad panmy *BierRaj* 18v; *OpecŻyw* [27]v, 72, 87, 91v [2 r.]; *RejPs* 74, 140v, 202v; *GliczKsiąż* C3v; *KrowObr* A4, 49, 241v; *Leop Apoc* 17/14; *GrzegRóżn* Nv; *SarnUzn* A3; *RejAp* 144, 145, 160v, 161v [2 r.]; *HistRzym* 101v; *RejPos* 43v, 168, 191v, 228, 243v; *RejZwierc* 69; *BudNT Apoc* 17/14; *CzechRozm* 3v, 5v [2 r.]; *CzechEp* 249; *NiemObr* 21, 157; *ArtKanc* B19v, K13, L4v, L6, N20v, VI3; *LatHar* 208; *GrabowSet* O2v; *RybGęśli* D4; iż [*Baranek*] iefł Pánem nád pány/ y Krolem nád krolmi *WujNT Apoc* 17/14, *Apoc* 19 arg, 16, Xxxxx4v, Aaaaaa3v; *SkarKaz* 489b; *CzahTr* G4 [2 r.]; *SkarKazSej* 689b.

»pan nad pany, panow« [o papieżu] [szyk 4:1] (4:1): A wżákofz może káždy obátzyć/ iż pod tym Tytułem [*Serous servorum Dei*] iefł Pan nad pány. *KrowObr* 6v, 11, 26v, 33; *CzechEp* 335.

»pan nad pany, nad panującemi« [tytuł władców pogańskich, tatarskich, tureckich] = *dominus dominantium HistAl* [szyk 14:2] (15:1): Iam nad pani pan [...] yam Corona y Stolyecz hwżrephow. [...] Romelŕky. Anotholŕky. wakaramanŕky. Romsky [...] *MetrKor* 46/46v, 46/175; Dárius krol nád krolmi y pan nád pány rodić floneczny/ ktory íwieći weŕpołek s Perskiemi bogi/ fluzebnikowi náŕzemu Alexandrowi opowíadamy. *HistAl* C3v; Krolowi nád krolmi wielkiemu/ y pánu nád pánującemi Alexandrowi Arifthoteles fluzbę fwoię opowíada. *HistAl* M7, C7, G4, G8, H2, H2v (12); O Chámie wielkim Gog y Magog/ kthory íe piŕze być pánem nád pány/ [...] przy Tátárzech będzie. *BielKron* 269; *BielSpr* 50.

»pan z panow« [szyk 3:1] (4): *CzechEp* 335; *PaprUp* C3v, C4v; Wálzá Kró: M. tedy/ iáko Pan z Pánów [...] przyiąć to będziefz raczył *OrzJan* 4.

»pan pirwszy« (1): przez złe rozeznánie páná pirwżzego [*Vulg Eccle* 10/5: *principis*]: Błazná ná wyfokie mieyfce przełożono/ á bogáci íiedzyeli ná dole. *BielKron* 81v.

»panu poddany« (1): ktorzy [*Tatarzy Zawolscy*] íe zowá [...] iakoby głowná á przedniá y wolná hordá, tak iż oni panu czudzemu nie fą poddani [*nulli subicitur*] *MiechGlab* 28.

»pan pogański« [szyk 1:1] (2): Byłoby to przeciw práwu wżech národow/ gdyby Polacy áczkolwiek Pogánŕkiemu Pánu wiárę złamáć mieli *StryjKron* 722; *WujNT* 417.

»pograniczny(-i) (a. graniczni) pan(owie)« [w tym: pl (6)] = *vicinus princeps Modrz* [szyk 5:2] (7): ínadźbyfmy byli w niewoli álbo v Ruli/ [...] álbo v innych gránicznych ponow [!] *BielKron* 349; *LeovPrzep* A3; *Górndworz* li3v; *StryjWjaz* A3v; *ModrzBaz* 102v; *SarnStat* 125; *VotSzl* B.

»postronny(-i) pan(owie)« [w tym: pl (17)] [szyk 14:5] (19): Poŕty wżędzye rozŕŕay do poŕtronnych pánow. *RejWiz* 69v; *OrzRozm* C3; *BielKron* 418, 424v; *PaprPan* Cv, Ee2; *ActReg* 3v, 7, 22, 73, 95; *SarnStat* 125, 153, 420, 442, 1208; *SkarKazSej* 666a, 667a marg.

»za pana potwierdzony« (1): wielkim Xiędzem Zmodźkim y Litewŕkim był wybrány/ y ípolnymi oboiego poŕpolftwá głóŕfy zá Páná potwierdzony. *StryjKron* 285.

»pan praw« (4): *DiarDop* 116 [2 r.], 117; MOże tedy áppelowác [...] do Królewŕkiego Máyeŕtatu/ iáko do Páná wysźęgo wżyfŕtkich Praw [*ad ... Iurium omnium Dominum superiorem JanStat* 644] *SarnStat* 161.

»prawy pan« [szyk 2:1] (3): [*Rzymianie*] Kolátinufá íprawcá napirwżym obráli/ [...] Gdzye íe rżadził roŕtropnie ták iáko Pan práwy *PaprPan* Q3, Dd2, Dd4v.

»przedniejszy pan« (3): Coniicere in provinciam omen, Wpráwić w nieŕzczęście yáko gdy íe któremu páńŕtwu zlie wodzy dla przednieyźęgo páná. *Mqcz* 263b; *BielSpr* 57v; *NiemObr* 176.

»przełożony pan« [szyk 2:1] (3): *OrzRozm* Mv; obroćili miecz nie ná pogany/ ále ná íwe przełożone pány *BielKron* 230v; *WujJudConf* 18.

»pan przesławny« (1): więcyby íię wam y Pánowie przesławni Krolowie Polŕcy/ y tá Litewŕka Ziemiá dufála *SkarJedn* 367.

»pan przyrodzony, powinowaty« [szyk 16:8] (23:1): *BibRadz* *2, *2v; íac wnet tobie chcę vŕtápić á fluzyc iáko pánu powinowátemu. *BielKron* 173v, 322, 327, 346v, 361, 405, 438v; *OrzQuin* P2, Q4,

S; Niemála część zacney Szláchty odstátanie od pánów fwyh przyrodzonych. *LeovPrzep* E2; *RejAp* 115v; *RejZwierc* 119, 182; SKoro fię rozniosła wieść o zábiciu Władisławowym w Polfcze/ wielka żáłość y łmutek fercá ludzkie/ z łmierci Pána przyrodzonego záfráfowála *StryjKron* 607; *ReszPrz* 74; *ActReg* 159; *OrzJan* 92; *SkarKaz* 487a; *CiekPotr* 87; *SkarKazSej* 677b, 693a.

»pan (jest) sprawiedliwy, w sprawiedliwości« = *princeps iustus* *Modrz* [szyk 10:2] (11:1): *LibLeg* 11/136v; Krolu iefliś pan łpráwiedliwy profzę o łpráwiedliwość *BielKron* 302, 403v; *RejZwierc* 45, 226; *PaprPan* Dd2v; *ModrzBaz* 101; *PaprUp* B, Bv [2 r.], B2, H4.

»pan swobodny, wolny« (1:1): [*król do syna*] Dopiro Pánem będziefz/ mogęrzec łwobodnym/ Y ludowi twoiemu Wodzem práwie godnym. *Prot* D2v; *RejZwierc* 194v.

»pan(owie) tego świata (a. świata tego), ziemski(-scy), na ziemi« [*w tym: pl* (8)] [szyk 7:3] (5:4:1): *KromRozm III* P; kiedy fię Papieżowie vbogáciłi/ [...] y Pány thego Swiátá łobie zołdowáli *KrowObr* 235, 27, 39v; *OrzRozm* G4v; gdyćby kthory krol ábo iáki zyemłki pan dał iákie klenoty ábo iákie imienie *RejPos* 146v, 133v; *RejZwierc* 226; *CzechEp* 329; *BielSen* 8.

»pan świecki« [szyk 10:7] (17): *KromRozm III* K; *RejWiz* 166, 182v; *BielKron* 156; *SkarJedn* 34, 149, 170, 202, 374; gdzie zákazano áby żáden Pan świecki/ inuełtytur duchownym łwego pánłtwa niedawał *SkarŻyw* 335, 46, 151, 336, 356; *WujNT* 171; *SarnStat* 44; *SkarKazSej* 679b.

»pan świętobliwy, święty« [szyk 2:2] (2:2): *OrzQuin* Cv; *SkarŻyw* 389; BOday łczęśliwie tę drógę odpráwił/ [...] Pan świętobliwy: którému nie miála Polłká w dobroći równia/ iáko włtála. *KochPieś* 15; *SkarKazSej* 687b.

»pan wielki« [szyk 14:14] (28): *MetrKor* 46/46v, 47v, 117v [2 r.]; *BielŻyw* 158; Iam yełt Svltan Svleyman z bozey moczi pan wyelkii *LibLeg* 11/87, 7/40v, 67v [2 r.], 68, 8/160v, 11/54v (10); *BibRadz* *2; *BielKron* 180v, 268, 296v, 322, 410 (10); *GórnDworz* Iiv; *ModrzBaz* 129v.

»wielmożny pan« (1): ziechawłzy fię z [...] brácią zakonu náłzego [...] z iednéy łtrony/ á Naiáfnieyłzym Książęciem y Wielmożnym Pánem Władylławem [*Serenissimo Principe Magnificoque domino JanStat* 904] Królem Polłkim [...] *SarnStat* 1120.

»własny, włáściwy pan« = *proprius rex* *Miech* [szyk 5:4] (8:1): *MiechGlab* 2; *KrowObr* 7; *StryjKron* 180; *NiemObr* 167, 172; *BielSen* 17; *KochWr* 32; zá gránice królestwa náłzego appellácię y prowokácię/ czynią/ [...] włáfného Pána prawo [*proprii Principis et Domini iure JanStat* 1019] y zwierzchność opuściwłzy *SarnStat* 953; *SkarKaz* 487a.

»pan od wschodu do zachodu (słońca); wschodu i zachodu słońca pan« [*tytuł władców pogańskich i tureckich*] (3;1): [*z listu Skanderbega do sułtana Machometa*] co fię mieniż być pánem od zachodu do włchodu ná łwiećie/ tho złiebie łmiech czyniż *BielKron* 254, 254 [2 r.], 337v.

»pan (wszy(s)tkiego) świata, wszy(s)tkiej ziemie« = *dominus universae terrae* *Vulg*, *PolAnt*; *totius mundi dominator* *HistAl* [szyk 9:4] (10:3): *BielŻyw* 102; *HistAl* Cv; *Leop Iudith* 6/4; AVgułtus Oktáwianus będac pánem włzythkiego łwiáthá/ przyłzli mu też y Węgrzy w dzierzenie. *BielKron* 296, 248v, 251, 337v; *Mącz* 260b; *HistRzym* 94v; *BudBib Iudith* 6/3; *ModrzBaz* 15v; *SkarŻyw* 20; *SkarKaz* 456b.

»zachodni panowie« (1): Nie łpułzczáiąc fię tedy ná zachodnych Pánów obietnice [...] Przyidzie nam pojedynkiem [...] o łobie y o oyczyźnie łwey rádźić. *VotSzl* B2.

»zacny pan« [szyk 3:1] (4): *LeovPrzep* A3; *CzechEp* 335; [Mistrz i jego poddani] nigdy iemu [Świdrygałowi] [...] pomocy/ rady/ przeciwko [...] zacnému Pánu [*praeclarum Principem Dominum JanStat* 845] Zygmuntowi Książęciu Wielkiemu Litewłkiemu nie będą dodawác *SarnStat* 1069; *GoslCast* 14.

»znamienity pan« (1): iáko czáfu onego wielkiego złączenia Plánetów zwierfchnich/ Pan Bog práwie wzbudził onego známienitego Pána Wielkiego Károlá Cefárzá Krześcijánłkiego *LeovPrzep* C2.

»zwi(e)r(z)chni (a. zwi(e)r(z)chny) pan« = *princeps Modrz, JanStat; maximus princeps, vir princeps Modrz* [szyk 64:25] (89): *ComCrac* 14; *GliczKsiąż* H2v; *GroicPorz* o3; *OrzRozm* L3v, T3v [2 r.]; *BielKron* 188v, 204, 205v, 207, 207v (11); *Mącz* 350a; *OrzQuin* G4v, P [2 r.], P4v, Qv, Q2, S3; *GórnDworz* Gg7v, Gg8v, Hhv, Hh7; *BielSat* G2v; Chwalebny to záprawdě iest obyczáy/ á Pánom zwirzchnym/ nád wielkimi Pánłtwy przełożonym/ [...] bárzo potrzebny. *ModrzBaz* 25v, [16]v, 17, 17v [3 r.], 18 [2 r.], 21v (38); *BielSen* 16; tego ná on czás żaden Tyránłtstwem nie zwał/ [...] co zwierzchni Pan czyni dla Rzeczypołpolitey zdrowia y iey cáłóści *GórnRozm* M3, C2, C4v, Hv, M4v; *KochProp* 7; *Phil* O2; *SarnStat* 21, 252 [3 r.], 253, 594, 908 (11); *PowodPr* 47, 85.

Szeregi: »cesarz (a. carz), (i, albo) pan« [szyk 6:1] (7): *BielSpr* 47v; Bo od nich Pan Bog Cefarzá y Pána tákiego wzbudzi/ ktory nas [...] w wieczne połufzeńłtwo Kościoła Bożego [...] ziednoczy. *SkarJedn* 403; *SkarŻyw* 273; *StryjKron* 91; *CzechEp* 400; *WujNT* 417; *SkarKaz* 456b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

»pan i dobrodziej« (3): Iż miał [Wojciech brandenburski] Krolá Polłkiego wyznáwác zá páná y dobrodzieiá fwego *BielKron* 231; *VotSzl* C3, C4v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»pan i dwor« (1): włziłci poddani [...] gotowali łie iako nawefele zradołcia Pana y Dworu otzekawaiac *PaprUp* D.

»pan i (a) dziedzić« = *dominus et haeres JanStat, JanPrzyw; princeps, haeres JanPrzyw* [szyk 60:3] (63): *MetrKor* 34/133, 268, 287v, 288 [2 r.], 37/1 (14); *LibLeg* 6/114v, 158v; *ComCrac* 11; *SeklWyzn* ktv; *MurzNTSekl* A2; *UstPraw* Kv; *BibRadz* *2; tá[m Krol Pol]łki [...] odłtąpił włzytkich praw/ y niemiał łie liczyć páne[m i dzie]dzicem Prusłkich kráin *BielKron* 232, 369; *SarnUzn* A2; *GórnDworz* A2; *RejPos* A3; *StryjKron* 260; *SarnStat* 8, 11, 218, 249, 368 (35); *SkarKazSej* 690a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»pan i głowa« [szyk 1:1] (2): Ale około iednégo łpólnégo Pána y iednéy główy [*pro nostro capite et superiore JanStat* 873]/ tedy łie ták łami między łobá námówili *SarnStat* 1011, 1094.

»(nie) kroi, (i, a, a(l)bo, ani, jako) pan; kroi z pany« = *rex (et, ac, aut) dominus HistAl, PolAnt, Vulg, JanStat; rex (et, ac, aut) princeps Modrz, JanStat* [szyk 150:48] (197;1): *MetrKor* 34/268, 288v, 37/1v; *March*¹ *Wiet* Av; *OpecŻyw* [194]; *KlerPow* 3; *BielŻyw* 85; *ZapWar* 1535 nr 2413, 1545 nr 2646; *LibLeg* 11/9v, 70, 135; Nic od was nie żádamy inłzego/ tylko tho ábyłcie łie nas bali iáko krolá y páná fwego. *HistAl* D5v; *KromRozm* III H3; *Diar* 32, 33, 37, 41, 65, 84, 87; *DiarDop* 107, 113, 117; *GliczKsiąż* F2; *LubPs* hh5v; *GroicPorz* o2v; *KrowObr* 32, 39v, 62, 132v, 147; *OrzList* f3; *LeszczRzecz* A6; *BibRadz* 3.Esdr 6/21 [22]; *OrzRozm* A3, L4v, R4v, V3v; *BielKron* 56, 189, 228, 231v, 305v (10); *Mącz* 87a; *OrzQuin* Bv, B2, Cv [2 r.], D3v, Lv (9); *GórnDworz* Ff8v; *HistRzym* 32v, 71; *RejPos* A3; *RejZwierc* 44v, 45v; *WujJud* 15v, 18; *BudBib* *Iudith* 6/3; *BudBibKaw* A3; *WierKróc*

A2v; Tyle tedy ile z łáfki miłego Bogá moc będe/ zacność y cnoty/ Krolá Páná mego y wáfzego zmárłego/ powiedác y záflecác będe. *BiałKaz* [H2], H3v, Iv, I2, I4v, Kv (14); *CzechRozm* 110, 252; *PaprPan* Ddv; *ModrzBaz* 21v, 24v, 25v, 74v, 93v, 106v, 107v; *SkarJedn* 49, 145, 204, 382; *SkarŻyw* 151, 356; *StryjKron* 762; *CzechEp* 33, 370; *NiemObr* 4, 20, 108, 151, 171; *ReszPrz* 74; *ReszList* 188; *BielSjem* 3; *GórnRozm* H2v; *KmitaPsal* A5; *PaprUp* B, D, D4, E3, K; *ActReg* 43, 49, 70, 106 [2 r.], 170 [2 r.]; *GostGospSieb* +3; *GrochKal* 21; *OrzJan* 51, 61, 62; *LatHar* 177; *WujNT* 121, 278; *SarnStat* *7, 8, 14, 15, 21 (25); *GrabPospR* K2, K2v [3 r.], Lv, L2v; *PowodPr* 47; Aby pány krole íwoie ná wzor przodkow íwoich wiernie czćili *SkarKaz*)(2v,)(2, 454b, 456b, 458a, 487a (9); *VotSzl* A2, A2v, B3, C3, C3v [2 r.], Dv; *GostCast* 7; *SkarKazSej* 658a, 666a [4 r.], 667a [2 r.], 672b [2 r.], 678a (16). [Ponadto w połączeniach szeregowych 17 r.]

»książę (a. kniaź, a. ksiądz), (a, albo, i) pan« = *princeps*, (*ac, et dominus JanStat, JanPrzyw; dux et (vel) dominus JanStat* [szyk 59:9] (68): *MetrKor* 34/287v [2 r.], 288 [4 r.], 37/1 [2 r.], 1v [4 r.], 2 (17): Kxiążętom á panom íłufznie íeft aby v íiebie obmownym á pochlebczom mieítcza niedawali. *BielŻyw* 97, 83; *MurzNTSekl* A2; *BielKron* 215v, 216v, 426v, 429v [2 r.], 434v [2 r.]; *Mącz* 322c, 349c, 453a; *OrzQuin* Pv, P2; *GórnDworz* A2; á íkąd inąd pan álbo íákíe kfiążę ma íobie miíość ziednác v poddánych íedno s ípráfwiédliwíości? *RejZwierc* 44, 45v, 47v, 50v; *ReszPrz* 95; *SarnStat* 8, 10, 35, 41, 51 (29); *PowodPr* 20. [Ponadto w połączeniach szeregowych 10 r.]

»pan i ojczyzna« [szyk 2:1] (3): oyczynę y Páná zdráfziwíszy do nieprzyiácielá zíadą *KochWr* 35; *GrabPospR* K4v [2 r.].

»pan i patron« (1): Czo wam yego K.M. bandzye raczył íáfką y myíołczyą ízwą krolewfka oddawacz. [...] jako pan y patron myíołczywy y sprawyedlywy. *MetrKor* 31/621.

»pan z poddanym« [szyk 1:1] (2): íákó to wielka pomoc nieprzyiácielowi/ kiedy íie poddány z pánem/ pan z poddány domá niezgadza *OrzJan* 29.

»pan a przełożony« (2): íż íye tym pánow á przełożonych íwyetńkich wáfadza rozííyrzáfá *KromRozm III* I7v, I7v.

»(i) pan i rzeczpospolita« [szyk 5:1] (6): *DiarDop* 110; *RejZwierc* [193]v; Wiele ich íeft/ ktorzi [...] obrażáfá Páná y Rzeczípóspólitá [*et principem et rem publicam*] *ModrzBaz* 81v; *KochEpit* A3v; *KochWr* 33; *PaprUp* H.

»pan a (abo) sprawca« (3): ktorego [*Kroka*] íeízcze zá żywotá moy miły brát ná to przeyrzáf/ áby wáfzym pánem á íprawcą dobrym był. *BielKron* 318, 318; *ModrzBaz* 49v.

Wyrażenie przyimkowe: »pod jednym [a. *czyim*, a. *jakim*, a. *którym*] panem« = *sub principe* *Modrz* (11): *GórnDworz* Gg2v, Kk5v; *ModrzBaz* 100; *CzechEp* 33; pod tym práwi Pánem zle miízkác/ pod ktorem nie máíz nic Wolności *GórnRozm* B3; *SarnStat* 118, 1001, 1021, 1119; *SkarKazSej* 677b, 691b.

Przen (26) :

pan czego (1): *PowodPr* 68 cf *Szereg*.

W przeciwstawieniu: »pan ... niewolnik« (1): íż między Króleístwem a Kííeístwem/ to íeft/ między Pánem á Niewolnikiem/ cáłéy wiáfry żadną miáfą býć niemoże *OrzQuin* Qv.

Wyrażenia: »na nogach pan« = *mający władzę w nogach* (1): A potym przyzędłszy [stary człowiek] fiadłszy łobie v chędogiego łtoliká łmácznych á pomiernych potraweczek łie náieść/ á potym ná łwym przyrodzonym inochodniczku/ ktory ná nogách pan/ ná [...] łozeczku łie przeieździć *RejZwierc* 164.

»wszego świata pan« (1): On zamek [Troja]/ co równi łwéy ná łwiecie nie wiedział/ [...] Y náydowan godnym byđł wźego łwiátá pánem *GórnTroas* 36.

»pan ziemski« = *władca ziemi* (1): Noe pánem zyemłkim będąc ná ten czás/ Krolem/ Káplámem/ y Kłiążęciem/ poczynáł gołpodárłtwo pirwłze *BielKron* 5v.

Szereg: »dziedzic i pan« (1): piłmo wyłwiadcza/ iż vbogich obrał łobie zá dziedzice y Pány chwały łwoiey. *PowodPr* 68.

a) O królu szachowym (4) : Sam łie Krol bárzo do kątá nápiera/ Bo nań Krolowa iuż bárzo náciera. A żeby páná tym rychley pożyłá/ Rząd włytek pod nim Rochem záładziłá. *KochSz* Cv, B, Bv.

pan czego (1): Małz Rochu s Popem/ Krolu czarney zbroie/ Małz y Rycerzá/ ktemu piełzkow dwoie. Y ty ták wiele/ białył w łwéy pánie *KochSz* B4v.

b) O diable (17) : iż naród nędzny ludzki/ gdy był odpadł [...] s tey opieki tego wielmożnego á nieskończonego Bołtwá/ iuż był przyzedł w połłufzeńłtwo á w opeikę [!] páná inego/ á páná złego á okrutnego/ to iełł/ czártá łprołnego. *RejPos* [344], 200.

pan czyj [w tym: *pron poss* (5), *G sb* (1)] (6): *RejAp* 167; *GrzegŚm* 55; Y ty y pan twoy Dyabeł pod nogámiłłie moimi *SkarŻyw* 152, 171 [2 r.], 172.

Wyrażenia: »pan ciała i krwi« (1): ktory [wąż] iełł pan ciáłá y krwi y kłiążę te[go łwiá]łłá *BielKron* 2v.

»pan grzechu« (2): Vwázayże też tu łobie/ kto iełł pánem tego grzechu *RejPos* 220, 220.

»możny pan« (1): zwycięży Szátáná/ łwiátá możnego Páná. *ArtKanc* L19v.

»nadolny pan« (1): iż kto opułci Páná zwirzchniego łwego/ iłłcie then nadolny Pan nie opułci go z łálki á z opyeki łwoiey. *RejPos* 257v.

»pan narodu człowieczego« (1): zborzył tego złego okrutnego páná narodu człowieczego *RejPos* [344]v.

»świata pan« (2): Byłmy też mogli Szátáná/ łwiátá kłiążę y też páná/ zwyciężyć *ArtKanc* M17v, L19v.

Szeregi: »pan i bog« (1): Zowie też piłmo Duchy Angioły/ y diabły/ ále [...] owy łłuzebnikámi wybránył: A ty zwodnikámi/ Pány y Bogi niewiernych. *GrzegŚm* 55.

»pan a (i) kłiążę« [szyk 2:1] (3): *BielKron* 2v; że kto przyłłtanie do niepewnego páná tego/ á do kłiążęciá łwiátá tego/ iż bárzo krocuchna bywa táł pociecha iego *RejPos* 218v; *ArtKanc* M17v.

a. O papieżu (zwykle z wrogiej pozycji innowierców) (44) :

pan czego (2): że łię to [...] w Antychristowskiej stolice pánách y łpráwcách pokázowác miáło. *CzechEp* 411. Cf »pan wıytkiego łwiata«.

pan nad kim (5): á tákże y Papiełz nigdy przedtym nie był Panem nad inłzymi Biłkupy krzełłcijáńłkami *KrowObr* 30. Cf »pan nad pany«.

pan czyj [w tym: *pron poss* (21), *G sb i pron* (3)] (24): w teyże przyliedze wyznawacie Papieża być pánem wálzym *KrowObr* 131v, 127v [2 r.], 128 [4 r.], 128v [2 r.], 132, 159v, 206v; *RejAp* 138; *RejPosRozpr* cv; *SkarŻyw* 212, 520; *CzechEp* 344, 426; *SarnStat* 1086, 1097, 1104 [2 r.], 1106, 1107.

W połączeniach szeregowych (2): Papieża Rzymfkiego [...] twierdżimy być/ [...] głową/ pánem Książęciem y Krolem wśytkich heretyków. *CzechEp* 344, 353.

W przeciwstawieniu: »sługa ... pan« (1): nie iáko sługá sług/ ále iáko pan máiący nád infzymi zwierzchność/ infzym toż czynic rofkázował *CzechEp* 333.

Zwroty: »za pana przyjąć« (1): Piec rospalony ná to máiąc/ áby palił ty ktorzyby go zá Bogá ábo Páná nie przyięli *CzechEp* 350.

»panem się (u)czynić« [*szyk zmienny*] (2): Abowiem fie lam pánem będzie tzynił. *KrowObr* 51; *CzechEp* 370.

Wyrażenia: »pan apostolski« (2): ieśli obáczę żeby Biskupi iácykolwiek/ nád poştánowanie oycow świętych czynili: [...] wnetże wiernie Pánu memu Apoştolfkiemu oznaymię. *SkarŻyw* 520, 212.

»pan na niebie i na ziemi i w piekle« (1): [...] wczyniwśy fię lam pánem/ y ná niebie/ y ná ziemi/ y w piekle. *CzechEp* 370.

»na(j)świętszy pan« = *sanctissimus Dominus JanStat* [*szyk 3:1*] (4): yłz tą wiarę trzymam ktorę trzyma nafwięzi [!]/ Pan Paweł Papież trzeci *SeklWyzn* a4; *SarnStat* 1097, 1104, 1107.

»najwiętszy, nawyszszy pan« (1:1): tedybyście [...] mocy tefz Páná náwyłfżęgo Papieża/ [...] do mocy Bofkiewy nieprzykádáli *KrowObr* 159v; *SarnStat* 1086.

»obcy pan« (1): Od ktorego fądu ápellácy/ iuż nie do Krolá páná włáfnego [...]/ ále do obcego páná/ áż do Papieża Rzymfkiego fię ściąga. *NiemObr* 172.

»pan nad pany, panow« [*szyk 4:1*] (4:1): Pan Kryftus niechćiał być Krolem/ á Wikáryi iego/ tzyni fię nád Krolmi Krolem/ y nád pány pánem? *KrowObr* 11, 6v, 26v, 33; *CzechEp* 335.

»pan rzymski« [*szyk 1:1*] (2): *CzechRozm* 220; ktory [*papież*] lam iest wedle dekretow fwych Bogiem, y Rzymskim pánem *CzechEp* 421.

»pan wśytkiego świata, wśytkich« (1:1): gdy fię lámami hánować niechcą: owfzem fię pány wśytkich czynią *CzechEp* 388; *NiemObr* 157.

»zwierzchny pan« (1): trzeba nám zgody zMaximilianem wktorą wdasię pewnie Papież iáko zwierzchny Pan *ActReg* 3v.

Szeregi: »Bog abo pan« (1): *CzechEp* 350 cf »za pana przyjąć«.

»głowa i pan« (1): Ktorych wśytkich [*zwodzicieli, Antychrystów itp.*] głową y Pánem ieft [...] Papież Rzymfki *CzechEp* 426. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»pan i książę« (1): A Papieżowie Rzymfcy ná taką moc [...] zdobywali fię/ opifuiąc fię być pány/ y Książęty wśytkiego świata *NiemObr* 157. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»ociec i pan« (1): Działo fie [...] zá Biskupstwa Naświętfżęgo w Pánu Kryftuśie Oycá y Páná náłżęgo [*in Christo patris Domino et Domini nostri JanStat* 887] Páwła [...] Papieża wtóregó *SarnStat* 1106.

»pan i sprawca« (1): *CzechEp* 417 cf *pan* czego.

β. *Król jako zwierzchnik indywidualny (wobec sługi, posła itp.)* (570) : *BielŻyw* 64, 151; *RejWiz* 168v; *Leop* 3.Reg 18/11; *RejZwierz* 3v, 18; *Skárbimirz* Woiewodá Krákowfki Hetman krolewfki

[...] fhárdział krolowi/ ták iż chciał więcey rofkázowóć [!] niż pan *BielKron* 352v, 191; *OrzQuin* C3; Towárzyfthwo miedzy dworzáninem/ á pánem/ zda fie iákoby żadną miarą być nie mogło *GórnDworz* K5v, E2v, I4v, K4v, K5v, K6 [2 r.] (112); wrotny/ [...] wízedfzy ná páłac ku pánu/ powiedział iemu tę rzecz. *HistRzym* 43, 42; *RejZwierc* 41v, 48v; *SkarŻyw* 251, 368; *KochPam* 83, 84; *GrochKal* 22.

pan czyj [w tym: *pron poss* (423), *G pron* (10)] (433): acz tego na przimierzv niemałch opyřfano abi bily pořlowie do Mořkwi pana thwego przepuřczony *LibLeg* 10/64, 6/191v [2 r.], 192 [5 r.], 7/8v [3 r.], 9 [4 r.], 9v [2 r.] (134); *MetrKor* 38/502; *BielŻyw* 64, 150, 151, 157; gdy pan ie^{so} [*Dawida*] Saul chciał go niewinnie o gárdło przipráwić *RejPs* 23v; *RejJóz* I8, K, K5v, L3v, L4v, Q; *HistAl* E5, K7; *RejWiz* 159; *Leop Iudic* 9/49, 2.Reg 12/7[8] [2 r.], 3.Reg 18/8, 10, 14, *Iudith* 12/12; *RejZwierc* 18; *BibRadz* 2.Reg 9/9, 10 [2 r.], 4.Reg 6/32, 10/9, I 208c marg [2 r.] (11); *BielKron* 67v, 109v [3 r.], 113, 157v, 179 (20); *OrzQuin* L; *GórnDworz* B7v, B8, D5, D5v, K [2 r.] (37); *HistRzym* 32v, 42, 46, 49 [2 r.]; *RejZwierc* 186v; *BielSpr* 38; Y rzekł podkomorzy Dánielowi/ boię fię ia páná mego krolá *BudBib Dan* 1/10, 1.Reg 26/16, 2.Reg 9/9, 10 [2 r.], 10/3, 20/6 (14); *HistHel* B3v [2 r.]; *PapPan* [Hh5]v; *ModrzBaz* 93v; *SkarŻyw* 76, 429; *StryjKron* 385; *KochJez kt*, A2, A3v, B2; *NiemObr* 61; *KochFr* 117; *KochPam* 80; *ActReg* 125, 159, 167, 168 [4 r.]; Abowiem wiodąc woynę s Pirrhufem krolem piřał do niego liřth Lekarz Krolewki/ obiecuiąc Páná řwego przez truřiznę zgłádzić/ iefiiby on był rofkazał *Phil* O3; *KmitaSpit* C4; *SkarKaz*)(2; *KlonWor* 18. Cf W połączeniu z imieniem, W nawiązaniu do: *ty itp.*, »Jego Miłość pan moj«, »pan moj miłościwy«, »pan moj, cesarz«, »krol, pan«.

W połączeniu z imieniem [*pan + imię* (2), *imię + pan* (2); *zawsze: pan* *swoj*, *moj* (4): *BibRadz* 1.Par 12/19; dla czego Zorobabel rádził Dáryuřowi pánu řwemu/ áby [...] *BielKron* 115v, 113, 152v.

W nawiązaniu do: *ty* (2), *my* (7), *wy* (1), *nasz* (1), *wasz* (2) [*zawsze: pan* *swoj*, *twój*, *mój*]: ysz wasz pořfel powiadał ze miał pyerwey do was pana řwego prořto yachacz *LibLeg* 10/68, 11/19, 39v, 62v, 63v, 85 (11); *RejJóz* Q3; ořkárzył mię řluźebniká twego v ciebie páná mego Krolá *Leop* 2.Reg 19/27.

W przeciwstawieniach: »pan ... dworzanin (2), řluga« (3): Iefli teź záfię pan młodým będzie/ á dworzanin řtárym/ trudno Dworzanin pozyřkáć řobie řářkę pánřką ma *GórnDworz* Kkv, K5v, Kk.

Zwrot: »panu řluzić« [*řzyk zmienny*] (3): *LibLeg* 7/33v; *GórnDworz* I2v; bo w kráięch pořtronnych řtrawiwřzy Młodořc řwoię/ y krolóm pánom řwym řluziwřzy/ [...] *KochFr* 86.

Wyrażenia: »Jego Miłość pan moj (a. nasz)« [*řzyk* 7:5] (12): Iefzce pan nasch ye^{so} M. dal Prořřycz v. iářnořczy o lyřti gleyetowe *LibLeg* 11/60, 7/8v, 9, 31v, 33v, 34 [2 r.] (12).

»pan moj (a. nasz) miłościwy (namiłościw(iej)řzy)« [*řzyk* 15:7] (22): Krol iego myłóřcz polřky pan moy myłóřczywy iefť mnye kv valčey k.m. pořlaczy raczil *LibLeg* 4/26, 4/26 [2 r.], 7/8v, 9 [2 r.], 32, 11/133 (13); *MetrKor* 34/288 [2 r.], 37/1v, 2, 4, 40/174, 46/65 [2 r.]; *BielKron* 331v.

»řwiecki pan« (1): O nędzny pořle [...] / mogłbyř fie rozmyřlić coby řwiecki pan nád thobą včzynił *RejPos* 241.

Szeregi: »pan moj (a. nasz, a. wasz, a. řwoj), (a) cesarz (a. Jego Cesarska Miłość)« [*řzyk* 13:10] (23): a tak teř w.K.m. yeřth panv memv Cz.Tvr. dobrim przyaczielem *LibLeg* 10/65v, 10/65v [3 r.] 66 [2 r.], 66v [2 r.], 70v, 151v (15); *LibMal* 1548/144v; *BielKron* 331v; Odpowiedzieli pánowie:

[...] wyznawamy wżytcy ciebie być Celárzem á pánem nálezym *HistRzym* 44v, 42v, 43, 44v, 46v; *ActReg* 159.

»pan i dobrodziej« (1): ten [*Himbraim basza*] różný wiáry íkrycie od Solimaná Carzá będąc/ częstokroć ku vpadku ze wżytką mocą Turecką/ Páná y dobrodzieiá íwego przywodził *OrzQuin* L.

»krol (a. Jego Królewska Miłość), (a, abo) pan« [*w tym: czyj (108)*] = *dominus rex Vulg, PolAnt* [szyk 88:21] (109): *LibLeg* 4/26 [3 r.], 7/8, 8v [2 r.], 9 [5 r.], 9v (80); *MetrKor* 34/288 [2 r.], 37/1v, 2, 38/502 [2 r.], 46/65 [2 r.]; *Leop* 2.Reg 4/8; threfiło fie iż podczáfzy y piekarz Krołá Egyptfkiego [!] przewinili fie Krolowi Egyptfkiemu pánu íwemu. *BibRadz Gen* 40/1, Is 36/8; *BielKron* 84v, [85²], 231 [3 r.], 231v [2 r.], 314 (11); iżby [*dworzanin*] w co namnieyfzym pocżcie ludzi/ męftwo/ á przeważność íwą pokazał/ á ná oczach/ co nayzacnieyfzych ludzi/ á możeli być íámego tego krolá/ ábo páná/ ktoremu íłużyć będzie *GórnDworz* I6v; *HistRzym* 32v; *BudBib* 1.Reg 26/15 [2 r.], 2.Reg 19/37; *NiemObr* 171; *KochFr* 86.

»pan a książę« (1): Dowiedziawífy fie też Abimelech/ że mężowie oney wieże Sychimow/ pośpołu fie zebráli/ [...] vciął gáłąż z drzewa [...]. Tedy wżyfy náporząd ná obćinawży gáłęzi z drew/ ífli zá Pánem á Książęciem íwym [*sequabantur ducem*]. *Leop Iudic* 9/49.

γ. *Naród panujący* [*w tym: pl (18)*] (22) : Y wydam Egipt wrękę Pánow okrutnych *Leop Is* 19/4; *BibRadz Is* 19/4; *PaprPan* Gg3v; *KochPs* 162.

pan czego [= *kraju*] (2): Przetóz lud íwóy z okrutnéy ręki wybáwił [...]. Y vczynił ie pány wielkiéy kráiny *KochPs* 159; *OrzJan* 28.

pan czyj [*w tym; pron poss (2), G pron (1)*] (3): by nierzekł nieprzyiaćiel moy/ zem ia zwycięfcą y pan twoy. *SeklPieś* 19v; *StryjKron* 390; *CzechEp* 376.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy etnicznej (1): boć [*Jezus*] lud zwodzi ná íwą ítronę/ y broní poífluzeńftwá Pánom Rzymfkim. *BielKron* 464v.

W przeciwstawieniach: »panowie ... ołdownicy a niewolnicy, słudzy« (2): Bo iż bráli nád okrutniki íwemi zwycięftwo/ íłużna rzecz/ áby ie byli złupili iuz nie íáko Pány/ ále íáko ołdowniki á niewolniki íwé. *BialKat* 63v; Dawnýc to Gráeckí tytuł/ pány íię miánowác/ A nas Barbaros íługi. *KochOdpr* Cv.

Zwroty: »czynić się pany [gdzie]« (1): Wybrał íobie [*Saul*] trzy tyfiące ludu/ [...] gdzie poráził ítraż Filiítyńfką ná mieyfcu obronnym/ czyniac fie pány w Izráelu. *BielKron* 64v.

»[jakie] pany (nad sobą) mieć« (2): nawet myślcie íobie/ co zá pány nád íobą mieć będziemy [*tj. Turków*] *OrzJan* 18, 26.

»postawić pany (A); [kogo] postanowić pany (I)« (1;1): Tyś [...] wygnał pogány/ A onys poítánowił ná ich mieyfcu pány. *KochPs* 65, 171.

»za pany przyjac, wyznać« (1;1): *KochPs* 123; iż lud radby był Gotty Aryany zá pány przyiął *SkarKazSej* 706b.

Wyrażenie: »pan(owie) świata (wsz(ytki)ego)« (3): gdzie Medy/ gdzie Perfe/ gdzie Grekowie/ gdzie Rzymfkie páńftwá/ gdzie Alfíry/ ktorzy íi wżytcy mienili fie być Pány wżego íwiáthá *BielKron* 254v; *SkarJedn* 172; *WujNT* 180.

Szereg: »głowa i pan« (1): Rzymu który bił głową y pánem światá wŹytkiego SylweŹtrowi i PapieŹom [...] poŹtąpił *SkarJedn* 172.

b. *Chlebodawca, pracodawca, właściciel niewolników, ten, komu się służy; haerus Mącz, Modrz, Calep, Cn* (1047): Rátay nowych fig nábierał/ A Páná imi dárował. *BierEz* A2, A2 [9 r.], A2v [6 r.], A3, A3v [4 r.], A4 [2 r.] (39); *OpecŻyw* 103; *MetrKor* 40/817; *HistJóz* A3v, Bv; *FalZioł* V 1v; *KłosAlg* D3v, Gv; *LibLeg* 6/115v [3 r.], 116; *ComCrac* 16v [2 r.]; GlyewŹkiemv zyemyanynowy kthoremv fluzil czterzy zlothe pyenyedzi vkradl, gdi pan byll pyan *LibMal* 1545/94v, 1544/92, 1545/102v [4 r.], 103 [6 r.], 103v [5 r.], 1547/133, 1548/145v [3 r.]; *RejRozpr* G3v; *RejJóz* A3, A4v, Cv, C2v, C4v (18); *ZapWar* 1548 nr 2669; *RejKup* e4v, e5, f8, bb7; *MurzNT* 88v marg, *Luc* 12/37; *GliczKsiqŹ* H5, I2v [2 r.], I4, M7, N4, N6v [2 r.], O5v; *LubPs* cc3v; *Slugá* theŹ zá Pánem Źwiádczyć niema *GroicPorz* xv; *KrowObr* 62; *RejWiz* 49v, 72, 73 [2 r.]; *Leop Matth* 18/27, 28, 31, *Luc* 14/23, 19/19, 25; *UstPraw* C4v [8 r.], D [4 r.], Dv [2 r.]; *KVchmiftrz* Źzedł páná pytác/ co będzie wieczerał *RejFig* Bb5, Aa3, Aa8v, Bb5 [3 r.], Cc2v, Cc3v [3 r.] (19); *RejŻwierz* 101, 118, 138; *BibRadz* I 12d marg, *Gen* 39/19, 20, 4.Reg 4/1, *Tob* 2/13; *BielKron* 16v, [85²]v, 106v marg, 124v marg, 147v, 151v, 261v; *Armiger, Páchołek/ álbo/ Chłopiec* który drzewo zá panem noŹy. *Mącz* 16c, 7c, 73a, 104a, 202c, 208d (17); *OrzQuin* S; *Prot* C4; *RejAp* 67v; *Nálica* przyŹedł do EnniuŹá/ y záwołał v drzwi Źtoiać/ IeŹt pan domá/ *Dziewká* mu powiedziaŹá/ *NiemáŹ GórnDworz* R5, B7v, E8, K7v, L3, M5v [5 r.] (33); *HistRzym* 42v, 52; *RejPos* 157, 157v, 191, 193 [2 r.], 193v (26); *BielSat* C4, D3v; *KuczbKat* 380; *RejŻwierc* B3v [2 r.], 61 [4 r.], 63v, 76, 81v [2 r.] (26); *WujJud* Nn3v; *WujJudConf* 150v; *Strum* L4, Q4v, R, R2, R2v [4 r.] (17); *BudNT Matth* 18/27; *CzechRozm* 100, 197, 233v, 234 marg, **v; *ModrzBaz* 20, 37v [2 r.], 76, 80, 88v, 98v, 132v; *SkarŻyw* 26, 98 [4 r.], 151 marg, 337, 338 [3 r.]; *CzechEp* 208, 305; *NiemObr* 23, 99 [2 r.]; *KochFr* 26, 27, 28 [2 r.]; *WerGoŹc* 247, 251 [4 r.], 252 [2 r.], 261; ty wedla páná Źiádz/ páchołku. *KochPieŹ* 23, 18 [2 r.]; *PudŹFr* 40; *BielRozm* 22, 29; *ActReg* 173; *Calep* 198b, [265]b, 480a [2 r.], [768]b; *Vrzędnik* ktory ze złym funnieniem vczyni łobie poŹytku dzieŹieć złotyeh/ Pánu Źzkody Źto *GostGosp* 14, 1 [2 r.], 2 [3 r.], 4 [6 r.], 8, 10 [5 r.] (87); O wŹytkié [kobiety trojańskie]/ co tu was ieŹt/ kárty wyymowano/ Iáko fortuná chćiaŹá/ ták wam pány dano. *GórnTroas* 64, 49; *KochAp* 5 [3 r.]; *KochFrag* 41; *OrzJan* 44; *LatHar* 268; *PAnowie/* co Źpřawiedliwego y Źlufznego ieŹt/ oddawayćie Źlugom *WujNT Col* 4/1, *Matth* 10/25, 18/27, 25 arg, *Luc* 12/37, 42 (19); *SarnStat* 150, 157, 242, 506 [2 r.], 522 (30); *GrabPospR* L4v; *SkarKaz* 608b, 609a; *CiekPotr* 43, 71, 76 [2 r.], 77; *Kwapię* sie dla tego/ Abym to pánu odnióŹł/ ideŹ włkok do niego. *GosłCast* 74, 15, 16 [2 r.], 17 [4 r.], 18 [2 r.], 28 (15); *PaxLiz* D, Dv; *SkarKazSej* 673b; *KlonWor* 56, 57 [3 r.], 58.

pan czyj [w tym: *pron poss* (275), *G sb i pron* (94), „własny” (1)] (370): *BierEz* A3v, A4, A4v, C2, D2, E2v, P4; *OpecŻyw* [61], 92v, 134; *MetrKor* 40/816, 822 [3 r.]; *HistJóz* A3 [3 r.], D2, D2v; *FalZioł* V 1v; *LibLeg* 6/116 [3 r.], 156 [2 r.], 7/98v, 10/67v, 91, 93, 11/184v; *RejPs* 191v; *ComCrac* 18, 19; *LibMal* 1545/103, 1546/110v [2 r.], 113v, 115v, 116 (15); *RejJóz* A3 [2 r.], C5, D8v, G2v, G5 [2 r.] (10); *RejKup* e2; *RejKupSekl* a6v; *MurzNT* 88v, *Luc* 12/36, *Ioann* 13/16; *BielKom* G5, *GliczKsiqŹ* H6, I2v, N4, O5v; *GroicPorz* xv; *KrowObr* 9, 62, 109, 126; *RejWiz* 73, 131v; *Leop* 1.Reg 25/10, 14, 30/13, 15, 2.Reg 16/3 (10); *UstPraw* D [4 r.], Dv, E2; przyŹedł pan onych Źlufębnikow/ y vczyniŹ liczbę

z nimi. *BibRadz Matth 25/19, Gen 24/9, 10 [2 r.], 12 [2 r.], I 13a marg, Gen 24/14 (40); OrzRozm D3v; BielKron 13 [5 r.], 15, 16v, 67, 68 (26); Dico vobis nostrum illum esse haerilem filium, Ya wam powiedam że on yełt nálezego páná fyn. Mącz 86a, 87a, 126a, 133a, 151d, 191 a (11); Práwem przyrodzónym niewolnik Páná fwego nienawidzi OrzQuin Qv, P4 [2 r.], S; Prot B3; GórnDworz Q4v, Q6, S5, S8v, Z5; HistRzym 20v, 21v [2 r.], 22, 42 [2 r.], 52 [2 r.], 88v, 123v; RejPos 60, 74v, 157, 181v [2 r.], 191 [3 r.] (23); BiałKat 158v; BielSat D3v; RejZwierc 61, 64v, 175v; BielSpr 27v; WujJudConf 150v; BudBib Gen 44/5, 8, 4.Reg 2/3, 5, 20, I 204d marg, 4.Reg 5/22; HistHel C2, C4v, D3; Strum R; BudNT Matth 18/25, 3, 32, 24/45, 46, 48, 50; CzechRozm 86, 100, 110 [2 r.], 192, 197 (13); ModrzBaz 37v; SkarŻyw 98 [2 r.], 135 [2 r.], 151 marg, 212, 390; StryjKron A6; CzechEp 22, 60, 208; KochWz 138; WerGośc 251; PudłFr 25, 40; ArtKanc Kv; Wfzyftko [pisarz] w regeltr nápiŕze co kędy vtráci/ A Pan iego nieborák to wfzyftko zápláci. BielRozm 28, 29; Fugitivarius – Ten ktori zbiegi znaiduie, y do własnego pana przywodzy. Calep 439a; GórnTroas 57, 64; KochAp 9; RybGęśli A2; WujNT przedm 37, Matth 10/24, 18/25, 31, 32 (38); SarnStat 17, 506, 507, 509, 522 (35); GrabPospR L3v, L4v; SkarKaz 159a; Iam Skárbek Pan twoy. CiekPotr 80, 41 [2 r.], 42, 43, 45, 76, 83; GostCast 15 [2 r.], 17, 18 [2 r.], 20, 59 (10); KlonWor 17; SzarzRyt B2v.*

W połączeniach szeregowych (4): Tak tez o inych przelozonich mamy rozumieć vczielach/ gołpodarzach/ paniech/ y ynych *SeklKat H2; RejAp 115v; GostGosp 6, 18.*

W przeciwstawieniach: »pan ... sługa (8), włodarz (2), pacholek« (10): *ComCrac 16v; A czoż fię pacholeku łtanie Gdy by tak było o panie RejKup P; KrowObr 29v; Co to iełth Pan á co włodarz. RejPos 191v marg; RejZwierc 97; CzechRozm 197; CzechEp 316 [2 r.]; bo tám Pánu bywa więtyzy rozchod/ á łlugom niedoŕtátek GostGosp 24; SarnStat 652.*

W porównaniach (5): *RejPs 191v; Ale przez iego [Boga] woley nie mogą nic wfzyfcy/ Iáko ini bez páná fwieczcy niewolnicy. RejWiz 114v; á wy bądźcie oczekawáiący/ iáko łlugy oczekawáią páná fwoiego/ gdy fię wroci z god RejPos 343v, 350v; áby [...] iáko owce pod Pálterzem/ á łlugy pod Pánem bełpiecznie żyli. CzechRozm 259v.*

Przysłowia: *OpecŻyw 92v; Nie iełtci łluga więtyzy niŕz pán ie⁸⁰ MurzNT Ioann 13/16; Niema być łlugá mędrfzy/ á niŕfli pan iego. KrowObr 109, 9; Leop Ioann 13/16; Nie iełtci vczeń nad miŕtrzá/ áni łlugá nád Páná fwego. BibRadz Matth 10/24, Ioann 13/16; RejPos 333, 334v; KuczbKat 435; CzechRozm 229; co Zbáwiiciel moy powiedział/ iż łlugy nád Páná/ vczniowie nád náuczyciela/ domownicy nád gołpodarzá nie mieli być fzcześliwŕzy. CzechEp 72, 22, 264, 407; NiemObr 3; ArtKanc Kv; WujNT Matth 10/24, Ioann 13/16, 15/20, Bbbbbbb4v. [Ogólem 21 r.]*

Według páná tedy łámego łlugá ma fię okazać *GliczKsiąż E7v; Iáki pan táki łlugá. LubPs X2v.*

Zwroty: »pana (nad sobą) mie(wa)ć« [szyk zmienny] (5): bo kto czyim łlugá iełt/ ten Páná nád łobą mieć/ y wyznáwáć muŕi. *NiemObr 126; Co częłte Pány miewa/ by nagodnieyfzym/ gárdzić ma káždy mądry Pan. GostGosp 1; GórnTroas 65 [2 r.]; PaxLiz E4.*

»służyć, służyć panu; służyć, służyć, służba u pana; słuźebnik pana« [szyk zmienny] (15:2;1:1:1;1): Cięłzkać niewola koźdemu/ Służyć pánu niewdzięcznemu. *BierEz N2; LibMal 1543/74, 1545/103v; ConPiotr 32v; GliczKsiąż H5v, H6, N4; KrowObr 62; RejPos [219], 246v, [249]*

[2 r.]; *RejZwierc* 65; *CzechRozm* 192; *SkarŻyw* 98; Perenniservus – Sługa wftawnie wiednego pana służąci. *Calep* 778b; *WujNT* Bbbbbbb4v [3 r.]; *SarnStat* 667; *GostCast* 17.

Wyrażenia: »Ich Miłość panowie« (1): A ktoby fie z takowych niepokoynie zachował/ [...] gdy mu fie lafką ábo biczem doftanie/ áby to Ich M. Pánow nieobrażało/ bo każdy flufznie domá náuczyć ma flugę fwégo/ iáko fie między ludźmi zachować ma. *SarnStat* 16.

»pan łaskawy« (3): *RejWiz* 73; tedy mu [słudze] dzbanem gwałtem będzie lał w gárdło/ ípełniłz mi bo to zá zdrowie twego páná láfkáwego *RejZwierc* 61; Mam ná się Páná láfkáwego/ nágradza mi pracą moię tak iáko ná mię należy. *Strum* R.

»pan przyrodzony« (1): Iáko Cefarz álbo pan każdy potrzebuie ofobnego flugi przyrodzonego [...]/ tak też flugá ofobnego páná przyrodzonego ku fwey myśli potrzebuie *BielSpr* 47v.

Szeregi: »pan a dobrodziej« (1): Záłofnać íeft rrzecz [!] gdy [...] małżonek zeydzie opufzczoney w šíroctwie małżonce swoiey/ [...] ábo tákiez iáki wdzięczny Pan á dobrodziey opufzczonym flugom *RejPos* Ooo2.

»gospodarz i pan« (1): Ífch suknya Zielyona lyunfka v Schimuna íchaczieczia gofpodarza y pana fwego vkradla *LibMal* 1550/153v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

»pan ani niewolnik« (1): ktorziby [sędziowie] [...] ná Páná áni ná niewolniká/ żadnego względu niemieli [*domini et servi discrimen esset nullum*] *ModrzBaz* 91.

»pachołek, (a) pan; pachołek z panem« [szyk 2:1] (2;1): Bo gdzye pan gdzye páchołek nie záwždy tám znáią *RejWiz* 15v; *RejZwierc* B3v, 234v. [*Ponadto w przeciwstawieniu* 1 r.]

»pan i pani« (2): *LibMal* 1546/114; Támze czeladź domowa [...] Przed pánem y przed pánią tę rzech powiedział. *HistLan* C2. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

»(tak (też), i) pan, (i, jako (i), a(l)bo, a, czyli) sługa (a. słuźebnik); sługa z panem; pan z sługą« = *servus cum domino Vulg, PolAnt; dominus, servus Modrz* [szyk 17:11] (21;5;2): *RejKup* y4, bb7; *Leop Sap* 18/11; Gdy Pan álbo fluzebnik íedzye po rzece z żytem/ á przylíeże íz íeft żyto nieprzekupne/ tedy táki wolen od clá. *UstPraw* E2v; *RejZwierc* 137v; *OrzRozm* D3v; *GórnDworz* L5v; *RejPos* 300; *KuczbKat* 195; *BielSpr* 47 marg; *BudBib Iudith* 9/10 [2 r.], *Sap* 18/11; *CzechRozm* 212v; *PaprPan* B3v; *ModrzBaz* 11; Trzézwi fludzy z trzézwiemi pány pomárli. *KochFr* 19; *KochPieś* 17; *GostGosp* 14, 158; *GórnTroas* 31, 42; *WujNT Col* 3 arg, s. 719; *WysKaz* 45; *CiekPotr* 35; *GostCast* 17; *KlonFlis* Cv. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 3 r., w przeciwstawieniach 8 r.]

Wyrażenie przyimkowe: »pod pany« (1): w niewoli wieczney pod Pány frogiemi/ Opłákuie niefzczęście lzami gorącemi. *KmitaSpit* A3.

Przen (21) : íz gniew íeft w nas [...] iáko flugá y niewolnik v rozumu [...]. Pożyteczny íeft y potrzebny gdy nie rzádzi pánem/ to íeft rozumem *SkarKaz* 313b.

Zwrot: »wsadzić pana na pachołka« = *pić gorszy trunek przed lepszym* (1): Przeto lepiej íeft íeden trunek albo dwa pirwey piwa wypić potim winem przyłóżyć, á władzić pana na pachołka. *GlabGad* K7.

a) *Bóg, Chrystus wobec człowieka* (często w nawiązaniu do różnych przypowieści ewangelicznych) (11) : *KromRozm III* C8v; záftąpił pan flugę swoiego ná śmierć ídącego *BielKron* 155v; *RejPos* 345 [2 r.]; na żniwo posłáni gdy żąc nieumiemy/ miáfto roboty ízkodę Pánu w drogim ziárnie íego czyniem.

SkarŻyw 312, 93, 312; przedię iednák łtárałem fię o to/ iákoby tá moiá praca nie była dáremna/ áni z oną grzywną/ od Páná zwierzoną/ była zákopána. *WerKaz* 267.

pan czyj [zawsze: *pron poss*] (3): *RejPos* 192, 345; [*Chrystus*] v Lukafzá S. w podobieństwie mowi. gdy ná wefele odiáchał/ iednemu [*tj. św. Piotrowi*] poruczył czeladkę fwoię/ áby im vdawał obroku/ á wiernym był y pilnym ná przyście fię Páná łwego ogládáiac *SkarJedn* 57.

b) Bóg Ojciec wobec Chrystusa w interpretacji przypisywanej katolikom (1) : iedne^{so} powodem y princypałem/ iáko páná/ á drugie^{so} naczyniem/ ábo łługą któryby to rokzanie drugiego wykonywał/ wyznác będzie muśiał. *CzechEp* 277.

c) Świat wobec człowieka (2) : O Słudzy páná głupięgo/ Tego światá łzalónęgo: [...] Ten pan was nie vbogaći *KochMRot* B2.

d) Kapłan i papież wobec wiernych (3) : tedy iednák dobry znák maćie/ ktorego páná łludzy ielteście/ gdy pánu Papieżowi/ być wiernymi/ poddánymi y posłufznymi przyięgacie. *KrowObr* 131, 130; iż was [*kapłanów*] ták ma rozumieć człowiek kázdy/ iáko łlugi. Toć tu iuż nie iáko pány/ áby łami przez fię iáką moc mieć mieli *RejPos* 235.

e) Chłop wobec żołnierza (ponieważ płaci podatki z których utrzymuje się wojsko) (2) :

pan czyj (1): On żołnierz nász łługá głupi Alic łwego pána łupi *RejRozpr* Ev.

Szereg: »pan i sługa« (1): Iuzechmy łpláćili długi Mámy tám páná y łlugi *RejRozpr* Ev.

c. Właściciel ziemski w stosunku do poddanych feudalnych, też innych ludzi warstw niższych (głównie chłopów pańszczyźnianych, niekiedy mieszczan mieszkających w mieście należącym do pana feudalnego) (547) : *ZapWar* 1513 nr 2136, 1518 nr 2205, 1553 nr 2685; *MetrKor* 34/134v [5 r.], 135, 40/817, 821; *KłosAlg* G2; *LibLeg* 6/116 [2 r.]; Item zefnal ích fchołtífza iednego ktori nioł czynsz panu [...] łlupil *LibMal* 1543/69v, 1543/72 [4 r.], 72v, 1544/79v [3 r.], 1545/98, 1548/146; Rozmawia tu z łobą troiáki łtan Pan/ woyt prołty/ trzeći z nim Pleban. *RejRozpr* Av, A2v, A3, A4, B2v, B3v (33); *ConPiotr* 32v; *KrowObr* 62, 62v; Bo kiedy pan woiuie/ iuż day chłopie kury *RejWiz* 172v, 131v, 172v; *UstPraw* D3v [4 r.], Fv [7 r.], F2 [5 r.], G, H3, I3v, K2v; *RejFig* Eev [3 r.]; *RejZwierz* 137, 138 [2 r.]; *Wikleff* [...] błędiwą wiarę rozłiewał/ gdzie wiele chłopłtwá ná pány podburzył *BielKron* 326v, 201v, 202, 327; *KochSat* A4v; *LeovPrzep* E2; *RejPos* 316; *BielSat* D4v [4 r.]; *RejZwierz* B3v [6 r.], 65 [2 r.], 66v, 72v [2 r.], 109v (20); *WujJud* 21v, 134; *Strum* K4v, L4, L4v, M [2 r.], P3v (9); A łą niektorzi Pánowie ták okrutni/ że nieináczezy vzywáią kmieći łwych/ iedno iáko bydlá. *ModrzBaz* 46v, 21v, 46v [2 r.], 47v [2 r.], 48v [2 r.], 76v (20); *ZapKościar* 1580/10v [2 r.], 11 [3 r.], 16v, 1582/29, 40v, 1586/69v, 1588/77v [2 r.]; *BielRozm* 5, 31 [4 r.]; *GórnRozm* 12; *ActReg* 18; ktore [*kmiotowy*] też łobie máią przácć połowicę roku/ á połowicę Pánu *GostGosp* 76, 4, 10, 14 [2 r.], 22, 24 (91); *GostGospSieb* +3v; *KochPij* C4, C4v; A gdyby pan łpráwiedliwóścią włókl [= *zwlekał*]/ zkądby miełczánin miał przyczynę vłkárzác łie ná páná/ tedy miełczánin będzie powinien z tym pánem práwem tym czynić/ do któręgo pan względem onęgo dźiedzictwá przynależy *SarnStat* 665, 112, 150, 184 [2 r.], 185, 211 (59); *GrabPospR* M3, M3v [3 r.], M4; Kłátwy ná poddáne o dzieięćinę ktorą Pan pobrał. *SkarKaz* 422a marg, 39b, 351b [2 r.], 422a [3 r.], b; *KlonFlis* C4 [4 r.]; *KlonWor* 15, 49, 77 [2 r.]; *RybWit kt*, B3v, Cv.

pan czego (10): ForCnR A2; LibLeg 6/117, 157; kiedy pan wsi na którymkolwiek mieyscu wsi poddaną fwą gwałtownie zgwałci [...] / nietylko rodzice zgwałconey/ ale téz y wżylcy Kmiecie/ [...] wolność máią odéydz SarnStat 657, 657, 919, 927 [3 r.], 929.

pan czyj [w tym: pron poss (84), G sb i pron (40)] (124): ZapWar 1518 nr 2205, 1524 nr 2163; MetrKor 40/824, 61/35; LibLeg 6/116, 156; RejRozpr E3; ConPiotr 32v; KromRozm I D; Dior 79; BielKom D2v; GroicPorz f4v, dd4v; UstPraw A2v, Fv, F2 [3 r.], F2v, F4; BielKron 200, 201v, 211v, 284, 376; LeovPrzep A3v; Po tych wżyltkich walkách wnétrznych [...] iefzcie gorfze nádefzly w Niemcech: chłopow s pány fwemi. BielSpr 57v, 48; WujJud 89v; ModrzBaz 34v, 46v, 122v [2 r.], 124 [2 r.]; przy ktory takze sprawie bel Sliachetny Daud Tesmer Pan tegoż wyzei napisanego. ZapKoscier 1580/10, 1580/10v [4 r.], 11 [5 r.], 1582/40v, 1588/77 [4 r.], 77v [3 r.]; ReszPrz 73; GórnRozm D4v, I; Calep 327a; GostGosp 46 [2 r.]; tedy zá głowę zábitą potomkom zábitého/ y pánu iego winę fowitą plácić ma bydz powinien. SarnStat 1171, 235, 236, 271, 279, 288 (60); GrabPospR M3 [2 r.] M4; VotSzl E2v; SkarKazSej 704b.

W połączeniach szeregowych (7): Day pánu czyńfz/ pániey Geś/ ftárofcie ná piwo. RejZwierz 129v; BielKron 202; GostGosp 8, 38, 120. Cf Tytuł.

W przeciwstawieniach: »pan ... kmiéc (a. kmiotek) (3), chłop (2), poddany« (6): O wyftępek páńfki kmiotek nie ma być ciężan/ ale pan ma być przyćisnion. UstPraw G; że naydziefz czáfem dofhátiecznieyfzego chłopá we wsi niż fáme go páná. RejZwierz 111v, 72v; ModrzBaz 143; SarnStat 474, 677.

W porównaniu (1): Iáko ziórná pod mlyńfkim kámieniem/ ták ci kmiotkowie pod pány fwemi. SkarKazSej 704b.

Tytuł (2): RejRozpr A; Pifał téz [Rej] záfię dla kmiotkow/ Woytá s Pánem á s Plebanem RejZwierz [275]v.

Zwrot: »panu (od)robić« [szyk zmienny] (4): tyle dni pánu onego wypráwionego odrobi/ ileby wypráwiony pánu robić był powinien GrabPospR M4, M3v, M4.

Wyrażenia: »panowie (tak) duchowni (jako) i (albo) świeccy« (5): Szoflyfi Pánow duchownych y świeckich winni woyną flufzyć UstPraw D2, A2v [2 r.], F2; SarnStat 271.

»pan dziedziczny, dziedziczny« (9:2): LudWieś A2; Szoflyftwá nikt kupić niemoże bez dozwoienia Páná Dzyedzicznego. UstPraw Fv, F2, F2v [4 r.], Gv, I4 [2 r.]; PowodPr 68.

»pan dziesięcinny« (1): bo gdy tego nie vczyni/ tedy Pan Dzięfięcinny [dominus decimae JanStat 227] Dzięfięcinę przeda wolnie SarnStat 185.

»zwierzchni pan« (1): Wymuiác ty Cechy s tego porzádku/ ktorzy ofobliwá prerogátywá [...] od kthorego Zwierzchniego Páná fwego fą nádárzeni GroicPorz f4v.

Szeregi: »pan albo (i) dziedzic« = dominus et haeres JanStat (3): Iefliby Pánow álbo dzyedzicow było kilká pozwánych o gránice [...] UstPraw 1v; SarnStat 661, 669.

»pan albo dzierzawca« (2): żeby kmiecie [...] do Páná álbo Dzierzawce wsi [ad dominum vel ad possessorem villae JanStat 369]/ w któręy miefzkáią/ [...] byli powinni Pobory znieść SarnStat 343, 343.

»(i, tak) pan i (jako) kmieć (a. kmiotek)« [szyk 5:1] (6): *RejRozpr* G; iż z káždjm ochotną y ludzką twarzą rozmawiał/ ták z pánem/ iáko z kmiećiem. *SkarŻyw* 31; *GostGosp* 34, 42; *SarnStat* 1270; *KlonFlis* C4. [Ponadto w przeciwstawieniu 3 r.]

»pan i (albo) pani« (8): *ZapWar* 1558 nr 2686 [6 r.]; bo y w żacnych [!] domiech Pan y Páni nie od wżyftkiego klucze od siebie dáie. *GostGosp* 54, 114. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»i pan i pleban« = *dominus et presbyter* *Modrz* (2): ázaż niedołyć ná nie/ że wftáwicznie robią/ ná káždy rok y Pánom czyńlze y Plebanom dzieięćiny dawáią? *ModrzBaz* 124, 124.

»(i) pan, (i, a) poddany« = *dominus (et) subditus* *Modrz*, *JanStat* [szyk 3:1] (4): Spráwiedliwżyby to był połtępek łádu/ kiedyby y pánu poddánego/ y poddánemu Páná/ do łędźiego pozwác fię godźiło. *ModrzBaz* 89, 142v; *SarnStat* 929. [Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.]

»pan a przełożony« (2): Nye byćóć tám miłóći áni pokoyu/ [...] gđzye náđęcye á pychá/ [...] burzenya pólpóltwá przeciw pánom á przełożonym *KromRozm I* B4, D.

»pan albo ziemianin« (2): który Pan álbo Ziemíánin nie ma po temu czáfu doźrzéc *Strum* Q4; *GostGosp* 112. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

Wyrażenia przyimkowe: [»na pan« = dla pana jako świadczenie pańszczyźniane: tedy łąki te, które siekali przed tym w Ołoboku na pan, tedy je też mają społecznie siec *InwSzlachKal* 1573 nr 30, 1592 nr 55.]

»pod panem (pany)« (7): *LibLeg* 6/118; *UstPraw* F2 [2 r.]; *SarnStat* 244, 683; *SkarKazSej* 704b; iáko Oycu y máćce imię y przezwiśko? Gđzie/ á pod którym Pánem máią łwe śiedlińko? *KlonWor* 38.

d. *Dowódca*; *dux* *Mącz*, *Modrz* (30) : BYł w Kafarnaum Centurio/ to ieft łetnik/ albo pán który miál pod łobą łto rycérzow. *OpecŻyw* 42v; *LubPs* S6; *RejŻwierz* 21v, 37, 42; *BielKron* 248v; *RejPos* A4; *ModrzBaz* 115v; *SkarKaz* 120b; Acz fię też tám [w bitwie] Polacy mężnie pokazáli/ Ktorzy wżyfcy y z Pánem wespół gárdłá dáli. *CzahTr* G2, C3.

pan czego (6): Navarchus, Pan łódzy/ Vulgo Pátron. *Mącz* 242b; *CzahTr* H3. Cf Wyrażenie.

pan czyj [w tym: *pron poss* (5), *G pron* (2)] (7): lud Iłráelłki y Iudłki miełłkáią theraz pod namioty/ á Pan moy Ioáb/ tudziełz łludzy Páná moiego ná źiemí leżą *Leop* 2.Reg 11/11, 2.Reg 11/9, 13; *HistRzym* 22v; *BielSpr* 45v; *PapriPan* Kv.

W połączeniu szeregowym (1): On [*Leander*] był y łódźią/ onże y towárem/ On łam był Szyprem/ y Pánem y połtem/ Flifem y wiołtem. *KlonFlis* C3.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy etnicznej (1): Wiele też Pánow Ebreyłkich [*Hebraeorum duces*]/ wiedli wiele woien dla wolności. *ModrzBaz* 104v.

Wyrażenie: »pan okrętu« (4): A wyźrzawłszy pan onego okrętu żonę Eufłáchiufzowę bárzo pięknią/ y pożądał iey. *HistRzym* 128v, 128v, 129v; *SkarŻyw* 134.

Szeregi: »pan i hetman« (1): Lecz mamy pogotowiu przykłády/ wiele Pánow y Hetmánow zacnych y świętych/ ktorzi dla łpráwiedliwych y potrzebnych przyczyn/ wiele woien wiedli. *ModrzBaz* 108.

»starszy i pan« (1): Leć TRANSYLVAN iákom tu máłto łłyłżał o tym/ Ze chcąc áby nie ściągał z polá dármo potym. Gwałtem to miał wyćińnac Máximilianá/ Przywiođłszy iáko woylká łtárłzego y Páná. *CzahTr* H3.

»(i) pan i wojsko« (2): *Imminebat in occasionem opprimendi Ducis exercitusque*, Czuchał á godził náto yákoby mógł zniłzczyć y páná y woysko s nim wełpołek. *Mącz* 207c; *CzahTr* Gv.

Przen: Hetman w szachach [czego] (1) : Bo przeciw niemu/ pan woylká czárnegu/ Wypráwił tákież dworzániná łwego. *KochSz* A4.

e. Mocodawca (31) : *GliczKsiąż* N4; gdy Pan ná łłowá łwego Rzeczniká nieprzyzwala/ może ie odmienić *GroicPorz* e2v, aa; iż tá m bywa póspolicie Namiełthnik/ kędy łam Pan obetzny być niemoże. *KrowObr* 10, 10 [2 r.]; *UstPraw* E2; *RejZwierz* 102; *RejPos* 317v; *SarnStat* 404, 646, 1287; *SkarKaz* 610a.

pan czyj [w tym: pron poss (10), G pron (3)] (13): *ComCrac* 13v; áby [*poseł od pozwanego*] przyłygał iáko iego Pan ták bárzo chor ielł/ iż do Sądu przydź niemoże. *GroicPorz* q3v, e3, tv, v, aa; *UstPraw* E2; *GórnRozm* F2v [2 r.], G2v [3 r.]; *SarnStat* 1160.

Zwrot: »panu służyć« (1): chocia by panu fluzel y iego rzecz spravoval, a póspolicie procuracią czynil w szadziech będzie vinien przedłię tę prziiłięge vczynicz *ComCrac* 19.

Szereg: »pan i (albo) pryncypał« (2): PRokurator/ ielłth Perłoná ktora cudze łpráwy s poruczenia Páná/ álbo/ iáko mowiá/ Princypałá łwego/ łpráwuie. *GroicPorz* e2; *WujJudConf* 124v.

Przen (2) :

Szeregi: »namiestnik i pan« (1): Ale iáko łam v Lukáľá S. w podobiełłtwie mowi. gdy ná wefele odiáchał/ iednemu poruczył czeladkę łwoię [...]. Ten namielłtnik/ y Pan łam/ nie czyniá dwu głow/ áni dwu krolow *SkarJedn* 57.

»tak pan jako i poseł« (1): A co czyniá łprawce á inłtrumentá iego [*czarta*]/ tho nie ináczey iákoby łam czyniē miał. [...] Pátrzay iáko ci nielłáchetni omyłáczē/ ták pánowie iáko y półłowie/ vczynili łie Anyoły łwiátłóci *RejPos* 251.

f. Zarządca, rozkazodawca (7) : Gdy Iozeph łyn Iákobow w Egipēie pánem zołłá/ mowił do bráćiey łwoiey: Bog miē tu dla was przelłá *SkarKaz* 245a.

Wyrażenia: »pan domu [= dworu krolewskiego]« (1): połłá Krol y z wiēżienia go [*Józefa*] wyiáł/ y połłánowił go pánem domu łwego *SkarKazSej* 660a.

»wszytkiego pan« (1): iż powłciēgliwość ielł thák prołto/ iáko Hetman ktory bitwę łtáwi/ [...] choē gwałłthowne ná łię będzie miał nieprzyiacioły/ iedná k ie zwycięży [...]. Ale mierność [...] tháka ielł/ iáko ten drugi Hetman/ ktory bez rozłania krwi wygrawa/ y zołłáie włzytkiego pánem. *GórnDworz* Ff6v.

»pan wszytkiej ziemi« (2): bog vtzinił miē pánem włłytkiey zyemie *Eipłkyeý HistJóz* D4v, D4v.

W przen (1) :

Wyrażenie: »pan domu [= Kościoła]« (1): ktorego [*Piotra*] Pan połłánowił Pánem domu łwego *WujNT* 390.

Przen [czego] (1) : á broná Pan roley/ bo ná bronie włzyłłtko należy/ ktorey trzebá tákiego czáfu pátrzyć iáko náłiano. *GostGosp* 160.

g. Głowa domu, gospodarz (10) : *Mącz* [18]a, 94a; Kto chce rząd widzieē, Páná doma trzebá. *KlonKr* E2v; *SkarKazSej* 671b, 690a.

Wyrażenie: »pan domu« = *dominus domus Vulg* (5): przytąpiwłszy sładzy gośpodarłci (*marg*) pana domu (-) rzekliu *MurzNT Matth* 13/27, k. 193v *marg*; *GostGospSieb* +3v; *LatHar* 705; *WujNT Mar* 13/35.

h. *Mąż wobec żony (i raz odwrotnie, hipotetycznie)* (12) : Bo iednąk czymkolwiek [*pani*] płáci Drugą połowicę tráci A gdy sie domek wyniłłczy Tedy ty pánie w garłć piłczy *RejRozpr* H4; *SeklKat* H2v; *KrowObr* 62; *KarnNap* F4; czegóz [*Orszulka*] niezázylá? Ze łobie łwym połágiem Páná nie kupiá *KochTr* 22; *WerKaz* 289 [2 r.]; *WujNT* 1.*Petr* 3/6.

pan komu (2): Pod mocą meżá będziefz/ á on będzie tobie pánem. *WerKaz* 288; *ZbylPrzyg* A3v.

pan nad kim (1): Iáko y Apołtoł Páweł ś. o tym nápiłá: Náuczác niewieście nie dopuřzczám/ áni żeby miáá pánem być nád meżem. *WerKaz* 287.

pan czyj (1): Iáko Sará Abráhámowi połłuzna byłá/ zowác go Pánem łwoim. *KuczbKat* 260.

Szereg: »pan i głowa« (1): Pánem y głowá tobie małżonek łlubiony *ZbylPrzyg* A3v.

i. *Gospodarz wobec gořcia* (5) : A ielli sie do domu przytráfi kto s łtrony [...]. Toć [...] czáfem odieźdzáiac y pánu náłáie. *RejWiz* 73; *RejFig* Aa7v; *RejZwierz* 134v.

Przen (2) :

pan czyj (1): Siedzim v iednego łtołu/ vzywáiac z iednych mis/ y iednych drogich potraw páná łwego/ to ielt/ iedney niebieskiey náuki *SkarKazSej* 671b.

W przeciwstawieniu: »pan ... gořć« (1): Do Włoch/ á nie do Troiey puřzczálf sie ták łmiele/ [...] vzywiefz tám chwile. [!] Kłopothu y fráfunku/ bo zaráz nie pánem/ Ale gořciem przyedzieřz bárzo zmordowánem. *PudłDydo* B4.

j. *Człowiek jako pan natury* (23) : A iřz dla ludzi łtworzył bydło y zwierzétá: łkarawłzy Páná [*potopem*]/ znim łkarał czeladz y niewolniki iego *SkarŻyw* 270, 259; *SkarKaz* 5a.

pan czego (1): A co głupřzego być może/ iáko to áby nie rozumnemu łtworzeniu człowiek/ ktory Panem ielt tego włzytkiego/ kłániác łię [...] miáł? *SkarŻyw* 76. *Cf Wyrażenia*.

pan czemu (3): Człowiek rzeczam w náturze po Bodze páne^m. *Oczko* [41]v, 3v. *Cf* »pan łwiatu«.

pan nad czym (5): *BibRadz* 4.*Esdr* 6/54; *BudBib* 4.*Esdr* 6/54; *CzechRozm* 124; Połtáwiłeř go pánem nád zacnymi Czyny łwoimi. *KochPs* 11. *Cf* »pan nad wřzytkim łtworzeniem«.

Zwroty: »posta(no)wić (*a.* ustawić), uczynić panem« = *constituere ducem PolAnt* [*श्यक змиenny*] (5:4): *Leop Gen* 1 *arg*; *BibRadz* *6v, 4.*Esdr* 6/54; A tego vbogie⁸⁰ [*człowieka*] Bog podniosł/ gdyż go vczynił pánem w ráiu/ iáko o tym powiáda Dawid Włzytkoř poddał pod nogi iego. *HistRzym* 69, 75v, 87, [89]v; *BudBib* 4.*Esdr* 6/54; *KochPs* 11.

»panem przełóżyć« (1): iřz Bog iáko źiemię ták y niebá nie łam dla łiebie vczynił: [...] ále dla ludzi/ ktorych pierwey Pány ná źiemii nád rzeczámii łtworzonemi przełóżył. *CzechRozm* 124.

Wyrażenia: »pan wřzytkich rzeczy (łtworzonych), wřzytkiego łtworzenia, nád wřzytkim łtworzeniem« (2:1:1): *Leop Gen* 1 *arg*; łtworzył theż Adámá [...] y połtánowił go panem włzythkich rzeczy łtworzonych ná źiemii. *BibRadz* *6v, II 135d *marg*; *HistRzym* [89]v.

»pan tego (*a.* wřzytkiego) łwiata, łwiatu, ziemski« [*श्यक 3:2*] (3:1:1): A s tey on [*człowiek*] ołiáđłořci zołtał zyemłkim pánem. *RejWiz* 119v; *HistRzym* 75v, 87; *StryjKron* 6; *SkarKaz* 5a.

Szeregi: »pan a dziedzic« (1): ábyś [...] opánował iáko práwy pan á dzydzic to wftytko/ co ia iuż dawam od tego czáfu w pośtużenńtwo twoie *RejPos* 337v.

»pan i głowa« [*szyk 1:1*] (2): Nagotowawłzy [*Bóg*] wftytko [...] dopiero temu wftytkiemu o głowie rádził/ mowiąc: dobre to wftytko y bárzo dobre: ále głowy y Páná niemáľz. *SkarŻyw* 259, 259.

»pan i gospodarz« (1): iż człówek świátu temu vidomemu ieft pánem y gośpodarzem *SkarKaz* 5a.

k. *Bóg jako zwierzchnik indywidualny* [zawsze: czyj; w tym: pron poss (8), G pron (1)] (9): [*Posel od Boga mówi:*] Owo mas reiełtr łpyłany Mnie od mego pana dany. *RejKup* e7v, d3v, k7 [2 r.], y8v, Aav, ee2; [*Papież mówi:*] *nam percute Pastorem, et dispergentur oues gregis.* O mnieć to/ po Pánie moim piłano ieft piérwłzym [tj. o mnie piérwszym po Panu] *OrzQuin* K3.

Szereg: »pan i głowa« (1): iákoż łie Święci przyczyniáć niemáią/ ktorzy [...] z Pánem y z głową łwoią łie we wftytkim zgadzáią? *WujJud* 58.

1. *W innych określonych zależnościach, np. mistrz cechu, wyższy duchowny nad niższym, wyższy urzędnik nad niższym, naczelnik rodu, głowa rodziny, zwierzchnik indywidualny w określonym stosunku hierarchii* (82): áľz [*czeladnik*] łift łwego poczcziwego zachowania w Cechu Starłłich Miłtrzew okaże, iáko od pana piérwłłego [= *poprzedniego*] odestáł *ListRzeż w.* 26; *ForCnR* A3v, A4v [2 r.], B, B2v, B3 (15); *BierRozm* 26; áby łobie Plebeufowie wybieráli wolno Pátrony s Pátricyow/ ktory łie ktoremu podoba pod ich obronę w pośtużenńtwo/ áby go Pátronat bronil/ miłował/ iáko ociec łyná/ á Plebeufz áby go łłuchał iáko páná *BielKron* 99; *OrzQuin* M2; Y dáł go [*ojciec – Mikołaja Reja*] potym [...] do páná Andrzeiá Tęczyńłkiego [...]. Tám pothym będąc poczáł go pan w łifty polłkie wpráwowáć *RejZwierc* 274v; *KołakCath* B2; *SarnStat* 490; *CzahTr* I2.

pan czego (1): A to on [*Zygmunt August*] przedsię odwieć się nigdy nie dáł/ wkościele/ nie Pánem kościołá łiebie być záwzdy rozumieiąc. *BiałKaz* I3v.

pan komu (1): [*Izaak do Jakuba*] Bądź pánem brátom twym *BielKron* 14v.

pan nad kim, nad czym (3): *RejKup* b7; páście tę [...] trzodę Bożá [...] [*nie*] ták iákobyłcie byli pány nád kxiężá/ ále ábyłcie byli przykładem owcam z chući. *Leop* 1.*Petr* 5/3; *BibRadz* *Gen* 27/37.

pan czyj [*w tym: pron poss (26), G pron (2)*] (28): *ListRzeż w.* 9, 12, 36; *MetrKor* 34/134v; *ForCnR* B3, B3v, C3v; *HistJóz* D3; *BielŻyw* 112; *BierRozm* 26; Napierwey był przywitan od Ludwiğá krolewicá thymi łłowy: Miłościwy Cefáru/ ia pozdrawiam máiełtath wáľz Cefárlki iáko oycá y páná łwego *BielKron* 414, 109v; ktory Tytuł Arcybiłkupowi Król dáie/ Pan náľz/ do niego Łifty piłzac. *OrzQuin* S2, K4, V2v; *Prot* Dv; *SarnUzn* D6; *RejPos* 284v; *SkarŻyw* 429, 436; *ZapKościar* 1580/8, 9; *NiemObr* 61; *ReszList* 174, 187; *SarnStat* 271; iáko kiedy [*Erato*] [...] Z innymi przed łwym Pánem [tj. *Apollinem*] piękny taniec czyni *WitosłLut* A2; *CzahTr* I2.

W przeciwstawieniu: »sługa ... pan« (1): Gdy ty łłowa [*Janie, oto matka twoja*] matuchna vłlyłłála/ rzewno bárzo plakála mowiáťz. O boze oytcze niebieski/ iáko łie to nierowná przemiana łtála/ łługe mi dáno za paua [!]/ za Iezufa łána *OpecŻyw* 148.

Przysłowie: Nie będzie zwolennik więťszy nád Páná *KrowObr* 238.

Zwrot: »postanowić panem« (1): Odpowiedział Izáák themi łłowy Ezau/ łáciem go [*Jakuba*] nád thobá pošťánowił pánem [*Ecce dominum posui eum tibi*] *BibRadz* *Gen* 27/37.

Wyrażenia: »pierwszy pan« (1): kazał Mojżesz z kázde⁸⁰ pokolenia pierwíze^{mv} Pánu lálkę fuchą z napifem imienia fwego do przybytku ofiárować *SkarŻyw* 493.

»przełożony pan« (1): Też mi gdzie Byfkupa znaydzyefz. Ktori nad duchownim ftanem Tam był przélozonim panem. *RejKup* b7.

[**Zestawienie:** »hutny pan« = *zarządca kopalni*:

~ **Szereg:** »hutny pan albo gwarek« [*szyk zmienny*]: Aby gwarek albo hutny pan, jeden drugiemu robotników nie odłudzał *OrdunekGórn* 33, 40. ~]

Szereg: »pan a krol« (1): iż Król vczeftnikiem iefł Káplánftwá: to iefł zámyka fye wżyftek w Káplanie/ iáko w Pánie á w Królu fwym. *OrzQuin* V2v.

Wyrażenie przyimkowe: »pod pany« (1): iáki nocleg mieli Pigmeowie/ Mieli/ gdy fię poználi że byli więźniowie. Więźniowie niezczęśliwi pod Pány frogimi *KmitaSpit* B2v.

Przen (22) :

pan czyj [*w tym: pron poss (3), G pron (1)*] (4): *HistAl* F8; *RejPos* 74v; *GórnRozm* B3; im więcéy chowamy Sług/ tym więcéy niewdzięcznych fwoich pánów mamy. *GosłCast* 66.

W przeciwstawieniu: »sługa ... pan« (1): Niektorzy s kfiáząt Dariułowych [...] fprziięgli fie wespółek áby Dariuła zábili [...] Kthore widząc Darius rzekł/ O namileyfzy moi ktorem was miał zá flugi fwoie/ ále theraz mienię być pány memi *HistAl* F8.

Zwrot: »pany mieć nad sobą« (1): Zonę fobie z rownego ftanu poymoy. bo iefthli z wyffzego poymiefz, pany będziefz mieć nad fobą miałto przyziaciół. *BielŻyw* 18.

Wyrażenia: »pan ręki mej dany« (1): Zem nie miał w tobie [*ziemio węgierska*] Páná ręki mey dánego. *CzahTr* Iv.

»pan [*czyje*] śmierci i żywota« [*szyk 1:1*] (2): w ktorey [*Rzeczypospolitej*] tenże iefł żywotá twego y śmierci twey Pan [*ille est dominus vitae et mortis tuae*] *ModrzBaz* 71; Przed tym po ziemi flác fie nie fromotá/ Co pánem iefł twéy śmierci y żywotá. *GórnTroas* 49.

»pan żniwa« [*o Bogu*] (2): Zniwoć w prawdzie wielkie/ ále robotnikow máło. Prośćiefz tedy páná żniwá [*Dominum messis*]/ áby wyflał robotniki ná żniwo fwoie. *WujNT Matth* 9/38, s. 39.

a) Ten, kto umie panować nad emocjami (5) : Abowiem to práwy pan kto fie fám zwycięży á nie da fobie rofkázowác żadnym áffektum álbo połthronnym fmyfłom ciáła fwego *RejZwierc* 81.

pan czemu (2): *SkarŻyw* 440; Nie niefie to bowiem flawy żadnemu przełożonemu/ ktory gniewowi fwemu pomfłę wyciągájącemu pánem nie iefł. *Phil* R3.

pan nad kim, nad czym (3): o to do Páná Bogá wzdychał/ áby [...] pánem fwey woli nád ciáłem fwym zołtác mógł. *SkarŻyw* 440. Cf **Zwrot**.

Zwrot: »panem być sam nad sobą« [*szyk zmienny*] (2): możefz fię mu [*grzechowi*] odiać/ á pánem fám być nád fobą/ y nád tą złą wolą twoią. *SkarŻyw* 263, 29.

b) To, czemu człowiek podporządkowuje swoje postępowanie (7) : A ktorzi fą froźfzy Pánowie/ nád popędliwości ferdeczne? *ModrzBaz* 71v; *GrabowSet* N3.

pan czego (1): iáko vmyfł człowieczy dáleko zacnieyfzy iefł/ niż ciáło/ ábo fortuná/ thák też dobrá fortuny/ y ciáła/ dla tego máią być požądáne/ żeby vmyfł iáko pan wżytkiego/ mógł rofpołtrzcé fwe proporce. *GórnDworz* Ii.

W przeciwstawieniu: »niewolnik ... pan« (1): Coż to tedy za rozum/ chłopą y owfzem niewolniká [tj. nieprzystojność] władzać ná Páná [tj. cnotę]/ *PowodPr* 61.

Zwrot: »mieć [co] za pana« (2): *GrabowSet* I3v; Człowiek rozumny/ *honestum* ábo cnotę/ má za Páná *PowodPr* 61.

Wyrażenie: »panom podany« (1): bo práwá tylko ná ciáła ludzkie moc máią/ które z przyrodzenia infzym pánóm/ to ieft/ vmydóm fą podané. *KochWr* 25.

Szereg: »wodz i pan« (1): znáżony/ Leżałem: máiąc za wodze/ y pány/ Sprofną chęć/ Zwyczaj zły/ głupią nádzieię. *GrabowSet* I3v.

3. Członek wyższej warstwy społecznej; magnat; bogacz; princeps *HistAl*, *PolAnt*, *Modrz*, *JanStat*, *Vulg*; *magnas PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calep*; *optimas Vulg*, *PolAnt*, *Modrz*, *Cn*; *procer Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *Cn*; *dominus JanStat*, *JanPrzyw*, *Cn*; *megistanes (pl)*, *potens*, *primores (pl)*, *summus vir Cn* (1941) : *BierEz* N4, P, R3; *ForCnR* A2v; *HistJóz* A3; *Domicellus*, *dominellus*, mlody pan, *dicuntur pulchri iuvenes magnatum BartBydg* 44b; *FalZioł* IV 38a, V 52v [2 r.]; *GlabGad* A3v; *MiechGlab ktv*; *BierRozm* 6, 9, 14, 16; *LibLeg* 6/79, 118v, 190, 190v, 10/68v (12); *WróbŻołtGlab* A5; *Lecz wy dziś mili kápłani Buyni iáko hardzi páni RejRozpr* B4, C3; *SeklWyzn* e4; *RejJóz* L6; *RejRozm* 391, 393, 396; *RejKup* v4 [2 r.], v6v, v7; *DiarDop* 106; Yáko źle czynią rodzicy gdy [...] onego [syna] fluzyc do dworu/ álbo yákyemu pánu za chłopcá przykázuyą. *GliczKsiąż* H5, G7, H3, I2 [2 r.], I3, M5 (11); *ZapWar* 1558 nr 2686; *RejWiz* 6, 13v, 23, 33, 64 (10); *OrzList* d2, h4v; *UstPraw* H4 [2 r.]; *RejFig* Ee3v; Więc Dulfcy/ Boiánowscy/ oni Duninowie/ Zeliślawfcy/ y drudzy/ á wśyftko pánowie. *RejZwierz* 109, 8, 17v [2 r.], 24v, 30v, 35 (11); *BibRadz Eccli* 32/11; *OrzRozm* K4v, P; *BielKron* 86v, 116v, 242, 272v, 279v *marg* (27); *KochZg* A2; *Mącz* 217a, 232b; *OrzQuin* Kv; *Prot* C2v, D2v; *ProtStoj* Ev; tácy łákomi [...] ciężkie niemocy mieć mułzą. Iáko widziemy połpolicie w Pánoch. *SienLek* 13; naydzie drugiego/ ták mądrego/ czo fie nie będzie chciał z nikim wdawác/ iedno wśyftko s pány *GórnDworz* L5v, E6v, L5v, S7v, Aa, Dd8 (12); *HistRzym* 9, 58v, 59 [2 r.]; *RejPos* 264; *BielSat* H, 14; *GrzegŚm* 8; Bo Koleryk wnet z myłłą fwą wzgorę wyleci/ [...] á choć nic nie máłz przedfię fie łobie pánem zda. *RejZwierz* 3v, 31, 66, 81v [3 r.], 89v, 92v (18); *BielSpr* 51; *WujJud* 157 [2 r.]; *BudBib Eccl* 7/19; áno to widzimy/ że Pánowie Krolowi fie równáli/ Pánom záfię Rycerftwo *MycPrz* II A2v, I Bv, B3v, B4, II A2v, A3 (13); *WierKróc* A4, A4v; *BudNT przedm* a4v; *PapPran* A2v, B, C2, C2v, C3 (28); *ModrzBaz* 21, 115v, 130, 143v; *SkarJedn* A5v; *KochPs* 166; Smiele ná kazaniu Pány karał/ á ich fię pogrozek nie bał. *SkarŻyw* 462 *marg*, 165, 336 [2 r.], 493, 509, 517; *MWilkHist* E4; *StrykKron* 462, 567 [2 r.]; *CzechEp* 406; *KochFr* 31, 93; *KochSz* B2 [2 r.]; *KlonŻal* B2; *ReszHoz* 126, 133; *WisznTr* 2; *BielSen* 12; *PudłFr* 25; *BielRozm* 6, 24; *GórnRozm* A, I2 [2 r.]; *ActReg* 127; *GrochKal* 17; *Phil* P4 [3 r.]; *KochAp* 11; *WyprPl* C2; *LatHar* 255; *RybGęśli* A3, C4; *WysKaz* 41 [2 r.]; *JanNKar* G2v; *SarnStat* 372 [3 r.], 378; *WitosłLut* A2v [2 r.]; *KlonKr* D2, D4v; *PowodPr* 7; *SkarKaz*)(3, 84a, 352a, 515b *marg*, 610a; *CzahTr* G2v; *Lecz* ci fie tá zła napaśc v pánów poczęłá/ Potym miedzy połpółftwem/ krzewić fie téż ięłá. Co v pánów pobaczy/ ten lud fczebetliwy/ Wnet fie onégóz chwici *GosłCast* 32, 54 [2 r.]; *SkarKazSej* 693b, 694a; *KlonWor* 55 [2 r.]; Nie dał fzarpác Kmiotkow ni Miefzczánów/ Nie wiele iufz tákich w Polfzcze Pánów. *RybWit* C2, C2.

pan czego [= *skąd*] (55): gdzieś dojechał snowv oyczisni swey a panowie wlitczy zyemie moldawkyey kv mnye fye fą sklonoly *LibLeg* 10/62, 6/191v, 10/114, 11/88, 88v, 89; *BielKron* 191v, 369, 423v; *HistRzym* 31v, 75, 93v; *PaprPan kt*, C, G2, H4, K4 (10); *ModrzBaz* [16]; *SkarŻyw* 164, 312; *StryjKron* 300, 542; GDy były rużzone nienawiści wielkie y różności między Duchownými y Swietckými ofobámi/ Pány Diocefiíey Krákovskéy *SarnStat* 112, 157, 173, 185, 211, 258 (28).

pan z czego [= *skąd*] (1): Potym niedługo dla iego fprawiedliwości/ ftáło fie ieft że pánowie z iego páńftwá zezwolili fie zábić iego *HistRzym* 58.

panowie czyi [= z naszego kraju; w tym: naszy (5), własní (1)] (6): *BierRozm* 24; *RejWiz* 161; by dziś do kthorego z náfzych pánow przyzedł s pochurną poštáwą Philozoph [...] *GórnDworz* E6v; *RejZwierc* 115; *ModrzBazBud* π6v; *KochProp* 10.

pan czyj [= komu podległy; w tym: pron poss (8), G sb i pron (5)] (13): *LibLeg* 10/93, 11/76, 107; *BibRadz* 4.Reg 10/11; *BielKron* 178v; *HistRzym* 30v; Augustus Cefarz wielki Rzymfki gdy był profzon od iednego páná fwego áby teź v niego w domu był *RejZwierc* 81v; *SkarJedn* 218; *StryjKron* 617; *SarnStat* 406, 887, 889; *SkarKazSej* 660a.

W połączeniu z nazwą posiadłości pełniącą funkcję nazwiska lub części nazwiska [w tym: z czego (13), na czym (5), w czym (3); pan + nazwa (19), nazwa + pan (2)] (21): *Diar* 39, 58; Vrodzonemu Pánu M. Stadnickiemu ze Zmigrodá/ w Dubiecku Pánu *OrzList* g3v; Vćiekli byli niektorzy do dworu pánow s Tęczyná *BielKron* 394, 326v, 419; *KwiatOpis* C3; Iáfnie Wielmożnemu Pánu Olbrychtowi z Laská/ Pánu na Kiczmárku *RejZwierc* [28³], Av, 119, 182, 210v; *Strum* H2; *StryjWjaz* B3v; *StryjKron* 320, 667, 772; *ActReg* 154; *KořakSzczęřl* A2; *RybWit* [A]v, [A2]v.

W połączeniu z nazwą kraju lub z przymiotnikiem od nazwy kraju lub narodowości [w tym: ai (113), z + G sb (12), w + L sb (3); pan + nazwa a. przymiotnik (88), nazwa a. przymiotnik + pan (40)] (128): *BielŻyw* 25, 55, 154; W tenże teź czas pořłowie Tatarfczy do Ruřkich panow przyjechali *MiechGlab* 3, **6, 6, 31, 72, 73; *LibLeg* 10/145v, 154; *LibMal* 1548/145; *RejZwierc* aa2, aa4v [2 r.], bbv, bb2, 2 (11); Te⁸⁰ cżáfu vrodził fie Krolowi Fráncufkiemu fyn/ dano mu imię Károlus/ kthorego panowie s Szwáncárfkiey ziemi przez pořty krzcili. *BielKron* 197v, 112v, 126v, 166, 169, 248v (45); *Mącz* 298b; *RejZwierc* 153v; *KochMon* 26; *MycPrz* II Dv; *StryjWjaz* C2; mądry pan z Hytaki/ Ni w meřtwie y w rozumie nie był nigdy táki. *PaprPan* L; czym Dentatus řłynie/ [...] on zacny pan w Rzymie *PaprPan* N2, A2, D, E4v, H, Ov (22); *ModrzBaz* 40 marg; *ModrzBaz Bud* π6v; *SkarJedn* 374; *SkarŻyw* 317; Pánow teź Polřkich y Litewřkich bárdzo wiele do Kořomiey przyciągnęli *StryjKron* 662, 170, 210, 305, 309, 315 (27); Indigenatus Pánów Wořłfkich. *SarnStat* 75, 992. Cf teź *pan czego*.

W połączeniach szeregowych (103): gdy by pan kthory albo szyemyanyn ylye vrządnyk albo wathamem rzekl yze thego zlodzyeya nyemařch vnvego Thedy [...] *MetrKor* 34/134v, 34/134v; *ForCnR* E3v; *FalZioř* V 49v; *LibLeg* 6/191v, 10/59; *SeklWyzn* Gv [2 r.]; *Diar* 29; *DiarDop* 99; *GliczKsiąź* F3v [2 r.], G7, K7; *LubPs* A2; *GroicPorz* fv; *KrowObr* 3, 8v [2 r.], 25v, 27v, 33v (10); *RejWiz* 127v; *OrzList* e3; *BielKron* 115v, 213, 375v, 391, 397v, 417v [2 r.], 424; *Mącz* 348d; *OrzQuin* D; *SienLek* 3v; *HistRzym* 3v, 30v; *RejPos* 256v, [290]v; *BiałKat* 339; *RejZwierc* 36v; *BudNT Mar* 6/22[21]; *StryjWjaz* C2; *ModrzBaz* [38]v; *SkarŻyw* 309, 310; *MWilkhist* E; *StryjKron* A, 155, 385, 542, 611, 772; Kárdynałowie/ Kfiąźetá/ Gráffowie/ Pánowie/ Sláchtá/ Kupcy/ Rzemieřnicy/

roboćiąże/ y gmin choć napodleyfzy: máią fwe kościoły/ [...] dni y godziny do chwały Bożey/ [...] náznaćzone. *ReszHoz* 118; *ReszList* 159 [2 r.], 167; *WerGośc* 213; *BielRozm* 3; *GostGosp* 20, 148; *LatHar* 100; *SarnStat* 53, 64 [2 r.], 135, 136, 373 (37).

W przeciwstawieniach: »pan(owie) ... chudy (pachołek) (a. chudzik, a. chudzina) (11), ubogi (a. ubóstwo) (12), nędznik (a. nędza) (4), kmieć (a. kmiotek) (2), łotr (2), ludzie stanu niskiego, podlejszy stan, pospolity lud, sługa, stanowie rycerscy, zagrodnik, żebrak« (38): ony daią wżifstkym niekrew/ ale vbogym wodę/ a panom wino *SeklKat* Y3v; Tu Ledwe panie [*lege*: pany] pufczaia Czo tu Lotrzy czynić maia. *RejKup* c4v, g7, v6v; *GliczKsiąż* H7; *RejWiz* 128; *RejZwierz* 24 [2 r.], 117v; iż nie żywiefz iáko práwy pan iedno iáko żebrak. *BielKron* 324v, 99 [2 r.], 108; *Prot* Av, D3v; *GórnDworz* K7v; *BielSat* C; *HistLan* E3v; iż pośpolicie pan ná gorze á podleyfzy ftan nádole pozofstáwac musi *RejZwierc* 3, 245; *MycPrz* II A2v, A3v; *PaprPan* Gg [2 r.]; Niektore práwá fą tak poftánowione/ iż pożytkom wielkich Pánow służą/ á chudzinę niewolftwem trapią *ModrzBaz* 72v; *KochPs* 14; *KochMROT* B3v; *ReszPrz* 28; *BielSjem* 14; *PudłFr* 74; *BielRozm* 16; *PaprUp* L3v; *KochFrag* 30; *KlonKr* B3; *GoslCast* 25; *SkarKazSej* 664b; A też to nędzá nie Pan/ co w fuknie y w liście Sługi nośi *KlonWor* 56, 41.

W porównaniach (13): *RejKup* t6v; *GliczKsiąż* F2v; Vżrzyfz owdzye drugiego co mu fie klániaią/ iáko inemu pánu ktorzy go nie znáią. *RejWiz* 68v, 15v, 56v; *RejFig* Dd2; *Mącz* 132a; Tám ftárzec miedzy nimi mogę rzec iáko Pan/ Bárzo z wielkim doftátkiem tak był náwżem chowan *HistLan* D3v; *RejZwierc* 222v. Cf »jako pan używać«.

Przysłowia: Bo Pana znać podoftadku. *RejKup* v7.

Nie káźdi pan/ co w bláwacie. *GórnDworz* L8.

Pánom fie zmele vbogim fie skrupi *MycPrz* II A3v.

Frazy: »pan [z kogo]« = *ktos został panem* (1): z iey [*Junony*] łáiki pan z niego prędyuchno *PaprPan* M4v.

»pana znać« (2): Więć wam w czerni napiękniefy/ á práwie páná znać *RejWiz* 40v, 51.

iron. »znaj pana« (1): Bolesław Kiiow złupił/ y zamek sam ofádzil. Znay Páná. *StryjKron* 170 marg.

Zwroty: »by(wa)ć panem; (być) pan« [*szyk zmienny*] (7;4): *RejRozpr* D4; *RejPos* 72v; *RejZwierc* 82v; *MycPrz* II A2v; *PaprPan* Gg3; *KochOdpr* Cv; *WerGośc* 223 [2 r.]; *KochFrag* 30; Iešteś PAN choć w kmiecey fzáćie. *RybGęśli* C3; *KlonFlis* C2v.

»z panow iść« (1): iáko fie ná tę fubtylność drudzy wydáią/ áby fie pokazáli/ iż s pánow idą *GórnDworz* E.

»stawić się panem« = *udawać pana* (1): Iełfiś chudy pachołek/ nie ftawże fię Pánem *KlonWor* 41.

»uczynić (a. sczynić) pany; stworzyć panem« (2; 1): *GórnDworz* K6v; *MycPrz* I B4; Nie ztworzą cię Pánem fkárby *RybGęśli* C3.

»jako pan uży(wa)ć« (4): *RejKup* e4; *RejWiz* 13v; *HistLan* C; Hoyny do czáfu iáko pan vżywa *RejZwierc* 217.

»zostać panem« [*szyk zmienny*] (4): *Prot* Bv, Dv; *PaprPan* A4; Trudniéy záfwe cnoty doftáć/ Niźli wielkim Pánem zofstáć. *KochMROT* A2.

»[z kogo] panem zostać, uczynić pana; [z kogo] pan jest, stał się; stać się [kim], czynić [kogo] z pana« = radykalnie zmienić pozycję społeczną (1:1;2:1;1:1): On [język] czyni z Páná nędzniká. *BierEz* D2; *BielŻyw* 100; W Afryce tez tego czału/ krolík Zeryw/ z łotrą pan bywłszy/ wygnał drugiego krolá z łańiectwa Ekłáná *BielKron* 233v; *CzechRozm* 56; *SkarŻyw* 88; *CzechEp* 335; *PudłFr* 22.

»panem zwać« (1): Iefzcze to nie zyłk kogo pánem zową *RejZwierc* 229.

Wyrażenia: »pan bogaty« [szyk 6:2] (8): *OpecŻyw* 13; *FalZioł* V 49v; gdyłz pánów Bogathłzych náfwiećie niemáłz/ kthorzyby nic nierobiąc thák wiele Bogałtw mieli/ iáko wy macie *KrowObr* 139v; *BielKron* [85²], 294; *PaprPan* T; *KochPieś* 6; *PudłFr* 22.

»czelniejszy panowie« = *principes, proceres, viri principes* *Modrz* (7): *BielKron* 330; *LeovPrzep* E; iż wielkie á ciężkie nędze y vpadki ták ná Rzeczpópolitą iáko tez y ná domowe káždego obeście/ dla waśni á rozruchow czelnieyłzych Pánów/ przychodźły *ModrzBaz* 27, 17, 27, 29, 95.

»czysty [= prawdziwy] pan« (1): kiedy kogo wedle fwiátá chwałá iż czyłty pan *RejZwierc* 115.

»pan docześny; ziemscy panowie« (1;1): *PatKaz II* 66v; Abowiem przypátrz fie tu człowiekowi iákiemu potrzebnemu wedle fwiátá tego/ gdy upádnie w iáką niełáfkę Páná iákiego tu tego docześnego á omylnego od ktorego fie tu wždy iákiego/ ácz niepewnego/ dobrodzyeyftwá nádztywwał *RejPos* 335.

»pan(owie) duchowny(-i)« = *dominus spiritualis* *JanStat* [w tym: i świeccy (5)] [szyk 4:2] (6): *BielKron* 183; iefli [*Mistrz i Zakon*] [...] z którym Pánem duchownym y świetckim względem dóbr [...] Królowi Polłkiému [...] woynę zrułzał: tedy [...] *SarnStat* 1079, 235, 614, 617, 655.

»panowie krześcijańscy« (4): Szkoły nye dla częgo inłłego pobudowano v ludzi á panow krześcíańłkich/ yedno dla dziatek młodych *GliczKsiąż* K7v; *BielKron* 179v; *SkarJedn* A6v; *SkarŻyw* 31.

»m(ił)ościwy pan« (3): Naydziełz tez drugi kray ták zápyśniáły/ że w nim włzytko miłóściwi pánowie/ by iedno kęś bobru da [!] zawoyku przilzył *RejZwierc* 17, 66v; *PaxLiz* B3.

»pan mocny« [szyk 1:1] (2): *Leop 2.Mach* 4/50; Thá ziemiá [...] ma Arcybiskupá Vłpaleńłkiego páná wielkiego/ bogátego/ y mocnego w krolełtwie Szweckim. *BielKron* 294.

»pan możny (a. przemożny)« [szyk 3:2] (5): iż ten obyczáy iefł miedzi vczonymi, gdy iákie kxięgi napilzą, zwykli ie nie ktoremu panu przemożnemu przipilfować *GlabGad* A3v; *WierKróc* B2; *PaprPan* G2v; *SkarŻyw* 353; *Calep* [345]b.

»pan, pani z panow« [szyk 6:1] (6:1): (*nagł*) Mikołáy Herbort z Dzyedziłowá. (-) [...] Práwie to iefł pan s pánów á mąż z zacnych mężów *PaprPan* Xv; w Krakowie na Zamku pod ramieniem Krolowey Paniey łpanow vtzzenia godney/ Burgrabie okrutnie y niemileofierne zbiel *PaprUp* G4, C, C3v, C4v, F3v; *KlonWor* 55.

»panowie pograniczni (a. ugraniczni), ukrainni« [szyk 4:1] (4:1): myenvye łzye bicz Hołpodarłkyem finem. Zebrałłchi łzye y łlvzebnyky [*lege*: z służełbniki] łzvgranycznich panow y łpółpolythemy lyvdzmy *LibLeg* 11/164v, 10/93, 93v, 11/107, 165.

»prawy [= prawdziwy] pan« [szyk 3:2] (5): Owa był práwym pánem/ nie łtąd/ iż miał wiele/ ále przeto/ że łobie mógł y vmiáł rołkázowác. *GórnDworz* B7v, P, Ee6v; *PaprPan* C2v; *KochJez* B4.

»przedni(ejszy) (naprzedniejszy) pan(owie)« [w tym: pl (23)] = *proceres Mącz, Modrz; magnates Mącz; optimates, principes Modrz* [szyk 16:9] (25): *RejZwierz* 120; iż iey dwu lynu przedniemi pány w Węgrzech wdziął/ ielzcze z tego domu y dziś fą Pekiloifzowie. *BielKron* 303v, 57v, 82v, 126v, 179v, 183, 412; *Mącz* 204c; zabił páná czo naprzednieyżego co podle krolá fiedział *RejZwierz* 86v; *BielSpr* 14, 53v; *PaprPan* C; *ModrzBaz* 55v, 81v, 94; *SkarJedn* 381; *SkarŻyw* 317, 492; *StryjKron* 170, 572, 592, 617, 662; *WerGość* 213.

»rycerski pan« [szyk 4:3] (7): *BielKron* 330; Iefliż tedy było fłufzno/ náukę Rzemieflniczą Rycérfkiemu Pánu przypifác: czemu by fye niemiáło godzić/ wálzéy Pánfkiéy Miłofci/ choć téz Pánu Rycérfkiemu przypifác/ częfci náuk wyzwolónych *SienLekAndr* a2v, a2, a2v; *LeovPrzep* E; *RejZwierz* 94v.

»starożytnego domu pan« (1): á cnotliwego/ y mądrego tego ia chcę rozumieć/ ktory by godzien był/ być Krolem: to iefł fárożytnego domu páná/ fklónnego ku cnocie s przyrodzenia/ y ze fławney pámiéci/ przodkow fwoich *GórnDworz* Gg4.

»pan(owie) świecki(-ccy)« [w tym: pl (22)] = *princeps profanus Modrz; saecularis dominus JanStat* [szyk 21:8] (29): *FalZioł* V 52v; *ConPiotr* 30v; *SeklWyzn* e4, e4v; *GliczKsiąż* B5; *ALexánder* [...] koronowan w Krákwie [...]: przy czym téz było wiele Pánów świeckich *BielKron* 400v, 283, 305v, 378, 386; *LeovPrzep* E; *RejPos* 15v, 252; *RejZwierz* B3v, 196v, 233v; *ModrzBaz* 121v; *SkarJedn* 203, 374, 381; *SkarŻyw* 301, 353, 574; *SarnStat* 235, 614, 617, 655, 1079; *SkarKazSej* 687b.

»panowie tego świata« (3): otym wftáwitznie [papież] myfłił/ iákoby téz fwoie flugi vbogaćił/ podwyfłfzył/ Kxiążety y Pány thego Swiátá vtzynił *KrowObr* 34v, 33v, 35.

»panowie urodzeni i szlachetni« (2): ále tylko mieli bydź przyjmowani [do przedniejszych kościołów] Pánowie Vrodzeni y fzláchetni [*barones, generosi et nobiles JanStat* 194] *SarnStat* 178 [*idem*] 922.

»wielki (wielcy) (na(j)więtszy), wielkich stanow pan(owie)« [w tym: pl (57)] = *magnus dominus JanStat* [szyk 83:27] (109:1): *FalZioł* IV 37c, V 52v; *BielŻyw* 19; *WróbŻółtGlab* A3, A5; *RejRozpr* I; *SeklWyzn* Gv; *LibLeg* 11/139v; *RejKup* b7, t2; iż do wielkich panow z gołemi rękami przychodzić fye niegodzi *HistAlHUNG* A2; *BielKom* A4; *LubPs* A2; *KrowObr* C2v, 140; *RejWiz* 24, 69 marg, 118, Cc6; *RejZwierz* 20, 39, 60v; *Goski* A3, *3; *OrzRozm* B3v, N3v; *BielKron* 128, 264v, 294, 296v, 313v, 326, 462; *KwiatKsiąż* Iv; *Mącz* 453d; *Prot* B2v, D3v; iáko dwor żaden/ choć naywięthfżego páná/ nie może być práwym dworem/ [...] gdzie białyhgłow niemálfz *GórnDworz* V6v, D2v, D4v, E6v, G6v, O6v (17); *HistRzym* 43, 51; *RejZwierz* 153v; iż oni/ ktorzy iakie [...] kfięgi [...] piřzą/ [...] zwykli ie wielkich ftanow Pánom wprzod offiárowác *BudBibKaw* A2; *BudNT przedm* c5; *ModrzBaz* 12 [2 r.], 12v [2 r.], 14 [2 r.], 14v, 15 [2 r.] (19); *ModrzBazBud* π6v; *SkarJedn* 240; *SkarŻyw* 334, 574 [2 r.], 599; *StryjKron* 309; *CzechEp* 335; *KochFr* 31, 104; *KochMRot* A2, Bv; *PudlFr* 22, 25; *GórnRozm* A, D4v, K, L; *Calep* 629a; Pan wielki/ mądry á báczny/ niema bydź fkapý *GostGosp* 2, 1, 2 [3 r.], 4, 132; *GostGospGroch kt*; *KochAp* 8; *SarnStat* 372, 431; *SkarKaz* 638a; *CiekPotr* 37.

»pan wielmożny« [szyk 1:1] (2): Odiął Pan wfłyfłtkie wielmożne Páni [*magnificos*] moie ze řzodku mego *Leop Thren* 1/15; *KochFr* 33.

»wysocy, wysokich stanow panowie« (3:1): *FalZioł* V 52v; *BudNT przedm* a2; *SkarŻyw* 595; Gdzież tu zołtanie pychą y hárdosć owych wyłokich pánow y łtanow/ ktorzy nigdy tákíey pokory nie czynią *SkarKaz* 515b.

»zacny(-i) (a. cny), poczcíwy, zacnie zawołani pan(owie)« [w tym: pl (20)] [szyk 42:11] (50:2:1): *GliczKsiąż* H7; *RejWiz* 74, 126, 140, 146v; Ale ten poczcíwy pan [*Mikołaj Radziwił, wojewoda trocki*]/ łłowy y buławą/ Godzyen łwoiey oyczyźnie/ łnadż y káżdą łpráwą. *RejZwierz* 91, 50v, 69; *OrzRozm* S; *BielKron* 399; *LeovPrzep* E2; *RejPos* 256v; *RejZwierc* 222v; *Strum* A2v; *BiałKaz* L2v; *PapPrPan* A2, A2v, Cv, C3, C3v (20); *ModrzBaz* 14, 130v; *ModrzBaz Bud* π6v; *SkarŻyw* 391; *StryjKron* 210, 467, 672; *NiemObr* 165; *KlonŻal* Cv; *ReszHoz* 120; *ReszList* 169; *PudłFr* 78; w czym wiele Pánow zacnych pogináwłzy/ półpółłtwo Rzeczpółpólitą ołięgnęło. *Phil* Q4; *WysKaz* 40, 46; *WitosłLut* A2; *KlonKr* Dv; *SapEpit* B3v.

»znamienity(-ci), znakomici pan(owie)« [w tym: pl (7)] [szyk 8:3] (10:1): *FalZioł* V 74v, 90v; *MiechGlab* ktv; kthoregołczye czałzv do náłł posła półłaly łzwego slvgą vyernego y pana znamyenythego pana Opalenyłkyego *LibLeg* 7/41; *BielKron* 432v; *Mącz* 199c, 348d, 430c; *LeovPrzep* A2v; *Calag* 269a; *MWilKHist* E.

Szeregi: »biskupi, (i) panowie; biskupi z pany« [szyk 3:1] (3;1): *BielKron* 182, 358v; *RejPos* 243; Pápietz Bonifacyułz ćiało iego z wielką cźcią do kołćiołá/ [...] Bískupom y pánom prowadzić y pogrześć rófkazał. *SkarŻyw* 473. [Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.]

»panowie i bojarowie« = *tyranni et principes Miech; proceres et boiari JanStat* (6); *MiechGlab* 6; ćiałá inłzych Xiążát Litewłkich/ tákże Pánow y Boiar zacnieyłzych palono *StryjKron* 345, 170, 345, 360; *SarnStat* 991. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

»panowie i cesarz« [szyk 1:1] (2): *KrowObr* 35; drudzy imieniem tylko Kátholickim łię pokrywáli/ [...] pochlebuiąc Pánom y Cefarzowi. *SkarŻyw* 392. [Ponadto w połączeniach szeregowych 12 r.]

»pan albo (czyli) chłop« [szyk 1:1] (2): *RejKup* Xv; ále na to [*lekarz*] baczenia niema/ iefłize Pan/ czyli chłop [*interea dominus sit, an servus*]: iefłi łłáchćić/ czyli niełłáchćić iefł ten ktory leczenia potrzebuie. *ModrzBaz* 71. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»(i, tak) pan, (i jako) chudy; z panem chudy« [szyk 4:3] (5;2): *PapPrPan* T2, Bb3v; *KochPs* 104; *GostGosp* 70; *GórnTroas* 73; poki chybia łzyie Oná/ co iedną kółą/ chude z pány bije. *GrabowSet* B4v; *KochFrag* 14. [Ponadto w przeciwstawieniach 4 r.]

»duchowni a panowie« (1): Wy Duchowni á pánowie [...] Strzeżćie zamkow á kółćiołow *RejRozpr* F3v.

»pan a dziedzic« (2): Wielmożnemu Pánu Iego Mołći Pánu Andreiowi Krotółkiemu Woiewodźicowi Inowłócláwłkiemu/ Pánu á dziedzicowi w Łobzenicy *RybWit* [A]v, [A2]v.

»kardynałowie i panowie« (1): Kárdynał też niektory w łákku tákże twarz zákrywłzy do drugich Kárdynałow y Pánow pó iáłmużnę chodził *ReszList* 170. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»(tak) krol(owie), ((jako) i, (a)ni) panowie; panowie z krolem; krol z pany; tak krolewski jako panow« = *reges et principes Modrz* [szyk 22:6] (24;1;2; 1): *BierRozm* 8; *MurzNT* 28v; *KrowObr* 3, 140, 197; Tákżeć łie też to dzyáło zá wieku moiego/ Ze y krol był y páni przyrodzenia złęgo. *RejWiz* 181v; *RejZwierz* 17v, 59; *Goski* A3; *BielKron* 257, 325, 391v, 405v; *RejAp* 149v; *ModrzBaz* [16],

32; tak też nie poftánowił w Ewánieliey y w kościele swoim żadnych krolow áni pánow świeckich zá vrzędniki *SkarJedn* 203, 304; *SkarŻyw* 31, 241, 284, 560, 599 [2 r.]; *ActReg* 68; *SkarKaz* 84a, 515b, 638a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 37 r.]

»książę (a. jego książęca miłość) i (a) pan« [o jednej osobie] [szyk 3:1] (4): Oświeconemu Rsiążęciu [!]/ á Pánu/ Pánu Mikołáiwowi Rádziwiłowi *Prot Av*; *HistRzym* 43; *KochJez kt*, A2.

»książę(ta), (i, a(l)bo) pan(owie); książęta z pany« = *principes et barones JanStat* [szyk 14:7] (20;1): *FalZioł* V 52; *KromRozm I D*; *KrowObr* 34v; Potym názáiutrz Cefarz w gošpodzie fwey wizytki kfiążęthá y pány częfthował *BielKron* 331v, 403v, 414v [2 r.]; *KwiatKsiąż* Iv; *HistRzym* 31v, 134; *RejPos* 20v; *BudNT przedm a4v*; *SkarŻyw* 310 [2 r.], 472, 574; *StryjKron* 290, 385 [2 r.], 592; *SarnStat* 989. [Ponadto w połączeniach szeregowych 38 r.]

»panowie i lud(zie)« (3): *HistRzym* 101v; *BudBibKaw* A3v; Było ná co pátrzyć/ gdy w takim tłumie pánow y ludzi/ [...] do Aquille iáchał. *SkarŻyw* 472.

»pan(owie) a (i, abo, ani) mocarz(e)« [szyk 3:1] (4): Wftáncye wfýfcy mocarze y wfýfcy pánowye *LubPs* F4; *RejPos* 15v, 89, 168. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»pan i możny« (1): bo pánom y możnym rzadko práwá fzkodzą *SkarKazSej* 696a.

»tak pan jak nędznik« (1): fzczeńcie [...] Ták s pánem iák z nędznikiem bá chce fie probowác. *PaprPan* [Hh5]v. [Ponadto w przeciwstawieniach 3 r.]

»pan, pani« (1): [Wstyd (postać alegoryczna) mówi:] Pámięta y też iedno ná mię/ iákiem miálá pány pánie/ Klitomachus Lukrecia/ Ktorych fwiadom Rzym Grecia *BielKom* E6. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»panowie i panięta« (2): Pánofzá. Tho ieft/ Wyflawienie pánow y paniąt ziem Rufkich v Podolfkich *PaprPan kt*, V3v.

»(jako, i, tak) panowie (tak) i (jako) pospolstwo (a. lud pospolity, a. człowiek pospolity)« = *principes a. optimates et populares Modrz* [szyk 10:2] (12): y panowye ywšzitko [!] pošpolštvo wšzitci są ku nam wyernimy *LibLeg* 11/88v, 11/88v [3 r.], 89; *BielKron* 217, 334, 356v; Pánowie y człowiek pošpolity ledwo go od oney fmierci wyplákáli. *RejZwierc* 34; *ModrzBaz* 52, 81v; *CzechEp* 11. [Ponadto w połączeniach szeregowych 11 r., w przeciwstawieniu 1 r.]

»potentat a pan« (1): A Menelaus trwał przed fie ná vrzędzie onym/ prze niektórych potentatow á mocnych pánow lákómštvo [propter eorum qui in potentia erant avaritiam] *Leop 2.Mach* 4/50.

»nie tylko prostaczkowie ale i panowie« (1): Y czynią to z lálki Bożey/ nie tylko prostaczkowie/ ále y niektorzy zacni Pánowie *NiemObr* 165.

»(tak) panowie i (albo, jako, takież) rycerstwo (a. rycerze, a. z rycerstwa); panowie z rycerskimi ludźmi« = *principes, milites JanStat*; *barones, milites JanPrzyw* [szyk 19:1] (19;1): *Diar* 92; *BielKron* 366v, 399 [2 r.], 409v, 410v, 419, 423v; *HistRzym* 93v; *BielSpr* 43v; *BiałKaz* L2v; *SkarŻyw* 164; Rufzyli fie byli tegoż Roku Pánowie y Rycerstwo Litewskie ochotnie ná odpárcie Moškiewłkiego gwałtu *StryjKron* 782, 472, 772, 787 [2 r.]; *SarnStat* 509, 705, 889. [Ponadto w połączeniach szeregowych 25 r.]

»pan jako sługa« (1): Tá [šmierc] zá gárdło chwyta Bogáté pány/ iáko profté fługi *KochPieš* 6. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r., w przeciwstawieniu 1 r.]

»panowie, smardowie« (2): O wy nedzne pieniądze [...] / Tułacie się po kąciech po Pániech po Smárdoch. *BielSat* B4v [*idem*] *BielRozm* 15.

»(i) pan(owie), (i, albo) szlachta (a. szlachcic, a. ślachecki stan); panowie ze szlachtą; szlachta i z pany« = *barones et nobiles JanStat, JanPrzyw; principes et de equestris ordinis viri Modrz; domini, (ac, et, vel) nobiles; principes, milites JanStat* [szyk 28:6] (31;2;1): *ConPiotr* 30v; *BielKron* 203v, 234 [2 r.], 275, 342, 342v (10); *Mącz* 204c; *ModrzBaz* 121v; *StryjKron* 712; *ReszList* 167; *GórnRozm* A; Téz przerzeczeni Pánowie y Szláchtá máiętności fwé oyczyfté iednákimże Práwem niech dźierzą *SarnStat* 988, 63, 64, 173, 375, 377 (17); *KmitaSpit* C6. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 37 r.*]

»(tak) ubogi jak(o) (i) pan« [szyk 4:3] (7): *BierEz* D4v; Równy dekret ma pan iáko vbogi. *RejZwierc* 212, 211, 217; *WisznTr* 32; *GostGosp* 6; *SarnStat* 46. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r., w przeciwstawieniach 9 r.*]

»panowie i wielkie (a. wysokie) stany (a. ludzie stanu wysokiego)« (3): *FalZioł* V 52v; pánom y wielkim łtanom/ [...] ták złości ich y grzechy wymiátał y karał: ifz [...] *SkarŻyw* 544; *SkarKaz* 515b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»pan albo wojewoda« (1): Idzyefzli też do páná álbo wojewody/ By go nie zyął Sáturnus pátrzczałfu pogody *BielKom* E2. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

Iron. (1): z Tátárámi wyiedzzałz ná plác/ á dźiwno mi/ żeś y Láponow nie wfpomniał. Tácsyc też to tám Pánowie/ iáko y Tátárowie. *GórnRozm* L4v.

W przen (2) : A drugi fie k miefcu ćifnie [...] Aby łniego był kásztelan Bo łtego ziela rofcie pan *RejRozpr* C3v; cnotá iego śiádłá miedzy Pány. *KlonKr* A4v; Sto łokiet krolom y pánom wyłokości y łławy y zacności przybywa: gdy fię do vbogich łchyláią *SkarKaz* 515b.

Przen (15) : Száblá oftra przy boku/ to pan: tá rozłtrzygnie/ Kto komu czołem bić ma. *KochOdpr* Cv.

pan w co [= bogaty, zasobny] (2): *GliczKsiąż* F4; że baczenie twoie Y łtáteczność ieft drozłza: W Tę [*tj. stateczność*] bądź przedsię pánem *KochTr* 23.

Zwrot: »z pana stać się sługą« (1): bo [*Chrystus*] z Páná wielkiego/ łtał fie vbogim łługą *CzechRozm* 56.

Wyrażenie: »pan wielki« [szyk 1:1] (2): *CzechRozm* 56; Wielki Pan/ co od głodu nie mdleią mu nogi. *PudłFr* 59.

α Człowiek pełen zalet i zasług (zwłaszcza umiarkowany) (10) : A ták to ieft práwie pan kogo rozum rządzí *RejWiz* 137; To pan/ y iádác ná śrébrze godnieyłzy/ Komu żelázny Mars będzie chętnieyłzy *KochPieś* 38, 5, 36; Dość tám Páná gdzie myśl łtała/ A łerce trwożą nie pała *RybGęśli* C3, C3 [2 r.].

Zwrot: »większym [być] panem; [jest] więtzy pan« (1;1): *RybGęśli* C4; Ale kto fie tym [*tj. żądzą*] wwieźdź nie dał, więtłzym ten pánem, niż ów, co światá włzytkiégo Hetmánem. *GostCast* 6.

Wyrażenie: »prawy pan« (1): To ieft práwy pan/ Kto baczy łwoy łtan. *RejZwierc* 238v.

a. Pełniący jakiś urząd dostojnik, członek świty królewskiej, doradca króla; senator (tak w Polsce, jak w innych krajach, też w starożytnym Rzymie i w czasach biblijnych) [w tym: pl (770)] (886) : *KlerPow* 9; tich panow kozdegofćzie oznaymyły ktorzi mieli od was na ti granycze wyezdacz *LibLeg* 11/83, 6/115v, 190v, 191, 9/50, 53v (27); *MetrKor* 61/223, 224; *ComCrac* 14; *LibMal* 1543/74, 1548/144;

RejJóz A4, M, N5v, P4v; *HistAl* N3; *MurzNT* 88v; spisek około odłożenia i upewnienia egzekucji był przesyłan od panow do posłow et e converso. *Diar* 31, 19 [2 r.], 25, 26, 27 [3 r.], 28 [3 r.] (58); *GliczKsiąż* O5; *GroicPorz* i4, kk3; *RejWiz* 74v, 92v, 152; *UstPraw* E3v; *RejFig* Ee3v; *RejZwierz* 3v, 8, 12, 18v, 20 [2 r.] (11); *BibRadz Eccli* 39/4; Pan on mądry á dzielny Hetman Pan Ian Tarnowłki/ Káltellan Krákowłki [...] mnie tho powiadał *OrzRozm* Ev, O4, V; krolowa czyniac dofyć obietnicy/ połłáá z innymi pány krolewnę Edwigę do Polłki *BielKron* 379v, 114, 116, 170v, 198, 204v (34); *Mqcz* 79c, 150b, 163a [2 r.], 308b, 382b; *OrzQuin* G4, Z4v; iáko krol w dziwnym vbierze wyfoko fiedział/ á pánowie niżey około niego *GórnDworz* P4, Gg2v, Hh5v [2 r.]; *HistRzym* 44v, 60v, 68v, 112v, 113 [2 r.]; *RejPos* 43; *BielSat* B3, D; *HistLan* E3 [2 r.], Fv; *RejZwierz* 44v, 45 [2 r.], 45v, 47, 49v (22); *BiałKaz* K; *StryjWjaz* B3, C2v [2 r.], C4v [2 r.]; P*Ompeius* Rzymłki Hetman [...] Był poważny pan práwy ktemu ípráwiedliwy *PaprPan* Q3v, Dd2, Gg2v, Hh4v; *ModrzBaz* 144v; *SkarJedn* 304, 382; *KochOdpr* B3; *SkarŻyw* 40, 230, 317, 483, 504 [2 r.] (14); *StryjKron* 472, 542, 547, 672, 762; *BielSen* 8, 9; *BielRozm* 12; *PaprUp* F2; że mozeby był p[rae]fixus terminus Sądowi abysię Panowie ziachali do Krola sadzic tę causę *ActReg* 5v, 4 [2 r.], 7v, 9, 10 [4 r.], 11 [2 r.] (22); Triumvir – Pan ze trzech ieden. *Calep* [1089]a, [345]b; *KochAp* 10 [2 r.]; *OrzJan* 44; *WujNT* 58 marg; *SarnStat* *7v, 39, 126, 133, 154 (21); *SkarKaz* 2a, 610b; *KlonWor* 16, 53.

pan czego (111): *MetrKor* 40/815; *LibLeg* 6/78, 80, 157v, 158v, 11/43, 158; *BielKron* 55v, 279v, 305v [2 r.], 364v, 374 (10); *HistRzym* 112; *ModrzBaz* 1; *SkarŻyw* 312; *StryjKron* 310; *WujNT* 777; IZ Pánowie Ziem náłznych w łądziéch Wiécowych ofobę náłżę ná łobie nołżą *SarnStat* 748; iáko to iáłniéy w liściéch ich/ które łobie wełpólek z Pány Królestwá Polłkiégo zobopolnie dáli/ iest opifano. *SarnStat* 988, 8 [3 r.], 9, 10 [2 r.], 11, 14 [2 r.] (88); *CzahTr* G.

pan z czego (4): Ziecháli łie do Poznánia pánowie s Polłki y s Pomorzan rádżic o innym pánie *BielKron* 368, 365, 369; *SarnStat* 1066.

pan na czym (2): Práwá Pánow ná Zupách *SarnStat* 377 [idem] 338.

pan w czym [= gdzie] (4): Thego przednyeyschego Sandziaka zową Kazikan [...] a byl przednyeyfzym panem Wpersiyey *LibLeg* 9/53; *OrzRozm* Hv; *ModrzBaz* 26v; *SkarŻyw* 518.

pan czyj [w tym: pron poss (114); *G sb i pron* (27), *m pass* (5)] (146): *BierEz* G3 [2 r.]; *HistJóz* B3; *BielŻyw* 105; dałem ten lyłth moy panom wałchim ktore v.k.m. raczil wiłfilacz na thi íprawj *LibLeg* 11/107v, 6/77v [2 r.], 79v, 80, 158v, 160v (43); *ComCrac* 14v, 17v [2 r.], 19; Przeczedłzy líft pánowie Dariułowi ták mu [Aleksandrowi] odpifali. *HistAl* C6v, D2, D8v, E, Ev, L6v; *DiarDop* 108, 109; *Leop Ier* 38 arg, *Dan* 5/23; *RejZwierz* 22, 38v, 46; *BibRadz* 1.Par 27/33, 1.Mach 6/61; *OrzRozm* G3; *BielKron* 72, 114, 227v, 353, 397; *SarnUzn* A2; *HistRzym* 31v, 35v, 41v, 42v; *RejPos* 43, 185v; *RejZwierz* 45v, 47v, 86, 129, 145, 169v, 265; *WujJudConf* 15v; *HistHel* D; *CzechRozm* 139; *PaprPan* Aa4; *ModrzBaz* 49; *SkarŻyw* 251, 310, 318, 559, 573; *StryjKron* 131, 190, 657; *ActReg* 136, 137; Herod w dzień národzenia łwego ípráwił wieczerzą ná pány łwoie *WujNT* Mar 6/21; *SarnStat* 38, 47, 67, 78, 87 (43); *SkarKaz* 386a.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy kraju lub miasta [pan + przymiotnik (186), *przymiotnik + pan* (14)] (200): Owaćiem pofél przybieżał: Kwápiąc łie z líftem Krolewłkim/ Ktory podał Pánom Samłkim. *BierEz* F; *LibLeg* 7/104, 10/67, 147v, 151v, 11/32v (12); Ateńscy pánowie fłyżąc to

rozniewali fie bárzo *HistAl* D5; *Diar* 80, 94; *DiarDop* 104, 105, 106 [2 r.], 111; *RejZwierz* 60v; Y byłby to Krol vdzyáał ktoremu fnich/ by byli thego pánowie Polfcy krolowi nie rozwiadli *BielKron* 401v, 197, 198, 205 [2 r.], 303v, 310v (56); *Mącz* 56d; *OrzQuin* Aa5v; *GórnDworz* Q3v; *GrzepGeom* L; *BiałKat* 298v; *RejZwierz* 188; *MycPrz* II C2; *BiałKaz* K3v; *StryjWjaz* Bv, B2v; *PapPan* Hh2; *ModrzBaz* 130; *StryjKron* 150 [2 r.], 190 [2 r.], 427 [4 r.], 452, 511 (68); *ActReg* 7, 51, 78, 166; *Phil* Q4; *KochAp* 12; *SarnStat* *7, 20, 36 [3 r.], 41, 59 (34); *VotSzl* B2v; *GosłCast* 3.

W połączeniu z rzeczownikiem od nazwy miasta (1): pánowie Fránkforćiánie ochędożny dom ná Menie wodzie zbudowáli/ ná ktorým domu wielki Orzeł ftał/ á wkoło niego krolewki y wśytkich Ellektorow herby *BielKron* 331.

W połączeniach szeregowych (85): *LibLeg* 6/78, 158v, 10/146, 11/166; *ComCrac* 19, 20; *Diar* 95; *DiarDop* 104, 111, 114; *BielKron* 278, 369v, 420, 421v; krol Dáryuż [...] nápiął mu lifty do wśytkich fwych podfkárbiow/ do ftaróst/ pánow/ y vrzędnikow áby znim iecháli *BudBib* 3.Esdr 4/47; *ModrzBaz* 1, 31v; *SkarŻyw* 509, 518; *StryjKron* 727; Który Séym przez nas y wśyftki Pręłaty/ Pány/ y iné obywátele y Pośły Ziemśkié odpráwion ieft. *SarnStat* 939, 8 [3 r.], 9, 14, 27, 43 (65).

Przysłowie: ácz więc drudzy [...] powiedáią/ iż przez pány do krolá/ á przez fwięthe do Bogá. *RejPos* 133.

Wyrażenia: »chorohewny [= chorągiewny] pan« = *dostojnik ziemski* (1): IEden mowił iż máło/ żydow á káplánow/ A ktemu też fláchćicow/ chorohewnych pánow. *RejFig* Ddv.

»panowie czelni(ejszy)« = *optimates Vulg* [szyk 2:1] (3): *Leop Dan* 5/23; gdy Krol obleczón był/ wyfzli naprzod z káplice cżterzey pánowie czelni *BielKron* 329, 329.

»pan(owie) duchowny(-i)« [w tym: pl (54); z świecki (38)] = *dignitas ecclesiastica Murm; dominus a. praelatus a. princeps spiritualis JanStat* [szyk 47:8] (55): *Murm* 171; *LibLeg* 6/77v, 79v, 80 [2 r.], 160v, 7/11; *ComCrac* 20; *Diar* 44, 55, 57, 72, 84, 94 [3 r.], 97; Miedzy duchownymi byli ci: Páweł Tomory/ [...] Arcybifkup Kołofóńk i [...]. Władziław Arcybifkup Strygońki [...]. Duchowne inne pány dla przedłużenia opufzczám. *BielKron* 305v, 175v, 189; *Mącz* 89c; *OrzQuin* G4; *SkarŻyw* 519; *StryjKron* 647; *NiemObr* 172; *SarnStat* 20, 36, 39, 73, 107 (29); *VotSzl* D4v.

»Ich Miłość panowie« [szyk 32:18] (50): *LibLeg* 11/42, 134v; czo pan Viernosz pocziągnął w prawo [...] xyedza oborskiego [...] thedy tesz ych Miloscz panowye then wssytek postemek vyrokiem swym wnyvecz obroczeni *ZapWar* 1550 nr 2665; *Diar* 27, 28, 31 [2 r.], 38 [3 r.], 39 [3 r.] (29); *DiarDop* 104, 105, 111, 115, 116; *SarnUzn* A2; *ActReg* 78, 137, 170, 171; *OrzJan* 70; *SarnStat* 15 [2 r.] 16, 17 [2 r.]; *VotSzl* D4v; *CzahTr* G.

»panowie krześcijańscy« (2): *BielKron* 390; nábrał liftów Papiefkich wiele/ do wśytkich [!] Bifkupow/ Opátow/ y Pánow Chrześćiánfkich w Niemcech *SkarŻyw* 518.

»miłościwi panowie« (1): A wiefz co rofkazał Cefarz? [...] Rofkazáli miłościwi Pánowie/ áby wśyfcy Chrześćiánie/ ábo Bogom ofiárowáli/ ábo mękámi rozmáitými zgubieni byli. *SkarŻyw* 40.

»(naj)pi(e)rwszy pan« = *princeps JanStat* [szyk 8:1] (9): Y zali v Rzymiánow niebyli *Pontifices Maximi*, pierwśzy w Rzymie Pánowie? *OrzRozm* Hv; *BielKron* 305v, 424; *Mącz* 12b; *SkarŻyw* 189; *StryjKron* 406; *KochWr* 32; *WujNT* 777; *SarnStat* 1093.

»(na(j))wyższy panowie« [szyk 4:2] (6): *OrzRozm* L4; *BielKron* 279v [2 r.]; *Mącz* 294a; *Decemuiri* byli w Rzymie [...] nawyżłzi pánowie/ ktorzi byli ná miefće Konfulow poftánowieni *ModrzBaz* 91 marg; *Calep* [345]b.

»przedni(ejszy) pan(owie)« [w tym: pl (10)] = *magnates PolAnt*; *principes Modrz* [szyk 8:4] (12): *LibLeg* 9/53; *BielKron* 238, 305v marg, 307v; *BudBib Iudith* 6/1; *ModrzBaz* 24, 26v; Oni do siebie pierwey/ Proceres Synagogae/ to ieft/ przednie pány y rádě poćiągnęli *SkarŻyw* 493; *StryjKron* 616, 637; *ActReg* 127; *KořakCath* B2v.

»pan(owie) przełożony(-eni)« [w tym: pl (3)] = *satrapes HistAl*; *magnates Calep* [szyk 3:1] (4): Krol nád Krolmi y pan nád pány Alexander [...] wřzytkim póspolicie kfiążętom/ pánom przełożonym/ y wřzytkim w iákieykolwiek doftoynoći będącim [...] łáskę fwoię. *HistAl* G4, C6v; *BielKron* 329v; *Calep* 629a.

»przeważny pan« (1): ktory teraz nawyżłzym Hetmánem/ Woiewodą Wileńskim ieft przeważnym Pánem. *KořakCath* Bv.

»panowie rady, pan(owie) rada, panowie rajce; pan(owie) radny(-i), racki; pan z rady« [w tym: sg *pan rada* (2); *panowie rady w N* (25), w innych przypadkach, np. *panow rad*, *pány radami* itd. (141); *panowie rada w N* (15), w innych przypadkach; *panow rady*, *pány radą* (3)] = *consilarii PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*; *senatus Mącz*, *PolAnt*, *Modrz*; *decuriones PolAnt*, *Mącz*; *buleuta(e)*, *senatores Mącz*, *Calep*; *assessor*, *consul*, *curator*, *praefectus*, *prytanis Mącz*; *curio*, *curialis Calep*; *consiliarius dominus a. princeps JanStat* [szyk: *panowie rada* (185:1), *pan radny* (117:72), *pan z rady*, *racki*, *panowie rajce*] (166:20:2;189:2;1): *March*¹ *Wiet* Av; *HistJóz* B3; *BielŻyw* 105, 166; zalfye powthore poflalem drugiego pana rádě fwego fwiętfchim woýfkiem *LibLeg* 10/146, 6/77v [2 r.], 79v [2 r.], 80, 118v [2 r.], 158v [2 r.] (25); Takefmy tez fpany radą y pofly nálfemi ziemfkiami poftanowieli *ComCrac* 21v, 13v, 14v, 17v [2 r.], 18; *MurzNT Mar* 15/43; Zatym Panowie Rady wotowali. *Diar* 24, 55, 94 [3 r.], 95; *DiarDop* 104, 105, 106 [2 r.], 108, 109 (10); *RejWiz* 160; *RejFig Cc4*; *BibRadz 1.Par* 27/32, 33; niektory rádny pan flácheckiego rodźaiu/ Otto Páccius ořtrzezał Lánthgráfá *BielKron* 205v, 55v, 56v, 72, 114, 130v (35); Prytanis, Latine Magistratus, vel praefectus, Zwierfchny pan z rády. *Mącz* 328c; *septimum consul*, Po fiedm kroc pánem rackim *Mącz* 384b, 8b, 12b, 28a, d, 43c (71); *OrzQuin* K2, Aa5v; *Prot* E; *SarnUzn* A2; *Górndworz* S5v; *HistRzym* 42v; *BielSat* G4v; Owoći pánowie Ráyce/ Pátrząc ná nie aż fie fráć chce *RejZwierc* 234, B3v, 40v marg [2 r.], 145, 233v [2 r.], Bbb, Bbbv; *WujJudConf* 15v; *BudBib 2.Par* 25/16, *Prov* 26/16; *BiałKaz* K, Lv; *CzechRozm* 139, 181, 252; Słufznaby tez rzecz byłá/ żeby Krol przy Pánoch Rádách/ gdy o Rzeczypóspolitey rádzą/ oľobą fwą był *ModrzBaz* 26, 1, 24 [4 r.], 24v, 25v, 26 (22); *SkarŻyw* 251, 310, 573 marg; iáko go w Brzećciu Pánowie Rádá Litewfka na Wielkie Xięftwo Litewfkie podnielli *StryjKron* 592, 123, 131, 149, 190 [3 r.], 310 (17); *BielSen* 18; *BielSjem* 4; *Górnrzm* M3v; Takze niektorzy z PP. Rady Obywatelów WXL. dozywocia bez czynienia lidzby maia *ActReg* 45, 7, 32, 33, 78, 119 (14); *Calep* 142a, 279a [2 r.], 762a, 967a, [1041]b, [1089]a; *Phil* D; *LatHar* 726 [2 r.]; Niğdy to nie będzie dopuřczono/ áby Król fwych Pánów Rádnych porády miał zániedbawáć *SarnStat* 38, 10, 15 [2 r.], 16, 17 [2 r.], 20 [2 r.] (123); *VotSzl* B2v; *CzahTr* G.

»panowie sądow(n)i« = *advocati, iudices Mącz* [szyk 9:4] (13): thákowi fáłfzerze przes pány łądowe máią być karáni *UstPraw* H2v, A, B4v, G, I2v; *Quidam ex advocatis*, Niektórzy z łądownych pánów. *Mącz* 340c, 63c, 380d; *BielSat* E; *ZapKościér* 1582/26; *BielRozm* 33; *ZapMaz II G* 97/89, 89v.

»panowie starszy« [szyk 1:1] (2): *BielŻyw* 124; *pedaria sententia*, [...] przizwolenie ná łąd á widzenie ítárfzich pánów. *Mącz* 294a; [*BzowRóż kt*].

»pan(owie) świecki(-ccy) (a. stanu świeckiego)« [w tym: *pl* (45)] = *dignitas saecularis Murm; dominus a. princeps saecularis, dominus temporalis JanStat* [szyk 50:8] (58): *Murm* 174; *LibLeg* 6/77v, 79v, 80 [2 r.], 160v, 7/11; *ComCrac* 14v, 20; *Diar* 25, 94 [2 r.], 97; (*marg*) Pánowye fwieccy (-) Nuż záfię owych fwieckich/ co tám o was rádzą/ Do fýc ich tám/ á rzadko kiedy fie nie wádzą *RejWiz* 161v, Ddv; *BielKron* 175v, 189, 219v, 307v, 379v; *Mącz* 89c; (*marg*) Zaden Swiecki Pan Królá koronowác niemoże. (-) przeto nie może áni *Kalztellan*/ áni *Woiewodá Krakowfki* dáć tego inemu/ czego oni lámi niemáią *OrzQuin* V v, G4; *WujJud* 214; *SkarŻyw* 394 [2 r.], 509, 519; *StryjKron* 472, 647; *SarnStat* 20, 36, 73, 174, 213 (27); *SkarKaz* 206a.

»pan wiel(i)ki« [szyk 4:3] (7): *LibLeg* 10/97v, 11/166; Potym przyiechali wielci panowie [*reguli multi*] od *Dariufa* posłani do *Filipa* krola *HistAl* B3v; *OrzQuin* K2; *RejZwierc* 125v; *BielSpr* 41; *SkarŻyw* 312.

»zacny(-i) pan(owie)« = *egregius senatus Mącz; patres conscripti Modrz* (4): *Mącz* 340c; Iáko go [*Józefa*] oni *Izmáelitowie* potym záprzedáli iednemu zacnemu pánu w *Egipcie*. *RejZwierc* [203], 43v; *ModrzBaz* 25.

»zwierzchny(-i) pan(owie)« [w tym: *pl* (3)] = *imperator, praefectus, prytanis Mącz; principes Modrz* (5): *Mącz* 280c, 328c; *Confulámi* zwáno w *Rzymie* zwierzchne Pány/ ktorich co rok infzych po dwu ná to obierano. *ModrzBaz* 28v *marg*, [16]v, 63.

Zestawienia: »dwa panowie (radni)« (2): *duumviri, Magistratus Romae*, Dwá pánowie rádni w *Rzymie* *Mącz* 98b; *ModrzBaz* 95v *marg*.

»dziesięć (radnych) panow« = *decemviri Mącz* (3): *Decemviratus, Dignitas et officium decem virorum, Vrząd á doftoyność* tychto dziefiący pánów. *Mącz* 79c, 79c [2 r.].

»panowie siedmraccy« (1): *Septemviratus, Vrząd á dostoyność* pánów fiedmrackich w *Rzymie*. *Mącz* 384a.

»trzej panowie (radni)« = *triumviri Mącz* (3): *Mącz* 466b [2 r.]; *Triumviratus* – Godnofcz trzech panow radnich. *Calep* [1089]a.

Szeregi: »panowie i (takież) biskup(i)« [szyk 4:4] (8): *Miftrz* [...] á *Krol Kázimierz* potáiemnie fie zgodzili fámi/ nád wolą innych pánow y bífkupow *Polfkich* *BielKron* 374, 356 [2 r.], 370v, 381v, 398, 417v; *StryjKron* 762. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 14 r.]

»panowie i (albo) bojarowie« [szyk 4:1] (5): *LibLeg* 6/158v, 160v, 7/11; *Stephan* [...] w kilku tyfiący iezdnych z Pány y z *Boiáry Wołofkimi* przieiechał do *Krolá* *StryjKron* 662, 123. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 5 r.]

»cesarz i panowie« (1): *Theraz* iuż čás *Cefarzu* y wfytey pánowie przy nim będący/ ábyście fíwemu *vrzędowi* dofýc czynili/ coście mieli dawno *vczynić* *BielKron* 223v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

»panowie i duchowieństwo« (1): Nástąpił brát iego Henryk ná kroleństwo/ ktory zaráz ze wšytkiemi pány y Duchowieństwem przyzwał/ [...] do Angliey S. Anzelmá. *SkarŻyw* 336.

»pan(owie) i (albo) dworzanie (dworzani) (a. dwor)« [szyk 3:1] (4): *LibLeg* 10/152; rofkazał pánom łwym y dworzánom żeby łie zgotowáli znim ná łow iáchác. *HistRzym* 41v; *StryjKron* 762; *SkarKaz* 386a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»hetmani i panowie« (1): Co náłzy Hetmani y Pánowie pomocni będą/ ielliz my/ máiąc iuż nieprzyacielá przed oczymá/ dopiero díputowác będziemy o Przywileiach y práwiéch náłzych? *OrzJan* 69. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»(ani, i tak) krol(owie) (a. Jego (a. Wasza) Krolewska Miłość, a. królewski majestat) i (albo) panowie; krol (a. Wasza Królewska Miłość) (i) z pany(-ami); panowie z krolem; krolewski i panow« = *rex et principes PolAnt, Modrz; rex et purpurati PolAnt; rex et senatus; rex cum senatu Modrz; regalis maiestas et domini JanStat* [szyk 42:5] (33;10;3;1): *MetrKor* 38/287; *ForCnR* Ev; *LibLeg* 10/151v, 152v, 11/154v; Nie zda się przeto JKM i panom, aby dla tego samego sejmiki miały być składane *Diar* 82, 27, 55, 63, 64; *DiarDop* 105, 106 [2 r.], 108, 109; Ktory [pokój] oni przyięli z przyięgá krolewšká y pánow iego [iuravit eis rex et principes] *BibRadz* 1.*Mach* 6/61, 3.*Esdr* 4/33; *Goski* A3; *OrzRozm* G3; *BielKron* 198, 205, 310v, 311, 370v (8); bo Rzymiánie [= *katolicy*] ináčzey/ kłięża ináčzey/ Ewányelikowie ináčzey/ pánowie y krol ináčzey *RejZwierz* 195v; *PapPan* Aa4; *ModrzBaz* [16]v, 24, 33v, 63, 138v, 139v; *SkarŻyw* 312; *StryjKron* 427, 562; *PapUp* F2; *ActReg* 59, 82; *OrzJan* 70; iellli którym [urzędy] będą nieznáiomé/ od królewškiego Máieftatu y Pánow niech będą náuczeni *SarnStat* 286, 39, 559, 1025; *SkarKaz* 206a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.]

»(jako, nie) książęta, (i, także i, a, ani) panowie; książę z wielkością panow; panowie z książęty« = *principes et (aut) satrapes HistAl* [szyk 8:7] (13;1;1): *BielŻyw* 124; Nátychmiałt zebráwšzy kłiężetá y pány łwoie/ rádžil łie ich *HistAl* D8v, E, Ev, E7; *Leop Ier* 38/4; *BielKron* 55v, 258, 275, 279v, 388v; *StryjKron* 667; *SarnStat* 922 marg, 1063, 1192. [Ponadto w połączeniach szeregowych 18 r.]

»panowie i obywatele« (2): y ná potym ci przerzeczeni wšyłcy Pánowie á obywátele źiemie Kiiowłkiéy ná Séymikách powiátowych [...] obiérác máią Połły. *SarnStat* 1063, 1192. [Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.]

»(tak, i) pan(owie) i (albo, jako) posłowie (poseł); panowie z pošy; posłowie z pany« = *senatus et legati Modrz; domini a. barones et (ac) nuntii JanStat* [szyk 35:1] (34;1;1): *ComCrac* 13v, 14v, 17v [2 r.], 21v; Były dn[i]a tegoż aż do wieczoru namowy o tym podatku miedzy pany i pošy *Diar* 78, 31, 41, 91; *RejZwierz* 101; *ModrzBaz* 24; *StryjKron* 762; *ActReg* 15, 61; *SarnStat* 20, 47, 51, 73, 78 (22). [Ponadto w połączeniach szeregowych 19 r.]

»panowie, (i) pospolity człowiek« (2): Wnet gi kazał krol poimác/ y [...] kazał mu oczy wyiác. Pánowie zbiegli łie tákże y pošpolity człowiek/ ledwe go vprošili *RejZwierz* 55v, 34.

»prełaci, (i (teże)) panowie« = *praelati, (et) barones a. consiliarii a. domini a. principes a. proceres JanStat* [szyk 27:1] (28): *LibLeg* 6/80; *BielKron* 377v, 388v; My włzedłšy w rádę/ to ná Séymie Wálnym z Prełaty/ y z Pány wšyłtkimi vczynilišmy poštanowienié/ żeby [...] *SarnStat* 555, 10, 67, 154, 171 [3 r.], 218 (25). [Ponadto w połączeniach szeregowych 40 r.]

»panowie i przełożeni« = *praelati et barones a. domini JanStat; praelati et proceres JanPrzyw* [szyk 2:2] (4): Y żałowali Iozyafzá po wżytkiey Iudfkiey (ziemi/) [...] y dziś go iefzcze żałuią przełożeni/ y pánowie *BudBib 3.Esdr 1/31; SarnStat 941, 1000, 1099. [Ponadto w połączeniach szeregowych 12 r.]*

»pan(owie) i (a, a(l)bo) rada (rady); panowie z radami« = *barones et consilarii JanStat (11;1): LibLeg 11/48v; Diar 80; BielKron 390v, 401; RejZwierc 47v, 48v, 49, 129; Pánowie y Rádá oboygá Stanu [...] Séym wálny dla obiéránia poštánowią SarnStat 11, 909, 996, 1212. [Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.]*

»(tak, nie) panowie (jako, także) i (albo, ani) rycerstwo (a. rycerze, a. rycerski stan); panowie z rycerstwem« = *barones et milites JanStat* [szyk 22:1] (21;2): *KrowObr 101v; Látá 1511. Syem w Piotrkowie wczynion iefth/ ná ktory Pánowie y Rycerstwo Polfkie przyiecháło BielKron 408, 369, 374, 379v, 383v, 385v (10); HistRzym 46v, 112; StryjKron 190, 667, 672, 707; SarnStat 15 [2 r.], 16, 17 [2 r.], 1112. [Ponadto w połączeniach szeregowych 12 r.]*

»panowie i (albo) sędziowie« = *barones et (vel) iudices JanStat, JanPrzyw* [szyk 4:2] (6): *CzechRozm 181; będzie im wolno mieć subftituty ná fwych mieyfcách záfádzoné: które to ifte Pánom y Sędzióm Ziemfkim/ [...] będą powinni prezentowác: iáko íą dobréy fławy/ y od przerzeczonych Pánow y Sędzi ná tákowy vrząd pochwaleni. SarnStat 563 [idem 895] 894, 895 [2 r.]. [Ponadw połączeniu szeregowym 1 r.]*

»(i, tak) panowie, (i, a, albo, jako i, także) szlachta (a. szlachecki stan); panowie z szlachtą; szlachta z pany« = *ut senatorius ita equestris ordo Modrz; barones et nobiles JanStat, JanPrzyw; nobiles et proceres JanPrzyw* [szyk 22:6] (26;1;1): *BielKron 322v, 341, 342, 371v, 401, 420; Mącz 199c, 266d, 324a; ModrzBaz 24v; Krol Władifław Iágieło/ ná Seymie Łeczyckim fteràł íię o to pilnie/ v Sláchty y Pánow koronnych/ áby mogł otrzymác Succéfią ná Kroleństwo Polfkie po íobie Synowi Władifławowi StryjKron 557, 149, 427, 547; SarnStat 8, 14, 28, 126, 259 (14). [Ponadto w połączeniach szeregowych 40 r.]*

»panowie i (albo) urzędnicy (a. urządowie)« [szyk 3:2] (5): gdy Pánowie y vrzędnicy w Gocyey/ Chrześciány przenásládowali *SkarŻyw 328, 394; SarnStat 267 [2 r.], 522. [Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.]*

»województwie i panowie« (1): kiedy Roki główne bywáią ípráwowáné/ przy których Woiewodowie y Pánowie íą [*Palatinis vel Baronibus praesentibus JanStat 651*] *SarnStat 797. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]*

Przen (3) :

Wyrażenie: »radni panowie [czyi; w tym: *G sb (2), pron poss (1)*]« (3): A odwiernym miey fławę/ á primás niech będzie nád wżyftkíemi rozum/ á boiażń Boża Kánclerzem (*marg*) Rádni pánowie człówieká pocżciwego. (–) *RejZwierc 146v, 146v, Bbb2.*

4. *Rycerz zakonny (1)* : był tám kláfztor S. Ianá/ kthorego regułę przyiáwífzy pánowie z Rodis/ ná tym byli fundowáni áby ítrzegli grobu Bożego od Sárácenow *BielKron 346.*

5. *Kasztelan* [zawsze w połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej; *pan + przymiotnik (294), przymiotnik + pan (1)*] (295) : *ZapWar 1515 nr 2176 [2 r.], 2177, 1536 nr 2491, 1548 nr 2668 [8 r.]; MetrKor 57/117, 119, 59/276, 280, 61/223v [2 r.]; LibLeg 11/[32³]v [3 r.], 75, 108v [2 r.]; LibMal*

1544/91, 1545/97v [2 r.], 101v, 102, 1547/126v (15); Wyelmożny pan Lukafz z Gorki flawney pámyęci pan Poznańki fynom fwym/ [...] nye podleýfego náuczycyela też był doftał *GliczKsiqz* L6v, L6v; *OrzRozm* Q, Qv; Thego czáfu Ian Gruzczynki vmárł Arcybiskup Gnieźnieńki [...] dwa brácia iego Bártołz pan Kálifki/ á Mikołay podczáły Sirádzki/ miedzy łobą wielkie walki wiedli o Koźmin miáłteczko *BielKron* 396, 403v, 405v, 410, 417; *GórnDworz* C3, C3v, C6 [2 r.], C6v, C7v (37); *StryjWjaz* B3 [2 r.], B3v; Bo Moniwid był tám w ten czás Hetmanem/ Y Trockim Pánem. *ModrzBazStryj* π2v; Do iałnie Wielmożnego Pána/ Pána Óftaphija Wołowiczá/ Pána Wilenkiego *StryjKron* 86, 587 [2 r.], 592, 787 [3 r.]; *KochJez kt*, A2; Do Daniei y Angliey Brata Pana Bieckiego wtych dniach mamy wyprawić *ActReg* 125; Towiem ze Buska Panu Sendomirskiemu y Radomia Panu Sochaczewskiemu gani P. Kanclerz *ActReg* 141, 7, 11, 26, 27, 45 (109); *KochAp* 9; *SarnStat* 57.

Wyrażenia: »Jego Miłość pan« [szyk 48:1] (49): *FalZioł* +2; *LibMal* 1543/72v, 1544/87v, 1545/99v, 1549/149, 1550/153, 1552/166v; *Diar* 63; chciał to mieć po mnie Iego M. pan Sędomirski *SarnUzn* A2v; Pan Lubelki I.M. powiedział ták zátym. *GórnDworz* F4, C3v, C4v, C5, D2v, E5v (22); *GrzepGeom* K4v; *RejZwierc* 268v; *ActReg* 49, 53 [2 r.], 88, 106, 115 (14); *SarnStat* 879; *CzahTr* A2v.

»miłościwy panie« (6): *GórnDworz* E4, R3, Z4, Ii8, Ii8v; Msciwy Panie Podlaski *ActReg* 27.

Zestawienie: »pan krakowski« [najwyższy po królu dostojnik świecki w Rzeczypospolitej] (36): *March¹ Wiet* A2; *FalZioł* +2; *LibLeg* 6/79, 9/53v, 11/181, 183v, 185v, 186; *Diar* 63; *OrzRozm* Ev, Iv, I2 [2 r.], N2, Q [2 r.]; *BielKron* 373v, 391; *GórnDworz* O8, S4 [2 r.], S4v [5 r.], S5 [4 r.]; *GrzepGeom* K4v; *RejZwierc* 120, 268v; *StryjWjaz* B2v; SPytek Iordan/ Káftelan Krákwfki/ [...] téż to powiedział: Co łobie Spyték nágotuie/ to mu Pan Krákwfki zie. *KochAp* 6; *SarnStat* 879.

6. *Mqz; dominus Vulg, PolAnt, Cn; compar, coniunx, maritus, vir Cn* (88) : *RejJóz* A3v, C5 marg, Gv; *RejKup* d4; *BielKom* G2; ŻOná to ná łpowiedzi zá pokutę miáła/ By pánu iż nie iego dziecię/ powiedziáła. *RejFig* Dd6, Aa8v, Bb4 [2 r.], Bb5 [2 r.], Bb6v [3 r.], Cc3v (19); *GórnDworz* R7; Bo iáko páni pánu nádmierźnie/ á pániey téż pan/ bo to ináczey nie może być/ iefli obaczy iż pan wichruie/ tho iuz poydá káždj w łwą. *RejZwierc* 31v, 31v [3 r.], 59; *WerKaz* 300; Zaś baczyła wyftępnym páná przeciw łobie? (–) Zali téż wyftępią czásem y mężowie? *GosłCast* 30, 27 [2 r.], 30, 45, 61, 63.

pan czyj [w tym: pron poss (37), G pron (3)] (40): *March¹ Wiet* Av [2 r.]; *BierEz* B4; bądacz łzwyąta anna wfyeroczthwe po fwym panye y uylzła czáfu yednego do łwego ładu tełknyącz *PatKaz II* 63v, 63 [2 r.], 63v, 64v; *HistJóz* A3v; *RejJóz* D4, H3v; *BibRadz Gen* 18/12; Wierzę że we włzem łwiećie dwu niemáłz ktorzj by fie thák bárzo miłowáli w małżeńłtwie iáko ia z mym pánem. *HistRzym* 36, 26v, 36 [2 r.], 36v, 37, 44 [2 r.] (17); *BudBib Iudic* 19/26, 27; *SkarŻyw* 135, 285; *ZapKościar* 1585/60; *GórnTroas* 15, 60; *GosłCast* 28, 29, 59, 61.

Szeregi: »mąż a pan« (1): przyłłá do drzwi domu w kthorym był zoftał mąż á Pan iey *Leop Iudic* 19/26.

»pan z panią« [szyk 3:1] (4): Tamci łoże vłlane Na nim leży pan z panią *LudWieś* A2v; *RejZwierc* 59 [2 r.], Bbbv.

Przen: *Chrystus wobec duszy* [czyj; w tym: *G pron (2), pron poss (1)*] (3) : *A* nie rozwodź *iey* [*duszy*] s tym wdzięcznym oblubieńcem *iey/ s Pánem á* z odkupicielem *iey*. Gdiż *iey* głośno wypowiedać raczy z małżeństwá tego *RejPos* 223v.

Szereg: »oblubieniec a pan« (2): gdyż [*dusza*] iest przez grzech twoy rozdzyelona z Oblubyeńcem fwoim/ á s Pánem twoim. *RejPos* 224, 223.

7. *Protektor* [w tym: *czyj (283): moj (215), swoj (66), nasz (2); miłościwy (271), łaskawy (21)* (w tym: *miłościwy i łaskawy (2)*); *Wasza Miłość (195), Jego Miłość (4), W(asza) W(ielmożność) (4)*] (307) : Wielmożnemu panu Krziffłtofowi z Szidlowcza [...] panu fwému łaskawému/ Ieronim Wietor Impreffor/ łłużbę fwą pokorną ij vkłoneń powiedá. *ForCnRWiet* Av; *ZapWar* 1528 nr 2457; *FalZiol* +2 [2 r.]; *MiechGlab* ktv; Za takimi tedy nie załżonymi dobrodzieyftwy, ia proźę V. M. pana mego Miłościwego, za wdzięczne przyięcie tych to kxiążek *BielŻyw* nlb 4, nlb 2, 3, 4, 5 [2 r.]; *WróbŻółtGlab* A2, *SeklWyzn* ktv; *SeklKat* A3; *LubPs* A2; *GroicPorz* A4v, B2; *BibRadz* *2, *3; Láthá 1553. Piotr Kmitá z Wińniczá pan moy/ Woiewodá y Starostá Krácowłki [...] vmárl *BielKron* 425v; *Prot* Av; *ProtStoj* Ev; *SienLekAndr* a2, a3v; *GórnDworz* C, C2, C2v; Potym *ie* parał około krolá onego sławnego Zygmunta Augułta/ ktory mu też był ifcie miłościwym pánem *RejZwierc* Aaa, A2, A2v, [28³]; *BudBibKaw* A2, A2v; *Strum* A2, A2v, A4v; *BudNT przedm* a2, a2v, a5, a6; *StryjWjaz* Av, A2v; *PapPan* A3, B2, V v; *SkarJedn* A2; *KochOdpr* A2 [2 r.], A2v [2 r.]; *Oczko* A2v, B; *KochPs* 2; W.M. mego M. Pána powinny sługá/ Páweł Orzechowłki *CzechEpPORz* *v, *2 [2 r.], *2v, *4v [2 r.], **v [2 r.], * [2 r.]; *KlonŻal* A2; *ReszList* 142, 143 [2 r.], 144 [2 r.], 153, 156 (16); *BielSenJoach* 3; *OLbrychcie/ słuchay/ niemam nic godného/ Czymbych cię poczcic miał Pána fwoiého* *PudłFr* 14, 63; *KmitaPsal* ktv; *KochPropKKoch* 3, 4; *KochWrJan* 18 [2 r.]; *ZawJeft* 3; Coia lepszemu rozsádkowi wm MMPana przypuszczam *ActReg* 83, 13 [2 r.], 14 [7 r.], 48, 49, 50 (76); *GostGospSieb* +2, +4v; *KochCzJan* A3; *KochFragJan* 3 [4 r.], 4 [3 r.]; *OstrEpit* Av; *KołakCathOkuń* A2, A2v [3 r.]; *KołakSzczęśł* A2, A2v [5 r.]; *RybGęśłi* A2 [2 r.], A3v; Vfam náwet miłościwéy obietnicy W.M. żeście W.M. mieli byđ záfwe moimi M. Pány. *JanNKar* B2, A2, A2v, A4 [2 r.], A4v, B2, D3v; *SarnStat* *7, *7v, *8, 168 [2 r.], 228 [4 r.] (40); *KlonKrGum* Av [2 r.]; *SkarKaz*)(4v; *VotSzl* A2v [3 r.], A3 [3 r.]; *CiekPotr*)(2; *CzahTr* A2 [3 r.], A2v [2 r.], A3v [3 r.], A4 [4 r.]; *GosłCast* 3, 7; Lecż w tey ninieyłzey (práwie/ iákobym dogodził/ W.M. Pánu fwému/ wielem o tym chodził. *PaxLiz* E2v, A2, A3v; *KlonFlis* Bv [3 r.]; *RybWit* [A]v, [A2] [2 r.]; *SzarzRytJSzarz* nlb 2v.

Szeregi: »pan i brat (panowie i bracia)« (6): *ActReg* 88; Co też W.M. mnie wielce łáfkáwym y miłościwym Pánom y bráciey ofobná Książeczka do wiadomości podam. *GrabPospR* Lv; *GosłCast* 3; Zalecam *ie* przy tym Miłościwey łáfce W.M. bráterłkiey mego Miłościwego Pána y brátá. *SzarzRytJSzarz* nlb 2v, nlb 2, 2v.

»pan i (a) dobrodziej« (17): *GliczKsiąż* A4; *KwiatOpis* A2, A2v, [C2]v; nie zdáło mi *ie* ábych tu W.W. wspomionáć nie miał pána á dobrodzieiá fwego. *RejZwierc* 119, 119; *Oczko* A2, A4v, B; *CzechEp* *2; *KlonŻal* A2; iáko zwykł máwiác y piśác on S. náłz Kárdynał HOSIVS, Pan y dobrodziey moj Mciwy *ReszPrz* 99, 12; *ReszList* 144; *ActReg* 159; *GrabowSet* Y; *KlonFlis* A2.

»pan i obrońca« (3): *KochWrJan* 18; Przeto też tym smieley zdáło mi się do WMP. pisac, pilnie prosząc abys wm̃ raczeł byđz MMPanem y obrońcá *ActReg* 159, 159.

»pan i (a) przyjaciel« (10): SŁużby łwe W.M. zálecám/ Pánu łwemu á przyiacielowi łáfkáwemu. *OrzList* g3v, d; *GrzepGeom* A3, B3, K4v; *RejZwierc* 182, 254v; *KochList nlb* 2v; *ActReg* 8; *GórnTroas* [3].

8. Właściciel; *dominus* *HistAl*, *PolAnt*, *Vulg*, *Modrz*, *JanStat*, *Cn*; *propriarius* *Cn* (194) : znowu [osiel] zálię Bogá žádał/ By mu lepźzego páná dał *BierEz* L2, H4, M4v [5 r.], N2 [3 r.], Rv [2 r.]; *FalZioł* IV 6b; *ComCrac* 20 [2 r.]; *RejJóz* Q2; *RejKup* v3v; *GliczKsiqż* I8v; *LubPs* gg2v; Krawcowi gdy łukno vkrádną przeciw komu Pan ma czynic [!]. *GroicPorz* ee2v, ee2v [3 r.], oo3; *KrowObr* C4v; A ony przypádości márnie názbieráne/ Rozleca łie ni łam wzwie ná rozliczne pány. *RejWiz* 140v, 72; *RejFig* Ee [5 r.]; Wilk wźrzał Płá łłuftego/ pytał łkádżeš vtył/ Powiedzyał/ pan mię karmi *RejZwierc* 120, 101, 121, 138v, 140; *GórnDworz* L; *HistRzym* 28; *RejPos* 250v; á iákoż łie tu y miełzek połpołu y s pánem rozboleć nie muši? *RejZwierc* 59, 90, 236v, 237v [2 r.]; *ModrzBaz* 141v; *KochPs* 46, 102, 108; *StryjKron* 757; *KochEpit* A2v; [lipa mówi:] Iábłek wpráwdźie nie rodzę/ lecz mię pan ták kłádźie/ Iáko łczep náplodnieyřzy w Hełperyłkim łádzie. *KochFr* 43; *GórnRozm* F2; *Calep* 1058a; *KochFrag* 44; áby žadnému nie byłá táiemna nowégo páná w onym imieniu połsełsia *SarnStat* 1166, 214 [2 r.], 671, 673, 1277; *CiekPotr* 14; *CzahTr* L2v [3 r.], L3 [4 r.]; *KlonWor* 3.

pan czego (66): Krolći tego łkárbu iełt pan *BierEz* E3; *OpecŻyw* [61]; *LibLeg* 6/118; *MurzNT* *Matth* 21/40; *Diar* 63, 77; *GroicPorz* A4v, a3, ee2v; *RejWiz* 19; *UstPraw* F2; Gdy tedy przyidźie pan winnice/ co vczyni robotnikom onym? *BibRadz* *Matth* 21/40; *HistRzym* 28, 29v [2 r.], 52; *RejPos* 31v, 59; *BudNT* *Matth* 9/38, 20/8, *Luc* 10/2; *ModrzBaz* 86v; *SkarŻyw* 88; *GórnRozm* F2; gdy koždy/ łam będąc łwych imion y rzeczy pánem/ łamże téż łzacowác będzie máiętność łwoię włáfną *OrzJan* 124; *WujNT* *Matth* 20/8, 21/40, *Mar* 12/9, *Luc* 10/2, 20/13, 15, *Gal* 4/1; iź nie więcéy kmieći/ ieno ieden áłbo dwa przez woléy páná onéy wši/ w którém miełzkaia/ mogą odéydz *SarnStat* 658, 185, 200 [3 r.], 471, 518 [3 r.], 519 (28); *GrabPospR* L3v [4 r.]; kiedy kto przez dźięki Bierze ku vżywaniu cudze do łwey ręki: Kiedy bierze nie łwá rzecz nád wolá iey Páná *KlonWor* 3, 25.

pan czemu (2): *KochDryas* A2v; Y iuż ten bywa Pánem dzikiemu žwierzowi/ Kto go znowu ná wolney pułtyni włowi. *KlonWor* 25.

pan nad czym (1): Pásćie [...] trzodę Páná Kryłtułowę [...] nie łkárádego požadáiac zyłku [...] / áni tełz iakoby łie pány okázuiac nád dziedziectwem *KrowObr* 4v.

pan czyj [= *czego*] [*w tym: pron poss* (21), *G pron* (7)] (28): Przetoš ty wieprzu proznował/ Iź cię k temu twoy Pan chował *BierEz* K, Nv, N2, O4v; *OpecŻyw* 55; *FalZioł* IV 6b; *BielŻyw* 77; *HistAl* B; *MurzNT* *Luc* 19/33; *BielKom* A3v; *RejWiz* 56; *Leop Eccle* 5/12; *BibRadz* *Is* 1/3; *BielKron* 93v; *RejPos* 145; *HistLan* E4; *RejZwierc* 239; *HistHel* Dv; *BudNT* *Luc* 19/33; Táki podobien będzie drzewu porzécznemu/ Które przynoši co rok owoc pánu łwemu *KochPs* 3; *SkarŻyw* 471; *KochFr* 127; *GostGospSieb* +2v; Gdy tedy odwięzowáli oni ošłę; rzekli pánowie iego do nich: Przecz odwięzuiecie ošłę? *WujNT* *Luc* 19/33, *Matth* 12/27; *SarnStat* 1272; *PowodPr* 18; *CzahTr* D3v.

W porównaniu (1): Ciáło náłze iełt iáko ošiel á dułzá rozumna iáko Pán iego. *SkarŻyw* 471.

Przysłowie: Yáko połpolicye mowya/ yáki pan táki kram *GliczKsiqż* Ev; *RejWiz* 99 *marg*, 181v, Cc6; *RejZwierc* 137v; *GórnDworz* L3; *RejPos* 245v; *CzechEp* 417; iáki/ powiádaiac/ kram/ taki pan *WerKaz* 283; *Phil* P2. [Ogólem 10 r.]

Zwrot: »mieć pana« = *być czyjś własnością* [szyk zmienny] (4): *BierEz* L2; *RejFig* Ee2; tá ziemiá Paná ma/ budować ná niey y ładzić fię nie mogę *SkarŻyw* 283; *KochFr* 123.

Wyrażenie: »własny pan« (4): áby rzeczy krádzione przes nie [urzędników] odięte włáfnemu Pánu były wracáne. *GroicPorz* kk3, a3; *BudBib* I 69c marg; *KlonWor* 4.

Szeregi: »pan, (i) dziedzić« [szyk 1:1] (2): *Mącz* [114]a; Sámá mu obiecáá/ tey winnice doftác/ Wnetże miał być iey pánem/ y dzyedzicem zoftác. *HistHel* Dv.

»pan, (i, albo) dzierżawca« [szyk 2:1] (3): Bo tego láthá Miłóściwego/ wlfyftko przedanie ma fię wroćić do páná/ y do dzierżawce [*ad dominum et ad possessorem*] dawnego. *Leop Lev* 25/28; *Mącz* 380b; *SarnStat* 522.

Przen (6) :

pan czego (1): ale ia miłuiąc/ nierowno bym wolał/ widzieć tho na oko/ iż thá ktorey służę s ferczá mie miłuię [...]/ niż ábych miał hoynie mieć wizytko to/ co bych iedno chciał/ á nád iey wola: bo by mi fię tak zdáło/ zem iest pánem martwego ciáá. *GórnDworz* Bb4v.

pan czyj (2): bo nie wybáwi niezbożność pánów íwych. *BudBib Eccle* 8/8; *RybGęśli* D.

a) *O Bogu* [czyj] (3) : *RejZwierc* [193]; Mojá winnico [...]. Tyś krzyż nie słuźnie/ ná Páná fwego włożyá *ArtKanc* E10.

Szereg: »pan a gospodarz« (1): ábyfmy ná przyśłym wieku drzewem vrofli wielkim/ ná którymby Pan á gofpodarz náłz dobre owoce náydował *SkarKaz* 84a.

9. *Mężczyzna, człowiek (w zasadzie nie obejmuje członków warstw niższych); czasem: ktoś* (237) : *RejRozpr* E; *RejKup* aa2v; Pokázuye mu też [...] kthore zá przyyacyoły á towárzyffe pány myałby sobyę wybyerác *GliczKsiąż* N5v; *GroicPorzRej* C4; Iedni gdy láńcuch vřrzá wnet mu fię klániáá/ Iuż nie páná lecz złoto zá fláchćicá máią. *RejWiz* 96v, 31v, 78, 92v, 114, 140v, 166, 168; *RejFig* Aa5, Cc3v; iż Sáraceni wodę záwždy piyá [...]. Iákażby to nam lekkość/ bychmy wino pili/ A ci wodni pánowie/ by nas potym bili. *RejZwierc* 32v, 18v, 37; *BibRadz* II 130d marg, 138b marg; *Imperiosus*, *Hárdy*/ *Pyźny*/ íwey woley pan/ ciężki/ gwałtowny. *Mącz* 280c, 155b; *BielSat* C4v; MOłkwá to iuż też wiemy co to zá pánowie *RejZwierc* 242, 79, 101, [121], 164, 218 [2 r.], 237, 237v [2 r.]; *BielSpr* 45v; *Paprpán* H3v, Zv, Gg, Hhv, Hh3, Hh3v; Znieś mi kto ztá wolnością owy pány/ co fię zfwey wolności chłubią *ModrzBaz* 71v; *KochOdpr* B4; *KochMRot* A4; *ReszList* 146; Bo rozne obyczáie máią rozne Pány [= różni panowie]. *WisznTr* 5; *PudłFr* 23; *BielRozm* 23; *KlonKr* C2v, C3v; Ktory [Żydowin] záczyňa handel od trąbki ízáfránu: Potym fię więc dáie znać ląkomemu Pánu. *KlonWor* 78, 14.

W połączeniu z nazwą lub przymiotnikiem od nazwy miejscowej (2): Then [*Solon*] Atenłkim panom wyborne vřtanowił prawa *BielŻyw* 5; Tedy powřtáli ná mię pánowie Giwehy [= *Gabaonu*] *BudBib Iudic* 20/5.

Wyrażenia: »pan jeden, ni(e)ktory« = *pewien człowiek a. ktoś* [szyk 4:4] (6:2): *MiechGlab* *3v; *LibMal* 1545/101v, 1551/ 161; dividere sententiam, Yednego páná rádę ná części rozebrác. *Mącz* 91b; *RejPos* [310]v; więc będzie powiádał iáko tám was ná iednym mieýfcu wřzyfcy bárzo dobrze wřpomináli [...]/ iáko ieden pan was wyřławiał *RejZwierc* 89; *PudłFr* 10, 62.

żart. »pan radny« = *doradca* (1): Więć go niemáło inřznych pánów rádnych było Osiádło *CiekPotr* 88.

Szeregi: »białęgłowy i panowie« (1): Białychgłów młodych/ y pánów niemáło/ Zá iednym ftołem półpołu siedziáło. *KochFr* 24.

»matrony i panowie« (1): zeflly fie rano matrony fflachetné ij panowie mnodzy *OpecŻyw* 30.

»panie, panowie« (1): W Sukniach fie wozić będziemy [czarci]. V Pań ná długich Sáianách V Pánów w wielkich Kołnierzách. *MWilkHist* E4v.

a. *Uczestnik opisywanej sytuacji, ten, o kim mowa; czasem: on (173)* : *BierEz* P2 [2 r.]; *RejRozm* 398; *RejKup* c2v, e2v; Teftáment leży zdárty [...]/ Exekutor s fiodłowym iuż dawno w chomácie. Aby pirwey niż páná rzeczy wyprowadził/ Niechay ták pan poleży *RejWiz* 58v; Názáiutrz chłop nárzeka co go bolá boki [...]. Bo iáko pan ma być zdrow á w nim piwo kifa *RejWiz* 66v, 13, 15v [2 r.], 16v [2 r.], 31, 56 (24); (*nagł*) Pan co mu Wilk fład przełkoczył. (-) PAN iádác w drogę źimie/ y zedrgnie fie máło *RejFig* Cc4v, Aa2 [7 r.], Aa3 [2 r.], Aa4, Aa5, Aa5v [3 r.] (28); *RejZwierz* 62v, 103, 131v; *GórnDworz* M8v, N, N5, N6, Q8, T7; *HistLan* C4, F3; Pomożelz komu złodzieiá włápić/ to iuż owemu dobre czo go włápił/ ále owemu drugiemu Pánu bárzo niefłmáczne kiedy z gáłęzi będzie południá wygládał. *RejZwierc* 95v, 26v [2 r.], 38v, 61v [2 r.], 64 [2 r.], 71 (25); *PapPan* Gg2v, Gg4v; Nie wdawáá fie z gosćiem w długie fłowá. Ale mu z mężem do láźniéy kazáá [...]. Gość pogládiác dobrze żyw/ á ono Bárzo nie rowno pány podzielono. *KochFr* 23, 59, 133; *WerGośc* 236; *PudłFr* 63; Tymże fpořobem dobrá marnotrawnych ludzi: [...] Wfzetecznicá/ rufian/ błazen fzáchowány/ Smiechotworcá: ci płużá miedzy tymi Pány. *KlonWor* 57, 14, 33, 56, 58 [2 r.], 62.

Wyrażenia: »dobry pan« (24): *RejJóz* D6; *RejWiz* 156v; Owa iednego czáfu grał ye [szachy] przed krolem Portugálłkim then fláchćić/ ktory iá [malpę] ftámtąd przywiozł: Máłpá [...] dáá mu met. A dobry pan rozgniewawfzy fie/ [...] wziął fwego krolá w rękę/ [...] y vderził nim w łeb vbogá máłpę. *GórnDworz* P6, D6v, I7v [2 r.], M8 [2 r.], P6, R2 (16); *RejPos* 227; *RejZwierc* 252v; *PapPan* Hh, Hh3; *KochFr* 15 [2 r.].

»jeden pan« [szyk 5:1] (6): Ieden pan iechał w drogę/ więc w nocy zábłádził *RejFig* Bb8v, Aav, Aa2, Bb5, Dd3; *GórnDworz* K.

żart. »pan łaskawy« (2): A ftąd fie temu [złemu] fzczęści/ iż dłazi owego [dobrego]. Ale ná co owemu/ á ná co też temu/ Ty więc figle wychodzą pánu láłkáwemu. *RejWiz* 140; *RejZwierc* 252.

żart. »pan miły (namilejszy)« [szyk 1:1] (2): Ná fzyi láńcuch wiři/ ná páłcoch pierścienie/ [...] A fam namileyfzy pan podobien ku świni. *RejWiz* 11v; *ModrzBaz* 72.

»pan młody« [szyk 6:1] (7): *RejZwierz* 39; *OrzQuin* R2; *HistLan* C; *RejZwierc* 31v, 274v; Nie cziue fie Pan młody/ chocia leżie w długi. *KlonWor* 56, 59.

»nasz, moj pan« [szyk 14:6] (18:2): Idzye ieden fpiewáiąc cegłá z gory fpádnie [...]. Albo iedzye przez wodę moft fie pod nim złomi/ [...] álic náłz pan w toni. *RejWiz* 136, 13, 84v, 88, 98, 123v, 168v, 188v; to ten łotr/ [...] Siłny gámrát/ ále mu to wnet omierźieie. Vbierzcie fie w moy letnik/ idźciefz tám do niego/ A będzieli fie k wam miał/ kijem páná mego. *RejFig* Cc5v, Dd4, Dd8; *RejZwierz* 100, 139; *GórnDworz* T7; Ale to nic v náłznych pánów/ kiedy fie rozigráią ieden drugiemu oczy zálać *RejZwierc* 72v, 31, 62, 132, 161, 252v.

»pan star(szy)« (7): W kilku niedziel pan ftáry ruřzony chorobá/ Zwátpiwfzy o zdrowiu fwym imie trwożyć łobá. *HistLan* D4v, C, D, Ev, E4v [2 r.]; *PapPan* Gg3v.

10. W zestawieniu: »pan młody« = *nowożeniec*, też *kandydat na męża*; *neogamus Mącz, Calep*; *domicellus Mymer*¹; *novus a. recens maritus Mącz, Cn*; *neonymphus, (novus) sponsus Mącz*; *nuptus Calep*; *iuvenis maritus, novus nuptus a. vir Cn* [szyk 12:11] (23) : *Mymer*¹ 11; *MurzNT* 38v; *GroicPorz* gg4v; *Pompa nuptialis*, Prowadzenie młodego páná s obłubienicą do kościoła do ślubu *Mącz* 309a, 201c, 210a, 245c, 251c, 255d (10); poimał [...] Páná młodego małżonká/ z gośćiami y wżyftkim *Fraucimerem* fwádziebny *StryjKron* 385; *CzechEp* 167 [2 r.]; *Calep* [695]a, 706b; Chceć to oná podobno mieć Páná młodego/ Czymby fnádniey záżyłá imięnia dobrego. *PaxLiz* C, B2v, C3v, D3v; *KlonWor* 68.

11. *Forma grzecznościowa (5441)* :

A. *O osobie trzeciej (3748)* :

a. *O osobie nieokreślonej (100)* :

W połączeniu z dowolnie wybranym nazwiskiem (2): *BielSat* B3; *Przeday Száfran* miefzány/ á rzecz iż *Moráwłki*/ [...] kupi *Pan Nieználnki*. *BielRozm* 11.

W połączeniu z dowolnie wybranym imieniem (2): *RejWiz* 73; *Tenże* [tj. *kochanek*] będzie nádzieią drugiego potomká: [...] *A Pan Iákum* [mąż] w pomietlech tylko obermánem *KlonWor* 60.

W połączeniu z nazwą narodowości (10): *Agitur gloria populi Romani*. O dobrą powieść pánóm *Rzimianóm* idzie *Mącz* 6a; *PaprUp* K2v; *ActReg* 39 [2 r.]; *OrzJan* 130; *Przetóz pánowie Polacy y Litwá* [...] niech fie trzymáią przodków fwych tego zwyczáiu *SarnStat* 121; *GrabPospR kt, N, Nv* [2 r.].

W połączeniu z nazwą mieszkańców miasta (1): namawiamy zPany *Lwowiany*, iakoby [ten, o kim mowa] domiasta niewłazł. *ActReg* 48.

W połączeniu z nazwą pokrewieństwa (13): Więć gdy Iáfiek doroście á ktemu *Hánušká*/ To wełnę by z báraná drą s páná tátušká. *RejWiz* 57, 57, 70, 90; *BielSat* D4; *Przyiedzye* też záfię *pan Zięć* do páná *Szwagrá* *RejZwierc* 31, 31 [3 r.]; *BielRozm* 30; *Pierwey* fynaczek vmie sługom łáiiác: niźli páná oycá y pedágogá sługóć. *SkarKaz* 421a; *KlonFlis* H4v.

~ W charakterystycznych połączeniach: *pan ociec* (4), *stryj*, *szwagier*, *tatusiek*, *zięć* (6). ~

W połączeniu z nazwą innej pozycji społecznej (24): *LibLeg* 11/162v; *BielKom* F3; między pány zdunámi álbo *Gárnczarzmi*/ *Tkaczámi*/ y inffemi wyełkye o tho porywki y pořwarki powřtawáją. *GliczKsiąż* B4v, G7, H3; *GroicPorz* ee3v; *OrzList* f4v; *OrzRozm* H2; *Wierz* mi iż y to nie głupiec/ Co go to zowá *pan kupiec*. *RejZwierc* 234v; *WujJud* 21; *Przetoż* frototnie błádzą wřzyfcy/ y przeciwo bogu mowią/ á ná imię ich miłość pánowie *Rzymfcy* duchowni *WujJudConf* 80v, 19v, 40v; *WerGość* 243; *ActReg* 21 [2 r.]; *VotSzl* E4, E4v [2 r.]; *Gdy* gđzie do gmáchu wnidzie/ cícho/ bez hałáfu/ *Pánu Gořpodarzowi* nie žyczy niewczáfu. *KlonWor* 5, 59 [2 r.], 60 [2 r.].

~ W charakterystycznych połączeniach: *pan(owie) czeladz*, *duchowni (rzymscy)* (6), *gárnczarze*, *gospodarz* (2), *gość* (2), *kmotr*, *kupiec*, *opiekun*, *primus*, *rzemięsnicy* (2), *swatowie*, *tkacze*, *zdunowie*, *ziemianie* (2), *żołnierze* (3). ~

Wyrażenia: »pan brat (panowie bracia)« (14): *Bo* y złodzyey by fzedł kráść á vřzał tám kátá/ *Wieręby* fie podobno przelękl páná brátá. *RejWiz* 139v; *RejZwierc* A5v, 89v, 124, 137v; *BielKronCies* Mmmm3; *RejZwierc* 61; *GostGospSieb* +4v; *ktoraby* [moderacyja, tj. wyposażenie wojskowe] pánóm bráćiey náłzey nieobciáźliwa byłá/ *mym* zdániem táby być mogłá. *GrabPospR* Mv, kt, K2v, K4v; áli

Pan Ewangelicki brát/ [...] o zdrowie/ máietność/ y poćciwość mię poćiągnie. *PowodPr* 45; *KlonWor* 43.

»Ich Miłość panowie« (7): Nie wspomina się też in pugnatio IchMM PP. Duchownych *ActReg* 21, 21; *GostGospSieb* +4v; *GrabPospR kt*, N, Nv [2 r.].

»pan młody« [szyk 14:1] (15): *RejWiz* 57 [2 r.] 88, 88v, 90 [2 r.]; Do domu przyiechawłzy co pan młody czynić ma. *RejZwierc* A5v, A5v, 16, 23v, 24v, 28v [3 r.], 30v.

»pan N.« (2): [formuła wypowiedzi sędziego przy sprzedaży majątku:] Pan.N. zdawa dom/ włafność/ álbo dziedzictwo swoie/ [...] Pánu.N. w thych że granicach iáko łam do tego czáfu miał y trzymał *GroicPorz* 12v.

»pan star(szy)« (4): *RejWiz* 57, 69v; *RejZwierc* 119v; Do páná łtárfzego iuż doźdrzelłzego wieku przemowá. *RejZwierc* 120v.

»panowie szlachta« = *nobiles JanStat*, *JanPrzyw*; *principes JanStat* [szyk 6:1] (7): *Diar* 94; *GliczKsiqż* F3v; Niech rozności nie będzie miedzy Szláchtą pány. *BielSat* N4v; *SarnStat* 372, 377, 881, 998.

Szereg: »panowie i bracia« (1): y com niedawno z Ich M. Pánów y bráciéy łwéy Rycérłtwá włzyłtkiego zrozumiał *OrzJan* 122.

Iron. (5):

[*W połączeniu z imieniem*: Iełzcze śpi [...] pan Sálomon á iuż go czekáią *KobierHist* B4.]

W połączeniu z nazwą narodowości (4): *RejZwierc* 62v; *WerGośc* 257; Wolą Pánowie Niemcy walczyć z łobą łámi/ Niżliby ciągnąć mieli ná Pogány známi. *BielSen* 16; Patrzciełz tich przyjacioł co łie wam teras znowu doprzyazni wkrałc chca Panowie Turcy *PaprUp* G2v; [*Wierę teraz y pan Zyd bywa w wważeniu, Gdy obaczą że przyłzedł ku dobremu mieniu.* *KobierHist* B4].

W połączeniu z nazwą pozycji społecznej (1): A pánowie lichwiarze co z nim hándlowáli, Y nieináczye iedno iáko głodni krucy Do łcierwu zbieżeli łię *CiekPotr* 89; [[*mówi pleban*] Náuczęć ia pany chłopy Chodźić ná wiece bez poczty *KorczRozm* Hv].

Wyrażenie: »łlachetni panowie« (2): s kthorego [*Chama*] łie potym łi łłáchetni pánowie Turczy á Táthárowie rozrodzili *RejZwierc* 62v [*idem*] *WerGośc* 257.

b. *O osobie określonej* (3576) : *ForCnR* C2; *MetrKor* 59/77, 77v; *RejKup* H; gdzie ia obiecwię swym dobrym łlowem ych nye zaviescz [...] wedle thego Ciographu ktori na się dali przerzeczonny panowie wyssey napisany *ZapWar* 1549 nr 2658, 1549 nr 2658, 1550 nr 2665, 2666, 1551 nr 2684 [2 r.]; *GroicPorz* c3; *RejWiz* 146v; *KochZuz* A4; *RejFig* Aa6v [2 r.], Dd7; *RejZwierc* 64v; Zywá prawdę Pan on mądry [*tj. kasztelan krakowski*] mowil *OrzRozm* I2, S3, T3v; *SienLek* a3; A iefli iáki wććiwy człowiek/ zá ich powabem/ pomoc im tego niechce/ to wnet przymowká: Daicie pánu pokoy *GórnDworz* N2v, C7, C8, D8v [2 r.], E4, H3v (37); Bo gdy do niego przydyełz albo przyedziełz toć łie iuż będzie wierciał/ [...] ná czeładz ná żonę będzie wołál/ nuże miła Anno łtáray łie pilno co będzie pan iadł/ boś iáko żywá thákiego gołciá w łwym domu nie miála. *RejZwierc* 89v, 90, 274v [2 r.], Aaa2; *ZapKóścier* 1580/13, 13v, 1584/49v; *CzechEp* 55; *KochFr* 33; *KochSz* B2; *WerGośc* 250; *KochPieś* 21; *ActReg* 48, 129 [2 r.], 174; *SarnStat* 1107; *SkarKaz* 421b; Mowią/ Zkąd ma pieniádze ten Pan? *KlonWor* 17.

W połączeniu z imieniem [zawsze: pan + imię; w tym dodatkowo: z nazwą urzędu (31)] (180): tedy tam bendzie volno panu Iakubovy y alexemu w Nochaczovye miesskacz *ZapWar 1548 nr 2668, 1507 nr 1988, 1526 w 2337, 1545 w 2633, 1550 nr 2664 [3 r.], 2666 (43); MetrKor 40/815; FalZioł *2; WróbŻółtGlab A3; LibLeg 9/52, 10/113, 154, 11/23, 61, 169, 184v [2 r.]; LibMal 1544/81, 1546/114v, 1547/126, 133, 1551/161v, 1552/172; LudWieś ktv, A2, A4, B3; GliczKsiąż L6v [2 r.]; LubPs A2; GroicPorz A3 [2 r.]; KrowObr 31v; RejWiz A2, A3; RejFig Dd5v; WyprKr 87; BielKron 320v; który Iurgelt/ Syn iego [Jana Tarnowskiego]/ á dobrodziéy móy miłościwy/ Pan Ian Kryłztoff Kálztellan ná ten czás Woynicki/ iścić mnie raczy koždy nowy rok OrzQuin G4v, R2; GórnDworz K3v, Q2, Q4v, R [2 r.], R3, Z3v; A tego známienitego Rycerzá [...] bráty/ iáko Páná Acháciufá y Páná Iábrámá [...] racz ná długie czáfy íczęśliwie záchowác. KwiatOpis B3, D2v; RejZwierc A2 [3 r.], 52v, 84, 155; PaprPan V v; SkarJedn A2; MWilkHist C2v [2 r.], Ev; Gdzyę czy dway braczya porownali fzyę wymyonach swoych yfz Pán Caspyer: softal na barinkowach y na Krzyfzyewyę, a Pán woczach softal na plachtach *ZapKościer 1585/55v, 1580/13 [3 r.], 13v [2 r.], 14 [3 r.], 15, 15v (35); StryjKron 482, 567; WerGość 246; KochWrJan 17; ActReg 10, 23, 64, 65, 165 [3 r.]; KołakCathOkuń A2; WysKaz 1; SarnStat 74 [2 r.], 75, 171, 183, 370 [3 r.] (30); VotSzl C; CiekPotr 45; Winfzowanie X. Koreckich/ Páná Sámuelá y Páná Károlá/ Nowourodzonemu Brátu/ Hieronimowi Chodkiewiczowi. SkorWinsz A3.**

W połączeniu G sg z przymiotnikiem dzierżawczym od imienia, występującym w składni zgody z rzeczownikiem nadrzędnym dla całego połączenia (całość funkcjonuje jako przymiotnik dzierżawczy) (12): *LibMal 1544/83v, 86v, 1552/168; ZapWar 1548 nr 2668 [3 r.], 1553 nr 2685; A co się dotyczyę dziatek Pana Samuelowych, te iachowam iako przystoi przy Zenie moiey. ActReg 165, 162, 165 [2 r.], 166.*

W połączeniu z nazwiskiem (i niekiedy z imieniem) [w tym dodatkowo: w połączeniu z nazwą urzędu lub nazwą innej pozycji społecznej (172)] (1627): yako nyebosczyk pan yakvb szobynsky pisszarz y pothkomorzy Cirsky nyevynyen Mykolayovy baryczcze szwarszevy dwdzyestv kop *ZapWar 1507 nr 1988, 1504 nr 1955, 1511 nr 2067, 1513 nr 2145, 1514 nr 2149, 2151 (88); MetrKor 37/1, 3v, 38/286, 57/120, 59/75 [2 r.] (27); OpecŻyw [194]; ForCnR Bv, C, Cv, C3, C3v (8); FalZioł +2; LibLeg 6/158v, 7/35, 41, 98v, 104v (44); WróbŻółtGlab A3; ZapMaz II G 61/159, 97/89v [4 r.], 90 [3 r.], 90v; ZapMaz V S 2/335; LibMal 1543/67v, 68v [5 r.], 69 [3 r.], 69v, 70v (74); LudWieś kt, ktv; HistAlHUNG A2v; Diar 19, 20, 26, 28 (22); MrowPieś kt; GliczKsiąż L6v [2 r.], L7 [2 r.]; KrowObr ktv; OrzList dv, h4, i2v; LeszczRzecz kt; RejZwierz 87v; WyprKr 1v, 2 [4 r.], 102, 119, 121; BibRadz *4v; wfzák tego nie táią Prokuratorowie Pánow Zarębow OrzRozm T4v, C3, Ev, I, I3v, M3 [2 r.] (21); OrzQuin B4, D4, G4v [3 r.], I4v, Aa5 [2 r.], Aa5v [2 r.]; SienLek a4; SienLekAndr a2v; ábowiem nie telko pan Wapowfki ná ten czás nie był dworzáninem/ ále áni pan Kriłki/ áni drudzy/ okrom páná Myfzkowfkiego/ á páná Boiánowfkiego. GórnDworz B5v, B4v [2 r.], B5v, B6 [7 r.], B8v [8 r.], C [3 r.] (638); Miałem do tego téż pífmá nie máło [...] od Iego Mił. Páná Stániłfawá Dębieńfkiego z Szczekoćiná *GrzepGeom K4v, K4v [2 r.], L; BielSat H; KwiatOpis Bv, B2v [2 r.], B4v [2 r.], C3 [2 r.]; RejZwierc 184, 268v, 274v; BudBib b [2 r.]; BudBibKaw A2v; MycPrz I [C2]; Strum G3v; WierKróc A3v; BiałKaz K4, L2 [2 r.]; BudNT przedm a4v, b7v [2 r.]; PaprPan A2v, V, Ffv; ModrzBaz kt [2**

r.], 47v; *ModrzBazBud* π6v; *SkarJedn kt, ktv*; *Oczko* A3 źp; *SkarŻyw kt*, A2v; ktorey p[ro]testaciey Panu Ćiefzycy Pąn Michal Podliełki niedopułczal. *ZapKościar* 1580/15v, 1579/1, 1580/4 [3 r.], 5v, 9 [3 r.], 10v [3 r.] (371); *StryjKron* A6, 288 [2 r.], 597 [2 r.], 672, 687 [4 r.], 787 [4 r.]; *CzechEp* *3, *3 źp, 83, 136, 137 (9); *CzechEpPORz* *2v źp; *KochJez kt*, A2; *NiemObr kt, ktv*, 23 [8 r.], 24 [3 r.], 25 [7 r.]; *KlonŻal kt*; *WerGośc* 249, 250; *PudłFr* 13, 26, 27, 60, 79; *PaprUp* F3v, I3, L2; *ActReg* 10, 11, 13, 23, 25 (87); *KochCzJan* A3 [2 r.]; *KochAp* 8, 13; *KołakCathOkuń* A2; *KołakSzczęśl* Av [2 r.]; *WysKaz kt* [2 r.]; *JanNKar* A, D3v [2 r.], D4v, E [3 r.], Ev [3 r.] (29); *JanNKarGórń* G3v, H2 [2 r.]; *Indigenatus pánów Bekiefzów Władýfláwá y Gábrielá. SarnStat* 74, 57, 74 [4 r.], 75 [2 r.], 158, 170 (38); *WitosłLut kt*; *VotSzl* C [7 r.]; *CiekPotr* 35, 67, 84, 86; *CzahTr* A2v; *PaxLiz ktv* [2 r.], A2; *SapEpit kt*; *RybWit* [A2]v; *SzarczRyt* C4, D4; *SzarczRytLeśń ktv*; *SzarczRytJSzarcz nlb* 2 [2 r.], 2v.

W połączeniu G sg z przymiotnikiem dzierzawczym od nazwiska (10): Item powyada yłz wlyuthomyu kaczka pana ołtrorogowego poddanego wzwadzie on łłam zabill. *LibMal* 1547/130v, 1545/101v; *ZapWar* 1548 nr 2656, 1550 nr 2665; *GórńDworz* Nv, Ov, Ii7v, Mm3 [2 r.]; *KwiatOpis* Bv.

W połączeniu z nazwiskiem lub imieniem postaci alegorycznej lub bajecznej (55): Tedy iego towarzylz Żadoćz/ przyłzedłzy na zamek/ pocźnie panu Szczęłci u tey bitwie powiedaćz *ForCnR* Dv, A3, A3v [2 r.], A4, A4v, B [2 r.] (44); Owo co lałkę niełie to pan Superbia/ Co owo poglądaiac ná wizytki omija. *RejWiz* 74v, 67 [2 r.], 67v, 74 [2 r.], 74v, 75v, 168v, 173v; Nábrał ná łrogi zapis pan Ieżyná/ Połtáwów łukná *KlonFlis* Ev.

W połączeniu G sg z przymiotnikiem dzierzawczym od imienia postaci alegorycznej (1): A iest iłcie zacnego narodu młodzyeniec/ Páná Simulatorow rodzony łiefłtrzeniec. *RejWiz* 75.

W połączeniu z nazwą urzędu lub pełnionej doraźnie funkcji publicznej [w tym dodatkowo: z (imieniem i) nazwiskiem (29), z imieniem (3)] (836): ku ktorey minvczie panowie Iednacze pieczęci swe przikładayą *ZapWar* 1550 nr 2655, 1505 nr 2014 [2 r.], 1524 nr 2163 [2 r.], 1527 nr 2383, 1536 nr 2453, 2492 (20); *MetrKor* 38/286, 287 [4 r.], 40/810, 815 [2 r.], 46/65v (15); *ForCnR* Bv, B2, B2v, C; *ForCnRWiet* A; *BielŻyw nlb* 2; *MiechGlab nlb* 2; *WróbŻołłGlab* A2; yłz bandacz na them myełczv na ktorem thełz pyerwłzi bily panowye Bałche. Bendzyeczye łzye W.m. łtaracz o zachowanye dobrej prziyazny *LibLeg* 11/135v, 6/115 [2 r.], 118 [3 r.], 118v [2 r.], 119 [6 r.], 156 (40); *RejŁas w.* 1; *ComCrac* 12; Item recognovit łłch pana pyłłarza myełłkiego malzoncze [...] kradłá pyenyadze *LibMal* 1551/163v, 1543/67v, 69, 70, 70v [2 r.], 72 (19); *SeklKat* A2; *MurzHist* A4; przyszli do połłow pan wojewoda kaliski Zborowski pan Kanclerz *Diar* 54, 19, 22, 25, 28, 39 (33); *BielKom* A3v; *GliczKsiąż* A2 [3 r.], N4; *GroicPorz* d4, g, gv, g2, g2v (9); *KrowObr* A2; *RejWiz* 174, 174v; *OrzList* d, g3v; *UstPraw* C3; *RejZwierz* A2, 55v, 101, 102, 138; *WyprKr* 103v; *OrzRozm* A2, A4v źp, T4v; Carz Turecki połłal krolewicowi węgierłkiemu trzy konie piekne/ [...] pánom teź iego opiekunom po łzáćie *BielKron* 313, 313, 313v, 329v [2 r.], 422v [2 r.]; *Mącz* 179a; *Prot* Av; *SienLekAndr* a2, a3 źp; *RejAp* AA2; Krol I.M. [...] rádźil łie s pánem Koniulzym/ á s pánem Oboźnym *GórńDworz* P7v, B6, Q4, S2 [2 r.], Mm3; *GrzepGeom* A3, A4 źp; *KwiatOpis* A2 [2 r.]; á teź mi to przedłię miło łź mię pánem woytem zową. *RejZwierc* 66v, [28³], 106v, 119, 182, 210 (9); *KochList nlb* 3; *BudBib* A2; *Strum* A2, A2v; *BudNT przedm* a2; *StryjWjaz* Av; *PaprPan* A3, Cc2; *ZapMaz II* G 61/159 [3

r.], 78/407, 97/89, 89v [2 r.], 90 [8 r.], 90v [2 r.]; *ModrzBaz kt*; *ModrzBazStryj πv marg*; *KochOdpr kt*, A2; *Oczko A2*; *KochPs 2*; *SkarŻyw kt*; *ZapKościer 1580/4*, 5v, 7v, 8, 9 (67); *StryjKron 86* [2 r.], 200, 215, 288, 592 (9); *CzechEpPORz *2* [2 r.], *3 źp; *NiemObr 67* [2 r.]; *KochEpit kt*, A2; *KochFrag 77*; *KochSz A2*; *KlonŻal A2*; *ReszList 169*, 171, 175; *WerGośc 203*; *WerKaz 275*; *BielSenJoach 3*; *PudlFr 14*, 34, 35, 42, 59; *KmitaPsal ktv*; *GórnRozm D2v*, E2, K4v, M3v, M4; *KochPropKKoch 3*; *PaprUp K2v*; *ZawJeft 3*; Pan Marszałek Koronny mowił wRadzie *ActReg 22*, 4 [2 r.], 6 [2 r.], 10 [2 r.], 11 [3 r.], 12 [4 r.] (335); *GostGospSieb +2*; *GórnTroas [3]*; *GrabowSet A2*, A2v, A3, Y; *KochFrag 30*; *KochFragJan 3* [2 r.]; *OstrEpit kt*, Av; *KołakCath C2v* [2 r.]; *KołakCathOkuń A2* [2 r.]; *RybGęśli A2*; *JanNKar A2* [2 r.]; *JanNKarGórn D4*; to moje podanie w Artykuły było wpińané, y pánom Połóm poruczoné *SarnStat *7v*, *8, *8v, 17 [4 r.], 20, 36 (120); *GrabPospR M2v*, M4v, Nv [2 r.]; *KlonKrGum Av* [2 r.]; *KmitaSpit ktv*; *VotSzl D*, D3v, D4v, Ev, E2v [2 r.] (13); *CiekPotr)?* (2); *CzahTr A2*; *PaxLiz A2* [2 r.], B3v; *SkarKazSej 695b*; *KlonFlis A2*; *SkorWinsz A2v*; *KlonWor ded **2*; *RybWit [A]v*; *SzarczRyt A2v*; *SzarczRytJSzarcz nlb 2*.

~ W charakterystycznych połączeniach: pan assesor, basza, burmistrz (5), celnik (4), chorąży, cześnik, deputat (2), dwormistrz, egzekutor (4), hetman (67), jednacz (5), kanclerz (108), kasztelan (11), komender, komisarz (6), koniuszy (2), krajczy, ławnik (4), marszałek (89), miecznik (2), oberman (2), oboźny, opiekun [następcy tronu] (3), pieczętarz (3), pisarz (5), poborca (3), podczaszy, podkanclerzy (2), podkomorzy (12), podsędek (6), podskarbi (65), podstarości (15), podzupek, poseł (22), prowizor (11), przysiężnik (2), rajca (6), rotmistrz (2), senator (16), sędzia (18), sołtys (5), starosta (66), szafarz, taksator, urzędnik (3), wojewoda (105), wojt (6), żupnik. ~

W połączeniu G sg z przymiotnikiem dzierżawczym od nazwy stanowiska (37): *ZapWar 1524 nr 2163*, 1548 nr 2669; na wszyćko posłowie przyzwalają, co napisano ręką pana Kanclerzową *Diar 54*, 51 [2 r.]; ktori swadek stanął za poływym Pána woyewodzynym *ZapKościer 1584/49v*, 1580/9, 1582/27, 29v [2 r.], 30, 39 (12); *ActReg 4*, 51 [2 r.], 56, 59 [2 r.], 74 (18); *SarnStat 16*; *ZapMaz II G 97/90*.

~ W charakterystycznych połączeniach: pana hetmanow (6), kanclerzow (12), marszałkow (4), pisarzow, wojewodzin (14). ~

W połączeniu z rzeczownikiem patronimicznym od nazwy urzędu [w tym: dodatkowo z nazwiskiem (1), z nazwą stanowiska (1)] (6): Potim panu Chorząziczowi Boleftraficzkemu polieczil y roskazal dacz [...] pyenczdiesyant zlotich *MetrKor 59/76*; *LibLeg 10/121v*, 124 [2 r.]; *ActReg 130*, 132.

~ W charakterystycznych połączeniach: pan chorążyc (4), starościc, wojewodzie. ~

W połączeniu z nazwą innej pozycji społecznej (42): *ListRzeż w. 33*; *ZapWar 1527 nr 2382*, 2383, 1528 nr 2452 [2 r.]; *LudWieś A3*; *KromRozm I B*; *Diar 29*, 30 [2 r.], 45 [2 r.]; *DiarDop 104*, 107; *GroicPorz A4* [2 r.]; fluchaymy Pána Papieżniká co nam o Krołu powie *OrzRozm L2*; *Mącz 188a*, 222d, 482a; *OrzQuin G4*; *GórnDworz Cc3*; *RejZwierc 101v*; gdym fię mu przez páná Doktorá Grotá y infze/ ná rozmowę [...] ofiárował/ zemną mowić niechciał. *CzechEp 326*; *NiemObr 150*; á przedfię wołał áby mu pełną iną náłano/ [...] páná gołpodarza nie przepominano *WerGośc 242*; *ZapKościer 1585/61* [2 r.]; *GostGosp 20*; *GostGospSieb +2*, +4v [2 r.]; *SarnStat *4v*, 377, 854 [2 r.], 1104, 1105; *GrabPospR L2v*, M4v; *VotSzl D*, Ev.

~ W charakterystycznych połączeniach: pan(owie) doktor (11), duchowni (15), dworzanin (2), gospodarz (2), korektor, mistrz, ociec [= ksiądz a. zakonnik] (2), opiekun [osoby prywatnej] (2), papieżnik, rewizor [dworski], rycerz (3), rzymianin [= katolik]. ~

W połączeniu z nazwą pokrewieństwa (36): pan Synowiec chce aby ssię Roliami napoly rozdzielili *ZapWar* 1553 nr 2685, 1551 nr 2684, 1553 nr 2685 [6 r.]; Bałbych fie páná oycá/ by mi kijem nie dał. *RejFig* Dd4; Tám lkoro pánom Zięciom iuż klucze oddano [...] *HistLan* E3, C3, C3v [3 r.], D; *RejZwierc* 155; *ZapKościer* 1585/60v, 1588/75v [2 r.], 82v; *PaprUp* G3; *ActReg* 48, 134, 137; *GostGospSieb* +2, +3, +4, +4v [3 r.]; *GrabowSet* A2v [2 r.]; *JanNKar* F3; o czym wié dobrze Ie⁶⁰ M. pan Woiewodá Trocki, Pan Brát Wálzéy X.M. *SarnStat* 168; *PaxLiz* D4, E.

~ W charakterystycznych połączeniach: pan brat (6), małżonek, ociec (16), stryj (5), synowiec (5), szwagier. ~

W połączeniu G sg z przymiotnikiem dzierżawczym od nazwy pokrewieństwa (4): tham w dzielniezy pana Synowczowey iesth ląk więnczey nisz wdzielniczy pana striiowey *ZapWar* 1553 nr 2685, 1551 nr 2684; *RejZwierc* 31.

~ W charakterystycznych połączeniach: pana stryjów (2), synowcow, szwagrow. ~

W połączeniu z nazwą zwierzęcia (w bajce) (2): Korzec owlá [...] By mi dáłá Pan wilk kazał. *BierEz* N2v, S2.

Wyrażenia: »chwalebny pan« (1): Ludycie wiełne Na ten nowy Rok. 1544. Przez chwalebneho pana Macieia Zaiczowicza w Byłlinie podgorne⁶⁰ Proroka flożone. *LudWieś kt*.

»pan dziedzic« (1): Tedi pán dziedzycz ty mayętnołczy powynyen bęndzie yemu [...] thę sto grziwyen [...] wroczyz *ZapKościer* 1582/41.

»pan grabia (hrabia)« (3): áby nie był tákim prołtakiem/ iáko ieden tu v dworu/ co pánu Grábi z Gorki Kálztellanowi Poznán, chce koniecznie być podobien *GórnDworz* E6v, O6v; *RejZwierc* A2.

»Jego, Wasza Miłość pan; Ich Miłość panowie« (110:1;20): *ZapWar* 1546 nr 2619, 2620; *HistAIHUNG* A2v; *Diar* 30, 45 [2 r.]; *DiarDop* 104; *GliczKsiąż* L6v; [n]á Herby iego Miłości Páná/ Páná Ianá Bonerá z Bálic *KrowObr kt*; Rzeczii wsitky nizei spifane, oglądali, popisali, i saczowali, ICH Męzi Panowie nizei napifani *WyprKr* 1v, 1v, 2 [2 r.]; *OrzRozm* A4v żp; *SienLekAndr* a3 żp; *GórnDworz* B6, B8v, R5, S5, Hh5; *GrzepGeom* A4, K4v [2 r.], L; *KochList* 4; *BudBib* b; *BudBibKaw* A2v; *BudNT przedm* a2; *PaprPan* V; *ZapMaz II G* 61/159; *ModrzBaz kt* [2 r.]; *ModrzBazBud* π6v; *SkarJedn kt*, ktv; *KochOdpr* A2; *Oczko* A2, A3 żp; *CzechEp* *2, *2v żp; *CzechEpPORz* *2 żp; *ZapKościer* 1583/54v, 1584/47v, 48v, 1588/81v; *KochEpit kt*, A2; *KochFr* 77; *KochSz* A2; *KlonŻal* A2; *PudłFr* 60; *KmitaPsal ktv*; *KochPropKKoch* 3; *KochWrJan* 17; *ActReg* 53, 138, 147; *GostGospSieb* +2; *GrabowSet* A2, Y; *KochFrag* 30, 49; *KochFragJan* 3; *OstrEpit kt*; *KołakCath* C2v [2 r.]; *KołakCathOkuń* A2 [3 r.]; *KołakSzczęśl* Av, A2 [2 r.]; *WysKaz kt*; *JanNKar* A, D3v [2 r.], D4v, E, F2, G3, H2 [2 r.]; *SarnStat* 17 [4 r.], 228, 314, 330, 421 [2 r.] (20); *WitosłLut* A; *GrabPospR* L2v, M2v, M4v [2 r.]; *VotSzl* A2, C [7 r.], D, D3v, Ev; *CiekPotrHerb*?(2); *CzahTr* A2v; *GosłCast* 3; *PaxLiz ktv*; *KlonFlis* A2; *SkorWinsz* A2v; *RybWit* [A]v, [A2]v; *SzarzRytLeśn ktv*; *SzarzRytJSzarz* nlb 2.

»miłościwy pan« [szyk 3:2] (5): iedno tylko áby go miłościwym pánem zwano *RejZwierc* 41, 147; *KołakSzczęśl* A2; *SarnStat* 314, 371.

»pan moj« (2): Y posłał Iáákob posły przed Iobą do Ezawá brátá fwego [...]. Y rofkazał im mówiąc: Ták rzeczećie pánu moiemu Ezawowi [*domino meo ipsi Esau*] *BudBib Gen 32/4*; *KołakSzczęśl A2*.

»nabożny pan« [*dotyczy mistrza Zakonu Krzyżackiego*] (1): między námi Wládyfławem Królem Polfkim [...] z iednéy ftrony y wielmożnym y nabożnym pánem [*et Magnificum ac Religiosum dominum JanStat 843*] Páwłem z Ruzdorffu Zakonu błogofławionéy Pánny Máriiéy Ierolimfkiego Niemieckiego [...] y innémi wżyfćkiémi z drugiéy ftrony [*umysłiliśmy zawrzec pokój*] *SarnStat 1068*.

»namilszy pan« (1): A namilfzy pan hetman pátrząc áż fie śmieie. *RejWiz 174*.

»nauczciwszy (i uczciwy) (uczciwy) pan« [*dotyczy duchownych*] = *reverendissimus (et reverendus) a. venerabilis dominus JanStat (11)*: Przy czym byli naucźiwfzy y vczćiwi w Panu Kryfćuśie Pánowie świéćego Kośćioła Gniéźnieńfkiego Arcybifkup y Primás/ Sbnigniew Włodczáfłki/ Andrżéy Wármieńfki/ Bifkupi *SarnStat 980*; Przy czym byli y to fćánowili Vczćiwi w Pánu Kryfćuśie Oycowie y Pánowie/ Pánowie/ Ian Chełmińfkiego/ Gerhárd Pomorzkiego Kośćiołów Bifkupi *SarnStat 1122, 905, 939, 957, 996, 1084 (11)*.

»oświecone książę, Jego Książęca Miłość pan« (2:1): zá pobożnym a chutliwym żądaniem oświeconego Książęćiá/ Páná Mikołáiá Rádziwiła/ [...] muśielichmy końćzyć tę swiętą pracą *BibRadz *4v*; *KwiatOpis B2v*; *WysKaz 1*.

»(jaśnie) oświecony pan« (7): *BielŻyw nlb 2*; *WróbŻółtGlab A2*; *GliczKsiąż A2*; *BudBib b*; *SkarJedn A2*; Z Drukárniey y nákládem Oświeconego Páná Páná Mikołáiá Chriřzćofá Rádziwiła *SkarŻyw kt, A2v*.

»pan a (i) pan« (14): Pyesń Nowo vczynioná/ Ná wefele Wielmożnego Páná/ á páná Yaná Kořćki z Stymbárku. *MrowPieř kt*; *GliczKsiąż A2*; *KrowObr A2*; *BibRadz *2*; *KwiatOpis A2, C3*; *SkarJedn A2*; *SkarŻyw kt*; *KochWrJan 17*; *KochFragJan 3*; *KołakSzczęśl A2*; *SarnStat 228, 306, 1107*.

»ślawietny pan« (1): SZLACHETNEMV Y SLAWIETNEMV Pánu STANISLAWOWI LICHANSKIEMV *KlonWor ded **2*.

»ślawnej (a. zacnej) pamięci pan« (4): *GliczKsiąż L7*; *KwiatOpis B4v*; A tę przerzeczóną Kronikę Prufką [...] nálaźł ślawney pámiéći Pan Jan Chodkiewicz *StryjKron 288*; *SzarzRytJSzarz nlb 2*.

»pan star(sz)y« [*szyk: 2:1*] (3): dal [*pieniądze*] Blazeyewy parobkowy pana starego Modlifchewfkiego *LibMal 1548/140v*; *Diar 20*; *ActReg 86*.

»ślachetny pan« [*szyk 171:1*] (172): *ZapWar 1532 nr 2542, 1549 nr 2657, 2658, 1558 nr 2686 [4 r.]*; Gdze przy ty vgodzye bely slachetny panowye Iako Iunk palubyczfky Tomáfz Pyechowfky Criřćek Tuchlynfky *ZapKořćier 1583/36, 1580/4, 9 [2 r.]*, 10v [3 r.], 12v [3 r.], 14 (161); *KlonŻal A2*; *WerGořć 203*; *KmitaSpit Av*; *KlonWor ded **2*.

»uczciwy pan« [*dotyczy nieszlachćiców*] (4): Tam fzye swy dobri woly ten vczwy Iadam: darował pól placza Gruntem lefzáczy [...]. Iako vczywemu pánu tomáfzyewy a swagru fwyemu na wyeky wycznye *ZapKořćier 1587/70, 1580/9, 1587/70v, 1588/76*.

»(szlachetnie, zacnie) urodzony pan« (20): Przithim bili vrodzeny panowie iako pan Ian Czarnkowsky y Stanislaw Gnoienski *MetrKor 59/77v, 37/3v, 59/76v*; *LibLeg 11/87*; *LibMal 1543/70v*; *ZapWar 1549 nr 2657, 1550 nr 2666, 2674*; *OrzList d, g3v*; *LeszczRzecz kt*; *RejZwierz A2*;

RejAp AA2; GrzepGeom A3; Zacznie Vrodonemu pánu Stániłławowi Szafránczowi s Pyełzkowey fkały RejZwierc 182; ZapMaz II G 61/159; WerKaz 275; ZapKościér 1586/66, 66v; GórnTroas [3].

»(najwielebniejszy i) (jaśnie) wielebny (nawielebniejszy) pan« [*dotyczy duchownych*] = (*reverendissimus et*) *reverendus a. venerabilis dominus JanStat (6):* profzę áby W.W. [...] z Iáfnie Wielebnym Pánem Ie⁸⁰ M.X. Stániłławem Kárnkowłkim [...] dopomogli, iákoby tá praca moiá ná fwym mieyfcu zoftála. *SarnStat 834; Przy onym byli Nawielebnieyłzy w pánie Kryftušie pánowie/ Zbignew Krákowki/ Ian Chełfki Biskupowie SarnStat 899, 834, 900, 948, 978.*

»(jaśnie) wielmożny pan« = *magnificus dominus JanStat (80): MetrKor 37/1, 40/815; ForCnRWiet A; FalZioł *2; BielŻyw nlb 2; ZapWar 1536 nr 2492, 1537 nr 2494, 1550 nr 2666; LibLeg 6/158v, 11/23; WróbŻołtGlab A3 [2 r.]; RejŁas w. 1; SeklKat A2; MrowPieś kt; GliczKsiąż A2, L6v; LubPs A2; GroicPorz A3; KrowObr A2; RejWiz A2, A3; RejZwierz A2; OrzRozm A2; SienLekAndr a2; KwiatOpis A2, C3; RejZwierc A2, [28²], 119, 210, 240, 254v; Strum A2; BudNT przedm a2; StryjWjaz Av; Ná zacny y ftárożytny Kleynot Iáfnie wielmożnego páná/ páná Mikołáyá Mieleckiego *PaprPan A2v, A3, V v, Ffv; ModrzBaz kt [2 r.]; ModrzBazBud n6v; SkarŻyw kt; StryjKron 86 [2 r.], 200, 567, 592, 717, 767; NiemObr kt; BielSenJoach 2, 3; KmitaPsal ktv; KochWrJan 17; KochFragJan 3; KołakCath C2v; KołakSzczęśl A2; SarnStat 228 [2 r.], 306 [2 r.], 314, 330, 478 (14); WitosłLut kt; KlonKrGum Av [2 r.]; CzahTr A2; PaxLiz A2 [2 r.]; SapEpit kt; RybWit [A]v.**

Szeregi: »książę a pan« (1): OSwieconemu książęćiu y pánu Pánu Mikołáiowi Radziwiłowi *BudBibKaw A2.*

»ocięc i pan« (1): IASNIE WIELEBNE^{MV} OYCV Y PA^{NV} IE^{GO} M.X. IANOWI DIMITROWI SOLIKOWSKIEMV *SarnStat 834.*

α. *O władcy (najczęściej w dokumentach państwowych i korespondencji dyplomatycznej) [w tym: o wojewodzie wołoskim (364), o królu polskim (22), o margrabi brandenburskim (15), o wielkim księciu litewskim (10), o papieżu (10), o wielkim mistrzu krzyżackim (5), o innych (17)] (443) :*

pan czyj (1): A wíchakze gdi nałch pan Voyewoda przełz poła fzwego zadal rofkazalyfzmi lyfth dacz do ftharofth nałch *LibLeg 11/158v.*

W połączeniu z imieniem [w tym dodatkowo z tytułem: wojewoda (22), książę (7), margrabia (2), papież (2), krolowie (1)] (41): MetrKor 34/133 [3 r.], 134, 135 [2 r.], 40/810; yfch pan Hilyałch Voyewoda na myełcze oycza fzwego godnye przełz poddane yełth podnyełfzyon LibLeg 11/163v, 6/77v, 78, 114v, 7/68v, 11/151 (17); SeklWyzn ktv; the [listy] dal fchowacz Iurdze Rothemberkowy zyemyaninowy myełkayaczemu wlipye wízy pod panftwem pana Hannułfa Margrabye LibMal 1553/177v; [z listu cesarza Ludwika do papieża] Papieżá obierác Rzymłkiemu zebráníu moc dáiemy/ [...] iáko był tzáfu páná Kárłá przedziádá y Pipiná Wuiá/ á ná oftátek Kárłá oycá náłzego obyztay. KrowObr 31, 32v; KwiatKsiąż Dv; A przetóz pánná Iádwigá Królewna byłá krewna córce páná Iérzého Książęćia w drugim ftopniu SarnStat 601, 193, 350, 886, 892, [994] [2 r.] (13).

W połączeniu z tytułem (321): MetrKor 34/134 [3 r.], 37/1, 40/810 [2 r.], 811, 823, 824, 826; Krol iego miłofcz panie poslye wdziencznye przymuye pofélftwo i wfkazanie pana voiewodi Multanłkiego ktore przes vas vczinil. LibLeg 6/55, 6/55v [5 r.], 114v, 115, 119 [2 r.], 157 (271); kiedybyście prawdziwi Biskupi byli/ [...] tedybyście [...] pánu Papieżowi ták rzeknącemu Wikáryiemu

wiary/ poddaności/ y polfluzieńftwá nieprzylięgáli. *KrowObr* 129, 131, 131v, 159v; Arcybiskup Trewirski [...] mowił przeciw Márgrábi furowo w ty fłowá/ że pan Márgrábiá Brándenburfski mowi zá powinowátostíá kthorá ma z Krolem Polfskim cupiditate succéffionis *BielKron* [333²]v, [333²]v; *CzechRozm* 255v; list ná wlyzftki Rewthel pod páná Królá y náfzym Sygnetem ma bydź dan tym/ którzy náymuią *SarnStat* 1093; ftroná Páná Książęciá wybierze dwie álbo trzy ofoby zftzony Páná Miftrzá y Zakonu/ á zásię Pan Miftrz y Zakon z ftrony Książęcý *SarnStat* 1114, [994] [4 r.], 1085 [2 r.], 1086 [2 r.], 1088, 1091 (33).

~ W charakterystycznych połączeniach: pan krol (21), książę (10), margrabia (8), mistrz (4), papież (4), wojewoda (274). ~

W połączeniu G sb z przymiotnikiem dzierżawczym od tytułu [w tym: pana wojewodzin (69), pana margrabin (3)] (72): *MetrKor* 34/135v; ysz vyelkye a czanfthe przed nálf skargy przichodzą okolo vczyfkanya a obczyafzlywofczi kthore fzią náfzym poddanym dzyeyą od poddanich pana Markrabinich *LibLeg* 7/68v; A wfchakosch yednak za napomienyenym pana Voyewodzynom bedzie sye miał Krol ye⁸⁰ M. wóftroznofczy *LibLeg* 11/70v, 6/115, 119, 7/11, 69v, 10/120v [3 r.] (70); *LibMal* 1550/153.

Wyrażenia: »jasny pan« (1): vedle myerv a przifzyang Myedzi [królem polskim] [...] y myędzy yafznym panem a panem Sthephanem Voyewodą Moldawfskym *LibLeg* 6/114v.

»Jego Miłość pan« (8): Były Vyfzlany Comyfzarze kv vczynynenyv spraviedliwofczi myedzy Crolewfskiey milofczi poddanemy [...], A myedzi [poddanemi] yego milofczi pana voyewodi *LibLeg* 6/114v, 6/115 [2 r.], 119, 10/153v, 154v [2 r.], 155v.

»nabłogosławieńszy pan« (1): Náyduye fye też list Afryckich biskupow do Dámázá papyeża z takim napifem: Nabłogosławyenífemu pánu/ y ápoftolfskim doftoyeńftwem podwyfífionemu/ fwyętemu oycowi oycow/ Dámázowi papyeżowi *KromRozm III* P3v.

»najwyższy pan« (1): kiedy proftwego tzłowiek[á] rozgrzeftacie/ thedy ty fłowá ffemrzećie mowiąc. Mocą Bogá wfzechmogącego/ [...] y mocą naywyfífzego Páná Papieża/ N. [...] rozgrzeftam cię od wlyzftkich grzechow *KrowObr* 159v.

»(jasno) oświecony pan« (2): *KwiatOpis* [C2]v; gdy przerzeczony Król [...] przez płodu [...] zéydzie/ przez wiadomości y rády Oświeconého Páná [Illustris Domini JanStat 758] Alexándrá Witowdá Wielkiego książęciá Litewfskiego/ [...] wybierać [na wielkie książę litewskie] nie będą. *SarnStat* 999.

»pan a pan« (4): *LibLeg* 6/114v; A teras ią [Semigalię] s Kurlándyią/ oświecone á cnotliwe Xiążę/ Pan á Pan Gotthard Kettler [...] lennym právem trzyma *KwiatOpis* Cv, [C2]v, Dv.

»świętobliwy pan« (1): Grubin Klutz. Przislucha teras iáfno oświeconemu/ á právie fwiętobliwemu Pánu a Pánu Woiciechowi/ z Láfki Bożey Márgrabi Brándęburfskiemu *KwiatOpis* [C2]v.

»uczciwy pan« (1): [między Kazimierzem, królem polskim] y Wielmożnym á vcźciwym pánem [et Venerabilem Dominum JanStat 908] Miftrzem wielkim błogosławionéy P. Máriiéy Theutonicoru^m Ierolimfskim w Pruśiéch z drugiéy ftrony [pokój jest wszczęty] *SarnStat* 1123.

»wielmożny pan« = *magnificus dominus JanStat (4): MetrKor 34/133*; slyubuyem Wielmożnemu panu Stephanowi Woiewodzie [...] yz od dzifiefyche⁸⁰ dnaya mamy myecz wieczni a pewni y prawy myedzi sobą pokoi *LibLeg 6/77v, 6/78; SarnStat 1123*.

Szereg: »ociec i pan« (1): ftárálfmy fie v Naświefłzého w Pánu Kryftuśie Oycá y Páná [*patrem et dominum JanStat 203*] Klemenfá śiodmého/ świefłtego Rzymfkiego y powfzechného Kościoła nawysłzého Bifkupá: áby [...] tákiegoż Przywileiu nam pozwolić raczył *SarnStat 193*.

β. O Chrystusie za życia (84) : *OpecŻyw 168, [170], [170]v; RejKup z4v; MurzNT Mar 11/3, Luc 19/31, 35; A wśzedł Pan do Ieruzálem y do Kościoła BibRadz Mar 11/11, Matth 28/6, Mar 11/3, Luc 13/15, 18/6, 24/34 (10); OrzQuin P3; RejPos 1v, 47v, 118, 220v, Ooo4; BudNT Ioann 20/3, Luc 19/31, 34; CzechRozm 112v; SkarŻyw 599 [2 r.]; Nowinę tę wiedzćie pewną Pan zmartwychwstał mocą włafną. MWilkHist Dv, I2, K3, K4v, Lv; ArtKanc D12; WujNT Matth 21/3, Mar 11/3, Luc 19/31, 34, 24/34 (9)*.

Pan czyj [zawsze pron poss; w tym: moj (14), nasz (3)] (30): O iakié [...] wefelé s tego apoftolowie mieli/ ijż pana fwego iuż chwálebného widzieli *OpecŻyw 169v, 71v, 92v, 158v, 165v, 169, [170]v; MurzNT Ioann 20/13; RejPos 118, 120v, 207v; Bo powiedał [Piotr]/ iżem ták iáko Pan moy záfwieżon być nie godzien SkarJedn 92; MWilkHist Cv, H2v, H3, H3v, H4 (9); ArtKanc D10, D12 [2 r.], F3; WujNT Ioann 20/13; SkarKaz 203b [2 r.], 205b, 244a*.

Wyrażenie: »miły Pan« (1): bo [zwolennicy] zawżdy s tym miłym panem bytz chcieli. *OpecŻyw 53*.

Szeregi: »Pan i (a) Bog« (7): Y powyedzyał Thomałz: Iuż widzę żeś thy Pan moy y Bog moy. *RejPos 118, 120v, 121v, 207v; MWilkHist L2v, L3; SkarKaz 203b*.

»Pan i mistrz« = *dominus et magister PolAnt, Vulg [szyk 6:6] (12)*: gdym ci iá vmył nogi wałfe/ miłtrzem ij panem wałfym będaż/ ij wy ieden drugiego mácie vmywatz nogi *OpecŻyw 92v, 92v, 158v; MurzNT 238v marg, Ioann 13/13, 14; Leop Ioann 13/13; MWilkHist Cv, L2 [2 r.]; LatHar 379; SkarKaz 205b*.

»nauczyciel i Pan« (1): Wy mnie názywaćie Náuczycielem y Pánem [*Vos vocatis me Magister et Domine*]: á dobrze mowićie *WujNT Ioann 13/13*.

c. Żartobliwie (72) :

α. O ludziach [z rzeczownikiem] (5) : A ten Pan człowiek nie máłz tego źwirzątká/ niemáłz tego ptałzká/ ktoregoby nie złupił *RejZwierc 156; POchlebczá [...]* Ieft pánom łgarzom ciotczony rodzony. *RejZwierc 216v*.

αα. O ludziach przenośnie określonych (3) : Ale tu náłze Syreny fwiátá tego ifcie nie trzebá im głośno fpiewáć/ tákći pięknie vcho náłzepce/ iż áni íam wzwiełz/ áni fie obaczyłz kiedy fię zánurzyłz á z okręthu fpádniefz/ á ínádnie cie przywiedzie on pan Syrená nie fpiewáiac ná co będzie chciał. *RejZwierc 83v, 83v; Vpominek Pánu Zoilowi. KlonKr F4v*.

β. O cechach i działaniach ludzkich (28) : O bezecne łakomśtwo/ o márna zazdrośći/ Coż to dwoie przynośi ná fwiát dziwnych złośći. [...] Wierz mi że ći pánowie dwá/ wśzytko náłtroią. *RejWiz 174v, 31; RejZwierc 79; RejPos 218v; A thák lepiej niech do rozumu przyśtanie/ tho pan hoyny RejZwierc 153v, 22v, 66, 75 [2 r.], 113v, 122v (11)*.

W połączeniu z rzeczownikiem (8): *RejWiz* 31v [2 r.]; Aleć nam wżytko ten łwowolny pan ciało robi *RejZwierc* 113v; Bo iuż pan Pychá pewnie v thákiego człowieká pirwłze mieyłce mieć musi. *RejZwierc* 122, 80, 140v, 218, 252; [*HerbOdpow* Rr6].

~ W charakterystycznych połączeniach: pan *Bachus* [= pijaństwo], brzuch [= obżarstwo], ciało, fałsz, gniew, język, pycha, zdrada. ~

Wyrażenia: »dobry pan« (1): iuż też niemáłz gorżzego káthá ná wżytko łkáżenie ciáłá/ iáko iełt ten dobry pan [tj. język]. *RejZwierc* 140v.

»możny pan« (1): Abowiem łákomłstwo wielki tho iełt á możny pan. *RejZwierc* 37.

»naprzedniejszy pan« (1): Weźmiłz łobie do rády ony co naprzednieiłze pány/ to iełt łpráwiedliwość/ pomierność/ pobożność/ poćciwość/ włpaniłość/ káždemu nieodmienná wiárę á prawdę. *RejZwierc* 146v.

»pan śłachetny« (1): ále then pan łłáchetny pan gniew dłuęo wirzga *RejZwierc* 80.

»pan woźny« (1): A nawięcey ow pan woźny co wżytko obwoływa złe y dobre pan ięzyk náłz. To iełt członek nád wżytkiemi członki y náłzkodliwłzy y napożytecznieyłzy. *RejZwierc* 140v.

γ. O zwierzętach (6) : Więć munłztuk pátrż iáko mu [*koniowi*]/ gębę zálámuie/ Ze gdzye każá/ nie gdzye chce/ tám łie pan kieruie. *RejZwierc* 129; *RejZwierc* 64.

W połączeniu z rzeczownikiem (4): *RejZwierc* 85v; więc owiećki miedzy łzczęble głowy włóżywłzy łianko łobie wybieráią/ á pán báran z dáleká łthoi *RejZwierc* 64, 109, 110.

δ. O rzeczach i roślinach [z rzeczownikiem] (5) : Bo gdyby niebyło dáchu Snadzby pan pieć był w przełtráchu. *RejRozpr* F4v; Náłżęc owo bukwiczkę z miłym Kopytnikiem/ Więć z rumienkiem/ z dziegielem/ s pánem podroźnikiem Ták nam, droęo przedáią *RejWiz* 61, 57v; *RejZwierc* 59; mułiłz/ y dla páná kuflá [...] pieniádze łtráćić? *WerGośc* 227.

ε. O diable i innych wrogach człowieka (26) : A pan co weźrzy wzęorę/ to iáko pies wrzáłnie/ Dym mu idzye s páłzczęki *RejWiz* 167v, 150, 150v, 158, 159, 162v (14); Ktoby chciał czáły włpomináć [...] co cí pánowie trzey [*smok, bestia, skáżony prorok*] [...] krwie rozłali *RejAp* 137v, 106.

W połączeniu z rzeczownikiem (10): Y Pan Czart by łię omyłł. *RejKup* i2v, h5v; *OrzQuin* P2v; poniewáż tego kákolu *inimicus homo* pan Dyabeł miedzi płzenicá dofyć náłiał *LeovPrzep* G2; iż gdy iuż łam on pan łmok zołtáł ná piáku otho wnet bełtia vkazáłá łie z morzá *RejAp* 105v; *BiałKat* 293v; *RejZwierc* 62v, 116v, 244; *MWilkhHist* E4v.

ζ. Inne [z rzeczownikiem] (2) : A iż łámi cí pánowie łmyłłowie łą fáłłzywi/ ono [*ciało*] theż fáłłzem á błędy nápełnią. *GórnDworz* L12; Bo y tám łpráwiedliwość bárzo niebo mija/ Niźli przydzie do łkutku pan Exekucija. *RejZwierc* 244v.

B. W bezpośrednim zwracaniu się do drugiej osoby (1693) :

a. Do mniej więcej równego (zwykle szlachcic do szlachcica) (604) :

α. W wołaczu (591) : pytał co by byłá ono za nyewiáłta ktora wygládała zwyetzernika/ ktoremu xyążę odpowedyzýáło/ panye dzýewka ono moia iełt *HistJóz* B4; *RejKup* i8v, 13, q2, bb3; *RejWiz* 96, 96v; *RejFig* Aa3, Aa5v, Bb2, Ccv; gdy miłościwáią/ Komu/ á cícho łzpepcáć/ páłcem náń kiwáią. Mowiáć/ to łotr pánowie *RejZwierc* 83, 100; Here salve, Bądź pozdrowiń/ pomagábóg pánie. *Mącz* 366b; gdi iuż ná plácu łtánáł [*Czech*]/ rzekł do przyciáłoł łułcz gie czas pani. *GórnDworz* O7v, C8v,

O4, O5, O5v, P7 [2 r.], Qv; *HistRzym* 79, 98v, 119, 119v [3 r.], 120; *RejZwierc* 80; Márfałkowie lafkámi w ziemię co raz biiąc/ Połuchayćie/ pánowie/ Vkálegon mowi. *KochOdpr* C2v, Cv, D3; *MWilkHist* D, D2, D2v, D3; *KochFr* 133 [3 r.]; Gnieway fye iáko raczyfz/ ieno nie biy/ pánie *KochPieś* 20, 10; *PudłFr* 8, 26; *RybGęśli* D2v; *WujNT Luc* 13/25, s. 251 marg; *CiekPotr* 40 [2 r.].

W połączeniu z imieniem (15): *OpecŻyw* 140, 158v; *MiechGlab* *3v; *LibLeg* 10/155; Panie Macieiu miey fie dobrze. *LudWieś* A2; Pomoż Bog panie Iozeph towarzyfzu miły *RejJóz* K6v, 18; *MurzHist* K2, P2v, P4, S3; *OrzQuin* V4; coś ófzáła? á od rozu^{mv} ódfzedł/ Pánie Wilhelmie? *SkarŻyw* 166; *MWilkHist* C2v; *CiekPotr* 56.

W połączeniu z nazwiskiem (158): *ForCnR* Bv, C3; *ZapWar* 1544 nr 2609; *GroicPorz* i2v; *OrzList* d, d2, d3, ev, e2 (13); *OrzQuin* O2v; Wiem że thym W.M. pánie Myfzkowłki nie wzgárdzifz *GórnDworz* H4, C3 [2 r.], C3v, F4, Gv, K2v (131); *GrzepGeom* A3, B3; *KochList nlb* 1; *Strum* A2; *WerKaz* 275; *GórnTroas* [3]; do wyźrzenia pánie Złotogrodzki. *CiekPotr* 39, 43, 45.

W połączeniu z nazwą urzędu (52): *ForCnR* Bv, B4; *ZapWar* 1535 nr 2413 [2 r.], 1551 nr 2684, 1553 nr 2685; *LibLeg* 6/55, 7/97v, 99; Choć nárzekasz pánie woyćie Ale nam przedfię niefćoćie *RejRozpr* F2v; *RejJóz* K2, K5v [2 r.], K6v, L2v; *SeklKat* A2; *RejKup* z3v; *KromRozm I* A4, B, Nv; Pánie Sędzia/ Sentencya wyfzłżego Práwá/ widzi mi fye ku mey fpráwiedliwofci być obćiężliwa *GroicPorz* cc, i3v [2 r.], i4, z2, bb3; *UstPraw* C2; *RejZwierz* 101v [2 r.]; *OrzRozm* A2; *GórnDworz* Q5; *HistRzym* 119, 119v; Witayciefz mili ófłowie/ S Seymu pánowie Połtowie *RejZwierc* 234, 234; *MWilkHist* B2; *CzechEp* *2, *4, 427; *ActReg* 83, 88, 138; *JanNKar* Bv; *SarnStat* 550, 568, 575, 807, 810; *ZapMaz II G* 97/89v [2 r.] 90; *GosłCast* 3.

~ W charakterystycznych połączeniach: panie (panowie) burmistrz (4), dworzanie (4), kanclerzu, marszałku, mierniku (2), pisarzu (2), poborca, podczaszy (6), podkomorzy, podsędku, podskarbi, pośle (posłowie) (4), sędzia (12), starosta(-o) (5), stolniku, wieźny (2), wojcie (3), wojewodo. ~

W połączeniu z rzeczownikiem patronimicznym od nazwy urzędu (3): Młofciwy Pánie Woiewodźicze. *GostGospSieb* +2, +2v, +4v.

W połączeniu z nazwą innej pozycji społecznej (23): *FalZioł* V 1v; *RejJóz* Kv, O2v, O5v; *KromRozm I* Lv; *RejFig* Bb6v; *RejZwierz* 100v, 102; *OrzRozm* N, R2v; *RejZwierc* 234v [4 r.], 235v [2 r.]; Przebog pánowie Háydycy Prośimy was bárzo wfyzyty. Byście tego niefławili Coście nam to powiedzieli. *MWilkHist* D2v, K2; iáko fie tám macie Pánowie Swátowie *StryjKron* 122; A podobafz fię to wam pánowie Rzymianie [= katolicy]? *NiemObr* 60; *KochPieś* 20; *PaxLiz* B4v; *KlonWor* 66.

~ W charakterystycznych połączeniach: panie (panowie) doktorze(4), gospodarzu, goście (2), hajdycy, mieszczanie, młynarzu, papisto (2), piekarzu, pielgrzymie, przedawca, rzymianie [= katolicy], sąsiedzi(e) (2), ślachta i rycerstwo, urzędniku [= nadzorco], włodarzu, ziemianie. ~

W połączeniu z określeniem narodowości (6): *BielKron* 401; Sturczyć fye nam ledá kiedy/ o Pánowie Polfcy y Litewfcy [...]/ iefłize fye nie obaczyćie. *OrzQuin* Kv, B3v, Kv [2 r.]; Niegniewayćie fię/ będziec y wam/ pánie Włochu. *KochFr* 11.

W połączeniu z rzeczownikiem określającym cechę indywidualną (6): *RejFig* Bb5v, Bb8, Cc2v; *RejZwierz* 139; Witayciefz pánie Gámracie *RejZwierc* 231v; hey pánowie Mofkiewfcy bohátyrowie. Dla bogá niezábiiayćie *KochFr* 117.

~ W charakterystycznych połączeniach: panowie bohatoryrowie; panie gamracie, kacie, kiepie, łgarzu, rajca [= rządzący]. ~

W połączeniu z przymiotnikiem w funkcji rzeczownika [tylko do osób literackich] (4): A ták rádę ty poftáwny pánie/ [...] Miáfto Buty wezmń s cnotą pokorę *BielKom* F4v; *RejZwierc* 231v [3 r.].

~ W charakterystycznych połączeniach: panie hojny, mierny, postawny, tłusty. ~

W nawiązaniu do: ty (24), wy (13), twój (4), wasz (3): *ListRzeź* w. 45; *ForCnR* C3; *LibLeg* 10/155; *RejJóz* E2v, K5v [2 r.], L2v; *SeklKat* A4; *KromRozm I* A4, B, Lv; *BielKom* F4v; *KrowObr* B4v, C; pewnie to musi być nie s kráiu náłzego. Rzecze potym młodzyeniec/ nie z wálzego pánie *RejWiz* 75, 64v, 159v, 185; *RejFig* Aa3, Bb8v, Cc2v; fiądźcie wy pánowie/ Bo nam was będye trzebá/ ku łpolney rozmowie. *RejZwierz* 101v; Znáią ludzie cnotę/ czuią rozum/ dárom Bożym w tobie Pánie łye theż dźiwuią *OrzRozm* A3v, N, R2v; *BielKron* 311; *OrzQuin* Kv [2 r.], K2, O2v; *GórnDworz* Cv, Ll4; *HistHel* B3v; *PaprPan* A3v, V v; *MWilkHist* B3v; *NiemObr* 60; *KochFr* 77; Grácides mułae wirfze ofobie twey Pánie Połzyłáią *KmitaPsal* ktv, ktv; *KlonKrGum* Av; *CiekPotr* 36, 56; *KlonWor* 66.

Wyrażenia: »panie bracie (a. brachu) (panowie bracia)« (14): Kiedy go śmierz záoła háywoć pánie bráchu. *RejWiz* 87v, 16, 71, 158v; *RejFig* Bb8v; *RejZwierz* 137v; *WerGośc* 220; Wiedzcie otym Panowie bracia ze Kanclerzowi więcey się podoba Maximilian *ActReg* 115; *PaxLiz* B4v, C4v; Przetoż nie fołdruy ná mię/ profzę/ Pánie bráćie *KlonWor* 20, *ded* **3, 71; *SzarzRytJSzarz* nlb 2.

»panie czarcie, szatanie« [do czarta jako uczestnika akcji] (2:1): Czczí rychley Pane Czarcze Co tu tam maś natey łkardze *RejKup* cc3v, h2, z5.

»dobry panie« (7): *RejJóz* E2v; *RejKup* d8v, H, n3; Mnichu/ mnichu. (–) [...] A mnye wołáź dobry pánye? *KromRozm I* A3v; *RejWiz* 187v; *RejFig* Aa4v.

»łaskawy panie« [szyk 6:4] (10): *March*¹ *Wiet* Av; *RejJóz* L6; *BielKom* G6; Rzekł młodzyeniec/ zdarz Pan Bog łáfkáwi pánowie *RejWiz* 126v, 46, 47, 147, 185v; *GórnDworz* R6v; *KochList* 1.

»panie miłosierny a lutościwy« (1): O panie łáfkáwy/ o pánie miłofierny á lutościwy/ niemam cí czym tey lutołci odłużyć *March*¹ *Wiet* Av.

»miłościwy ((na)miłościwszy) panie« [szyk 96:8] (104): *ForCnRWiet* Av; *FalZioł* +2, +2v; *BielŻyw* nlb 3; *WróbŻołtGlab* A2; *LibLeg* 11/135; *Diar* 32, 39; *DiarDop* 110, 112 [2 r.], 113, 116 [2 r.], 117, 118 [2 r.]; *GliczKsiqż* A2; *LubPs* A2 [3 r.], A2v; *GroicPorz* A3, A3v, A4v, B, Bv; *RejFig* Cc5; *KochSat* A4v; *SienLekAndr* a2; *GórnDworz* C3v, C4, C4v, C6v, C7 (19); *BudBibKaw* A2; *BudNT przedm* a2, a2v, a5; *StryjWjaz* Av, A2; *PaprPan* A3v; Dwie rzeczy mię przywiodły Miłościwy Pánie/ ábym [...] o Cieplicach piłáł *Oczko* A2; *CzechEpPORz* *2, **2, **4v; *ReszList* 141, 143, 153, 155 [2 r.], 158 (11); *KochWrJan* 17; *ActReg* 13 [2 r.], 84, 88 [2 r.], 102, 116 (12); *KołakCathOkuń* A2 [2 r.]; *RybGęśli* A2, A2v, A3; *JanNKar* A2, A3v, Bv; *SarnStat* *7, 228, 314, 330, 848, 862, 879; *VotSzl* A2; *CzahTr* A2, A3; *RybWit* [A]v; *SzarzRytJSzarz* nlb 2.

»miły (namil(ej)szy) panie« [szyk 38:31] (69): *ListRzeź* w. 1, 45; *ForCnR* Bv, B2, B4, D, D4, Ev; *FalZioł* V 1v; *ZapWar* 1535 nr 2413 [2 r.], 1544 nr 2609; *RejJóz* Kv, K2; *RejKup* f7, v8v; *MurzHist* S3; *RejWiz* 43v, 51v, 61, 70v, 75v (18); *OrzList* h2; *RejFig* Cc4; *RejZwierz* 101; *OrzRozm* O4v; *OrzQuin* C2v, E4v, N3v, V4; *GórnDworz* Iiv, Qv [2 r.], Z7v; Odpowiedział iemu Iowinian/ Pánie miły odpowiedź ma niebáđź dziwna bo iełt prawdźiwa. *HistRzym* 44, 30v, 36v, 37, 49v [2 r.], 58

(13); *RejZwierc* 231v, 233v, 234v, 235v; *MWilkHist* K2; Ale miły Pánie nie sprofnałz to rzecz iest/ kupczyć żywoty ludzkiemi? *GórnRozm* E3, L4v; *CiekPotr* 36, 43.

»panie młody« (2): *RejWiz* 50v; Vyźrzawłzy kogoś/ słuchay pánie młody Profszę cię/ niewiész ty moiéy gołpody? *KochFr* 47.

»moj, nasz panie (moi panowie)« [szyk 71:20] (90:1): *OpecŻyw* 158v; *ForCnRWiet* Av; *RejRozpr* G3v; *RejJóz* K5v, L6; (*nagł*) Kupiecz wjta Towarziłłe (-) Zdarz to Bog/ Panowie moy *RejKup* v7; *BielKom* G6; *GroicPorz* A4v; *KrowObr* B4v, C; *RejWiz* 43v, 46, 46v, 47, 49 (37); *OrzList* d2v, f4v [2 r.]; *BibRadz* 3.Esdr 4/2, 12, 14, 32, 34; *OrzQuin* T, Y4v, Zv; *GórnDworz* Q4v, R6v; *HistRzym* 23v, 36v, 106; *KochList* 1; *BudBib* 3.Esdr 4/34; *BudBibKaw* A2; *HistHel* B3v; *KochFr* 51; *KochPam* 86; *KochPieś* 20; Nie dár iáki kołztowny [...] Ofiáruięć moy Pánie z tey łtrapioneý drogi. Ale garść pieśni nowych *KmitaPsal* ktv; *KochWr* 19, 20, 26; *ActReg* 102, 116, 118, 129 [2 r.], 138, 139; *RybGęśli* A2v; *JanNKar* A2, A3v, Bv; *SarnStat* *7, 848; *VotSzl* A2; *CzahTr* A2, A3; *RybWit* [A]v.

»możny panie« (1): KROLE Polkie do ciebie niofę/ możny Pánie *KlonKrGum* Av.

»oświecony panie« (2): POznałem czału przygody [...] iawną lalkę którą V M. raczył ku mnie okazać Ofwieczony Wielmożny panie *BielŻyw* nlb 3; *WróbŻółtGlab* A2, A5.

»panie a panie« (1): Thobie też Pánie/ á Pánie moy/ ty kxiáłki moię offiáruię *KrowObr* B4v.

»panowie przyjaciele« (1): NAfłę prziiazn y Vstawiczná Słufzbę przodkiem wzkazuiem, panowie prziiaczelié mili *ListRzeź* w. 1.

[»sławiętny panie«: Slawyętny pany Ianye przyyaczelu nałch miły *ZapWpolActCon* 1529/42, 1549/45, 46v.]

»panie słachetny« [szyk 2:1] (3): záwołał Woźny. Sláchetny pánie (y miánował go) łtawaj do práwá *GórnDworz* Q5; *HistRzym* 23, 23v.

»święty panie« [szyk 3:1] (4): wždy moy łwięty pánie/ Day mi iákie z łálki łwey łwięte przeżegnánie. *RejWiz* 184v, 75v, 177v, 182v.

»panowie towarzysze« (2): *RejZwierc* 102v; Pánowie towarzysze/ niechcę od was zá zapłátę pieniędzy *WerGość* 231.

»urodzony panie« (2): *MiechGlab* ktv; *GórnDworz* Q5; [Vrodzony panye nałz przyyaczelu myły *ZapWpolActCon* 1531/147, 1539/180v, 1540/197, 1545/332, 1549/42, 1550/65v].

»wielmożny panie« (35): *ForCnRWiet* Av; *FalZioł* +2, +2v; *BielŻyw* nlb 3; Theć były przyczyny Wielmożny panie vmyłłu mego *WróbŻółtGlab* A3, A2, A5; *LubPs* A2 [2 r.]; *GroicPorz* A3, A3v, Bv; *GórnDworz* B, Q5; *KwiatOpis* A2; *StryjWjaz* A2; *PaprPan* Bv, V v; *CzechEpPorz* *2; *KochWrJan* 17; *ActReg* 13, 83, 84, 88; *KołakCathOkuń* A2; *KołakSzczęśl* A2; *RybGęśli* A2, A2v; *SarnStat* 228, 314, 879; *VotSzl* A2; *CzahTr* A2; *PaxLiz* A2v.

»zacny panie« (2): *MiechGlab* ktv; Coż chcelz o fobie łłyfzec więceý zacny pánie/ Ná to w meý głupieý głowie wymowy nie sltánie. *PaprPan* A4v, V2v.

Szeregi: »panie i bracie« (2): Tedy Mariá Magdaléna s placzem rzekła [do *Nikodema i Józefa*]: Pánowie moij ij braciá milij/ iázt mám matkę mietz miłtrza mego *OpecŻyw* 158v; *GoślCast* 3.

»panowie a dobrodzieje« (1): IAłnie Wielmozni Panowie/ á dobrodzieie moi Miłofciwi. *KwiatOpis* A2.

»panowie a przyjaciele« (1): Ktori na gorze opifany obiczay [...], waffim łaska^m panowie a prziiaczieli mili obiawiamie *ListRzeż w.* 45.

β. *W innej formie przypadkowej (13)* : *RejFig* Bb7v; *OrzRozm* A3v; rzekł ten który miłował/ pátrzcie pánowie/ czego fie ia od fwey wdowy dobrego nádziewać mogę/ która/ thák ieft wielką okrutnicą/ iż nietelko niechcze fie vlitować nád tym nágim niebożątkiem [...]: ále też áni mu rzecze/ idż z Bogiem [...]. Rzekł záfię ten trzeci/ y owfzem práwi/ ieft tho iedno obwiezczenie/ áby pan wiedział iż chociaż oná tego nie vczyni o czo ią profzá/ iednák iey niczyiá prośbá nie mierzi. *GórnDworz* O4; Odpowie Fiedur: niechay pan błáznuie/ Lácno dárowác/ kiedy przyftępuie. *KochSz* C3; *ActReg* 172.

pan czyj (3): Przetoz WM Panow swych prosiemy abyście WM [...] radzić raczyli zaraz *Diar* 41, 26; *DiarDop* 114.

W nawiązaniu do: wy (1): *LibLeg* 11/95v cf »cnie urodzeni panowie«.

Przy innym rzeczowniku w wołaczu (2): Wyfzedł Kfiążę ten pyta/ co pan czyni bracie *RejFig* Bbv, Cc5v.

Wyrażenia: »cnie urodzeni panowie« (1): Pyschem gwam Wyelmoznim y cnie vrodzonim panom *LibLeg* 11/95v.

»pan łaskawy« (1): Pokłóná náfzá Stároście [...] Piłatowi śláchetnemu A nam pánu łáfkáwemu. *MWilkHist* B2.

»miłościwi panowie« (1): I WM naszych Miłościwych Panow a Rad Koronnych prosiemy, abyście staranie swe pilnie w tym uczynić raczyli *DiarDop* 114.

»wielmożni panowie« (1): *LibLeg* 11/95v cf »cnie urodzeni panowie«.

Szereg: »panowie a bracia« (1): prosiliśmy WM Panow a Braciej swej starszej, abyście już WM o wszystkich potrzebach koronnych [...] radzić nam raczeli *Diar* 20.

b. *Do człowieka uznawanego za wyższego w hierarchii (329)* :

α. *W wołaczu (303)* : *BierEz* A4v, B4v, D3v; *ZapWar* 1528 nr 2457; *RejRozpr* C2, D, D2 [2 r.], D3, D3v (11); pan interim korda tham doftawfchi zażyą fzyą nan [*na służę*] yełth pokuffiel, a on tho baczącz knyemv tymy flowy mowyel, panye przebog czie profchá pamyąthay fzią *LibMal* 1545/103, 1544/79v, 90v, 1545/103; (*did*) Hausknecht powiada iż nicz nie wie (–) Powiadziałbych rad panie ale nie wiem y łam *RejJóz* G6v, B8, B8v, C, G5v, H2 (20); *RejKup* Ev, e5, f6v, 18, z8; *HistAl* N2v; *MurzNT Matth* 13/27; *RejWiz* 12v; Y przyśfedłfy tedy fludzy onego gofpodarzá/ ięli mowić do niego: Pánie/ zażes thy był nienáfiál dobrego nafienia ná roli fwoiey? *Leop Matth* 13/27, 4.*Esdr* 4/41, 7/62, 8/6, 15, *Luc* 14/22 (12); *RejFig* Aa4, Aa4v [2 r.], Bb5, Bb8v, Dd3 (9); *RejZwierz* 102, 137v [2 r.], 138 [2 r.]; *BibRadz Gen* 23/6, 43/20, *Matth* 13/27, 25/20, 22, 24, 27/63; *OrzRozm* V3v; *BielKron* 12, 62v; *Mącz* 404d; *GórnDworz* Pv [2 r.], P2, P3, R4v [3 r.], R7v [2 r.], T, T7; *HistRzym* 125; *RejPos* 51v, 52 [2 r.], 54v, 157v, 246, [340]v [2 r.]; *BielSat* B4; *HistLan* D2; (*nagł*) Zwodnicá á Dworzánin. (–) Wiem tu pánie ná vlicy/ Iefzcze práwe dwie dziewicy *RejZwierz* 236, 101, 109v, 168, 234 [2 r.], 234v (22); *BudBib Gen* 18/3, 44/18, 4.*Esdr* 4/40[41]; *Strum* I, M [3 r.]; *BudNT Matth* 13/27, 18/26, *Luc* 19/25; *SkarŻyw* 98, 135, 285, 337, 338 [3 r.]; *MWilkHist* Bv, D, I2v; *KochFr* 47, 59; *WerGość* 253; *PudlFr* 9; *BielRozm* 14; *GostGosp* 152; *KochPij* C4, C4v; *KochAp* 5; *LatHar* 702;

[strażnik więzienny] drząc przypadł do nog Páwłowi y Syli. á wywiodłszy ie rzekł: Pánowie/ což mam czynić ábych był zbáwion? *WujNT Act* 16/30, *Matth* 13/27, 25/11 [2 r.], 20, 22, 24 (17); *CiekPotr* 83; *CzahTr* L2v; *GosłCast* 17, 67.

W połączeniu z imieniem (7): Ílli biskupowie żydowscy ku pilátowi rzekątz. Panie Pilácie/ pamiętámytz ijże on zwodtza mowil ielłcze żywiątz/ po trzech dniach wftaná z mártwych. *OpecŻyw* [162], 119, 120v, [127]v; *Leop Num* 11/28, 3.Reg 18/17; *BudBib Iudith* 6/1.

W połączeniu z (imieniem i) nazwiskiem (2): *ForCnR* B4; Zopytanie przed tą kolędą/ ma byc wedle łtarego obyczáia. PAnie Macieiu Czczuga/ chcełz pofluchać piołnki czo ią mili Bog składał/ a my ią tobie będziemy łpiewać. *LudWieś* A2v.

W połączeniu z nazwą urzędu (9): *ForCnR* D4, D4v, Ev; *ZapWar* 1535 nr 2413 [2 r.]; Chłop rzekł/ [...] Lecż wierę wam przydzie w ką gdzieś pánie hetmánie. *RejFig* Cc3; *RejZwierz* 138, 234; *Strum* L4v.

W połączeniu z przymiotnikiem (1): (nagł) Krámárká a Ziemiánin. (–) Cżego chcecie piękny pánie *RejZwierc* 235v.

W nawiązaniu do: ty (18), twój (6), wy (4): *OpecŻyw* 119; *HistJóz* D, D3; *ZapWar* 1535 nr 2413; Ale mnie wam dziwno pánie Skąd wam przyłzło to kazánie *RejRozpr* B2v, E4, Kv; Iuż niechay tu Simeon do cżału żołtanie A my łie zaleczámy twoiey łálcze panie *RejJóz* N2; Perłowie bárzo łie zzumiełi/ bo go mni máli być bogiem. Nátychmiáłt go pytáli mowiac/ ktos ty ielłt pánie? *HistAl* Fv, Fv; *Leop Num* 32/27, 1.Reg 25/25, 3.Reg 18/7, *Iudith* 12/4; *RejFig* Cc3; *BielKron* 84v, 113v; *HistRzym* 131v; *BielSat* C4; *BudBib Ruth* 2/13, 4.Reg 9/5, 6, *Iudith* 6/1; *SkarŻyw* 453; *PudłFr* 8; *BielRozm* 22; *RybWit* A3, Cv.

Wyrażenia: »panie łaskawy« [szyk 4:4] (8): *RejJóz* Cv, C2, H6v, L4, M8; DObry Pan iákiś [...] Vyżrzał v dziewczki w polu bołłá nogę. Niechodż (powiáda) bez bóów/ ma rádá/ Bo mácierzyzná ták zwietrzeie rádá. Láłkawy pánie/ nic iéy to niewádzi *KochFr* 15; *PaxLiz* E2v [2 r.].

»miłościwy panie« [szyk 14:2] (16): *ForCnR* B4 [2 r.], C; *RejJóz* L3, M2, N, N2, Q4, O4v, O6v; Radeś gdy ich [pachołków] przed tobą/ z wodą kilka łtanie/ Ręcznik dzyerżąc/ á mowiac/ miłościwy pánie. *RejZwierz* 142v, 101; *OrzRozm* A3; *GórnDworz* Q4; *PudłFr* 25; *RybWit* Cv.

»miły panie« [szyk 29:7] (36): *ForCnR* D4, D4v, Ev; *ZapWar* 1528 nr 2457, 1535 nr 2413 [2 r.]; *HistJóz* C2, D, D3; *RejRozpr* A2v, Bv; *LibMal* 1545/102, 102v; *RejJóz* L4v, M2, M5, O6; *RejKup* d4v, F, z7; *HistAl* L2; *RejFig* Aa6; *RejZwierz* 138; *OrzQuin* K2v; *SarnUzn* C7v; [żebrak mówi:] Miły pánie zmiłuy łie/ [...] day mi pieniádz *GórnDworz* Q7v; *HistRzym* 131v; *RejPos* 248; *HistLan* Ev; *RejZwierc* 39, 84, 234 [2 r.], 234v; *MWilkHist* H3, H3v.

»moj, nasz panie« [w yym z dodatkową przydawką (17)] = *domine mi Vulg*, *PolAnt* [szyk 34:25] (48:11); *BierEz* A3v; *ForCnR* B4; *HistJóz* E3; *RejRozpr* I3; *LibMal* 1545/102; (did) Ceklarze przyłzli (–) Panie nałz racż nam roskażać czo wałza miłólcz racżyłz *RejJóz* H6v, Cv, C2, C2v, G4v, G6 (20); *Leop Num* 11/28, 1.Reg 25/24, 25, 3.Reg 18/7, *Iudith* 12/4, 18, 1/9; *BibRadz Gen* 19/2, 18, 23/11, 15, 24/18 (8); *BielKron* 13, 84v, 113v; *RejPos* 248; *HistLan* Ev; *RejZwierc* 234; *BudBib Iudic* 4/18, *Ruth* 2/13, *Dan* 12/8, 4.*Esdr* 7/10; *SkarŻyw* 99, 171, 560; (did) Mágdálená. (–) Ach moi mili pánowie Święci Boży Anyołowie. *MWilkHist* H3; *WujNT Apoc* 7/14; *CiekPotr* 81; *PaxLiz* E2v [2

r.]; IVfz vdátny Pánicze zacnych przodkow Synie Zdrowoś wrocon [...]. Niechżeć będzie Pánie nász wdzięczna tá przedmowá *RybWit* A3.

»panujący panie« [*do anioła*] = *dominator domine Vulg, PolAnt* (2): *Leop* 4.*Esdr* 4/38; A tak odpowiedáiąc rzekłem/ O pánuiący Pánie/ Myciechmy wżyfy fą pełni niezbożności. *BudBib* 4.*Esdr* 4/37[38].

»panowie starszy« = *senatorowie* (1): Mnie fie zda pánowie ftárzy/ iż ináčzey pópóltwá nie vkroćimy/ iedno gdy ie s flubow [...] wypuścimy *BielKron* 107v.

»panowie ślachta« (2): Poydziefzli do Rymárzá/ drogie Vzdy/ Torki/ [...] Mowią: Pánowie Slácht/ Ítrawilem w Burkaćie/ Nagrozdźcie mi to záfie/ dobrą zbroię maćie. *BielSat* Cv [*idem*] *BielRozm* 17.

»wielmożny panie« (1): Wyfoce vrodzony a wielmożny panie Szczeńcie [*nazwisko postaci alegorycznej*]/ [...] my oto fludzy twe miłóci [...] *ForCnR* B4.

»wysoce urodzony panie« (1): *ForCnR* B4 cf »wielmożny pa«.

β. *W innej formie przypadkowej [w tym: pan moj (19), nasz (6), swój (1)] (26) :* vkogo kolwiek flug twoich będzie náležyon kortzak ktorego flukáfi/ ten niechaý vmrze/ á my będziemy flugámi páná nálfego. *HistJóz* D2v, D2v, D3 [2 r.], D4; *Leop* *Iudith*, 12/13; *BielKron* 73; profzę pánie niech przemowi niewolnik twoy słowo w vży páná fwego *BudBib* *Gen* 44/18; Iehofzua [...] pokłonił fię mu [*aniołowi*]/ y rzekł kniemu/ Co pan moy mowi do flzugi fwego. *BudBib* *Ios* 6/2, *Gen* 32/5, 44/7, 9, 16 [2 r.], 19 [2 r.], 47/25; *SkarŻyw* 502.

W połączeniu z imieniem (1): iefli cię fpotka Ezaw brát moy/ áfpytaćie [!] rzekąc: czyi ty? [...] Tedy rzeczeńz: niewolniká twego Iáákobá/ dar ieft poślány pánu memu Ezawowi *BudBib* *Gen* 32/18.

W nawiązaniu do: ty (5), wy (1): *HistJóz* D3 [2 r.], D3v, E3; A zač nie oznáymiono tobie Pánu memu/ com vczynił *Leop* 3.*Reg* 18/13; [*Pan stary do urzędników:*] Was też profzę mych pánow [...]/ Abyfcie ią [*kłódkę*] mieyfkiemi przy mnie pieczęćiami [...] zápieczętáwáli *HistLan* E2v.

Wyrażenie: »panowie Wasza Miłóć« (1): [*Anna Mrokowska do sędziów:*] panovye V. M. przethschia skazalyszczie vysnyewskiemv dzierzenye *ZapWar* 1528 nr 2457.

c. *Do władcy* (157) :

α. *W wołaczu* (85) : A gdy krol fiadł/ Márchołt iął fkárzyć mowiąc. Pánie mam iednę fioftrę imieniem fudázę/ ktora fie fkurwiłá *March*² D4; *RejJóz* L2, Q2; *HistAl* D, N4; *Leop* 3.*Reg* 3/26, 3.*Esdr* 2/17, *Ier* 22/18; *RejZwierz* 33v; *BielKron* 74, 318v; *HistRzym* 59, 91, 111; Lecz miłóćią práwą máćierzynfką ná Sálomoná woła y prośi. Profzę Pánie/ day iey to dziećię żywe *SkarJedn* 250, 373, 487; *KmitaPsal* A3v [2 r.], A4v.

panie czego (1): [*boginie morskie*] od siebie tak iedney mowić dáły [*do Zygmunta Wazy*]: O wychowáncze flczęśćia láfkáwego/ Pánie tych wyfpow y morzá žimnego *GrochKal* 11.

W połączeniu z imieniem (3): Tedy Macedonowie poczęli wołác/ Pánie Alexander tys nas wiodł do Perfidiey Arabiey y Indiey *HistAl* N3v, Av [2 r.].

W nawiązaniu do: ty (8), twój (1): *HistAl* H4v; Ale thy pánie moy Krolu/ iefteś iáko Angioł Boży *Leop* 2.*Reg* 19/27, 2.*Reg* 19/38[37], 3.*Esdr* 2/24; *BielKron* 318; *Salva* magnitudine tua domine, Króm náruźenia láski twej pánie. *Mącz* 366b; *KuczbKat* 20; *BudBib* 3.*Esdr* 4/46; *CzahTr* F.

Wyrażenia: »panie krolu« [w tym: *moj, nasz* (19)] = *domine mi rex Vulg, PolAnt* [szyk 11.9] (20): *LibLeg* 11/75; *RejJóz Q*; że ná ktorým kolwiek miešcu będiesz Panie moy Krolu [...]/ tám będzie flugá twoy. *Leop* 2.Reg 15/21, 2.Reg 16/2, 4, 19/19, 26, 27 (9); *BibRadz* 2.Reg 13/33, 24/3, 4.Reg 6/26, 3.Esdr 6/8; *BielKron* 74; *BudBib* 1.Reg 26/17, 3.Esdr 4/46, 6/8; *PaprUp* G.

»miłościwy (namiłościwszy) panie« [szyk 5:3] (8): *LibLeg* 11/75 [2 r.], 151v; *Diar* 20; *DiarDop* 99; rzekł ku Celárzowi: Miłóciwy pánie ielth lám przed páłacem ieden człowiek *HistRzym* 46, 44v, 58v.

»panie miły« [szyk 6:2] (8): *BielKron* 76v; przyłzedłszy on rybitw ku krolowi y rzekł Pánie miły nie ímęci íe *HistRzym* 81v, 79v [2 r.], 103, 107v, 110v; *ActReg* 137.

»panie moj, nasz« = *domine mi Vulg, PolAnt* [szyk 30:16] (35:11): *LibLeg* 11/75; *RejJóz* Q2v; *HistAl* Av; *Diar* 20, 83; *DiarDop* 99; Roškálz náłz Pánie/ że dworzánie twoi [...] pošlukáią iákiego Hárfflíty *Leop* 1.Reg 16/16, 2.Reg 19/19, 3.Reg 3/17, *Iudith* 5/24; Ku ktoremu rzekł Saul/ Słuchay teraz fynu Achithobow/ A on rzekł: Otom ia moy Pánie. *BibRadz* 1.Reg 22/12, 2.Reg 13/32; *BielKron* 67 [3 r.], 71v, 242v, 256v, 318; (*nagł*) PANV SIGMVNTAVGUSTOVVI KROLOVVI, z łaski Bozey Polskiemu etc. (-) PAnie moy (to nawiętlzy tytuł u Swobodnych) Nie mogę mieć na ten czas darow tobie godnych. *KochSat ktv*; *KuczbKat* 20; *BudBib* 1.Reg 26/18, *Dan* 4/19[16], *Iudith* 5/18 [2 r.]; *ActReg* 137; *GórnTroas* 14. Cf »panie krolu«.

»panie możny« (1): Rzekł iemu krol: Bywała też tám rozmowa o krolách krzešciánfkich? Odpowiedział Gwido: Pánie możny/ bywała thez o twey miłóci *HistRzym* 79v.

»najaśniejszy panie« (2): (*did*) Iozeph Krolowi z they wielkíeý łaski dziekuie (- Zda mi íe nie meý głowy Naiańnieyfzy panie Są tak poważne ísprawy *RejJóz* Lv, Q.

»panie niezwycięzony« (1): Balábán [...] vczyńił rzecz do Máchomethá [*sultana*] w thy łłowá: Wiem że mi ná żadnym dołthátku/ áni ípráwie/ áni ludu niezefzłó/ pánie moy niezwycięzony *BielKron* 256v.

»panie a panie« (1): Nayasnieyschi a myłófcziwi kroliv panie a p. nasch namyłófchi [!] *LibLeg* 11/75.

»panie święty« (1): Phrygiiéy Królu/ on náłz Pánie święty/ Przyymi náłzé lzy rzewné *GórnTroas* 14.

»wielki panie« (1): Wielki pánie náłz Anektabie [*Maxime Anectabe*] ciągnie woysko ná cię *HistAl* Av.

Szeregt »cesarzu i panie« (1): A Ty Rzymłki Monarcho RVDOLFIE ízczeńliwy/ Celárzu Krzešcijánłki y Pánie cnotliwy. Wfiaday ná koniá *CzahTr* F.

»krolu, (a, i) panie« [szyk 5:1] (6): *LibLeg* 11/75; (*nagi*) Witanie Krola Jego Miłóci od pošlow (-) Najaśniejszy Krolu a nasz Miłóciwy Panie! *Diar* 20, 83; *BielKron* 67; *ActReg* 137; *GórnTroas* 14.

β. *W innej formie przypadkowej* (72) : Ktory [*Dawid*] odpowiedzwał [*Saulowi*]/ czemu pan przefláuie flugę śwego? *BielKron* 67v.

W nawiązaniu do: ty (3): *BielKron* 69; íelíze [...] tobie fię też tak zda krolowi á pánu náłzemu/ odpíżze nam w tey rzeczy. *BudBib* 3.Esdr 6/21[22]; *OrzJan* 107.

Fraza: »żywie pan« (1): Odpowiedział Ethái Krolowi/ mówiąc: żywie Pan [*Jahwe*]/ y żywie Pan moy Krol [*vivit dominus meus rex*]/ że ná którym kolwiek miefcu będziefz Panie moy Krolu [...]/ tám będzie flugá twoy. *Leop 2.Reg 15/22*.

Wyrażenia: »pan krol« [*w tym: moj, nasz (24)*] = *dominus rex Vulg, PolAnt [szyk 20:6] (26):* Syéennes [...] y Sátrábuzánes [...]/ Krolowi Dáryuífowi Pozdrowienie wlkázuia. Niechay to wfyfztko będzie wiadomo Pánu Krolowi: iż [...] *Leop 3.Esdr 6/8, 1.Reg 25/25, 2.Reg 15/22, 19/20, 28, 30 (14); BibRadz 2.Reg 9/11, 24/3; A ták niech posłucha profzę pan moy krol słow służy fwego BudBib 1.Reg 20/19, 2.Reg 4/8, 9/11, 13/33, 19/35, 24/3 [2 r.] (10)*.

»pan krześcijánski« (1): táfz [*moc*] y Wołochy przymuśiá/ że ztobá pánem krześciáńskim wołá rádnieý przeftawáć/ níżeli z tym Máhometckim tyránnem *OrzJan 107*.

»miłóściwy (namióściwszy) pan« [*w tym: nasz, moj (25), swoj (3)*] [*szyk 22:7*] (29): *LibLeg 11/78v; SeklWyzn 4v; Diar 20, 22, 45 [3 r.], 48, 89 [2 r.]; DiarDop 98 [2 r.], 104 [2 r.], 105 [3 r.], 106, 108, 109; LeszczRzecz A6v; GórnDworz A3; W. Kr. M. Páná fwego Miłóściwego, prawdziwie wierni y poftufzni poddáni. Niektorzy Kátholikowie. WujJud b3v, a8; WujJudConf 15; Sam to wáfza K: M: náfz miłóściwy pan dobrze [...] wiedzieć raczyfz BudBib Kaw A3v, A4; ActReg 115, 137*.

»pan nasz, moj« = *dominus meus Vulg, PolAnt [szyk 42:22] (40:24):* temu wszytkiemu dosyć uczynisz, cóś nam i teraz miłóściwie obiecać raczyf Pan nasz. *Diar 90, 75, 76, 85, 87 [3 r.]; Leop 2.Reg 24/21; BibRadz *2v; BielKron 69, 71v; WujJudConf 3; BudBib 2.Reg 13/32, I 174d marg; ActReg 170. Cf »pan krol«, »miłóspan«.*

Szereg: »pan a krol« = *dominus rex Vulg, PolAnt [szyk 1:1] (2):* Co temu zá przyczyná iefť/ że pan á Krol moy idzie do flufzebniká fwego? *Leop 2.Reg 24/21; BudBib 3.Esdr 6/21[22]*.

d. *Do Chrystusa jako rozmówcy [w wołaczu] (374) :* *OpecŻyw 42v, 44, 44v, 50 [2 r.], 54v (24); (did) Bjfkup fię o powieda kto yeft (–) Zaż niewieś Pánie kto ya yeft Prośfe rácziz mie wzdy miécz wczefć Bom był Pafterz trzody twoiey RejKup bb4v, m6, aa2; KromRozm I [L3]v [2 r.]; MurzHist L [2 r.]; Wielé mi ich rzecze onegoto dnia/ Panie/ panie zázechmy przes imię twoie nie prorokowáli MurzNT 31, Matth 17/14, 25/37, 44, Luc 5/12, 10/17 (14); KrowObr 57, 215v; rzekł im Iezus: Wierzyće że to wam mogę vczyńić? Odpowiedzieli mu: Y owfzem Pánie. Leop Matth 9/28, *A3v, Matth 9/18, 18/21, 26/22, Mar 14/19 (18); BibRadz Matth 13/51, 17/15, 25/37, 44, Mar 7/28 (22); BielKron 142v, 420v, 466v; OrzQuin P3 [2 r.]; SarnUzn F2; HistRzym 127; RejPos 29v [2 r.], 44v, 45 [3 r.], 45v, 48 (40); RejPosWiecz² 92 [2 r.]; BialKat 133v, 208v; GrzegŚm 39 [3 r.]; KuczbKat 390; RejZwierc 174; WujJud 105v [2 r.], 119v [2 r.], 204 [2 r.]; BialKaz ktv [2 r.], C2v, C3v, G2; BudNT Matth 8/25, 17/15[14], 25/44, Ioann 6/34, 14/5 (12); CzechRozm 112v [2 r.], 236, 240; SkarJedn 88; Tám leżac ná ziemi/ do P. Bogá wołála: Wybaw mię z boleści tych Pánie Oblubieńcze moy SkarŻyw 151, 81, 243 [2 r.], 384, 598, 601; MWilkHist F3v, H3, Kv, L, L3; WerGośc 219 [2 r.]; LatHar 103, 213, 246, 690, 718 (8); A oto trędowáty przyfzedłzy/ pokłonił fię mu mówiąc: Pánie/ iefli chcefz/ możefz mię oczyścić. WujNT Matth 8/2, przedm 24 [2 r.], Matth 7/21 [2 r.], 22 [2 r.], s. 31, 32 [2 r.] (97); SkarKaz 243a, 419b.*

W nawiązaniu do: ty (10): OpecŻyw 179; Kryftus rzekł swoim. Pietrze iuz fię moiá męka przybliża. Piotr rzekł/ y moiá też s tobá pánie BielKron 420v; RejPos 282v, 299, 299v; SkarŻyw 596, 598;

CzechEpPORz **3v; vřlyřzał gřos mowiący do řiebie: Száwle/ Sáwle/ przecz mię przeřláduiefz? Y rzekł: Ktoř ty iefł Pánie? *WujNT Act* 9/5, *Luc* 9/61.

Fraza: »nie daj tego Pánie« (1): Y řítał fię gřos do niego: Wřtań Piętrzę: rzeř á iedz. Nie day tego Pánie [*Absit, Domine*]: gdyřem nigdy nie iadł nic [...] nieczyřtego. *WujNT Act* 10/14.

Wyrażenia: »miły Pánie« [*szyk* 62:2] (64): *OpecŻyw* 46, 49v, 50, 54v, 55 [3 r.] (21); *WróbŻořt* H8v; (*nagł*) Xiiáže powiedą [!] [*do Chrystusa*] [...] (–) Miły panie czo řyę řtało *RejKup* aa3v; A powiedzyeli mu zwolennicy iego: Azafz nie widziřz miły Pánie iáka řie tľufzczá řćifněłá okořo ciebye *RejPos* 255, 3v, 9, 46v, 67, [73]v [3 r.] (40); *MWilkJHist* I.

»mistrzu Pánie« (1): Co mowią Chriřtuřowi: Witay Miřtrzu/ Pánie *KlonWor* 28.

»moj, nasz Pánie« [*szyk* 23:5] (26:2): *OpecŻyw* 46, 67, 68, 166, 166v; Y rzekłá k niemu Martá: Pánie moy byř tu był z námi/ nie vmárlby był brát moy Lázarz. *RejPos* Ooo, 46v, [105], 126, 174, 177 (21); *SkarŻyw* 81, 384.

»Pánie z wysokořci« (1): Hozanna in excellis filio Dawid. Co řie wykłáda/ zbaw nas miły Pánie z wyřokořci řynu Dawidow. *RejPos* 3v.

e. *Do członka rodziny [w wołaczu]* (64) :

a. *Do męřa* (28) : *RejJóz* G7v, G8, H2v, H3; Rzekłá iemu żoná. Pánie y iá przyřzłey nocy widziałám mowiącego ku mnie. *HistRzym* 127v; *GosłCast* 64 [2 r.].

W połáczeniu z imieniem (1): żona iego Roxana [...] poczęłá rzewno plákać mowiąc/ ty mnie nędzná opufzczářz pánie Alexander *HistAl* Nv.

W nawiązaniu do: ty (3): *RejRozpr* H3v; Za niewiařtę bych cie miała Pánie gdy bych to poznała Abys tego pomřćić nie miał *RejJóz* H6; *HistAl* Nv.

Wyrażenia: »panie miły (namilejszy)« [*szyk* 9:5] (14): Ale by řnac [*kołnierzyk*] cudnieyřly był Gdyby ná nim perły řadził Nufz ty moy namileyřly pánie Dayže co narychley ná nie *RejRozpr* H3v; (*did*) Zephira narzeka na Potyřara [...] (–) Ach nieřtotys miły panie Tos nadobnie řaskaw na mię *RejJóz* H5v, G7, H3, H7v; *RejKup* g3v; *HistRzym* 36v, 46, 46v, 77, 92 [2 r.], 108, 132.

»panie moj« [*szyk* 6:3] (9): *RejRozpr* H3v; *RejJóz* G7, H3; Odpowiedziáłá Ceřářzowa: Pánie moy/ [...] ázali nie więcey niřli trzydzieřci lat przebywam řtobá *HistRzym* 44v, 44, 46 [2 r.], 77; *GosłCast* 64.

»panie stary« (1): A oná [żona] ie [dziecię] porwawřzy/ wierę pánie řtáry/ Nie twoieć/ day mu pokoy *RejFig* Dd6.

ř. *Do ojca* (31) : (*did*) Iudas pewni oycza [...] (–) Oto mařz nářze garła panie w moci řwoiey *RejJóz* P5v, N7v, P4; *BibRadz Matth* 21/30; *WujNT Matth* 21/30, s. 87 *marg* [2 r.].

W nawiązaniu do: ty (1), *twoj* (1), *wy* (1): *HistLan* D3 [2 r.]; Y tobie fię dziwuie pánie Oycze/ iáko fię tym niemym y gřuchym Bogom kłániáć mořeřz? *SkarŻyw* 151.

Wyrażenia: »miły (namilszy) panie« [*szyk* 5:4] (9): (*did*) Ruben cieřzy oycza (–) Nie trořcz řie miły panie *RejJóz* B3v, N3, N4, P2, P3, P6v; *HistLan* D3v; *SkarŻyw* 150, 182.

»moj, nasz panie« [*szyk* 5:1] (5:1): *RejJóz* P3; *BibRadz Gen* 31/35; Zdali řie tho tedy wam oycze á moy pánie/ Bárzo wam rádá w domu řwoim dam mieřzkánie. *HistLan* D3, D3, D3v; *SkarŻyw* 150.

»panie ojczec« (17): *RejFóz* A7, B3, L8v, N3, N4 (11); Ale fyn [...] żadną miarą ná tho zezwolić niechciał/ powiedaiącz/ pánie oycze/ pythác mnie było pirwey o tho *Górndworz* O6v; *SkarŻyw* 150, 151, 182; *SkarKaz* 44a; *CiekPotr* 19.

γ. Do brata (3) : Miła siołtro áboś tego nie foliá/ A oná odpowiedziáá. Miáłoćby pánie być fłono/ bociem dwa kroć foliá. *Górndworz* R3.

Wyrażenia: »panowie bracia« (1): (*did*) Ruben iuż idącz w drogę mowi ku bracy (–) Pomnicież panowie bracia wżytkom ia też tułzył *RejFóz* P2v.

»moj pan« (1): Kthory [*Aaron*] odpowiedzwał [*Mojżeszowi*]/ nie miey zá zle/ nie gnieway fie moy Pan *BielKron* 34v.

δ. Do zięcia (2) :

Wyrażenie: »panie zięciu« (2): o witayże pánie Zięciu/ sfiádzże pánie Zięciu *RejZwierc* 31.

f. Chłop do chłopca [w wołaczu; z imieniem] (1) : A chłop głową kiwáiąc/ rzecze do fáliádá/ Słyżyłz pánie Marćinie/ toć tám była biádá. *RejFig* Bb5v.

g. Użycia spoza normalnych kontaktów międzyludzkich [w wołaczu] (164) :

α. Autor do czytelnika lub adresata tekstu (72) : Małz wolny targ ízácuyże iáko raczyłz pánie. *HistLan* F6; *PaprPan* Bv; *ModrzBaz* 137, 144v; *KochFr* 61; (*nagł*) Przemowá Białychgłow do Mężczyzn. (–) Y Coż fie z nas śmieiecie Pánowie z brodami *BielSjem* 2; *PudłFr* 7, 54, 57; *PaprUp* E, Ev, L2; To tedy ielt Pánowie/ co fie mnie zda/ ábyfmy vczynili *OrzJan* 71, 9, 13, 14 [2 r.], 20, 22 (15).

W połączeniu z nazwą pozycji społecznej (6): vczin piłuły panie aptekarzu s firopem ielenich iężikow *FalZioł* I 7b, I 16b; A ty pánie faliędzie rozmyliay fie ná to *RejZwierc* 241v; Czás przychodzi obáczyć fie pánowie Zołnierze *BielSpr* b2; CZynicie iáko wam przyłtoi/ Slácheckiego ítanu Panowie *ModrzBaz* 137; Tymże ípofohem y wy Pánowie Rycérftwo [...] póki zupełną Rzeczpołpolitą trzymamy: myślmy iákobyfmy wćale byli *OrzJan* 69.

W połączeniu z rzeczownikiem określającym przenośnie adresata (tu: jako wyznawcę określonej wiary) (1): Witayćiefz pánie Pikárcie/ Zwingliufie/ Kácerzu z Szwánczárów. *OrzList* b2v.

W nawiązaniu do: wy (7), ty (5), wasz (2): *RejZwierc* 23v, 241v; *PaprPan* H2; Wálzá rzecz Pánowie/ ítárác fię/ [...] áby wam ná potym moje piłanie nie vmilkło. *ModrzBaz* 140, 137, 141; *PaprrUp* E2; *OrzJan* 69; *WitośLut* A2v, A3; *SkarKazSej* 658b, 664a, 683a, 707a.

Wyrażenia: »panowie bracia« (3): zlec onas Panowie bracia tzuimi fie łami *PaprUp* C3v, E, E2.

»dobry panie (dobrzy panowie)« (6): *KromRozm I* Dv; *RejZwierc* 181; Scinius Dentatus ták wiedz dobry pánie/ Ktorego Achilesem íwym zwáli Rzymiánie/ Prze męłstwo ípráwę iegó iz mu to przydáli *PaprPan* F3v, M3v, P3; *ModrzBaz* 57v.

»panie kochanku« (1): Rádżec pánie kochánku chcełzi być w pokoiu/ Zániechay tu próżnych burd *PaprPan* H2.

»łaskawi panowie« [szyk 3:1] (4): *BielKron* 333; *OrzQuin* A3v; Chcećieli tedy oáłkáwi Pánowie y przy dobrej łlawie Krolá Páná wálzego zołtáwić/ y [...] *BiałKaz* M2v; *KochFrag* 47.

»mili (namilszy) panowie (miły panie)« (5): *RejZwierc* 23v; Mili Pánowie/ powiáda [*Luter*]/ nie tuć Dyabeł chce iuż przełtác/ áby Obrázy wyrzucano *WujJud* 53; *ReszPrz* 62; *PaprUp* E; *SkarKazSej* 675b.

»m(ił)ościwi panowie« = *spectabiles domini* *Modrz* (4): *LeszczRzecz* A4v; *ModrzBaz* 31; *GrabPospR* K4; *BACzyliście Mościwy Pánowie/ Co fie działo/ w tey krotkiey rozmowie.**PaxLiz* E4.

»panie młody« (2): *Pánie młody/ Strzeż fie łzkody/ Dla vrody* *RejZwierc* A, 23v.

»moi panowie (moj panie)« [zawsze z dodatkową przydawką] [szyk 4:1] (5): *RejZwierc* 23v; *Moj mili Pánowie/ Nie toć ielt cel Dyabelki* *ReszPrz* 62; *PaprUp* E; *KochFrag* 47; *SkarKazSej* 707a.

»przezacni panowie« (7): *Przezacni Pánowie/ nie czynicie z krolestwá Polkiego Niemieckiego Rzelkiego miáftá* *SkarKazSej* 695b, 658b, 664a, b, 675b, 683a, 707a.

»panie stary« (1): *Pánie ftáry/ Porzuć czáry/ Im fie wiáry* *RejZwierc* 118.

»panowie ślachto« = *equites* *Modrz* (3): *Pátrzcie tedy/ dla Bogá żywe⁸⁰/ Pánowie śláchto/ aby dla was Rzeczpól. wielkiew łzkody niewzięła* *ModrzBaz* 144v, 141, 141v.

»wielmożni panowie« = *magnifici domini* *Modrz* (2): *ModrzBaz* 31; *O wielmożni Pánowie/ o ziemfcy bogowie/ mieycie wfpániále y fzerokie ferce ná dobre bráciey fwoiey* *SkarKazSej* 670a.

»zacny panie« (3): *KochFr* 77; *Ktoby cie nie znał zacny Pánie/ Ktorego nieśmiertelne imię nie vftanie* *WitosłLut* A3, A2v.

Szereg: »panowie i (a) bracia« (2): (*nagł*) *Przedmowá. (-) Pánowie/ á Bráčia mnie miłościwie* *łáfkáwi: TRudno milczec gdy boli* *OrzQuin* A3v; *GrabPospR* K4.

β. *Autor do bohatera tekstu* (8) :

W połączeniach z imieniem (2): *Milczycie w obiad/ mój Pánie Konraćie* *KochFr* 12; *PudłFr* 30.

W połączeniu z nazwiskiem (1): (*nagł*) *Ná Sláfę. (-) STAń ku słońcu/ á rozdżiew gębę/ pánie Sláfá* *KochFr* 37.

W połączeniu z nazwą pozycji społecznej (1): (*nagł*) *Do Gołciá. (-) [...] Iákie gdzie obyczáie przyzedłzy záfánielz/ Ná tákich/ pánie gościu/ y ty tám przeftánielz.* *PudłFr* 4.

W nawiązaniu do: ty (2): (*nagł*) *Do Piotra. (-) IEfli małz/ pókiś Piotrem/ tak długo wiłowác/ Muśi cie Pánie Pietrze inaczey biérmowác.* *PudłFr* 30; *KołakCath* C4.

Wyrażenia: »miłościwy panie« (1): (*nagł*) *Do Páná iednego. (-) A Toliś dość obiecał/ Miłościwy Pánie* *PudłFr* 11.

»moj panie« (2): (*nagi*) *Ná hardego. (-) NIEchcę wtéy mierze głowy płowác fobie/ Bych fye mój Pánie miał podobác tobie* *KochFr* 5, 12.

»wielowładny panie« (1): *Ták ia/ o zacny królu [Władysławie Warneńczyku]/ twym imieniem [...] Swé podlé rymy zdobię [...]. Naydą fie/ króm wątpienia/ wielowładny pánie/ Którym ku twéy ozdobie wymowy doftanie* *KochFrag* 42.

»zacny panie« (1): *A ty zás zacny Pánie [...]. Iák małz zacne meritá/ w Rzeczy Pośpolitey W Krolestwá/ tak telfz pracey y tu nie záluy tey.* *KołakCath* C4.

γ. *Autor do kogoś nieokreślonego* (58) : *A oćym że kážeś panie O Symku xzele Vrbanie* *RejKup* q8v; *KlonWor* 4.

W połączeniu z imieniem (4): *Ciągny fie pánie Wálánty W piniolle w alekanty* *RejRozpr* G3, F2; *By chcieli wzyác Kriřtułá/ z iego náukámi/ Wierę pánie Możefzu [= Żydzie]/ iednałby fie z námi.* *RejZwierz* 104; *KlonFlis* H5.

W połączeniu z nazwą urzędu (6): *RejRozpr* D4; *OrzRozm* I2v; (*nagł*) Towarzyże. (-) Stáray fie pánie Rotmístrzu *RejZwierc* 235; *PaprPan* Ccv; *GórnRozm* F3v; Ná drugie Burmístrzoftwá włożono Szárwárki; [...] Kiedy ondzie ná Wiofnę poczną lię rwác ftáwy; Iuż tu Pánie Burmístrzu położ infze fpráwy *KlonWor* 15.

~ W charakterystycznych połączeniach: *panie burmistrzu, hetmanie, pośle, rajca, rotmistrzu, sędzia.*

~

W połączeniu z nazwą innej pozycji społecznej (1): Który ná kopieniczym/ á który ná fzwabie/ Kto też pieszó hárcuie/ witay pánie drabie. *RejWiz* 139.

W połączeniu z określeniem narodowości (3): (*nagł*) Pobiedzińki Podfędek s fyny. (-) CHcecieli pewnie wiedzyeć pánowie Rzymiánie/ Otto wálz Cefarz Rzymki że tho profatak ná nie *PaprPan* R2v; Przeładowáliście Pánowie Polacy *GórnRozm* Hv, A2v.

W połączeniu z rzeczownikiem osobowym określającym cechę (4): A prawdá pánie Szczekuła iże Nošem krzywífz *GroicPorzRej* C3v; Iuż więc tám ftroną miyay/ pánie Symulacie *RejZwierc* 134v, A5v; Wiedz o tym Pánie Zmudá/ wiedz Dibiwieczorku/ Ześ w Ifzkáryotowym fzáchowánym worku. *KlonWor* 45; [A ták ten Sákráment nietylko ieft ćudem [!] wźględem [!] fktuku/ ále też wźględem iftności/ czegoś ty przáł Pánie negá. *ŁaszczWiecz* 24].

W połączeniu z rzeczownikiem określającym człowieka przenośnie (6): *RejRozpr* H4; *RejWiz* 122v; ále pánie dutku/ Chcefzli fie s Soyki nálmiać/ nie mieyże lam czubku. *RejFig* Bb7v; *RejZwierc* 65v; wyftępcie wy fzarzy/ ále thy pánie łańcuchu [tj. bogaczu] możesz zoftác *RejZwierc* 70v; *PaprPan* Z2v.

~ W charakterystycznych połączeniach: *panie dryganciku, dudku, lisie [= ubogi], łańcuchu, sobolu [= bogaczu], Wenusku.* ~

W połączeniu z przymiotnikiem (2): A Czo krok to kolnierz ftrząffá Wfformie czo nawyffej ftanie Witayże nábożný pánie *RejKup* q8; Tám [...] Naydziefz dwonogie y nie płoche łanie Myśliwy Pánie. *KlonFlis* Gv.

W nawiązaniu do: *ty* (16), *wy* (1), *twój* (1): *RejRozpr* H4; *RejWiz* 21v, 71; *OrzRozm* I2v; *Prot* Dv; *RejZwierc* 70v, 114, 231v, [238]; *PaprPan* B3v, Z2v, Ccv; Czáfem ftráwy nie doftánie/ Y bydłu/ y tobie Pánie. *KochMRot* A4v; Wfzyftko to zoftánie Po twéy śmierci/ pánie *KochPieś* 6; Przedfię wam bez piędzy z tąd odiáchác/ Pánie. *PudłFr* 63; *BielRozm* 28; *GórnRozm* F3v; *KlonWor* 3; [*ŁaszczWiecz* 24].

Wyrażenia: »panie bracie (a. brachu) (panowie bracia)« (5): Otoż tobye máyeftat miły pánie bráchu. *RejWiz* 71; Iął figle vkázowác/ y wziął wiążań fiáná/ Pátrzciefz pánowie brácia/ będzie wnet odmiáná. *RejFig* Cc3v; *PaprPan* X4; Otoż tobie Iudałzow Worek/ pánie brácie *KlonWor* 3, 14.

»dobry panie« (4): gdy ná náłzym ftánie/ Iuż wierę nie przekażay drugi dobry pánie. *RejWiz* 173v, 59; *RejZwierc* 102; *OrzQuin* C4.

»panie duszko« (1): A on vmyflnie y łatwią rzecz zátrudniác będzie/ [...] Wyrywaíac dziwne Práwne Lácińskie Terminy/ Ale muśifz iuż ná ftronę pánie dużko zniemi. Bo thu profatak naydzie wfzytko iuż Polfkiem ięzykiem *GroicPorzRej* C3v.

»miłościwy panie« (1): A ono też piwo/ piło ie co żywo. Zápláćze ty zá nie/ miłościwy pánie. *RejZwierc* 114.

»miły panie« (4): *RejRozpr* C4; Mnich przybieży/ [...] Przebog odstępście przecz chłopy. Iż go wyflucham śpowiedzy [...]. Spowieday się myśli panię *RejKup* c2; *RejZwierz* 102; *OrzQuin* C4.

»panie młody« [*szyk 1:1*] (2): *GosłCast* 45; iuż tu pánie młody/ Day cło od wody. *KlonFlis* F4.

»nasz, moj panie« (4:2): Nadobny to zyłk moy pánie Gdy káždy ná śwym przełtánie *RejRozpr* Hv, F3, H2v; *RejWiz* 73; Ale brácie s taką myłłą/ Rádzi bárzo tramy kryłłą/ [...] Czáfem idź z wiołki náłz pánie. *RejZwierz* 232; *PaprPan* B3v.

»panie przyjacielu« (1): Dobrzeć iełt kto z ołobná przyjaciela íákiego wśpomaga [...]. Ale tho tak wiele dla fiebie czyni íáko y dla niego. Bo też iuż pánie przyjacielu siodłay kiedyc każą *RejZwierz* 101v.

»panie stary« (2): Tey [*mamce*] dokłáday ná bramy/ á temu [*synowi*] do łzkoły/ [...] iuż więc pánie ítáry/ Day czyrwoną przedzyálác/ dobrze wam tak w łzárey. *RejWiz* 57, 27v.

δ. *Postać literacka o innej postaci literackiej, nieobecnej* (7) : (*did*) *Iemp[sar]* [*o mężu*] (-) Ach pánie/ dwákroć grzélzę oto przeciw tobie. *GosłCast* 30.

W połączeniu z nazwiskiem (1): O nieboże pánie Skárbku iełlis żyw, íáko tu máiętność twoię Szárpáią *CiekPotr* 46.

Wyrażenia: »dobry panie« (1): [*Zefira o Józefie:*] A niechay na náłzym ítanie Gdys tak chciał mieć dobry panie *RejJóz* G.

»młody panie« (2): [*Jempsar o Józefie:*] lecz wiérzmi/ tákié śmiłowánie Niepotka cię drugi raz/ wśpómniłz młody pánie. *GosłCast* 14, 62.

»moj panie« (2): Ach nieftétyłz/ mój pánie: iam łługi prośiłá/ Któram przedtym z téy miáry nigdy niedrażniłá Śnadź y włáfnégo mężá *GosłCast* 50, 25.

»namilszy panie« (1): [*Jempsar o Józefie:*] Niech będę twoim łługá/ mój namilśzy pánie *GosłCast* 25.

ε. *Do czarta [zawsze w wyrażeniu: »panie czarcie, diable« (3:1)]* (4) : powiedz mu bełpiecznie: Iż nie pánie czárcie/ nie włowilź tu nic *RejPos* 72, 82v, 115v.

W nawiązaniu do: ty (1): Ale fie ty oborz nań onymi łłowy Páńłkiemi/ [...] Iż nie tobiem ia powinien pánie dyable połłuszeńłwá/ áni żadney chwały/ iedno Pánu łwemu *RejPos* 116.

ζ. *Do zwierzęcia* (13) :

W połączeniu ze zwyczajowym imieniem niedźwiedzia (1): Miedźwiedz w łowiech s przełáie/ wypadł prętko z lálá/ Włpiął fie ná koń iednemu/ [...] A ten łzkápie przez głowę/ połłtoy pánie Miká *RejFig* Bb2.

αα. *W bajkach* (12) : [*liszka*] Przyłtápiłá do lwá rzekáç/ Widzę pánie íześ chory *BierEz* Q2.

W połączeniu z rzeczownikiem oznaczającym zwierzę (6): Pánie wilku w mey boleści/ Vkaży nieco lutości. *BierEz* L2v, N2, N2v, Q2v; *RejFig* Aa6; Wilk mu záśię powiedział: Leć precz Pánie Struśie *BielSen* 7.

W połączeniu z rzeczownikiem oznaczającym urząd (1): Pan Niedźwiedz był woiewodá [...]. Lew rzekł/ Pánie Woiewodá/ Włzyfcyc dobrzy gdzie iełt zgodá *BierEz* S2.

W nawiązaniu do: ty (1), *twój* (1): *RejRozm* 407 cf »moj panie«; *RejRozm* 408 cf »panie bracie«.

Wyrażenia: »panie bracie« (1): [kot do lwa:] A ti iufz tak panie bracie Racz krolowacz tu wtey kraczie *RejRozm* 408.

»miły panie« (2): *BierEz* H3; Kur záwołał: poczekay/ wżák mamy iednánie/ Lis rzekł: niewiem wieli Chárt/ o tym miły pánie. *RejFig* Aa6.

»moj panie« (1): [kot do lwa:] Bo twoie krolowanie Siedziecz w tei klozie moy panie *RejRozm* 407.

η. *Do niezwyotnych* [z rzeczownikiem] (2) : ále pánie łztychu/ Iáko poczniefz hárcowác/ iufz tám máło śmiechu. *RejZwierz* 67.

Fraza: »panie łokietku racz być z nami« [żartobliwa parafraza frazy potocznej zwróconej do Boga] (1): A przydąli s łzáfránem á s pomoránczám/ Wierę pánie łokietku/ krotki rácz być z námi. *RejZwierz* 102.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (20) : *Mymer*¹ 11; n pán/ dán/ kárán *MurzOrt* B2v, Bv, B2v [2 r.], B3; A Domino, Od páná. *Mqcz* 1a, 13b, 71c, 155c, 264c; chocia y tu Pan nie w iedney ofobie mowi/ [...] gdy rofkázuie Anyołom áby Ray záwárli/ tedy tám nie łtoi/ iz mowili Pánowie/ ále rofkazał Pan Anyołom. *RejZwierz* 10; *Dubenus* [...] pro domino veteres dixerunt – Pąn. *Calep* 343a, 340a; *WujNT* Aaaaaa3v; Ia kładę záwżze të pánie, *hae dominae*, á ty pánie, *tu domine*. *JanNKar* G3, E3v [2 r.]; *JanNKarGórń* E4, G4v.

II. O kobiecie (15) :

1. *Władczyni* (5) : *Libulsá* zá páná. *BielKron* 318v *margin*, 319v.

pan czyj (1): Tedy ony fámy miedzy łobą łofy pułzczáły kthora ma być panem ich *BielKron* 318v.

Zwrot: »za pana obrać (a. wybrać)« [szyk zmienny] (2): *BielKron* 318v; corke iego Iadwige obrali Polaci za Pana *PaprUp* B4.

2. *Chlebodawczyni* [czyj] (1) : [Achiza, służąca do Zefiry:] Iam ni vrodą ni łtanem Nie rownam łtobą z łwym panem *RejJóz* D5v.

3. *W konwencji miłości dworskiej: ukochana* (9) : iefliż białugłowę pánem zowiemy/ przyłtoi áby káždy z nas myłli łwe włzytki/ y chćiwołci/ poddał pod moc iey *GórńDworz* Cc2v, H7; Háńno/ co to známionuie? Podobno mi [miłość] práktikuie/ Ze ia/ będąc wwikłány Témi/ y owémi pány/ Włzytkich inłzych łátwie zbędę/ Tobie łłuzyc wiefcnie będę. *KochFr* 9, 76 [2 r.], 95, 98; Ale to nadewłzyłtko záraz odzáłowác/ A niewdżięcznemu pánu tudziéż podżiękowác. *KochPieś* 26.

pan czyj (1): ktokolwiek z rycerłtwá miłował/ był pilen páńny/ báwił łie rozmową w drodze ták dłu⁸⁰/ áż do wżrzenia ná oko nieprzyiacielá przyłzł: á thám pożegnawłzy káždy łwego páná/ przed nim thuż pothkał łie z oną niepodobną łmiałłcią/ ktorey mu miłłłć dodawála *GórńDworz* Bb7.

Synonimy: **I.1.a.** Bog, *Gospodyn*; **b.** *Mesyjasz, odkupiciel, zbawiciel*; **2.** *głowa, gospodarz, przełožony, starszy, zwierzchni*; **a.** *krol, władca*; **c.** *diedzic, ziemianin*; **d.** *wodz*; **e.** *pryncypał*; **f.** *sprawca*; **3.** *potentat*; **a.** *czełnik, dygnitarz*; **5.** *czełnik, grodozierzca, kasztelan*; **6.** *małżonek, manżel, mąż*; **7.** *dobrodziej, patron*; **8.** *diedzic, dzierzawca, gospodarz*; **10.** *nowożenia, nowożeniec, oblubieniec, łlubieniec, żenich, żeniuch*.

Cf DOBROPAN, PANIC, PANIĘ, PANOSZA, SOBIEPAN

KW, (HK)